I

Miercuri, 28 iunie 1989

1. În care se povestește o căldură-mare, la Paris, precum și pricina ei : o convocare de taină, la care povestitorul nostru nu a fost convocat.

Teribilă căldură. Căldură mare – ne-am crede la noi, în Caragiale ; acasă, la București. E-he, acasa noastră...

Ora 14 : telefonează Monica Lovinescu. Mă întreabă :

– Ai fost convocat la Nedelcovici ? Pentru 5 iulie ? În vederea constituirii Uniunii ?

– Care Uniune ? mă trezesc eu întrebînd-răspunzînd în stilul rusului, cel cu „Care capră ?"

– A Scriitorilor, ce Dumnezeu !

A-ha ! A, ha. A Scriitorilor, deci – dar, vorba mea, în continuare : de ce, Uniune... ?

Cobor-lin din lună. Cad, cum s-ar zice : pe pavèlele Parisului (un foarte bun fel de a zice), însă nu foarte-foarte rău : ce bună, ce bună la casa omului căldura-mare, amortizează efectele nefaste ale universalei, în special, în particular ale unirii, asocierii, aglomerării, conglomerării scriitorilor români, oriunde-ar fi ei, pe glob ; altfel : numai Dumnezeu și trenul de aterizaj al meu ar putea povesti cîte și cume vînătăi mi-ar fi pricinuit „convocarea" nedelcă ; ce cucuie, „constituirea" bujorescă ; ce bolfe, „Uniunea" cu reprezentativul scriitor român mai sus numit : pipipăie din pipă, mășină din mașínă (ce evoluție, ce progres : prin '54-'56, „viitorii scriitori" de la „Eminescu" erau convinși că un adevărat scriitor trebuie să fie bețiv și să aibă multe dioptrii – ei, da, pe-atunci ne aflam în preistoria scriitorului cel din gura cititorului).

Răspund în cele din urmă că nu ; nu fusesem, cum îi zice, cum îi zice : „convocat" ? Nu, n-am fost „la Nedelcovici". De asemeni, „pentru 5 iulie" fix : neant.

Monica se miră. Și se bucură : credea că eu fusesem (la 5 fix, nu ora : luna).

Repet : nu, n-am fost „convocat" ; de altfel adineauri vorbisem la telefon cu Lucian Raicu : n-a pomenit nimic de vreo convocare-la-Nedelcovici – dacă ar fi fost să fie, el ar fi fost printre primii (convocați la Nedelcovici), fiindcă Raicu este un foarte important critic, iar Nedelcovici umblă cu pipă și are mașină, deci știe mult mai bine decât oricare alt prozator-muritor cum se coabitează cu critica (literară).

Monica îmi zice că nu sunt la obiect.

Eu răspund că sunt la obiectul meu, de aceea nu-mi fac griji.

Monica zice că e îngrijorătoare situațiunea : o Uniune a Scriitorilor, la Paris, și să nu fim înștiințați și noi, măcar așa, de formă ?

Eu zic : o fi un zvon – defăimător la adresa lui Bujor – el ne-ar fi anunțat și pe noi : că a constatat, nu : conspirat, am vrut să spun : convocat (el pe noi, nu ? acum e bine spus ?).

Monica Lovinescu îmi atrage atenția : acum nu-i de glumă ; acum e o poveste extrem de serioasă, dar Alain ? O fi fost convocat ?

Îi spun că și cu Alain vorbisem la telefon, tot azi. Nici el nu știa de confiscare, zi-i pe nume : contestare, în fine, dacă Alain ar fi știut mi-ar fi spus că se pune la cale consti'... – la Nedelcovici.

Vorbesc și vorbesc și vorbesc – așa-i pe căldură-mare. Într-un tîrziu mă scutur și o întreb :

Dar de ce întreabă ea (Monica Lovinescu) ? Ea-ei a-au fost, au n-a(u) fost – con-vo-ca-ț' ? Adică ei doi : Monica și Virgil – au fost au ba – de către Bujor Nedelcovici ? La 5 iulie, în vederea a, asta, zi-i pe nume, comportativei ? A cioclopedicei ? A epitropiei ?

Monica mă oprește și-mi recomandă să nu-l mai ironizez pe Liiceanu (are dreptate : dar și eu am) ; apoi mă invită să fiu, totuși, serios ; că nu-i momentul (să fiu neserios, ca de obicei). Momentul fiind grav : adineauri, vorbind la telefon cu Oana Orlea, aceasta zisese, la urmă, ca și cum ar fi fost ceva de la sine înțeles :

„De altfel, mai discutăm la Bujor, unde ne întîlnim pe 5 iulie..."

Căldura-mare nu-mi îngăduie să deslușesc vreo cauză a efectului. De aceea zic și eu, ca omul :

– Întîlniți-vă. Discutați-vă.

Am zis-o în treacăt și cu profund respect (de altfel, după două decenii de cînd ne cunoaștem, îi spun, în continuare, „dumneavoastră", „Doamna Lovinescu", nu „tu" și în nici un caz „dumneata-Monica", precum Turcul-de-serviciu, Berindei al nostru, naționale), însă Monica se supără :

– Dar nu-nțelegi că pe noi nu ne-au convocat ? Și au început să-i convoace de acum două sau trei zile, dacă nu și mai demult ? Ce înseamnă asta ? Că noi nu trebuie să știm ce se face cu Uniunea ! Înseamnă că pe noi ne lasă pe dinafară – pe Virgil, pe mine, pe dumneata, pe Raicu, pe Sonia, pe Alain, pe...

– Cred că nu trebuie să ne pripim..., fac eu, pentru întîia oară în viață, pe moderatul și moderatorul (deși n-am nici un chef, costumul ăsta îmi șade ca un veșmînt din tablă galvanizată – autentică). Să fim pe pace, o să primim și noi drăcia aia... convocarea în vederea ședinței la Uniune – acolo Bujor are să adune cotizațiile...

– Ce cotizații ? întreabă Monica.

– Eh, d-ale noastre, internele, zic. Așadar, puțintică răbdare, e-he, pînă la plebicist mai este, mai este, să tot batem la depeșă : „Trădare ! Trădare ! De trei ori trădare, dar să știm și noi..." – iscălită citeț, curajos și anonim : căci noi, românii, cu țărișoara noastră cu tot...

Cine știe cît aș fi ținut-o așa – căldură-mare, domnule ! – dacă Monica nu m-ar aduce la ordine (firește, cu : „Stimabile ! Onorabile !" – și mai cu seamă cu : „Venerabile...") ; îmi repetă : nu e, dar deloc-deloc, momentul de Caragiale.

Eu îndrăznesc să corectez, așa, în general : Momente – și să susțin că de Caragiale momentul e totdeauna : ai, n-ai treabă...

Monica nu se lasă : spune că lor (ei și lui Virgil) le-a scris Nego(ițescu), de la München ; cică Țepeneag, în trecerea prin Germania, anunțase că a venit timpul să ia el conducerea trebilor culturale în exil ; și că „Monicii" trebuie dați la o parte...

– Țepeneag ? mă mir eu. Înseamnă că a ieșit din... labirint ?

– Așa se pare, a ieșit de o săptămînă sau chiar două. Așa ne-a scris Nego, că Țepeneag umblă să facă el o Uniune a Scriitorilor, în care vor avea dreptul să intre numai membrii Uniunii din România...

– Copilărisme de-ale lui, zic, rîzînd. Încolo, drăguț din partea lui că, ieșind din bortă, ia conducerea ! Ce s-ar fi făcut condusa făr-de conducerea înțeleaptă a lui Țepeneag ? Și mie mi-a scris Nego, acum cîteva zile bune, despre intenția lui Țepeneag de a ne... unì, dar credeam că e un banc oniric...

– Ce banc ! Nego i-a atras atenția lui Țepeneag că există, în exil, mulți scriitori care nu îndeplinesc această condiție : să fi fost membri ai Uniunii Scriitorilor din Réséré : Horia Stamatu, Vintilă Horia, Ștefan Baciu, Cazaban, noi... Dacă ar mai fi trăit bietul Mircea, nici el n-ar fi fost acceptat de Țepeneag... – dacă n-a fost membru al Uniunii de la București... Ne-a scris Nego : a trebuit să lupte mult cu el, să pledeze cauza noastră, a exilaților vechi – în cele din urmă, Țepeneag a făcut această concesie, derogare : a zis, bine, noi, membrii Uniunii de la București, discutăm cooptarea ne-membrilor, ca Ieruncii... Ce zici de asta ?

– Zic ce-am mai zis ! zic, rămas implîntat în momentul-altul. Concesivă ! Derogativă ! Cooptativă !

– Lasă bancurile, te rog !

Monicăi Lovinescu nu-i arde de bancuri, în general, de ale mele, proaste, în special. Îi aduc la cunoștință că mie, da, îmi arde ; că și eu sunt om ; și scriitor român ; și eu primisem scrisoare de la Nego, însă mie îmi comunica doar că „se face o Uniune a Scriitorilor", la inițiativa („incitantă și binevenită", preciza el) a lui Țepeneag ; adăuga (Nego) că el e si-gur : și eu am să fiu de acord cu „ideea" lui Țepeneag – atît și despre atît mi-a scris Nego. Mie nu mi-a spus nimic de derogări-cooptări...

– Fiindcă dumneata ești membru de la București !

– Pardon ! De la București nu mai sunt membru din, exact... O clipă, să-mi aduc aminte... Da, din 11 aprilie 1977 – bineînțeles, am scris în *Culoarea curcubeului*... cum anume am fost exclus din Marea Uniune a Scriitorilor, cu semnătura doar a lui Hobana, însă am aflat : „plenum"-ul a fost compus din Virgil Teodorescu și din Georgică Ivașcu, marele organizator de campanii împotriva „cazurilor"...

– Bine-bine, mi-ai mai spus astea...

– Cît să vă re-spun : eu am fost exclus cu hîrtie în regulă – fie regula aceea semnată de Ivașcu, sub pseudonimul : Hobana...

– Zău, lasă-te de bancuri !

– Dar nu sunt bancuri – cît să spun că eu am fost exclus din Uniunea Scriitorilor Români, cea de la București, în aprilie '77, pe cînd eram... la oaste, jos, în subsol la Rahova... Dar nici ei, ceilalți : nici ei nu mai sunt membri ! Cu toții au fost... des-membrați, de cum au... rămas în Occident ! Chiar și derogativantul nostru amic, Țepeneag, a fost exclus, după ce i s-a luat cetățenia – atunci cine pe cine cooptează ? Membrii excluși pe ne-membri, chiar așa : cum ar fi rezolvat rezolvatorul oniric „cazul" lui Eliade ?

– L-ar fi discutat, supus la vot și, cu o derogare, l-ar fi cooptat ! face Monica. Ce-am ajuns... De peste patruzeci de ani în exil, am mai făcut și noi cîte ceva pentru literatura din țară, dar asta n-am putut-o face : să devenim... membri ai Uniunii Scriitorilor de la București... Și Țepeneag...

Simt că trebuie să țin-pe-loc – nu știu de ce, știu că trebuie : mă întorc la scrisoarea lui Nego adresată mie ; zic :

– Ideea cu Uniunea e veche, nu-i a lui Țepeneag, am relansat-o la cafiné, după masa rotundă din 16 mai, cea întru apărarea „Celor 13 de la București" – și ce contează că Nedelcovici o va fi plimbat prin tîrg, dînd-o drept a lui ; ce contează că Țepeneag s-a trezit din somn, că a auzit ce va fi auzit, că a înțeles ce n-a-nțeles, și că a zis : „Pe-asta tot eu am inventat-o – doar am inventat și onirismul uni-

versal !", s-a iscălit pe ea, cu cosorul și gata ! Cine să fi avut grijă să breveteze o astfel de idee... ? Contează că ideea constituirii unei Societăți, a unei Amicale a scriitorilor din exil e „incitantă și binevenită", ca să cităm din clasicii literaturii române cotidiene de la origini pînă-n pînzele albe...

– Bineînțeles că ideea e incitantă și binevenită, zice Monica, atît că nu sunt foarte de acord cu denumirea : „Uniune...", de parcă n-am avea și alte cuvinte, necompromise de comuniști... Dar Nego ne-a mai scris că Țepeneag ține morțiș să se cheme așa, „Uniune", fiindcă el vrea să facă o contra-Uniune : cea de la București nu-și face datoria..., zice Țepeneag – între noi fie vorba, cînd o fi descoperit el că cea de la București... nu-și face datoria ? Acum două săptămîni ?

Monica e tare amărîtă – folosesc și eu un eufemism. Dacă este adevărată povestea cu... Uniunea, are și de ce să fie. Zice, în continuare : denumirea – Uniune, Asociație, Societate, Amicală – e o chestiune secundară față de maniera în care Țepeneag a imaginat și a început să materializeze... constituirea. Vasăzică așa au ajuns ei, Monica și cu Virgil, după patruzeci de ani de... Nu vor fi eliberat ei România de comunism, zice Monica, dar ceva-ceva tot au făcut ca să întrețină memoria, speranța scriitorilor de acolo – și nu doar a scriitorilor... Iar cînd, în sfîrșit, se face o organizație a scriitorilor în exil, tocmai ei sunt lăsați la o parte ; în cel mai bun caz, uitați... Noroc cu bravul Nego, mai zice Monica : s-a luptat ca un leu, dar în cele din urmă tot i-a smuls lui Țepeneag... derogarea, concesia : or să fie și ei membri, după ce vor fi cooptați...

– Bine-am ajuns ! exclamă Monica. Ce ne va fi cerînd Țepeneag, ca să ne coopteze – certificate de bună purtare ? Atestate de anticomunism ? Sau poate diplome de... scriitori ? Nu cumva adeverință de azilant politic ?

Apoi secretul în care se desfășoară toată tevatura, zice Monica... Și de ce, în secret ? Ce va fi fiind secret în constituirea unei asociații a scriitorilor în exil ?

– Vasăzică prietenul nostru Nedelcovici – mai ales al dumitale, zice Monica, fiindcă dumneata l-ai publicat, la Albin Michel, dumneata l-ai cooptat în PEN Club, i-ai procurat și un premiu... Nu te-anunță ! Hai să zicem : pe mine e supărat fiindcă am zis ce am zis de... în fine, persoana aceea, nepoata Getei Dimisianu – dar dumneata ?

– Oi fi zis și eu ceva de persoana-aceea, încerc s-o dau pe glumă.

– De ce nu te-a anunțat de constituire ? De ce nu te-a convocat ?

– N-o fi avut numărul de telefon... – încerc eu.

– Asta-i bună ! Ești singurul dintre noi, oricum, unul dintre puținii care figurează în cartea de telefon, de ce n-a căutat ?

– N-o fi avut carte de telefon !

– Deci, pe dumneata nu te anunță ; pe Raicu, nu ; pe Alain, după cum spui, nu, pe noi nici atîta, dar pe cine a anunțat domnul Bujor, în afară de Fetele din Picardia, Oana și Rodica ? Ele n-au nici o vină, sărăcuțele, credeau că toți scriitorii au fost anunțați – sau or să fie – ce să mai spun de... secretul convocării ?

– Să nu exagerăm, încerc eu, fără cine știe ce convingere.

– Și cînd te gîndești că domnul Bujor a fost cu noi la masa rotundă ; cu noi, la cafenea, unde s-a relansat ideea unei asociații a scriitorilor în exil – și asta după ce dumneata constataseși, după semnăturile de pe Protest, că ne-am făcut mulți în exil, aproape o sută de scriitori ! Și el, Nedelcovici, a zis : „Încît am putea face o Uniune !" Și dumneata ai zis : „Păi, să facem !" Și eu am zis : „E-hei, de cînd a vrut Virgil s-o facă..." Ei, da, suntem mulți în exil, poate prea mulți pentru o țară ca România, dar domnul Bujor face Uniunea cu Țepeneag ! Și cu Damian Necula ! Și cu Dan Culcer – ei constituie „nucleul" ! Nu crezi că e o lume pe dos ? N-am nimic împotriva nici unuia, Doamne ferește, dar spune și dumneata : să așteptăm, Virgil și cu mine, să ne verifice... dosarul, apoi să binevoiască să ne coopteze – Damian Necula ? Culcer ? Dacă am ajuns aici, de ce „comisia" aceea n-ar fi condusă de Breban ?

Tac. Nu mai am argumente. Și nici de glumă nu-mi arde.

Chiar dacă Monica va fi exagerînd pe ici, pe colea (cine-ar putea rămîne „obiectiv" într-o asemenea împrejurare, unde nu e vorba de... nerecunoaștere, ci, de-a dreptul, de nerecunoștință) – ceva-ceva este. Vorba Ungurului realist-de-serviciu (Asztalos ? Sütö ? Kovács ? – ce contează, „opera" e colectivă !) : „Vîntul nu se stîrnește din senin". Sau pe românește : „Fum fără foc nu se pomenește..." Iar ața aceea de fum nu-mi miroase a bine. Ba chiar îmi pute.

Însă datoria mea, în acest moment, este să minimalizez, să dedramatizez, să încerc să prezint lucrurile (care ? cele pe care nu le cunosc ?) mai ușure : n-o fi făcut și zis Țepeneag chiar ce a scris Nego că ar fi zis și făcut ; Nedelcovici... nu ne evită, are să ne telefoneze și nouă, dacă nu azi, atunci mîine, mai avem timp berechet (n-au intrat zilele-n sac, ca să dea turcii, potrivit înțelepciunii noastre mioritice), o-ho, cît timp mai este pînă la cinciul-iulie fatidic...

Încep să demontez construcția Monicăi, să trag totul pe căldura-mare la Român, pe... lăsătorismul structural al Bujorului (tot la Român), despre care toți știm că-i băiat-bun cînd n-ai de-a face cu el, oricum, el, în România, făcea parte din cercul conducerii Uniunii, din acea aristocrație care avea ca blazon : pipa și mașina, cel puțin o

dată la trei ani dădea lovitura cu un scenariu de film (că doar nu era să-și cumpere mașină din romane ; nici măcar tutun de pipă), e suficient să zici : Nedelcovici, ca să zici numaidecît : Țoiu și Manolescu – deci și el, Bujor, 'telectual subțire și... șovăielnic (atunci cînd nu uită...)... Ba chiar profețesc :

– Pînă diseară la orele 20 post meridiane trecute-fix, o să fim și noi oameni ! Căci și noi suntem români ! O să fim și noi convocaționați ! De însuși Bujorul nostru Nedelconvocatornic – ce chef o să-i tragem noi, mînăstiri-maici-chestii – pe chestia intrării în Europa și a noastră...

Monica nu gustă umorul meu, special. Zice că Bujor ca Bujor, băiat-bun și uituc-foc – dar oare uitase numai din uitucenie ? Și cum se face că „uitarea" se așternuse numai peste noi, cei pe care Țepeneag e supărat, pentru că, nu-i așa, lucrasem puternic pentru a-l scoate pe scriitorul Țepeneag din literatură și pe activistul Țepeneag din istorie (firește : activist în sensul necomunist...) ? Și dacă Țepeneag a ieșit din labirint – așa-i zice el văgăunii – însă numai cu picioarele ? cum se spune... În acest caz, lucrurile sunt limpezi : uitarea lui Nedelcovici fiind tactica-și-strategia lui Țepeneag ; nu uitare a subalternului (de „mic telegrafist" i-ar zice, și lui, Mitterrand), ci program al plutonierului Țepeneag, superior-șef al căprarului Nedelcovici...

– Să mă ierte Dumnezeu, dar așa nu mă pot bucura de ieșirea lui, face Monica. Vasăzică se supără pe noi în 1978, se retrage... – dreptul lui cel mai sfînt, însă a trăit acești zece-unsprezece ani nu doar izolat de noi, prietenii lui, care-l așteptam, poate-poate-i trec hachițele – ci și refuzînd, uneori cu violență, să afle ce se mai petrece în România, măcar cu scriitorii români – și uite-l, dintr-o dată, sărind în fruntea... maselor largi de scriitori exilați, cum spui dumneata... Foarte bine că Țepeneag a ieșit iar în lume, dar de ce împotriva noastră ?

– Cum așa, împotriva noastră ? întreb.

– Dar cum se explică faptul că numai pe noi nu ne-a convocat bunul dumitale prieten, Bujor ? Apoi povestea cu... cooptarea...

– Să zicem așa : bunul meu prieten Bujor nu m-a anunțat, pentru că... a uitat, a șovăit ca orice intelectual cu pipă... Nici nu și-o fi dat seama că ne-a lăsat la o parte, dar nu numai pe noi : și pe Raici și pe Alain... Eah ! un bujorism fără gravitate : un țoism, ca să nu zic : nedelcovicism... Ne convoacă el și pe noi, ne convoacă, puțintică răbdare, numai de n-ar uita că ne-a... uitat.

– Poate, deși nu cred. Asta nu-i o uitare, apoi timp ar fi avut : Fetele picarde știau de o săptămînă... Ocazii a avut, domnul Bujor, doar alaltăieri, luni, ne-am văzut la studio la *Europa liberă*... Am

vorbit de cîte toate, n-a suflat o vorbuliță despre asta, despre Uniunea Scriitorilor. Nu e uitucenia lui Nedelcovici, e tactica lui Țepeneag...

Nu știu alții cum sunt, dar eu... Pentru că de astă dată Monica se plînge, eu trebuie să nu doar consolez, ci să-i apăr pe cei care...

– Tactică ! fac eu. Să nu exagerăm. Țepenegismele obișnuite, cine le mai ia în seamă ? A ieșit (din) așa cum a intrat în, acum unsprezece ani : labirintul acela conservă, ca să nu spun : fosilizează. Țepeneag a dormit unsprezece ani, acum s-a trezit și o ia cu „tactica" lui de băiețandru răzgîiat de acolo de unde a lăsat-o, în '78. Și-a reluat bombănelile, acuzațiile, de atunci, ca și cum ar fi trecut cinci minute sau cinci săptămâni... Însă pentru că îi va fi spus cineva mai treaz că, între timp... a trecut timp, ca să-și justifice „retragerea" din lume, a luat de la capăt placa : „Ieruncii și Goma m-au scos din istorie ! Și din literatură !" Ca și cum l-ar putea cineva, altcineva, băga, scoate, băga la loc – în literatură, în istorie... Auzi : istorie ! Dar asta presupune să fi fost, în istoria ceea, ca să poată fi scos...

– Ei, ei, te rog ! e rîndul Monicăi Lovinescu să apere văduva-orfanul-invalidul.

– ...ca și cum, dacă în '78 a zis : „Mă retrag, ca Cioran", a ieșit în '89, tot ca Cioran...

– Parcă altfel îi spuseseși, atunci, cu... retrasul...

– Altfel – pe-atunci eram rău – i-am zis, după ce el a zis că se retrage ca Cioran : „Te retragi... ca măgarul pe vac'..."

– Se spune : „Ca văcarul pe sat"..., mă corectează Monica. Și hai să nu-l mai vorbim de rău pe Țepeneag, doar ținem la el...

Fac o pauză. Am nevoie să fac o pauză. Și zic :

– Eu unul nu mai țin la el. Am așteptat, din '78 pînă prin '85, să-și vină în fire. Știam că nu e bolnav, că e doar supărat –, ca băgarul... Șapte ani am așteptat, deși eu nu sunt Penelopa lui personală, luată cu acte, la primărie. Acum, după unsprezece ani de absență a lui, voită, am și eu dreptul să-mi cîștig... independența ; să nu-l aștept pînă la Judecata de Apoi pe Godot al onirismului româno-transnațional ; să nu mai îndur toate acuzațiile, răutățile, țepenegismele și să zic doar : „Săracul Țepeneag, așa-i el cînd îl doare capul..." A început să mă doară pe mine capul de cînd el zice că l-am trădat, cînd am cerut azil politic ; că l-am părăsit, l-am abandonat cînd nu l-am ajutat, pe el, să obțină direct, fără să mai treacă prin azilul politic, naturalizarea franceză !

– Și nouă tot asta ne reproșează. Că n-am protestat energic, cu adunare de semnături, cu manifestații de stradă, ca să-i dea cetățenia franceză, să se poată duce la Berlin, să se bucure un an de bursa *Humboldt*... Cînd calea cea mai dreaptă, mai cinstită la urma urmei,

ar fi fost să ceară azil : i s-ar fi rezolvat situația pe loc. Dar el, nu : că le-arată el celor de la București... ne-cerînd azil politic. Bineînțeles, altceva era îndărătul...

– ...se supără, mă acuză că l-am trădat – fiindcă eu am cerut azil politic – zicea el : „Nu trebuie să cerem nici o favoare francezilor !" Eu ziceam : „Favoare curată e cetățenia pe care o ceri tu, direct, nu azilul politic al meu, acoperit de Convenția de la Geneva !" El zicea : „Nu trebuie să le dăm nici o satisfacție ălora de la București, cerînd azil politic ! Să-i ținem în șah cu necerutul..." Eu îi ziceam : „Dacă tu îți închipui că ăsta-i raportul de forțe între ei și noi... Între călăi și victime : de a nu te împotrivi, pe față... Tu nu vrei «politică», dar te-au băgat ei, din '75, cu botul în politică, atunci cînd ți-au luat cetățenia..." Dar el nu și nu ! Că el nu a scris literatură «politică» – cum am făcut eu, zicea – că el nu vrea să facă po-li-ti-că – deci, nu cere azil-politic !

– Cum să ceară – el, azil-politic ?

– ...și uite : după doisprezece ani, eu tot cu pașaport albastru de refugiat umblu, pe cînd Țepeneag e francez – foarte bine ! Mai ales că, francez fiind – nu francez-fost-azilant-politic – socrii i-au venit de cîte ori au vrut la Paris, Mona se duce în România, la părinți, în vacanță, de cîte ori vrea și poate, băiatul lui cel mare, Piturcă, la fel, ceea ce nu e cazul cu „trădătorul" de mine : socrii mei n-au primit nici măcar un răspuns negativ la multele cereri de pașaport, bătrînul Năvodaru a murit fără să-și vadă nepotul...

Mă opresc singur. Mă opresc, auzind prin telefon tăcerea Monicăi.

2. *În care povestitorul regretă că a adus vorba despre tot felul de cetățenii, despre diferite pașapoarte, felurite călătorii – și despre o revistă :* Les Cahiers de l'Est.

Îi cer iertare – Monicăi, nu lui Țepeneag... Ce m-a apucat ? Nu se face să-l acuzi pe celălalt că el a avut mai multe „drepturi" decît tine – în măsura în care obținerea unui pașaport este un drept și nu (ceea ce este, cu adevărat) o favoare. Sigur că nu-se-face, dar de la ce anume a pornit supărarea lui Țepeneag, dacă nu de la acest statut : refugiat politic sau... emigrant ? Eu am ales exilul-politic și îl păstrez și în clipa de față (în Paris mai cunosc un singur... etern-refugiat, deși a venit încoace acum vreo patruzeci de ani – tot basarabean și el : Mihai Korne) ; el a ales formula naturalizării, evitînd „afrontul" azilului-politic, tocmai pentru ca familia lui să nu sufere, să nu fie tratată ca „dușman", să poată – cînd are cu ce – călători încoace...

Vasăzică nu-se-face să aduc eu pe tapet *cheia* „conflictului" dintre noi – mai degrabă : neînțelegere, pentru că nu am avut nici măcar o discuție mai animată despre soluția diferită pe care fiecare a aplica-t-o propriei situații, însă el... se-face să mă acuze, pe mine, abia avînd azil-politic, de ce ? De... faptul că nu ies în stradă să cer guvernului francez să-i dea de urgență prietenului Țepeneag cetățenia franceză ! Direct, fără... implicații politice, ca să nu i se „împroaște" dosarul lui tata-socru de la București... Bineînțeles, nu există un efect de balanță : eu nu am necazuri din pricină că el are numai bucurii, dar ce să fac : nu-mi iese din cap „tratamentul" pe care i l-a aplicat Securitatea lui socru-meu : mult mai sever decît cel folosit cu fiica securistului lor, cel care îi trădase pe ei, securiștii ; care le vînduse secretele lor, ale securiștilor – Pacepa fiind (și prin pana lui Păunescu, cel mereu-gata nu numai cu limba pe la curul lui Ceaușescu, ci și cu biciul peste curul celor desemnați a fi „biciuiți"), totuși, un *trădător* al lor – dar eu ?

[Fiindcă tot vorbesc la telefon cu Monica Lovinescu : în 1984, cînd a izbucnit scandalul cu Gustav Pordea, „deputat european" pe lista lui Le Pen – în fapt, plătit de Securitate cu o jumătate de milion de dolari prin tovarășul Costel Mitran, la Viena... – în procesul „de calomnie" pe care l-a intentat virginul Pordea (în primul moment sprijinit puternic de I. Rațiu și de C. Mareș – precum și de alți aburiți) ziarului *Le Matin*, ca martor al apărării (și alături de noi : Monica Lovinescu, Mihnea Berindei, Dinu Zamfirescu, Krisztof Pomian...) ar fi trebuit să apară și Pacepa. Pacepa însuși ! Însuși-ul chiar venise la Paris în acest scop dar, în ultimul moment, s-a răzgîndit (americanii îl vor fi, cu siguranță, răzgîndit), așa că n-a mai apărut la proces, a depus doar mărturie scrisă, ceea ce și făcuse, din America... Oricum : atunci, în timpul sejurului său parizian, securistul Pacepa îi dădea telefon doamnei Monica Lovinescu ! „Săru-mîna, doamnă Monicuța..." – exagerez eu, dar nu prea-prea : Pacepa, în ciuda originii cel puțin mari-burgheze, cum se tot laudă, este, structural (în afară de structura de securist), țoapă ; neam-prost-de-București... Așadar, se prezantă la telefon, și, după ce-i spune ca, nu-i așa, „semn de recunoaștere" : „Știți, doamna Monica, eu am supervizat chestia aceea din noiembrie '77, dar le-am dat ordin să nu vă omoare !", generalul Pacepa se invită la Monica acasă ! – „Să mai stăm și noi de vorbă"... Biata Monica Lovinescu nu l-a trimis la plimbare, de la primele cuvinte, însă a refuzat, politicos, statul-de-vorbă, cu prilejul eventualei vizite... Ceea ce nu l-a împiedicat pe Pacepa să mai telefoneze o dată, solicitînd statul de vorbă, ca între luptători anticomuniști, de ce nu ?... Băgare de seamă : Pacepa se laudă – ori recunoaște – față de victimă că el a condus „operația" (este vorba, desigur, despre atacarea Monicăi Lovinescu, în 18 noiembrie 1977, la Paris, de doi palestinieni trimiși de Securitate – „s-o prefacă în legumă – să nu moară, dar să nu mai poată vorbi niciodată la *Europa liberă*"), ceea ce dovedește fie un cinism inconștient, fie o prostie cît casa... Dacă în interviurile date – în principal ziarului *Le Matin* – Pacepa atinge și această chestiune (sau operație împotriva Monicăi Lovinescu), în cartea *Orizonturi roșii* – am citit numai ediția franceză, din 1988 – nu mai pomenește nimic de „supervizarea operațiunii"...]

Ce m-a apucat să zic de rău de Țepeneag ? Niciodată pînă acum nu-mi ieșiseră pe gură atîtea... flăcări cu venin (bifurcate, se-nțelege) ! Să fie de vină doar căldura-mare ? Bătrînețea (-crețea) ? Sațiul – că, slavă Domnului, pînă adineauri Țepeneag a zis și a tot zis, eu (mai mare mirarea, la mine...) mulțumindu-mă să-l scuz, că pe el, pe bietul Țepeneag, îl doare capul, și cînd nu-l doare capul pe bietul Țepeneag ?

O aud pe Monica, a reluat firul :

– Să admitem, în continuare, că nu e vorba de ce a tot zis el despre noi, „trădătorii" – vorba e însă de ceea ce face, acum, împotriva noastră...

Schimbăm iar rolurile – azi îmi șade mai bine în mantia de apărător al detractorilor-onirici-invalizi – și cu dureri de cap... Zic, rîzînd :

– Nu cred că ne dă atîta importanță încît să proiecteze, apoi să supravegheze îndeaproape lucrarea împotriva noastră. Îi va fi ajuns la ureche „ideea" cu Uniunea, a sărit pe ocazie – am mai spus-o ? – nu-i nimic, repet... Se va fi gândit că o asemenea „structură" i-ar permite să reactiveze *Les Cahiers de l'Est*...

– Și noi am auzit că vrea să scoată iar revista – dar cînd faci ceva, faci ! Nu desfaci... Vrea să realizeze o uniune punînd la cale, întîi, dezuniunea ? Ca să aibă pe cine exclude ?

– Ei, și dumneavoastră, doamnă..., mă alint eu, ca s-o fac pe Monica să se mute cu gîndul la ceva mai puțin... exclusivist...

– Și eu ! Doar ți-am spus cum a fost cu *Les Cahiers de l'Est*...

– Mi-ați spus, știam și de la Sanda Stolojan, dar acum este vorba de altceva...

Bineînțeles că, acum, este vorba de altceva. Numai că e ușor să recomanzi altora să-și mute gîndul, ție însă...

Printre primele – și cele mai violente șocuri – dinspre Țepeneag a fost acela venit prin poetul canadian Marteau : în toamna lui 1978 – la recomandarea lui Țepeneag ! – Societatea scriitorilor canadieni de limbă franceză m-a invitat și pe mine la un congres al lor, ținut la Montréal. (Au mai fost Milan Kundera și Toma Pavel.) Acolo și atunci l-am cunoscut pe Marteau și mi-a plăcut. Pînă cînd... La ban-

chetul care a închis congresul, m-a luat pe după umeri și m-a întrebat, de altfel cu prietenie, cu mai degrabă participare decît reproș rece :

„Spune, de ce-ai vrut să-i iei lui Țepeneag revista ? Vorbesc de revista lui, făcută de el, *Les Cahiers de l'Est*, și pe care tu, abia venit din România, vrei să i-o subtilizezi..."

Multe secunde n-am scos un cuvînt. Fiindcă nu pătrunsesem cuvintele lui Marteau. Un singur lucru înțelesesem : că nu era o glumă. În cele din urmă am spus că nu este adevărat și nu poate fi adevărat, să-l întrebe pe Țepeneag, doar mă cunoaște...

„De la Țepeneag știu", a venit răspunsul.

Am încercat o altă „manevră" : am avansat propunerea că Țepeneag va fi glumit, atunci cînd i-a spus ce-i spusese.

„Deloc", a zis Marteau. „Prima oară mi-a făcut cunoscută această temere a lui încă înainte ca tu să fii expulzat, prin aprilie '77..."

Am precizat pe dată că nu fusesem expulzat, plecasem din România cu un pașaport turistic, în Franța cerusem azil politic...

Noroc că această discuție a avut loc la sfîrșitul șederii mele printre canadieni – am încercat să-i spun poetului că nici prin gînd nu-mi trecuse una ca asta, să-i fac o asemenea măgărie unui prieten ? Și încă unuia ca Țepeneag, care făcuse atîtea și atîta pentru mine ? Încercam să introduc această... nuanță :

„Bine, dar cum se face că mie nu mi-a spus niciodată acest lucru, că am de gînd să-i iau... revista ? Și cum se face că, deși de un an în Occident, n-am auzit niciodată de la altcineva această... zisă a lui Țepeneag ? Cum se face că abia acum, în octombrie 1978 și numai aici, la Montréal, aud ?"

Marteau nu știa și nici nu-l interesa de-ce-ul meu. Simțeam : voia să mă creadă *și* pe mine, dar cum adevărul e unul...

Am plecat de acolo bolnav – nu vreau să spun că sîngerările (la propriu) s-au datorat acestei „temeri" a lui Țepeneag – dar sigur este că și ea a dat o mînă de ajutor. Cînd, mai apoi, la Paris, l-am întrebat, a negat cu vehemență, a răsucit degetele mîinii drepte lîngă tîmplă – că adică eu sunt nebunul, că adică n-am înțeles eu...

– ...doar ți-am spus cum a fost cu *Caietele*..., o aud pe Monica.

Mi-a spus, abia acum vreun an :

Cretzianu, din partea Comitetului Național Român, îi încredințase Sandei Stolojan o sumă de bani, ca să scoată „o bună revistă, care să prezinte francezilor cultura și literatura română"... Cum Sanda Stolojan era prinsă cu alte activități, a „trecut" banii și proiectul Monicăi Lovinescu și lui Virgil Ierunca, ei fiind nu numai cei mai avizați din exil, dar și cei care aveau o îndelungată experiență în materie de periodice.

Iată însă că Monica și cu Virgil au avut o și mai bună idee : oricît de la zi s-ar fi ținut cu mersul culturii, al literaturii din România, ei erau, vrînd-nevrînd, din „generația de la '48" (firește : 1948), or, de la venirea lor în exil, se scurseseră două decenii și jumătate... Și-au zis că ar fi bine ca „cei noi" să facă o revistă românească, nu ? Se gîndeau la Țepeneag, pe atunci el făcea naveta între București și Paris (cu toții speram că starea aceea avea să dureze, în ciuda Tezelor lui Ceaușescu), își crease o sumă de relații printre scriitori, editori, jurnaliști francezi, germani, canadieni de limbă franceză... Sanda Stolojan, consultată, a găsit că alegerea este bună și-a dat acordul și banii de la Comitetul Național Român...

Țepeneag a făcut revista, i-a pus în colegiul redacțional și pe Sanda Stolojan, pe Monica Lovinescu și pe Virgil Ierunca (acum fiind vorba doar de cei care primiseră banii, direct sau „din a doua mână") și cu asta, gata : își făcuse „datoria" față de... România. Bineînțeles, revista a fost bună, dar, măcar pentru că banii cu care o făcea erau românești, normal ar fi fost ca, într-o publicație internațională, partea românească să fi fost cel puțin egală cu cea consacrată polonezilor ; cehilor ; ungurilor ; și dacă dintre ne-români publica și exilați, să fi publicat și exilați români... Firește, Țepeneag a publicat cu precădere producțiile oniricilor. Ceea ce nu e o vină – mai toți șefii de publicații promovează pe cine cred ei că merită, nu ?

Eu n-am avut a mă plînge : pentru un număr consacrat Revoluției Maghiare, în 1976, *Les Cahiers*... mi-au publicat un text, iar în 1977, Țepeneag și cu Tănase, firește, ajutați de toți cei care, pe atunci, „erau una", *Le Dossier*[1]...

Foarte tîrziu (prin 1985) am aflat că despre „conflict deschis" n-a fost vorba, deși Țepeneag, de la al doilea număr, i-a tratat pe Sanda Stolojan, pe Monica Lovinescu și pe Virgil Ierunca ca pe niște colaboratori ocazionali, firește, neavînd nici un cuvînt de spus în privința alcătuirii sumarelor : nu erau convocați (iată : nici atunci !), nu erau înștiințați asupra viitorului număr... Cum zic eu (ei n-au zis niciodată) : ei, cei trei, își făcuseră datoria : îi înmînaseră lui Țepeneag banii și... numele lor în caseta colegiului redacțional...

Prin 1977 (sau mai tîrziu ?) banii de la Comitetul Național s-au isprăvit, așa că „seria a doua" a fost scoasă cu subvenții de la Centrul Național (francez). Oricum, purtarea lui Țepeneag față de... cei care-l scoseseră din istorie și (chiar) din literatură (încă o dată : Virgil Ierunca ar fi putut foarte bine să folosească acei bani ca să scoată încă o revistă, dirijată de el ; sau s-o „întărească" pe existenta, atunci,

[1] *Dossier Paul Goma – l'écrivain face au socialisme du silence*, présenté par Virgil Tănase, Éditions Albatros, 1977, 194 pag.

Limite – ei bine, i-a oferit lui Țepeneag, iar Țepeneag...) a fost incalificabilă.

Cît despre... spaima lui că eu am să-i iau revista... Manifestată, după spusele lui Marteau, pe cînd eu eram... nu doar departe, în România, ci jos, în „România profundă" (adică la Rahova)... De unde se va fi ivit ?

Dacă aș fi rău, aș zice : m-a judecat pe mine, după el – altfel cum ?

Continui convorbirea telefonică :

– Sunt convins că Țepeneag nu s-a gîndit chiar în primul rînd la viitoarele excluderi – ar fi nu doar o măgărie, ci o idioțenie – el e obsedat de revistă : vrea neapărat să o scoată iar și, ca s-o reînvie, după cum îl cunosc (sper să mă înșel), ar fi în stare să facă „uniune" cu oricine, dovadă : numele care au apărut pînă acum : Necula, Culcer...

– ...Breban, zice Monica.

– Eu mă gîndeam la cei din exil – cu Breban a fost prieten...

– Sunt, în continuare, prieteni, s-au întîlnit la München... Vezi că am avut dreptate, cu Breban ? N-ar fi exclus ca îndărătul acestei... uniuni să se afle Breban...

– A, nu ! Adică Breban să-l... manipuleze pe Țepeneag ? rîd eu. Încă nu s-a născut brebanul acela care să-l manipuleze pe Țepeneagul nostru național ! Doar el este adevăratul autor al... răzvrătirii lui Breban împotriva lui nen-su Ceaușescu, în vara lui '71... Mi-ați povestit, mi-a povestit Țepeneag însuși... A făcut din Breban ce-a vrut : l-a pus să protesteze împotriva „tezelor ceaușiste", l-a pus să dea interviuri...

– A fost mai complicată povestea : Breban nu s-a lăsat manevrat așa cum îți închipui dumneata, s-a mai codit, s-a mai... răzvrătit, ba în anume chestiuni s-a opus – de pildă atunci cînd Țepeneag l-a sfătuit să ceară azil politic... Breban zicea că... nu poate, nu poate, că i-e frică să nu-l omoare Ceaușescu, dar nici o clipă nu i-a dat prin cap să-i spună lui Țepeneag : „Dar tu ? Tu de ce n-ai cerut azil politic ?"...

– Pe scurt : Țepeneag vrea revistă, nimic altceva. Probabil i s-a spus că, pentru a colecta fondurile necesare (eh ! unde-i Cretzianu ? și unde-i Sanda Stolojan ? și unde-i Monica Lovinescu... ?), are nevoie de o structură, ceva – și cum careva, să zicem Nedelcovici, care tocmai participase la masa rotundă, a rostit : „uniune"..., el a prins ideea din zbor și uite-l dîndu-i carne...

– Împotriva noastră...

– Da de unde... Eu cred că nuanța de introdus ar fi următoarea : nu împotriva, ci în ciuda... noastră...

– Să admitem, admite Monica. Nu are de gînd să facă Uniunea aceea împotriva noastră, doar în ciuda... – atunci cum se explică secretul în care se desfășoară manevrele ?

– Manevrele ! Și dacă nu-i nici manevră, nici secret, doar uitare de-a prietenului nostru al tutulor, Bujorul cu același nume ? Și dacă, în timp ce noi vorbim la telefon, temîndu-ne de cine știe ce diabolice și țepenegi manevre, viceverse și alte comploturi, bietul Bujor se dă de ceasul morții să ne contacteze telefonic pentru ca să ne convoace și pe noi ? Să facă și din noi oameni printre oameni – dar nu poate, fiindcă noi vorbim și vorbim și vorbim...

– Zici să ne oprim, ca să ne poată el telefona ? Ar fi avut tot timpul, doar l-am căutat eu, i-am lăsat și un mesaj...

– Și dacă abia adineauri va fi găsit mesajul ?! zic. Deci, în clipa de față, săracul Bujor își va fi scurtat degetul de cît a încercat să formeze numărul – telefonul lui o fi cu disc, au cu butoane ?

– Trebuie să fie cu butoane ! rîde Monica. Deci, să înțeleg că mai ai speranțe că are să ne convoace și pe noi...

– Ce s-ar face omul fără speranță, trag eu iute-iute cugetarea adîncă. Atîta mi-a rămas în viață – o nuanțez. Speranța mea, nebună-nebună : în cele din urmă, Marele Bujor, trimisul pe pămînt al și mai Marelui Dumitru, cel cu iscarea din senin a onirismului la Român, se va milostivi și de mine ; și, în cele din urmă, are să mă introducă și pe mine, prin fraudă, se-nțelege, în cercul strîmt al membrilor viitoarei Uniuni – fie și cu derogare-cooptare – ca să fiu și eu cot la cot cu scriitorul Necula...

– Bine, atunci te las sperînd, îmi urează Monica Lovinescu.

Așa că sper.

3. În care povestitorul povestește cum șade el ; șade și așteaptă să fie convocat la Nedelcovici ; șade, așteaptă și-și aduce aminte tot felul de aduceri-aminte.

Ora 14,30 : șăd și sper ; șăd ș-aștept cu sufletul la gură ; cu urechea lungă, lungită în calea telefonului : țîr-îie ? nu ți-rîie ? – în fine : țîrîie el, telefonul cel binevoitor, întru bunăvestire, spre liberare, ca facere-de-om și din mine, care și eu sunt român și băiat-bun și posed chiar un băiat-mărișor... ?

Căldură-mare, domnule ! Pe o astfel de caniculă (unde mai pui : pariziană ! – și să mai pretindă vînzătorii de patrie că Bucureștiul nostru nu e Micul Paris !), ar fi normal să exagerezi, să o iei razna, să vezi armăsari în loc de țipari ; e aproape normal să cazi la bănuială de lăsare-pe-margine, să te temi de niscai sabotagiu din partea

răilor, să miroși urmă sigură de, asta, zi-i pe nume... A, da : de excludere !

Din ce, excluderea ? Din nimic, din senin, ar zice ungurul amintit, dar oare ce este neincluderea în includere decît o excludere sadea ?

Și de aceea : face el, telefonul : țîr ! pentru ca să fiu și eu inclus ? Sau nu face el țîr ! – telefonul... ? – desigur, vorbesc de cel mult-așteptat și bujornedelcovician – astfel, lăsîndu-mă de izbeliște, orfan de Uniune, văduv de breaslă, făr-de-frați, făr-de-surori, numa' ghimpi în loc de flori – măi Leano !?

Și nu face. Deloc. Nu dă veste.

Și căldura, domnule : mare, tare, ba chiar lată ; topitoare, fierbătoare – și adînc așteptătoare : mă țîr ! Nedelcovici, pentru ca să mă convoace și pe mine, becisnicul ? Sau... încă-nu, ca la Poșta Redacției ? Păi, încă-nu-prea : taman acum vorbește (la telefon) cu Monica. Nici chiar el, Bujor, nu poate vorbi la telefon și cu Monica și cu mine – încă nu, dar mîine, cel mai tîrziu poimîine, de ce n-ar ?

Cald, cald ; și Gheorghe nu mai vine, vorba literaturii române clasice... Aș putea să-i trag o adaptare, o actualizare, să zic de Nedelcovici că nu mai vine cu telefonu-ăla, numai că nu se poate : îl cheamă nu Gheorghe, ci ba chiar din contra, cum zicea un tovarăș.

După socotelile mele, dacă Nedelcovici vorbește la telefon cu Monica, vorbește de vreo jumătate de ceas. Așa că mai am de așteptat Bunăvestirea încă o eternitate.

Eternitate, neeternitate, eu nu mă las ! Nu cedez nici o palmă de timp ! Aici rămîn, pe poziție ; călare pe telefon ! Garda piere, dar i se fîlfîie, nu se predă, că-i moartă ; cu dric la poartă – și scriitori mascați (Ecaterino-mamă !).

Dom'le : am, n-am treabă, ori că ninge, ori că plouă, am canadiană nouă și nu mă mișc de pe poziție, aștept ca Bujor el însuși să mă convoace și pe mine, fiindcă, am mai spus-o, o repet, ca să nu se uite : și eu sunt om, orice-ar zice generalul Pleșiță cu-a lui ceată, asta o recunoaște și prietenul bun al lui Bujor, Costi Țoiu (așa-l dezmiardă el dimpreună cu Niki – ăsta-i Manolescu) ; Țoiu, cînd s-a dus la Stockholm, de braț cu Bălăiță, taman în aprilie 1977, cînd eu eram arestat, ca să-l convingă pe Coeckelberghs să nu mă publice, că nu-s scriitor, n-a zis nimic de om – de unde rezultă că CeȚoiu ! mi-a acordat această favoare – și cum ziceam, fiindcă, nu-i așa, oameni suntem cu toții, chiar și Țosti (chiar și alt mare prieten al lui Nedelcovici : DéréPopescu, încît m-am întrebat, ca proasta exclusă : ce Dumnezeu făceau, înde ei, scriitorii români cotidieni din conducerea Uniunii, de ajungeau să capete pensie la nici patruzeci de ani, ca Bujor, făceau oare și copii ? Ce-o fi fructul amoriului dintre, de-o

pildă, Nedelcovici și Țoiu ?) – într-un cuvînt : las' că mă cooperativizează și pe mine, în fine, colectivizează, cooptează... Că doar el, Bujor, e *nembru* plin, eu deloc, căci m-a golitără ; el fiind scriitor adevărat, căci cu-pensie, eu nici măcar stagiar...

Da, domnule ! Ca să vezi de ce atîrnă viața omului : de-o ață ! – ca să-i punem rimă. Bujor nu-i poet-poet, dar ca prozator e foarte poetic, am vrut să spun : liric. Or, liricii sunt mult mai buni la suflet decît epicii – am citit eu undeva chestia asta adîncă, pesemne în Almanahul Uniunii Scriitorilor – e-he ! – cea de la București... Care dădea chiar și pensii – oare la asta s-a gîndit Bujor cînd a mers lîngă Țepeneag cu facerea, aici, a unei Uniuni : că are să-și recapete pensia de scriitor de romane și de scenarii de film ? Înseamnă că mai am de așteptat : întîi să primească el pensia aceea, abia după să mă coopteze și pe mine...

Stăi !!! mă somez, cu glas spăriet, de santinelă de noapte deasă (noapte grea). Cine pe cine să coopteze ? Să-i luăm pe degete :

Țepeneag ? Dar el nu este, nu mai este *nenbru* (al Uniunii de la București) : a fost exclus și el, ca tot exilatul, chiar dacă nu a cerut azil politic și-a ținut răsuflarea pînă a sărit direct în cetățenia franceză... Și-atunci ? Ca ce chestie, el – și el *nemebru*, și el exclus – își îngăduie să... includă pe alți excluși ori ne-incluși ?

Dar Nedelcovici ? Și el a fost exclus, după ce a făcut-pasul (el chiar a cerut azil-politic) ; pînă și Necula, alt incluzător, a fost exclus, pentru că nu s-a mai întors la București, să adune cotizațiile de la BOB-ul *Vieții Românești*... Culcer la fel – de la o vreme, nu te mai poți învîrti prin Paris de refugiați-politici, de te-ntrebi ce fel de... politică au făcut ei în România, ca să fugă ? Că, dacă au fost „anticomuniști" ca Necula, Culcer...

Așa, ca chestie : oare ce motiv(e)-pretext(e) va fi invocat „conducerea" Uniunii de la București (să zicem așa : bunii prieteni ai lui Bujor : DéréPopescu, Țoiu, Manolescu, Blandiana, Zaciu...), ca să-i excludă ? Trădarea-de-patrie ? Da de unde ! Presupun că nici în cazul meu nu s-a rostit tare ceea ce se, totuși, zicea-în-scris, prin jurnale, ca urmare a campaniei organizate de Ivașcu – la mine or fi aruncat că... n-am mai activat pe tărîm scriitoricesc de mulți ani – ceea ce era adevărat, dar din pricina cui, dacă nu și din a colegilor ? Cu siguranță că Nedelcovici, Culcer, Necula au fost excluși pentru... „neplata cotizațiilor la timp" – chestia asta am auzit-o pentru întîia oară după rămînerea la Paris a Mioarei Cremene ; și mi-a fost dat s-o re-aud după ce Petru Popescu (din dinastia cronicarului-de-curte Radu-Popescu + fiul cît pe ce să intre în dinastia Draculăi-Vodă, pe bază de utémé și dulce glonț al patriei Zoei Ceaușescu) a șters-o la imperialiști ; a defecționat, cum ar zice Pacepa ; a trădat, cum zice

nepotu-său, Păunescu – oricum: oficial vorba umblă că a fost exclus pentru că uitase să plătească cotizația.

Dar să zicem așa : nu contează pretextul, motivul : și ei sunt niște excluși – deci, ne-membri : în această calitate îi vor coopta pe ne-membrii de totdeauna : Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Ștefan Baciu (Eliade, Dumnezeu să-l ierte, a fost scutit de această... ceremonie) ? De ce nu ?! – vorba lui Paul Barbăneagră...

Dar ia mai stăi ! îmi strig din miezul unui ev aprins, vorba liricii cetățenești realistsocialiste. Riscînd să mă repet :

Toți acești excluși au fost excluși din Uniunea de la București *după* ce s-a constatat că ei nu se mai întorc la sînul Patriei dintr-o călătorie în Occident ; excluzătorii de azi nu anunțaseră, alaltăieri, ei cu gura lor, fie și „de la adăpost", din Occident, că ei *rămîn* ; nici Țepeneag : cînd a fost exclus din Uniune, el nu era de față... Cu trupul și cu sufletul el se găsea atunci în Franța, nu în România.

Bine-bine, nu despre asta este vorba, dar dacă asta a venit, s-o vorbim : am impresia, ca să nu spun certitudinea, că, dintre scriitorii exilați în ultimii douăzeci de ani, am fost singurul exclus din Uniune (a Scriitorilor), pe cînd mă aflam pe pămîntul României – ba chiar sub-pămîntul patriei scumpe-și-iubite, ca din întîmplare, în arestul Securității de pe Calea Rahovei, în luna lui april 1977 (dacă am mai spus asta, foarte bine am făcut : am s-o mai spun încă). Poate Dorin Tudoran să mai fi cunoscut această „favoare" a excluderii, *exclusul fiind de față*, deși nu-mi vine a crede, nu mi-a spus nimic de așa ceva, uite, a trecut iar pe la noi, în jur de 15 iunie, am vorbit însă, despre alte cestiuni-arzătoare ; am să-l întreb eu cîndva, dacă am să-l întreb...

Desigur-desigur, nu este deloc – dar deloc ! – vorba despre *asta*. Dar eu tot o aduc și zic : oare cîți dintre actualii mei colegi de exil, ba chiar viitori co-membri (dacă voi fi convocat, apoi cooptat în Uniune, altfel ba) vor fi făcut parte din „organismul de conducere" care m-a exclus pe mine, în 1977 ? Cîți vor fi votat excluderea din Uniune a unui coleg care nu se putea apăra, nefiind de față ? Și nu era de față, fiind el arestat – sau din această pricină votaseră iubiții mei colegi excluderea : pentru că nu eram de față și nu vedeam, acolo, pe loc, *cine* mă exclude ? Sau poate credeau (nu îndrăznesc să spun sperau, deși...) că am să crăp „acolo", că n-am să mai ies niciodată, iar dacă am să supraviețuiesc, n-or să ni se taie, întretaie, încrucișeze drumurile și mai ales interesele ? Și oare cîtor dintre votanți (sau, în cel mai bun caz, aprobanți prin inexistența unui „contra") le răspunsesem eu prin... din contra : procurîndu-le invitații încoace, la vreun colocviu, vreo conferință ; înlesnindu-le cîte o bursă (atîta cîtă era, dar mai bine decît nimic) ; pe atîția primindu-i

la mine, la masă, în casă, pe ei, cei care mă... asta, zi-i pe nume : däduseră-afară-din-rîndurile-scriitorilor-români ? Să dau nume – le propun : Nedelcovici cu siguranță (cum să lipsească el din vreun comitet-comiție ?) ; iar cum n-am auzit să fi zis el vreodată *nu*, întru apărarea unui coleg (doar coleg, nu și prieten)... Apoi Necula : cum să nu-și fi băgat Necula pipa acolo unde „se decidea" – orice s-ar fi... ? De Culcer nu știu, el era la Tîrgu-Mureș, acolo fiind el tare-și-mare și cum nu pot zice : „Dar dacă ar fi fost la București ?", fiindcă astfel îi poți băga în rahat pe toți – cu : dacă...

Bine : să nu mă bag eu în exemplul-de-școală (nu se face – ca la București) ; dar, tot ca la București, nu se face să nu invoc pățania lui Dorin Tudoran. Eu, în 1977, eram atît de... caz, încît numai un singur nembru al Uniunii mi-a fost alături : Ion Negoițescu (deși, atunci, Nego era și mai caz decît mine și infinit mai singur, eu avînd antrenament), pe cînd Tudoran, în 1984, cu toate că fusese destul de (pentru România : foarte ; ba chiar : prea...) înconjurat, atunci cînd a fost judecat la Uniune a rămas cam fără izmene, în văzul lumii : prietenul nostru (al meu, vorba Monicăi), Bujor, ca membru al Consiliului – poate și al Biroului (de ce nu : doar avea pensie !), nu numai că n-a mișcat un deget, n-a rostit o silabă, dar s-a făcut mic-mic... Ce va fi gîndit atunci, Bujor : că „destul" îl apăraseră Deșliu și Manolescu, ce să se mai bage și el – să strice apărarea ?

Căldură mare, soro. Din cale-afară – altfel n-aș fi ajuns să rostesc atîtea răutăți la adresa lui Țepeneag, în convorbirea cu Monica ; altfel n-aș fi avut ocaziunea să-l gîndesc de rău pe Bujor, om : pîinea lui Dumnezeu, atît că nu prea are coloană vertebrală și e incapabil să gîndească „breasla" scriitoricească altfel decît ca pe un grup-de-prieteni care, din prietenie, își fac reciproc servicii, dar nu au pretenția (sau : neobrăzarea !) să ceară de la prieten o solidaritate pe față, fie ea și într-o ședință a Uniunii, necum una... „cu poalele-n cap", cum zic scriitorii români despre solidaritatea-pe-față-în-afara-interiorului-Uniunii, măcar pe trotuarul din fața sediului... Ce-oi fi vrînd de la Bujor : să fie ceea ce nu poate ? Îi reproșez că nu s-a expus, el, apărîndu-l pe Tudoran ? Nu l-am întrebat niciodată, dar știu ce mi-ar răspunde (în toată sinceritatea) : în acel moment el avea de gînd să... plece definitiv din România (aștepta doar semnul că romanul său, *Al doilea mesager*, e pe punctul să apară în franceză, în colecția mea de la Albin Michel). Or, pentru cartea lui ce nu face un scriitor ? ar zice Bujor și pe dată mi-ar întoarce-o :

„Ce, tu pentru cărțile tale, n-ai făcut orice ?"

Ba da, ba da... Așa cum e formulată întrebarea, n-ai cum răspunde la ea decît prin da sau ba.

Dumnezeu s-o ierte pe Dana Dumitriu : fusesem, cîțiva ani, buni prieteni, chiar foarte : ne citeam reciproc „producțiile proprii", ne vizitam, în mai multe rînduri ea, celibatară, dormise la noi – un fel de a spune : vorbise pînă-n zori cu Ana... Pînă în vara lui 1971, cea cu Tezili... Brusc, de la o zi la alta, Dana devenise alta, nu ne mai puteam înțelege. De altfel, în urma unei astfel de neînțelegeri – de principii, ziceam eu, ea încuviința – ne-am certat : definitiv. Nu, Dana nu era „pentru Teze" – Doamne ferește ! – însă era pentru... mai multă îngăduință față de „cei buni", dar care își dăduseră, la jurnal, „adeziunea" : Al. Papilian, N. Balotă, Dan Cristea (în acest caz nu mai vorbea rațiunea...), Natalia Stancu... Cine era Natalia Stancu ? Nu o scriitoare, ci un fel de jurnalistă de teatru – și prietenă a Danei (cu atît mai... scuzabilă, nu ?), și care, în *Scînteia*, mult după ce Dumitru Popescu-Dumnezeu interzisese piesa *Gluga* de Iosif Naghiu, se trezise și ea scriind... În fapt, de la Natalia Stancu începuse discuția noastră. Eu susțineam că, în general, a-ți da „adeziunea la Teze" e o porcărie, iar cei care o făcuseră erau... „niște porcărioși" – în special, ce a făcut Natalia Stancu, adică de a „profana cadavre" – este o ticăloșie... La care Dana a protestat : dacă aș ști motivul pentru care Natalia scrisese... Ei, care era motivul ?

„Fata n-a fost niciodată la Londra și, pentru un om de teatru, Londra este Mecca. I s-a promis că i se dă pașaport, dacă... Dacă scrie ceva de complezență. Și a scris. Voia să meargă la Londra, pentru asta ar fi făcut orice – ce, tu n-ai făcut orice ca să-ți publici cărțile în străinătate ?"

Rămăsesem fără aer. Am întrebat, după un timp :

„Ce anume ? Ce am făcut, orice ?"

„Ai internat-o pe maică-ta la azil", a răspuns Dana, senină, tăioasă ca un brici.

N-am plecat de la masă, imediat. Nici n-aș fi putut. Eram tetanizat.

De atunci, era în august 1971, relațiile noastre s-au mărginit la „bună-ziua".

Pînă atunci, în redacția *României literare*, Dana Dumitriu era un bun coleg, un bun prieten, un bun critic literar (încă nu publicase proză) și, desigur, o fată minunată. Zic : pînă atunci, așezînd ca stîlp de hotar în relațiile noastre trilaterale (socotind-o și pe Ana) momentul disputei din pricina Nataliei Stancu. Or, deși în toamnă publicasem în Germania și în Franța *Ostinato* (chiar dacă avusesem de a face cu „Forurile"), rămăsesem, în continuare, redactor la *România literară* (adevărat, fără să pot publica fie și o notiță... nesemnată : vegheau Ion Horea și Gabriel Dimisianu...), pînă în iunie anul următor, 1972, cînd am plecat într-o călătorie în Franța. Am vrut să spun : din

august 1971 am rămas coleg de redacție (și cu Dana) încă zece luni. Și am avut timp să constat că nu numai față de mine atitudinea ei se schimbase. Ci și față de ceilalți ; în primul rînd (ierarhizarea a venit ulterior...) cu acei colegi critici literari cu care Dana, „înainte", se afla în relații mai mult decît cordiale (oricum : nu-mi amintesc vreun conflict, cît de mărunt) : Lucian Raicu, Valeriu Cristea, Sami Damian... De mine nu mai vorbesc, însă Dana a început să se poarte „altfel" și cu oameni profund amabili, structural afabili și neagresivi, ca Sorin Titel ; ca Marcel Mihalaș, minunatul ; ca Leonid Dimov, sublimul – iată, toți patru s-au prăpădit, într-un interval de patru-cinci ani – și, dacă-l adaug și pe neasemuitul Virgil Mazilescu, am încercuit cimitirul *României literare* (în aceeași perioadă a murit și Nichita Stănescu – cu care Dana fusese în bune relații – dar cum Nichita nu era toată-ziua-bună-ziua în redacție, cu noi...).

Eu, rănit de moarte, prin aluzia (ce aluzie : viza directă) cu azilul în care aș fi internat-o pe mama, ca să-mi pot, nu-i așa, publica, în Occident cărțile..., nu deschisesem gura, față de prieteni, în legătură cu Dana. Dar schimbarea ei sărea în ochi : nu numai că devenise... indisponibilă – fie și pentru o șuetă, o bîrfă pe loc, acolo, în redacție (necum să mai mergem cu gașca la Jerca, la Madam Candrea, la unul dintre noi acasă) – asta era de înțeles, nu ? Dana avea o nouă legătură (Manolescu), dar se făcuse mai disprețuitoare, mai acidă, mai – chiar – batjocoritoare la adresa fie a comportamentului... oarecum boem al vreunui Mazilescu, ori Sorin – dar și față cu... textele acestora : nu mai era Dana cea participativă, Dana care, chiar atunci cînd nu-i plăcea foarte o poezie de Mazilescu, o cronică a lui Cristea, un eseu al lui Raicu, își spunea opinia prietenește, camaraderește, colegial...

Nici atunci cînd am auzit în jur, numită, *cauza schimbării* Danei : Manolescu – și Ivasiuc – n-am participat la „analiză" ; nici la căinare. Spunînd ceea ce spusese, în august 1971, la Madam Candrea, anume că și eu făcusem *orice* ca să-mi public cărțile, *orice-ul fiind... internarea mamei în azil...*, îmi indicase... bibliografia : nu proaspătul amant al Danei, Manolescu, ci prietenul bun al lui Manolescu, fostul meu bun prieten, Ivasiuc. Acesta, încă înainte de scandalul de la Cartea Românească, unde „decodificase" personajele din *Ușa* (adică, înainte de aprilie 1970), pe cînd ne frecventam – oricum, vorbeam cînd ne întîlneam – ca să-și sprijine teza că „un adevărat scriitor face pentru cărțile sale orice", mă dădea exemplu pe mine, cu azilul maică-mii. De prima oară protestasem : nu fac „orice" pentru a-mi publica scrierile, apoi nu există nici o „balanță" între cărțile mele publicate (sau în curs de publicare) în Occident și „internarea mamei în azil" : internare foarte departe de o „debarasare" din partea mea, din contra :

după multe demersuri, chiar pile, obținusem aducerea mamei... pe un teritoriu în care „legal" nu avea dreptul : întîi la Domnești, apoi la căminul-spital nr. 3 din București... Cel puțin Ivasiuc, după ce eu protestam, zicea : „Bine, bine, am glumit, am forțat nota, ca să-mi justific teza... Sigur că nu-i așa cum am zis...", Dana însă nu (mai) avea timp, mai degrabă : disponibilitate, pentru explicații, pentru scuze... Ceea ce mi se părea mie – persoană cu totul marginală – în cazul Danei : fata își pierduse umorul, or asta, credeam eu, echivalează cu pierderea totului (Doamne ferește, atunci nu mă gîndeam că doar peste cincisprezece ani avea să se prăpădească...).

De unde pornisem ? De la căldura mare. Nu : acolo ajunsesem – ce-am ajuns, Doamne : să suferim, la Paris, ca la București (noroc că-l avem pe Caragiale pe rafturi și în inimi...).

A-ha, ziceam de Bujor ; că nu a riscat să-l apere pe Tudoran, prieten al său și coleg de tot felul de comitete și comiții... Dacă ar fi făcut-o, Tudoran n-ar fi devenit mai... apărat – asta pe de-o parte ; pe de alta, își dădea sieși picioare-n cur, nu ? Ei, cum nu ! Probabil, după acea ședință, Bujor i-a explicat, în lung, în lat, lui Dorin că-pentru-de-ce n-a sărit el, ca un leu, în apărarea prietenului și colegului : el, Nedelcovici, mai avea ceva de pierdut, ceea ce nu era cazul lui Tudoran : el pierduse, deja, totul... Și, desigur : băiat-bun și bun prieten al lui Bujor, îl va fi asigurat că da, înțelesese ; că acceptase, ba chiar îl compătimește (pe Bujor) pentru situația în care se află, ba îi cere și iertare (lui Nedelcovici) că el, Tudoran, l-a pus, nu-i așa, în penibila situațiune de a...

He-he-he ! Cald, cald, nu însă chiar atît de cald ca să nu mă gîndesc la țărișoară ; și la românași ; și la colegii de breaslă – scriitorii români, soro ! Fie ei cu domiciliul la București, fie „deplasați" la Paris, cum bine le-o zice Ierunca acelora... Potrivit concepției-despre-lume-și-viață a breslașului, nu e „rău" acela care tace mîlc, se face grămăjoară (făr-de moț) pe scaun – ca să nu fie văzut că a... auzit-văzut – atunci cînd colegul, prietenul său este călcat în picioare, vădit nedreptățit – ci *rău* este acela care „se trezește" (măi frate !) spunînd prostii ; cel ce „se pomenește" făcînd copilării („Cum, domnule, să te împotrivești tu, singur-singurel,/ numai cu puța pre el,/ terorii de stat și de partid ? Cenzurii de stat și de partid – Securității de stat ? și de ? Partid, măi tovarășu' ? Dar asta-i sinucidere curată !") ; iar după ce „și-o face cu mîna lui – e-he, mîna : lucru manual ! he-he-he ! noi fiind și foarte comici în viața de toate zilele", mai pretindea solidaritate – so-li-dari ?... ce ? Nu cumva și cheia de la casa cu bani, vorba lui Ostà' Bender, nepot de supus turc și etern Mitică rătăcit în stepa rusă... ? Dar ce, eroul de acum, de azi, s-a simțit so-li-dar cu el, alaltăieri, cînd a avut și el necazuri cu cenzura ?

Și încă : îi cere eroul să se... solidarizeze cu doar cazul lui, personal-și-individual ? Ca să devină și el un caz ? Să nu mai rămînă nimeni pe lumea asta ne-caz, să se părăginească literatura română de-atîtea cazuri ? Nu, domnule, măi tovarășe, sau cum ți s-o fi spunînd : un Nu ! hotărît. Eu nu vreau să devin caz ; eu nu vreau să fac po-li-ti-că ! Eu fac cultură, măi frate, literatură, dragă prietene, din aceea adevărată, numai artă și sfrișcă, nu... disidență ! Păi eu nu-s di-si-dent, eu sunt un adevărat opozant anticomunist, nu un căcăcios de, auzi, reformist... Și-apoi, am mai spus : eu nu suplinesc lipsa de talent prin scandal – prin disidență...

Ora trei fără un sfert : nimic dinspre telefon (o fi vorbind cu Monica, vorbitorul nostru, bujorosul).

Și căldura, domnule... Vipie, nu alta ! Și cînd te gîndești că mîine-i ziua mea – Sfinții Apostoli Petru și... în fine, eu... Zic și eu ziceri, ca și cum ar fi incompatibilitate de fond între una și alta, le-am uitat pe amîndouă – de căldură...

Căldură, necăldură-mare, eu am trecut prin asta (acum m-am întors la „solidaritatea scriitoricească"), acum doisprezece ani (atîția ani ! atîția -sprezece...). În 1977, ca să-i zicem trebii pe nume...

La distanță de șapte ani, în '85, a trecut Tudoran. N-au trecut alți-șapte, dar azi-mîine are să cunoască gustul „cazului" Mircea Dinescu : și pe el au să-l împingă băieții (de ambe sexe...) „afar' din țară"... Măcar Dan Petrescu n-a apucat să publice în România, așa că le vine foarte ușor colegilor să pretindă că... individul n-are talent – parcă am mai auzit argumentul : și nu doar dinspre Eugen Barbu și-a lui Ceată săptămînală – ci și dinspre Ivasiuc, Manolescu, Breban – ei, da : și dinspre Dana Dumitriu, blonda și foarte-talentata mea colegă de redacție și prietenă – pînă-n august '71... Drăguța de Dana : cu un an înainte de a muri, a fost la Paris, Monica Lovinescu a insistat să vin și eu – am venit, ne-am îmbrățișat, ca și cum ne-am fi despărțit alaltăieri – și prieteni... Știam că e bolnavă, arăta a ființă atinsă, așa că nu i-am mai zis nimic : „nu era momentul"... Deși ea, Dana, găsise *momentul* să spună în aprilie 1977 : „Săracul Paul, iar a intrat în închisoare... El își imaginează că detenția suplinește talentul – săracul Paul..." – iar Manolescu a găsit nu doar spirituală „constatarea" Danei, ci și adevărată.

Mai greu are să le vină cu Dinescu – are, publicate, vreo zece volume – dar găsesc ei (să nu găsească scriitorul român motive ? pretexte, alibiuri ?). Or să zică :

„Bine-bine : are zece volume publicate, dar dacă n-are taleeeeent."

Ca și cum talentul i-ar... necesita scriitorului... Nici o dificultate cu talentul la români : Românul se naște poet, intră pe dată în Uniune (mai greu, aproape deloc în ultimii ani), devine grabnic pensionar (ca Nedelcovici, ca Țoiu, oare Necula nu avea pensie ? De ce, doar o deplin merita !), și uite-așa trec zilele omului...

Căldură-mare (mare !), dar un lucru e cert și reconfortant : progresul – fie el și în ritm cvasi-cincinal – este considerabil (la români) : în acest an, 1989, totuși, s-au găsit alți șapte scriitori care să protesteze, în scris (adevărat : doar... împotriva dării-afară de la *România literară* a lui Dinescu...) !

Acum patru-cinci ani, „cazul Tudoran" nu a avut parte de solidaritate petiționară publică – dar, în ședința (nepublică) față cu gorilele de la C.C., s-au găsit, totuși, un Deșliu, un Paler, un Manolescu – să-l apere (desigur, cu argumente de ședință – se zice însă că Deșliu a fost cel mai... puțin limbă-de-lemn-comunistă) ; s-au găsit, totuși, scriitori care să continue să-l frecventeze, ba chiar „să se afișeze în lume" cu proscrisul Tudoran, iar la plecarea definitivă, pe el l-au condus la aeroport, pe lîngă fidelii Deșliu și Manolescu : Dana Dumitriu și Mircea Dinescu...

Pe o căldură ca asta n-ar trebui să-mi compar cazul cu al lui Tudoran...

Nu mi l-am comparat.

Da, dar am avut de gînd – îmi stătea pe buze : ei, da, sunt gelos : pe Tudoran l-au condus la aeroport – de plecarea mea nici n-au știut, iar cînd au aflat că m-am cărat, s-au bucurat : scăpaseră de un, vorba suavei Dana Dumitriu : netalentat...

Nu mi-am comparat cazul cu al lui Tudoran, decît ca să observ progresul societății civile românești : din șapte în (uneori chiar cinci ani – îți dai seama ?) șapte ani se face cîte un pas...

Asta, că nu se știe încotro...

4. *În care este vorba de o convorbire telefonică – dar nu cu Bujor Nedelcovici – cu Alain Paruit.*

Ora 15 : Bujor nu-mi mai telefonează, îi telefonez eu lui Alain Paruit. Îl întreb dacă știe ceva de convocarea cu pricina.

Care convocare ?

Cum, care : cea din 5 iulie de-la-Bujor...

Alain crede că am comis un banc și mă întreabă dacă trebuie să rîdă acum (pe căldura asta), ori mai încolo, spre seară, cînd... cînd s-o răcori... Îi aduc la cunoștință că nu e banc, ci... din contra : ba-chiar constituirea Uniunii Scriitorilor Români din toate țările...

– A-ha, face Alain. Acum pot rîde și singur : Ha ! Ha ! Ha !

– Ha-ha-ha ! îl maimuțăresc eu. Numai că, din nou : nu e de glumă : Nedelcovici vrea să facă o Uniune a Scriitorilor...

– S-o facă ! reacționează normal Alain. Dar parcă era făcută, nu ? O tot făcuse Ierunca, ați re-făcut-o de curînd, la cafenea – după masa rotundă, mi-ai povestit...

– Uite cum a fost, zic eu, gata să-mi dau viața pe baricadele povestiturii. Vasăzică, după masa rotundă de la *Europa liberă*, opt din cei zece participanți ne ducem la cafiné și acolo eu mă pomenesc constatînd : „Dar mulți ne-am făcut în exil, dacă în trei zile am adunat pe Protest șaizeci și patru de semnături, în Germania s-au adăugat încă vreo douăsprezece și, atenție : nu i-am putut contacta pe toți scriitorii exilați, înseamnă că ne-am făcut peste o sută..." – și-atunci Nedelcovici zice...

– ...zice : „Încît am putea face o Uniune a Scriitorilor", continuă Alain, ușor excedat, îl simt (doar i-am mai povestit scena și nu o singură dată).

– Așa a zis Nedelcovici. Și noi, aproape în cor : „Păi, s-o facem !" – și-atunci...

– Și-atunci o faceți ! mi-o taie Alain.

S-o creadă el că mi-o taie. Cît timp povestesc, rămîn întreg, netăiat – și Alain o știe.

– Asta-i, că nu noi, zic. O face Nedelcovici, zic. Dimpreună cu Țepeneag, știai ?

După o pauză lungă, Alain :

– Nu știam. Dar eu... nici nu trebuie să știu...

– Termină ! încerc eu să previn.

– ...eu nu sunt scriitor român.

Mă piscă țînțarul căldurii și ridic glasul cu două tonuri :

– Termină ! ! A zis, a zis ; e un bou, e doi boi ! Acum e vorba de... Ascultă, Alene (acesta fiind vocativul) : pe tine te-a con-vo-cat Bujor ? Pentru 5 iulie ? În vederea con-sti-tu-i-rii ? Uniunii Sovie... Vreau să spun : Scriitorice... Te-a anunțat Țepeneag de... ?

– Nu înțeleg de ce strigi la mine – asta, în primul rînd ; în al doilea : nu m-a con-, cum zici tu, -vocat Nedelcovici, deși ne-am văzut, alaltăieri, luni, la *Europa liberă*. Am observat că tăinuia cu Monica și cu Virgil – pe ei îi va fi convocat, ei fiind scriitori români...

– Ei bine, nu ! Adineauri am vorbit la telefon cu Monica, era binișor iritată : Fetele Picardeze au fost convoca-, cum zic eu, -te, încă de săptămîna trecută, dar pe ei, pe Monici, nu i-a anunțat, de aici supărarea... – și îi rezum convorbirea cu Monica.

Alain însă nu se lasă contaminat de neliniștea Monicăi. Constat că e foarte bine așa : în doi o s-o calmăm ; să nu facem din țînțar

armăsar, să credem că, dacă n-am fost și noi con-izați, gata ! – am fost excluși din...

– Din ce-o fi, zic. Deci, nici ție nu ți-a spus nimic Bujor, dar Țepeneag ?

– Nu-nțeleg de ce-l bagi pe Țepeneag în afacerea asta, zice Alain.

Am reușit să-l irit pe Alain – ce să-i fac : el încă nu s-a certat cu Țepeneag, a rămas ca un martir, pe baricadele prieteniei, pînă... la adunarea semnăturilor de solidaritate cu cei de la București.

– Țepeneag n-are nici o legătură cu... – dar Alain se oprește singur.

Îi răspund că ba are – legătură (Țepeneag) : din scrisoarea lui Nego către mine, din scrisoarea lui Nego către Monici...

– Mie nu mi-a scris Negoițescu, așa că n-are ! rîde Alain. Și, ți-am mai spus : nu mă interesează treburile organizatorice. Nu sunt scriitor român, de asta nu m-a... nu m-au convocat...

– Termină !! – iar mă 'pușcă țețea căldùrică, însă prea tîrziu ca să trag cortina înainte de a o da, el, pe plurale... Dreptul tău să nu te consideri scriitor român, însă datoria noastră, a celor ce ne zicem scriitori-români-traduși-în-franceză, este ca, atunci cînd întreprindem o acțiune scriitoricesc-românească, să ne adresăm și ție. Încă o dată te întreb : ți s-au adresat Nedelcovici și Țepeneag în chestiunea alcătuirii Uniunii Scriitorilor ?

– Încă o dată – și pentru ultima dată... Nu, nu mi-au spus nimic. Cu Țepeneag am vorbit și ieri și alaltăieri, dar numai despre treburile noastre, bilaterale, de traducere... În fine, discuții de lucru, pe text... Nu mi-a spus nimic, fiindcă el știe bine : eu nu mă consider scriitor român – nici măcar „de origine română"...

– A-ha ! Ai ajuns unde te așteptam ! fac eu, cu satisfacție. Așa e, cum spui, dar fiind așa cum spui, ia să stăm noi și să judecăm drept : vasăzică de douăzeci de ani Alain Paruit, ne-român ; ne-scriitor-român, trage și trage în jugul... românismului...

– Pardon ! Nu jug și nu al românismului...

– Iertare. Așadar, Paruit de douăzeci de ani se implică în toate acțiunile scriitoricești românești, și nu doar în cele scriitoricești, a tradus, sub semnătură, vreo treizeci de volume, de la Țepeneag la Nedelcovici cu același nume, trecînd prin persoana aici, de față, la celălalt capăt al firului... Dar cîte volume s-au publicat fără semnătura de traducător a lui Paruit, cu toate că Alene al nostru a făcut nu doar o lectură a noii franceze a noului scriitor de nouă limbă franceză...

– Lasă astea, știi bine că...

– Nu las ! Tocmai pentru că știu bine. Și nu numai eu știu bine – șase volume a trei scriitori români care au trecut la franceză au trecut și prin mîinile lui Alain Paruit...

– Ce te-a apucat ? Îmi faci curte ? Nu cumva treci și tu ?

– Nu trec și nu-ți fac curte ! Și te invit să nu mă întrerupi... cînd pierd șirul ! Eeee... Nu, serios : vasăzică tu, care nu te consideri scriitor român, cînd e nevoie de salahorlîc, ești bun ! Dar cînd... Dacă luăm numai prima acțiune, Protestul, cu adunare de semnături, cine a avut ideea ? Alain ! Și tot la cafiné și tot după o masă rotundă ! Și mai înainte : cine a adunat semnături pe Protestul împotriva dărîmării bisericilor și satelor din România ? Alain ! Iar Alain Herskowitz a semnat, dar Horia Bernea n-a semnat ! Nici Pintilie – ei sunt deștepți, nu proști ca noi, să semneze : după aceea să pută – și s-o pată... ?

– Bine-bine, unde vrei să ajungi ?

– Aici : că tu ai semnat Protestul, vorbesc de cel din urmă, cu scriitorii, dar...

– Bineînțeles că l-am semnat, dacă eu am avut ideea Protestului ! rîde Alain. Hai s-o lăsăm moartă...

– N-o las nici... moartă ! Cu toate că Protestul începea așa : „Noi, maijossemnații scriitori români și de origine română, protestăm..." – și dă-i și luptă... – l-ai semnat ! L-a semnat și Marie-France Ionesco...

– L-au semnat și nemții – Aichelburg, Hertha Müller, Wagner, Totok, Freuendorfer...

– Exact ! Nici ei nu sunt scriitori-români, dar s-au solidarizat cu „Cei 13 de la București"...

– Nu-nțeleg, îmi povestești ceea ce știu ? Am semnat, am semnat, nu înseamnă că, în prețul semnăturii, pretind să...

– Dă-mi voie ! Tu, Alain Paruit, ai semnat, deși tu nu scrii în românește – tu traduci din românește – și ești franco-evreu – în schimb, doi scriitori-români *și* de origine română (în treacăt fie zis : trecerea lor la franceză s-a făcut cu Alain alături...) au refuzat să semneze ! Tu mi-ai spus, cu durere, cu uimire, fiindcă amîndoi sunt prieteni de-ai tăi, prietenii noștri...

– N-au semnat, n-au semnat – dreptul lor, nu ?

– Dreptul lor să nu semneze – dar și eu am dreptul să mă întreb : să fie un drept acela de a refuza să te solidarizezi cu colegii, confrații de la București, deși cu unii dintre ei n-ai avut ceea ce s-ar chema : relații cordiale ? Este un drept acela al lui Ion Omescu de a refuza să semneze, fiindcă printre cei apărați figura și Deșliu, un fost porc de cîine, dar un om care, singur, și public, a recunoscut că a fost porc de cîine, iar în ultimii ani a avut o atitudine pe care n-au avut-o

„marii rezistenți anticomuniști"... ? Noi nu ne solidarizam cu porcia-de-cîine, de acum patruzeci de ani, a lui Deșliu ! Și nici cu porcia-de-cîine, actuală, dar care ține de șaptezeci de ani, a lui Geo Bogza...

– Le-am explicat cum am putut mai bine că este vorba de prima acțiune de solidarizare, în scris, în grup, a unor scriitori români din România și că noi, de aici, „de la adăpost", din Occident, nu riscăm nimic dacă ne solidarizăm cu solidarii... Încă o dată : dreptul lui Omescu de a nu semna – dar el are ce are nu doar cu Deșliu, ci și cu Doinaș – eu nu știu, tu știi ?

– Știu, știu, dar într-un caz ca cel de față ar fi trebuit să treacă pe lîngă... După prima pușcărie, începută prin '47-'48, Ion Omescu, deși nu fusese la Pitești, desigur, auzise... Cum a ieșit, cum a scris ceea ce știa. Printre bunii prieteni, oameni de încredere cărora le-a dat să citească, a fost și arădeanul, prietenul Doinaș. Or, Doinaș a fost agățat în toamna lui '56 cu Marcel Petrișor care, la rîndu-i, fuse-se agățat cu Ivasiuc... Bref : la percheziție, la Doinaș s-a găsit manu-scrisul lui Omescu, care a reintrat, pentru alți șapte ani...

– Bine, dar Doinaș n-avea nici o vină față de Omescu...

– Nu avea. Numai că, uite : pușcăriașii, în lipsa „probelor", ju-decă prin... comparație (ca și în cazul lui Ivasiuc) astfel : Petrișor a intrat pe-viață (era să fie pe-moarte, cum fusese inițial condamnat) ; Omescu, de asemeni condamnat, însă Doinaș a... scăpat, *achitat !* – cu doar cîteva luni, cît a fost reținut... Din afară, nu se înțelege : Doinaș n-a denunțat, deci n-a făcut vreun rău, de ce ar fi supărat Omescu pe el ? Însă dinăuntru altfel se văd lucrurile. În primul rînd, într-o perioadă de teroare ca cea de după Revoluția Maghiară, cînd sute, mii de oameni au intrat în închisoare fără nici o urmă, umbră de vină – doar așa, pentru că securiștii aveau plan-de-arestări – tu, Doinaș, „vinovat" mai întîi pentru că ești intelectual ; apoi pentru că ești prieten cu un bandit ca Petrișor ; și, colac peste pupăză : „vino-vat" că ai primit, că ai citit „fițuica" – după expresia securiștilor – lui Omescu, în care... recidivistul Ion Omescu „împroșca cu noroi în realizările noastre, scriind ce scria despre așa-zisa reeducare de la Pitești...", tu, Doinaș, după ce-ai fost implicat în cel puțin două lo-turi, ești pus în libertate. *Achitat !* Trebuie să recunoști că ceva-ceva nu e cum ar trebui să fie... Bun, pe Omescu îl punem deoparte, ceea ce nu înseamnă că sunt de acord cu motivul refuzului lui, dar pe Țepeneag ?

– Ce-i cu Țepeneag ? face Alain și, la telefon, pare sincer sur-prins de întrebarea mea. Știi bine că s-a retras cu totul : din '78, n-a mai participat la nici o acțiune, cu atît mai puțin una românească... Nu se mai consideră scriitor român... Și-a luat și un pseudonim : Pastenague.

– Știam asta. Pînă adineauri... Dreptul cel mai sfînt al lui de a refuza să semneze *pentru* scriitorii români din România *alături* de scriitorii români din exil... Și chiar dacă primul lui „răspuns", anume că el a dat destul (pentru cauza scriitorilor români, se-nțelege), nu mă satisface, nu e treaba mea să fiu satisfăcut ori ba, n-am nici un chef să-i atrag atenția că „datul" acela este o lipsă de delicatețe din partea... celui care a dat, deși mai potrivit ar fi : obrăznicie ; ba chiar de-a dreptul : nesimțire – nu i-e rușine obrazului să spună o aseme-nea... măgărie ? Apoi povestea cu „destulul" – cu ce măsoară Țepe-neag datoria față de el însuși, „datul" acela : cu kilogramul ? cu kilometrul ? cu kilolitrul ? Și chiar dacă al doilea răspuns, năucito-rul : „Eu sunt scriitor francez"... a fost, într-un fel, îndreptățit, *a-tunci...*

– Atunci, cînd ?

– Atunci cînd tu i-ai propus să semneze Protestul...

– O clipă ! Am spus, repet : Țepeneag a refuzat să semneze alături de scriitorii români din exil, zicînd că el nu e nici român, nici scriitor român-exilat, că el e scriitor francez, de aceea a și semnat varianta franceză, cea cu scriitorii francezi, alcătuită de Marie-France Ionesco !

– Foarte adevărat : Țepeneag a semnat, în cele din urmă ; dar cînd ? – în cele din urmă ? După două-trei săptămîni de la varianta noastră, refuzată. Păi dacă a semnat – consecvent declarațiilor lui că e scriitor francez, alături cu francezii – să facă Uniunea aceea a Scrii-torilor Francezi, nu Români !

– Nu înțeleg...

– Nici eu nu înțeleg, însă altceva... Nu înțeleg următorul lucru : dacă Țepeneag nu vrea să mai știe nimic de România, de români (cărora el, dătătorul, le-a dat destul !) ; dacă nu se mai consideră scriitor român, ci francez... Păi da' de ce vrea el să dea cu var ? Pentru ce ține el să facă o Uniune a Scriitorilor... Români ?

– Uniune a... ? De unde scoți asta ? Ți-a spus Monica ?

– Monica mi-a confirmat adineauri, dar știam de mai demult, de la Negoițescu – acum două-trei săptămîni Țepeneag a fost în Germania...

– Într-adevăr, a fost în Germania – ești sigur că nu exagerează Negoițescu ?

– Cu atît mai sigur, cu cît îmi scria ca despre ceva de la sine înțeles : o Uniune a scriitorilor în exil... Și, în trecere, că Țepeneag i-a vorbit despre asta, evident, îmi scria Nego, o să fiu și eu de acord cu ideea... De ce taci ? Alain ! Alene...

– Da, sunt aici, dar tac, într-un caz ca acesta e mai sănătos să taci ; să te informezi, să verifici informațiile, să fii sigur de ele, numai după aceea să tragi concluzii...

– Eu nu ți-am vîndut concluzii, ți-am comunicat informații, te privește ce faci cu ele...

– Bineînțeles că mă privește ! Uite, eu nu cred o iotă din... din povestea cu Țepeneag. Îl cunosc, în anii ăștia am fost printre puținii pe care i-a tolerat în preajmă...

– A-ha, văd natura relațiilor...

– ...și nu-l văd băgîndu-se în treburi din astea – mai mult : avînd el inițiativa ! Nu cred. Nu cred...

– Foarte frumos din partea ta, prieten fidel și tolerat, că nu crezi. Eu, deși nu-i mai sunt fidel prieten – deci nici to-le-rat – uite că tare-aș vrea să nu fie adevărat. Nici în legătură cu el, nici în legătură cu Nedelcovici. Dintr-un punct de vedere strict egoist : nu vreau să mai pierd niște prieteni – mi-a fost destul cu Tănase...

– Ei, Tănase ! El ne-a trădat !

– Dea Domnul să nu fie imitat – Tănase – de Nedelcovici și de Țepeneag...

– Nici vorbă, nici vorbă – pentru Țepeneag bag mîna-n foc.

– Și eu aș vrea din toată inima s-o bag. Și să n-o retrag, arsă.

5. *În care povestitorul face teoria bulgărelui.*

Să faci teoria bulăgărelui de zăpadă pe o călduuură ca asta – n-aș zice ba, dacă aș avea : instalație de refrigerație (la ce visează un dac !).

Bulăgărerele de zăpaaadă (uite-așa să fie el, acela de zăpadă – albă, curată, bună la gust și mai ales rrrece !), el devine foafoarte mmmare ; și tare ! – prin rostogolire ; și prin neștiință, dar, cum spune cumnata gînditorului român : prin bănuință. Pe scurt : bulgărele se alimentează din zăpada noastră națională, nu a lor, a ciocoilor pribegi aduși de vînt ! să ne mănînce țărișoara ; și după-aceea să ne-o vînză – dar nu tot nouă : tot altora, mînca-le-ar, lor, inima cîinii (ce bun, ce bun Eminescu al nostru : a zis ce-a zis, acum un secol și aproape jumătate, dar ce bine le-a zis, domnule ; ai zice : un rabin).

Deraiați, deraiați, tot mai rămîne ceva nedera'. Și, la urma urmei : deraiajul meu ; pot să mă, pînă poimarți – cînd are să fie, sper din rărunchi, mult mai puțin foarte-cald.

Da, domnule. Degeaba mi-a spus Alain să nuștiuce – știu eu ce știu ; și degeaba i-am zis eu Monicăi ce i-am zis – ea știe ce știe ; o fi știind și ce nu zice, o fi zicînd ce nu știe – fiindcă știe ea ce știe.

Pe cînd eu, din contra :

Din interiorul contrei îmi zic :

E limpede ca săgeata : Țepeneag a ieșit din labirint (el scrie cu creta, în jurul lui, pe asfaltii – întru nemurirea șotronului tricolor și cu stea în frunte) – dar cum ? Ei, cum ! Nu așa cum se iese, ci cum se intră...

Vasăzică Țepeneag iese din bortă cu gînduri de „radere" – așa zice el uneia din modalitățile literare : radere. Ivasiuc, fostul meu prieten, făcea literatură – mai precis : roman și eseu (dar ce eseuri ! cum ni-l mai explica Sașa pe Marx cel tînăr, domnule ! ai fi zis că-i un șef de gară !) – de aceea adoptase, în cuvînt și în faptă, metoda „distrugerii". Zicea : „L-am distrus pe X ! Hai să-i dis-tru-gem pe Y și pe Z !" Mie mi-a zis de-a dreptul, după ce povestisem, în jur, cum anume îmi „povestise" el cartea *Ușa*, atît pe coridorul editurii Cartea Românească, cît și pe coridoarele forurilor : „Să știi că te dis-trug !". Atunci, pe loc, i-am indicat, în colțul gurii, pe cine să dis-tru-gă. Nu știu dacă *după* Ivasiuc se va fi luat de Breban, sau mai degrabă : marile spirite se întîlnesc, dar și romancierul Nicolae a rămas pînă la moarte convins că așa se face literatură-mare : distrugîndu-i pe literatorii mici ; eu am avut noroc – cu marele Nicolae : pe mine nu mă considera nici măcar mic, așa că nu s-a ostenit să mă dis-tru-gă. Și iată-l pe celălalt mare spirit distrugător : Țepeneag... În afară de faptul că, mare-strateg fiind, pe de-o parte promovează, pe de alta, fatal... distruge, el și-a băgat singur în cap (ca pe un piron) că „Ieruncii și Goma" l-au dat afară din istorie și din literatură : delir de persecuție curat. Copt fiind delirul, vreme de unsprezece ani, la foc mic, fatal : acum Țepeneag se... răzbună ! Fiind eu în ruptură-destoc de cuvinte, le zic pe cele zise la intrarea lui în gaură : „Se răzbună – ca mărarul pe hac' " :... I-a venit și lui rîndul să ne... dea afar' din... din Uniunea Scriitorilor de el făcută – cu cine se nimerește, mă mir că nu l-a căutat pe Marian Popa, omul lui Eugen Barbu ; că nu i-a scris lui Petru Popescu, la Hollywood – să-i tragă ei o Uniune ! Nu atît în sine, cît... „împotriva Ieruncilor și a lui Goma"...

Căldură mare, soro ! N-o fi cauzată de ieșirea lui Țepeneag – mai știi... ? El a ieșit în gura peșterii, i-a fluierat pe Nedelcovici, pe Necula, pe Culcer, pe... Dacă tot s-a mișunat pe la München, de ce nu se va fi asociat și cu Breban, să-i tragă ei un complot, știi, colè... Ca în vara lui 1971 – atunci Țepeneag îl făcuse om pe Breban, îmbrîncindu-l să dea un interviu împotriva politicii culturale a lui Nicolae Ceaușescu ; acum ar putea să-l îmbrîncească să ia pozițiune împotriva politicii culturale a Monicăi Lovinescu... Bine-bine, Breban e în România, dar mai iese pe la mama și pe la fratele lui, la München, mai dă cîte o fugă și la Paris, cît să scrie un roman, două... –

de exil, după care Exilatul încheie triunghiul, întorcîndu-se, cuminţel, la Bucureşti, la Madam Candrea...

Chiar aşa : de ce nu va fi făcînd Ţepeneag echipă cu Breban : tot suntem noi, „ceauşeştii zilelor noastre" (cum a zis prietenul), ţintă a complotului ?

Complot ? Am zis eu, complot ? A zis cineva, a rostit careva cuvîntul *complot* ? Ori să-i fi scăpat Monicăi Lovinescu ? Sau mie – ca s-o liniştesc, pe negativ, voi fi zis : „Nu e nici un complot legal, ascultaţi-mă pe mine !"... Asta-i : nu sunt sigur. Dacă eu ; sau eu, nu. Însă nici dacă altcineva l-a ; ori nu l-a. Complot ori... ?

Ar fi în stare – făţarul-pe-lat ! Am vrut să spun : Ţepeneag. Păi, ce ?! Păi, pînă cînd ? Deşteaptă-te, Române, croieşte-ţi altă moarte – cu dric la poarte – şi cai (Iecaterino, mamă) ! Păi, nu ? Păi, da : Jos tirania ! Moarte tiranilor care tiranizează onirismul nostru, şi mai ales : pacinic ! În lături totalitarismul Monicăi Dictatorescu şi al satrapului Virgil Sîngerunca !

Ce, nu-i adevărat ? întreabă, în jur, ridicat (pe sfert) din somn, somniricul Ţepeneag. Nu exercită ei, Ieruncii, un adevărat terorism 'telectual şi 'terar – prin *Europa aia liberă* ? Cum nu ! Ba da ! Laudă pe unii, critică pe alţii – dar mai ales îi *tac* pe alţi-alţii, uite, de pildă : de cînd n-au mai vorbit despre onirismul românesc ? Despre esenţiala contribuţie a onirismului local la universalizarea (ba chiar : universalitatea !) literaturii române, din negura vremilor pînă adineaurea... ? O-ho ! De cel puţin un an, an în care au vorbit de vreo şase ori despre... Buzura ! Ce, ăla-i prozator ? Să scrii uite-aşa de gros ? Şi de cîlţos ? Şi, mai ales, să scrii *despre* ?! Şi ce-i tot laudă pe „textualişti" ? – doar toţi ăştia din mantaua lui au ieşit ! Şi nici nu recunosc, pretind că ei au inventat asta – bine, ei, de-acolo, din România, nu pot rosti numele Domnului : Ţepeneag, dar Monica Lovinescu ? De ce, de fiecare dată cînd vorbeşte de un textualist din ăştia, nu spune că toţi se trag din el, din Ţepeneag – bine : dacă e vorba de un poet, poate să spună că se trage, însă aşa, pe departe... şi din Dimov – dar nu prea mult, Dimov n-avea cap de teoretician...

E-e-e ! Lasă, că face el ordine şi la *Europa liberă*... Uite cum : alcătuieşte Uniunea Scriitorilor, nu-i cooptează pe Ierunci, apoi cu lista membrilor Uniunii se prezintă la americani : „Cum de încredinţaţi emisiunile literare unora care nu sunt membri-plini ai Uniunii Scriitorilor ? Vă propun să-mi propuneţi mie să le fac, emisiunile – pe loc alcătuiesc echipa : Damian Necula, Dan Culcer, Bujor Nedelcovici – de acord : îl accept şi pe Gelu Ionescu, că tot e la faţa locului şi plînge dacă nu-l iau..."

Răule ! Bestialule ! Veninosule !

Da, dar mie-mi trece... Lui Ţepeneag, complotistul somniferic, nu-i (trece... somnul) !

Ţepeneag şi cu Nedelcovici... La urma urmelor, de ce nu ? Ţepeneag, ca să joace şah cu oameni, se „asociază" cu oricine, dacă crede el că aşa are să-şi atingă scopul ; iar Nedelcovici, structural legitimist, fundamental... organizat, se lipeşte pe dată (lipind şi călcîiele) de orice structură-organizată – dacă i se dă şi lui o responsabilitate : de adjunct, de-o pildă...

Damian Necula ? Şi el e băiat-bun, dar altfel decît Nedelcovici. Un altfel destul de sîcîitor...

De cum a „rămas", m-a atacat – fireşte, cu un manuscris. Ştiam din România cum scrie, aşa că am tot... amînat – dar te pui cu Necula ? Chiar dacă am reuşit să nu-l invit la mine acasă – deşi el se arăta dispus să facă acest sacrificiu – n-am reuşit să scap de manuscris. Am încercat să-mi iau toate precauţiile : să-i spun că nu mai am colecţia pe care o aveam ; că nu mai sunt la Albin Michel ; că eu însumi sunt în căutare de alt editor – că... sunt suferind, că mă doare spatele... Damian a ascultat în linişte toate plîngerile mele, apoi a zis :

„Lasă, domnule, te doare aia, te doare aia – tu să fii sănătos... Aşa că ne-am înţeles : îmi publici romanul – uite, cu Alain am şi vorbit să mi-l traducă..."

Ştiam – Alain îi zicea :

„Sunt ocupat şi am să fiu încă un an şi jumătate, am semnat contracte ferme, aşa că nu pot promite nimic...", la care Damian Necula :

„Bine, domnule, am înţeles : eşti foarte ocupat, dar pe mine mă traduci, ştiu eu că tu traduci iute, mă dai gata într-o lună, hai două..."

Pentru întîia oară în viaţa mea de... propunător intrasem în panică.

O panică... livrescă, deşi nu fusese scrisă...

Înaintea mea, în 1971, Dimov „ieşise" ; la Paris – eh, Parisul, pe care Dimov îl ştia în cele mai mici detalii (din cărţi). Şi ca să guste pe deplin libertatea-de-la-Paris, umbla pe străzi, pe cheiuri, căsca gura la case, la femei şi, din cînd în cînd, trăgea un gît – sau două – din litronul de *rouge*, cumpărat din kilometru în kilometru... În a doua sau în a treia zi de libertate-totală-la-Paris, cum îi obosiseră picioarele de atîta umblat, Dimov a coborît o scară de piatră spre Sena şi s-a aşezat pe o treaptă – cu litronul de vin la îndemînă...

Cînd se simţea mai bine şi mai bine pe lumea asta, Dimov a auzit un glas – cunoscut :

„Leonid ! Leonid !"

Să deschidă ochii (în plin soare) ? Să se răsucească – spre glas ? Nu-i venea. Dar dacă fusese o părere ? Dacă visase că auzise glasul cu pricina ? Și dacă nu visase că se află la Paris, pe malul Senei, cu o butelcă de roș în mînă – nu-l bate nimeni la cap, nimeni nu-l acostează, zicîndu-i : „Leonid !"...

Dar nu era un vis : cunoscătorul prenumelui îl chema, în continuare, din ce în ce mai... iritat că nu i se răspunde ; și nu era vis : se afla, cu adevărat, la Paris – pe malul Senei, așezat pe-o treaptă de piatră, cu litronul de *rouge* uite-aici...

Dimov a răsucit puțin capul spre dreapta-spate și, cu ochii închiși (ce nevoie mai avea de ochi-deschiși), a zis – mai degrabă a gemut din adîncul duhului său făr-de noroc :

„Domnule Necula... Nici aici nu scap de dumneata ? Lasă-mă, te rog, să răsuflu – eventual să-mi dau sufletul..."

Eu aveam un avantaj considerabil – în comparație cu Dimov : cînd a „fugit" Necula, eu nu mă mai... preumblam pe cheiurile Senei ; aveam însă telefon cunoscut de oricine consulta cartea de telefon sau minitelul...

Altfel, băiat cu adevărat bun, serviabil, săritor – mi-a povestit Tudoran că, la un moment dat, la București, Necula s-a oferit să-i care cu mașina, de nu știu unde, de la mama dracului, o importantă cantitate de țigle ; sau plăci de faianță (oricum, ceva greu) cu *Mustang*-ul lui.

„Îți dai seama ?" povestea Dorin. „Care dintre colegii de breaslă și-ar fi pus la bătaie, pentru niște vulgare plăci de faianță, mașina ? Unde mai pui că era un *Mustang*... – îl vezi pe Breban, cărufîndu-mi-le în *BMW*-ul cel intrat în Istoria literaturii de la origini pînă la el însuși ? Îl vezi pe Bujor cu... (a spus marca lui Bujor, n-am înregistrat-o) ? Ce să mai zic de cei care, neavînd mașină, nici nu sunt scriitori adevărați... Și uite-l pe Damian Necula : auzise nu știu de pe unde că aș avea nevoie de... Mi le duce-aduce el, cu *Mustangul* ! Recunoaște că-i băiat-bun..."

Recunosc. Cu toate că mie nu mi-a cărat nici o cărămidă – „pe vremea mea" nu va fi avut chiar *Mustang* – și cum un scriitor nu poate face servicii decît cu o marcă de renume...

6. *În care povestitorul povestește cum stăm cu aducerile-aminte.*

La puțin timp după ce-a „rămas", mi-a... propus (chiar așa a zis, la telefon : „Uite ce-ți propun eu ție : să-mi dai recomandare pentru OFPRA..."). Eu am fost numaidecît de acord, chiar prefirînd prin cap

„motivațiile" pe care urma să le scriu, ca să i se acorde azil politic... Însă el, la telefon, mă va fi simțit – al dracului, Necula, cum miroase el și prin telefon... – că n-am de gînd să pun, în recomandare, „artileria grea" – fiindcă mi-a zis :

– Fii atent, dom'ne : pui neapărat, acolo, că te-am publicat la *Viața Românească* ! Și c-am avut mari neplăceri cu Dumitru Popescu-Dumnezeu din pricina ta !

– Te anunț că telefonul meu nu e ascultat, așa că putem vorbi în clar. Nu m-ai publicat la *Viața Românească*, pentru simplul motiv că n-ai avut cum, nici ca ce. În acel moment aveam voie să public, m-am prezentat cu textul, i l-am înmînat lui Remus Luca...

– Lasă, domnule, că știu eu mai bine cum a fost ! m-a întrerupt – altfel cu blîndețe – Necula. Păi mie-mi spui cum a fost ? Păi eu făceam parte din redacție !

– Vei fi făcut, dar pînă acum n-am auzit ca fragmentul acela din *Ostinato* să fi... întîmpinat, cum se zice, și în nici un caz că tu ai fi avut neplăceri – pentru că mi l-ai fi apărat, în fața lui Popescu-Dumnezeu...

– Afli acuma – și pui pe hîrtie chestia asta, în recomandare...

– Uite ce e : n-am nici o obligație să-ți dau recomandare pentru OFPRA. Apoi dacă-ți dau, abuzez – ca ce chestie Damian Necula cere azil po-li-tic, în Franța ? Ce-a făcut Damian Necula în România, ca să... ?

– Lasă, domnule, că nu știi tu, păi am avut mari neplăceri cu Securitatea. Și cu cenzura. Și cu Uniunea...

În cele din urmă, i-am dat recomandarea aceea – chiar dacă n-am scris acolo și cîte „necazuri" a avut el de la Dumnezeu, din pricină că-mi publicase (el : Necula !), în *Viața Românească*, un fragment de roman. Am scris (în recomandare) alte... povești (că a fost persecutat, că s-a arătat solidar cu alți persecutați) ; n-am scris că nu i-a luat apărarea lui Tudoran, în ședințele Uniunii, și nici că, „în schimb", i-a cărat țiglele cu *Mustangul*... Oricum, Damian Necula a devenit... refugiat politic, pentru fapte politice, anticomuniste...

Acum vreun an, la vernisajul unei expoziții (Paraschiv), eu stăteam de vorbă cu pictorul, Necula, doi pași mai încolo, cu soția artistului. Necula îi povestea ceva din care n-am înțeles decît numele meu.

După o vreme, cum numele îmi era mereu, mereu rostit, mă apropii...

– Povesteam, explică Necula, pîcîind din pipă (ia te uită : și Nedelcovici și Culcer și Necula fumează pipă, nu mai rămîne decît să se apuce și Țepeneag de dînsa ! – vorba lui Nego), povesteam

cum, la un moment dat, la Capșa, cum stăteam noi la o masă, tu ai zis...

Prind un moment în care soția pictorului era atentă în altă parte și-i șoptesc lui Necula :

– La Capșa ? N-am pus piciorul în viața mea – regret, dar îmi lipsește această referință culturală...

– La Capșa sau la Intercontinental, zice Necula, imperturbabil, apoi cum soția lui Paraschiv se răsucise din nou încoace, continuă : Și cum stăteam noi la masă, la Intercontinental, tu...

– Nici la Intercontinental n-am stat vreodată, zic, rîzînd, scuzîndu-mă.

– Atunci la Athénée Palace, găsește Necula „înlocuitorul", pe loc, nu-ți mai aduci aminte ? Eram așa : eu, Tudoran, Botez...

– Regret, dar pe Botez nu-l cunoșteam din țară, cu Tudoran n-am stat la masă la Athénée Palace, acolo am fost o singură dată în viață și, la masă, am stat cu nevastă-mea, cu care tocmai mă însurasem, la primărie...

– Așa e, domnule ! încuviințează Necula. Era și Ana !

– Era și ea, săraca : fiind nunta ei...

Soția lui Paraschiv pufnește, se întoarce cu spatele. Zic, în continuare :

– La nunta mea... n-a căzut o stea, dar tu nu te aflai printre invitați. Că nu te aflai ! ridic din umeri.

Necula mă privește prin fum. Chiorîș. O vreme. Apoi :

– Lasă, dom'ne, că știu eu ce spun – atunci, la Capșa ! Stăteam la o masă și tu ai zis că...

– Lasă Capșa-n pace, ai mai numărat-o o dată, zic. La masă, cu tine, poate numai la Casa Scriitorilor – îi arunc eu un colac de salvare.

– Nu, dom'ne ! Nu era la Casa Scriitorilor, precis nu era, fiindcă stai să-ți spun eu ce-ai spus. Ascultă la mine : ai spus...

– Voi fi spus ceea ce ai de gînd să spui c-am spus – dar nu la Intercontinental, nu la Capșa, nu la Athénée Palace, nu la...

– Bine, dar...

Credeam – eram sigur – că Necula are să întrebe : „Bine, dar unde, la care restaurant, stînd noi la masă, îți aduci tu aminte că ai zis...", și să spună ce am zis. Ei bine, nu. Damian Necula :

– Bine, dar tu unde beai ?

– Eu ? eram surprins de întrebare. Eu... nu beam – simplu !

– Lasă, domnule, nu zic să bei, de să te-mbeți... Așa, de plăcere, ca mine, un păhărel la o friptură...

– Un păhărel la o friptură beam, uneori, la Madam Candrea...

– Dar îți spun eu că nu la Casa Scriitorilor ! mai ales că Doamna Candrea a murit, demult...

– Și eu am plecat – demult – din România. Și, cît am mai stat, în România, în ultima perioadă, n-am dat pe la Casa Scriitorilor...

– Păi, da, că stăteai la mama dracului, în Balta Albă...

– Stăteam în Drumul Taberei, dar nu din acest motiv...

– Lasă, domnule, că știu eu mai bine unde stăteai, păi mie-mi spui ?! Și de ce nu beai și tu, ca omul, la Casa Scriitorilor ?

– De-aia ! zic, și rîd.

Îmi dau seama că l-am ofensat. Îl bat pe umăr :

– Un păhărel beam acasă – cu Mazilescu, cu Raicu... Cu ei beam chiar mai mult de-un păhărel... Și ce spuneai că spuneam ?

Damian Necula se uită la mine cu durere. Întreabă, clătinînd din cap :

– Ce-ai cu mine, dom'ne ? Nu vrei să fim prieteni ?

Dintr-o dată situația s-a răsturnat : nu mai sunt eu acuzatorul (că el povestește ce-i trece prin cap, totul inventat : Botez, Capșa, Tudoran, Intercontinental...), ci acuzatul : că îi refuz prietenia...

– Bine, domnule Necula, dar asta nu mai ține de... prietenie, încerc eu. Ci de adevăr.

– Lasă, domnule, că adevărul ți-l spun eu, uite-acuma, și de ce-mi zici „domnule" ? Ăsta ce e ? Nu-i refuz de prietenie ? Zi-mi, domnule, ca toată lumea, pe nume : Damian Necula – de ce să creadă dușmanii că am fost dușmani – nici n-am fost...

– N-am fost, Doamne-ferește, dar nici atît de prieteni, încît să...

– Încît să ce ? Și cum n-am fost noi prieteni ? Dar cînd mi-ai telefonat, în plină noapte, să vin, să te duc la spital... ?

– La spital ? Pe mine ? Cînd ți-am telefonat eu să mă duci pe mine la spital ? Dar n-am avut niciodată nevoie de spital !

– Atunci pentru nevastă-ta, că năștea. Ori pentru copil...

– Și ai venit ?

– Cum să nu vin ? Am pus ceva pe mine și... Am mai povestit chestia !

– Și unde ai venit, domnule, dacă nu știi unde locuiam ? – ai zis că în Balta Albă...

– Lasă, domnule, că știu eu, mi-ai spus tu la telefon unde să vin, am căutat, am căutat, am venit... Nu mai știu unde, că era noapte și cu datele nu stau prea bine, memoria îmi cam face figuri, că am digestie grea, de bivol... Așa a fost ! Doar am mai povestit-o...

– Oi fi avînd dumneata digestie-grea, dar asta nu-ți dă dreptul să spui tot ce-ți trece prin minte – n-am avut nevoie de spital, nu ți-am telefonat niciodа'...

– Nu mai ții tu minte ! Așa a fost, cum îți spun eu c-a fost, ascultă-mă pe mine ! Păi, mie-mi spui ? Și cu Capșa – acum îmi aduc aminte perfect : tu ai zis... Na, c-am uitat despre ce vorbeam – dacă mă tot întrerupi... Dar așa a fost, cum îți spun – păi, ce : am mai povestit...

Și Damian Necula s-a concentrat, prin pipă. Să-și aducă aminte. Ce spusesem eu la Capșa, la Athénée Palace, de față fiind și Botez... Făcusem greșeala să-l întrerup, de ce-l întrerupsesem, chiar cînd era pe punctul să-și aducă aminte ? – eu nu-mi aduceam aminte, însă așa fusese, cum îmi spune el ; să-l ascult pe el... Dacă povestise, era și adevărat.

Ăsta-i Damian Necula... Băiat-bun, zice Tudoran. Vedea-l-aș cu el, peste el, la Washington ! Inofensiv, spun alții, depinde ce înțeleg ei prin asta...

Pe mine mă neliniștește prezența lui Necula. Aș merge pînă la a spune că mi-e frică de el, dacă ar fi întru totul adevărat : nu întru totul, dar ceva frică tot mi-e de Necula.

Stai de vorbă cu doi-trei cunoscuți pe un culoar, pe un trotuar. Vă aflați aproape, apropiați – ca să vă auziți, nu de alta... Și iată-l, răsărit din pămînt, pe Necula. Salută, întreabă, în general : „Ce mai faci ?" – și se bagă. Se bagă ! Nu violent, nu brutal – dar iremediabil ! Își introduce în „cerc" întîi un bombeu ; apoi pipa ; apoi un umăr ; în curînd ești silit tu să te dai în lături, fiindcă a intrat Necula.

Stai de vorbă cu o persoană, fie ea și de sex opus (fie aceea și o persoană cu care ai tot tăcea, în doi)... Și apare Necula ; și salută și face : „Ce mai faci ?" – și ți se vîră ! Cu bombeul lui, cu pipa lui și cu digestia-grea a lui. Între sufletul tău și trupul ei, păi să nu-l omori, de mic, pe scriitorul cu pipă ?

Omul – altfel băiat-bun, inofensiv – mă terorizează. Om fi noi, basarabenii, ușor de terorizat, om fi din fire fricoși – l-am înțeles foarte bine pe Dimov cînd ne-a povestit întîlnirea lui, la Paris, cu Damian Necula...

De care bietul Dimov nu scăpase nici pe malul Senei...

Căldură cumplită, domnule ! Ai zice că e cea care favorizează digestia unui stîlp al viitoarei Uniuni a Scriitorilor.

Iar celălalt stîlp – ba nu : alt stîlp (esențial ; am putea zice : stîlp de căpătîi) : Nedelcovici – tot nu telefonează.

Să mă sinucid ?

Ba sinucidă-se !

II

Joi, 29 iunie 1989

1. În care se povestește a doua zi de căldură mare, la drept vorbind, mai mult(e) amintiri din junie.

Ziua mea onomastică („Sfinții Apostoli Petru și Goma", pretind eu, modest nevoie-mare).

Dormit prost și puțin – a, nu din pricina uniunii (mai exact : din a dez-uniunii), ci din cauză de căldură mare. Domnule.

N-am să pot vorbi la telefon cu Monica decît încolo, după prînz. Sunt curios ca o coțofană și nu sunt deloc interesat să aflu... Știu de ce nu știu : căldură-mare, frate !

Ce-mi lipsea – pe o căldură ca asta ! Nu aveam eu necazurile mele, ba cu sănătatea, ba cu boii ăștia de la finanțe : porcăreii, ne-au ridicatără televizorul (de la Alain), pick-up-ul de la Monica, amplificatorul de la Cristo, dar n-au vrut, neam, să ia, dracului, și „covoarele" (de la București, autentice : *Avîntul popular*, de la Frecățeii-de-Luncă), deși am insistat : din moment ce tot coborau cu liftul gioarsele prime, de ce n-ar lua și covoarele (secunde), am fi scăpat și de ele și de praf, pe-un întreg trimestru !... Așa mi-a fost dat mie : să nu mă bucur, pîn-la drojdie, de nenorocirile personale : cînd îmi era lumea mai dragă, cu ele, hop ! intervenea cîte o generală – curent spunîndu-i-se : cauză-dreaptă.

Da, doamnelor și domnilor : după ce că-i căldură mare, mai dă peste noi la Paris și asta, zi-i pe numele mic : comportativa ! Constituționația ăsteia, uite că-mi stătea pe limbă și-am scuipat-o... Epitropia – nu ! – pe asta Liiceanu a inventat-o (ce i-a mai zis-o Paleontologu, domnule : de parcă aș fi fost eu...) Auzi : Uniune a Scriitorilor ! În exil ! În exil, dar fără să-i zicem pe nume, Țepeneag fuge și de cuvînt, nu numai de realitate (deși o fi și el în căcat pînă la moț). Are dreptate Monica, atît că am uitat care-i dreptatea aceea... Ceva în genul : a-ha, o uniune ca o... contra-(uniune) și, pe deasupra pupezei colace, s-au gîndit ce s-au gîndit... dar și cînd și-au comunicat rodul gîndirii... Cum au zis, cum au hotărît ? Să-i coopteze pe cei din țară... Pe căcăcioșii din țară, să-i coopteze într-o... -contra ? Dar

cîți sinucigași printre scriitorii din România ? Doi și jumătate ? Sau chiar -și trei sferturi ?

Și Alain găsește că ideea cu -contra este ne-bună ; ba de-a dreptul cretină, fiindcă e periculoasă (pentru cei din România), dar nu acceptă în ruptul capului că-i aparține (în continuare : ideea) lui Țepeneag. L-am invitat să spună : cine altul ar putea fi omul-cu-ideile (unele mai așa, altele, din contra : cu totul așa...) ? Să-mi spună un nume ! Alain n-a vrut. Că nu știe cine, dar în mod cert nu Țepeneag !

Chiar dacă ideea n-ar fi a lui Țepeneag (admitem prin absurd), o împărtășește el ? Și-o asumă ? O vîntură, o plimbă, prezentînd-o ca a lui ? Deci, a lui e !

O contra-uniune – tot un fel de uniune (pe ba-din-contra !)...

Opoziția mea la denumire (mai degrabă : greața) este de ordin... semantic-contemporan, ca să spunem așa. Dacă vrei să faci, în exil, *altceva*, nu folosești *aceiași* termeni ; „Uniune" a fost demult compromis, tocit, zdrențuit, atît prin uniune (de creație !), cît și prin Marea (Noastră – a cui altuia ?) Uniune Sovietică...

Țepeneag s-a răzgînditără : acum vrea să facă ceva pentru cei-de-la-București („să dea", ca să cităm exact din text) ; foarte bine, numai la asta ne-a fost gîndul (în absența lui de unsprezece ani) – dar *asta*, Uniunea (în fine : contra-uniunea !), să fie într-adevăr o facere-de-bine ? Eu simt că nu ; simt, în continuare, că... din contra : fie că, atrăgîndu-i în ea, îi... contaminăm, îi dușmanizăm – după chipul și asemănarea noastră, a exteriorilor ; a vînzătorilor de patrie – și-i dăm pe mîna patrioților-demascatori de la *Săptămîna* (cu toții), dar și de la *România literară* – băieții subțiri, cei care demască, nu sub conducerea ciomagului eugenbarbesc, ci sub bagheta conului Gorgică Ivașcu, specialistul – pe Uniunea Scriitorilor – cu organizarea unor campanii anti-cutare... Ar face bine Țepeneag să-și aducă aminte de campania împotriva onirismului și a oniricilor – cînd a fost ? în 1969 ? – cea condusă de Ivașcu și al său *Contemporan*... Mi-o aduc aminte, pentru că, printre contribuționiști, s-a aflat și Marino...

Urcase în *România literară* cu niște texte (ne-antionirice acestea), l-am întîlnit în fața ușii de intrare. Cu tot respectul, i-am reproșat participarea la o campanie „dirijată de Securitate, prin turnătorul ei, Ivașcu"... Marino s-a înroșit, s-a înverzit, a dat să plece mai departe (ofensat – dar cum îndrăzneam eu, un nimic, să-l interpelez pe el, unicul comentator al lui Macedonski, de la origini pînă în pînzele albe ?), s-a întors ; m-a luat de cot (voise să mă ia pe după umeri, m-am desprins), a început să-mi *explice* (și nu : justifice...) greșeala mea : ar fi trebuit să rămîn la reproșul de a fi scris la *Contemporanul* împotriva oniricilor – avea el, ca... macedonskian atitrat, ceva cu...

avangardismul în general, cu onirismul în particular... ? Dar, întinzînd pelteaua la Ivașcu, coleg de ucenicie la Călinescu și... turnător cu condicuță (nu de la Marino aflasem asta, dar el mi-o confirmase), îi oferisem și o portiță de scăpare : pe care n-a ratat-o, drept în ea s-a înfipt : „Nu știam că sunt mai multe materiale, Ivașcu mi-a cerut mie să-mi spun părerea mea despre onirism, ca metodă de a escamota realitatea ; Ivașcu..." – o dată apucată funia-Ivașcu, nu i-a mai dat drumul : Ivașcu îl înșelase, Ivașcu îl mințise, Ivașcu îi ceruse numai lui, Ivașcu ar fi urmat să-i publice articolul „izolat", nu „încadrat" – lasă, că i-o zice el lui Ivașcu !... Am luat de bune zisele lui Marino, mai ales fiindcă regreta sincer că se trezise într-o „echipă" – dar hoțul ăsta de Ivașcu... „Bine-bine", am îndrăznit eu, „Ivașcu are o parte din vină, că a organizat campania, dar dumneavoastră, domnule Marino ? Chiar dacă opiniile Dvs. sunt acestea – despre onirism – este cel puțin o lipsă de tact să atacați ceea ce a indicat Popescu-Dumnezeu că trebuie atacat." Marino s-a jurat : nu s-a gîndit că așa vor fi interpretate lucrurile – numai hoțul de Ivașcu, el l-a băgat, l-a tras, l-a atras în asta, compromițătoare... Am ridicat din umeri și am dat să-mi văd de treabă, în redacție. Marino m-a ajuns din urmă : „Dumneata ești bun prieten cu oniricii, te rog să-l asiguri pe Țepeneag că eu nu i-s dușman, că articolul din *Contemporanul* este un *malentendu*, că eu îi apreciez pe onirici..." S-a făcut așa că, exact în acel moment, re-ajunsesem în dreptul ușii – întredeschise – a biroului secției critică ; l-am văzut, înăuntru, pe Țepeneag, stînd de vorbă cu Mazilescu și cu Raicu... Am deschis ușa, l-am chemat pe Țepeneag, i-am zis lui Marino : „Puteți să-i spuneți dumneavoastră, direct, cît îl apreciați..." Țepeneag a auzit. I-a zis : „Bine, domnule Marino, dumneavoastră participați, ca soldat disciplinat, la campaniile de presă organizate împotriva literaturii române ? Alături de profesioniști ai «demascării», ca Radu Popescu, Zoe Bușulenga, Balaci, Piru, Mihnea Gheorghiu, Dodu-Bălan ?" Marino căuta acum, din privire, salvarea la mine... Mi s-a adresat numai mie, întrebuințînd acea „mișcare" pe care o folosea și Ivasiuc : eram trei, deci alcătuiam un fel de cerc... triunghiulat, atunci cînd ne adresam unuia, ne adresam și celui de-al treilea (sau, vădit, nu-l evitam)... Or, Marino... și-a vîrît... trupul între mine și Țepeneag (cu spatele la el) și mi-a șoptit mie, numai mie : „Te rog spune-i lui Țepeneag : am, gata, un articol favorabil avangardei, pot să-l fac să fie favorabil onirismului... Îl propun aici, la voi, la *România literară*... Sau chiar la *Contemporanul* !"... – însă eu, ocolindu-l și re-formînd cercul : „Dar spuneți-i lui Țepeneag, aici de față !" Marino, de astă dată, mi-a întors spatele, l-a luat pe Țepeneag în aparté, dar am auzit șușoteala : „Domnule

Ţepeneag, uite ce-ţi propun : să scriu un articol..." „De ce-mi propuneţi mie ? Eu n-am revistă, nu sunt redactor-şef, propuneţi-i lui Ivaşcu..." „Nu, lui Ivaşcu nu e bine şi nici n-are să accepte... Uite ce-ţi propun eu dumitale, domnule Ţepeneag", a luat-o de la început Marino, „scriu un articol elogios la adresa onirismului şi-l public în *Viaţa Românească*, revistă serioasă, de prestigiu : Stere, Ibrăileanu, Ralea..."

Pe acestea, m-am îndepărtat, lăsîndu-i pe ei să tracteze... După un timp, Ţepeneag m-a găsit în biroul lui Dimov şi al lui Mihalaş – ca de obicei, cînd intram noi, gălăgioşii, Caraion ieşea, negru şi bombănitor... Ţepeneag : „Prieteni din ăştia ai tu ?", m-a interpelat. „Ne-am înţeles foarte bine cît timp am fost... acolo...", m-am apărat, penibil. „Dar e un căcat, Marino al tău ! Un că-cat ! Şi nici nu are curajul să spună : «Da, domnule, asta cred eu, asta am scris» – că, să vezi, că «Ivaşcu m-a minţit, m-a trădat»... Ivaşcu şi-a făcut meseria lui de lepră, de organizator de campanii comandate de sus-de-tot, dar tu, ditamai Marinoiul ? Ce, eşti un copil cretin, să te ducă Ivaşcu de nas ? Auziţi ce-mi zice : «Sincer să fiu, eu n-am nici o părere fermă despre onirism, am scris contra fiindcă aşa mi-a cerut Ivaşcu, dar dacă-mi ceri mata, uite, scriem împreună un articol favorabil ! Îţi promit : îl duc eu, unde zici mata – la *Contemporanul*, la *România literară*, la *Viaţa*...» Marino ăsta are să-l ajungă din urmă pe celălalt prieten al tău : Balotă, specialistul în Urmuz şi în Ceauşescu... Degeaba aţi făcut voi puşcărie dacă, după liberare, vă grăbiţi să mîncaţi şi căcatul pe care nu l-aţi mîncat pe cînd eraţi la pîrnaie !"

Bineînţeles că Ţepeneag avea dreptate, atît că tabloul era incomplet : lipsea Cioculescu-cel-Bătrîn (chiar dacă el însuşi nu făcuse puşcărie) ; chiar dacă tabloul era abuziv-totalizant : mai existau doi-trei foşti puşcăriaşi care nu mîncaseră, şi nici nu aveau să mănînce, începînd cu prezentul (în birou) Dimov, continuînd cu tocmai-absentul Caraion...

Că tot vorbim (vorbă să fie !) de campanii-de-presă şi despre dirijorul lor, Ivaşcu (se zice că ar fi murit – moară sănătos !) : cea din aprilie 1977, împotriva vînzătorilor-de-ţară : Negoiţescu, eu... Bine, „autorul" Vasile Băran e un miliţian – dar procesul-verbal al miliţianului Băran a apărut în *Contemporanul*, nu în *Săptămîna* (să zicem : acolo n-ar fi avut loc de Barbu, Vadim, Ciachir, Doru Popescu şi alţi „colegi de condei") ; nu în *Luceafărul* – n-ar fi încăput de fostul meu coleg de facultate Răcănel, devenit Dragoş ; de Fruntelată, Lăncrănjan şi alţi bădii ; la *Contemporanul* (dracu' ştie cine-l „conducea" atunci : Chirovici ?) n-ar fi putut pătrunde... şi pentru că i se micşorase formatul, dar şi din pricina abundenţei limbii-de-lucru-la-

scriitorul-român : Dan Zamfirescu, Frunzetti, Mihnea Gheorghiu, Balaci, Coana Zoe (colegi, unul şi unul, de-ai lui Adrian Bibliografino, de la *Revue roumaine*..., cea de sub direcţia lui Popescu-Dumnezeu)... În *România literară* a lui Ivaşcu ; în *România literară*... totuşi, a mea (şi eu am lucrat acolo, între 1968 şi 1972) ; în *România literară* a iubiţilor mei colegi Dimisianu, Dana Dumitriu, Iorgulescu (adevărat : Iorgulescu mi-a spus că şi pe el l-au convocat Virgil Teodorescu şi Ivaşcu, dîndu-i sarcină să scrie împotriva mea, ca... vînzător de ţară, pe deasupra scriitor nul, el însă a promis că are să se mai gîndească... şi n-a scris)...

Ce ziceam, ce ziceam ?

A, da : că Ţepeneag, trezindu-se abia acum şi trăgîndu-i o... contra-uniune, mai degrabă are să-i sperie pe cei din România (pe care el intenţionează să-i atragă) ; pe de altă parte...

Nu : „pe de altă parte", ci : pe partea *cealaltă* !

Ce dracu' : să nu-şi dea seama Ţepeneag că, încercînd să facă asta, face o facere de ne-făcut ?

Ar avea o scuză : să fie chiar nebun, dar cum să spun eu despre prietenul meu (de acord : n-am mai avut relaţii în ultimii unsprezece ani, nu pentru că am fi rupt-o, ci, aşa, pentru că... se retrăsese el ca-Cioran-pe-sat...) – că e nebun ? Nu pot !

Şi dacă, şi dacă, şi dacă... Şi dacă (nu mai ştiu cine a spus asta, primul : Monica, Alain, eu ?) : de astă dată nu Ţepeneag îl manipulează pe Breban – ci viţăvercea ? Iar Breban, cum e tulbure prin el însuşi, dar şi ca urmare a „tratamentului" la care a fost supus de Monici, de Eliade, de Ionesco, după 1977... De-atunci nu l-au mai primit în casă...

Şi dacă... Să zicem aşa : Ţepeneag a ieşit din labirintul cu pricina slăbit, aburit, de-abia se mai ţine pe picioare (vorbesc şi despre cele de la cap), iar acum, într-adevăr, echilibrul de forţe îl arată pe Breban mai tare (de asta se vor fi legat ei : şi Breban şi Ţepeneag văd relaţiile colegiale, prieteneşti, de-lucru, niciodată de pe poziţii egale, ci totdeauna din dominant-dominat...) ? Iar Ţepeneag fiind, în continuare, de bună credinţă, nici nu-şi dă seama *unde* îl împinge Breban ? Altfel cum ar accepta (ba chiar ar asuda !) la o asemenea acţiune de... atragere în capcană a oamenilor din România ; simultan : de spargere a puţinului care ne leagă pe noi, puţinii exilaţi care înţelegem exilul ca pe o opţiune morală... ?

Tot joi ; tot 29 iunie, tot ziua mea, tot căldură. Mare.

Ziceam că.

Nu : Ţepeneag zicea că el se organizează ; că el vrea să se, asta, în cadru organizat – mă tot întreb : de ce nu va fi intrat el în partid,

are structură de partizan, mai degrabă decît mine : eu am intrat în partid din basarabenism visceral, rusofob, atunci, în august '68, cînd cu ocuparea Cehoslovaciei ; el din necesitatea unei structuri... ar fi putut intra ; dar n-a făcut-o... Bineînțeles că știu de ce : eu am intrat, fiind un basarabean prost, pe cînd el : peceneg dăștept.

Deci, așa : ne organizăm, ne organizăm. Ne unionăm, ca să le-o spunem pe nume.

Întrebare : adevărat, Țepeneag n-a vrut în ruptul capului să ceară azil politic, statutul lui nu este de refugiat politic, ci de francez (de origine română, ce frumos ! Ca Cioran ! Și el este cel-mai-mare-stilist-francez – de origine română... dar lasă, nici cu Țepeneag nu mi-e rușine : el e cel-mai-mare-șahist-francez-de-origine-română ! – a jucat chiar și cu Sami Damian – la București)...

Revin la întrebare : dacă Țepeneag nu vrea deloc, dar deloc-de-loc să știe de exil, de refugiu (și refugiați) politic(i), ce fel de structură structurează el, aici, orișicîtuși, în afara României, țărișoară și a noastră, a tutulor ? Aici, în – totuși ! – exil, chiar dacă el nu acceptă să i se spună : exilat și nici unul din membrii familiei sale nu este un ceea ce se cheamă : exilat... ?

Răspuns provizoriu : fiindcă Țepeneag nu vrea să fie ceea ce este, în fapt : un exilat – înseamnă că, pe aceeași linie, el *nu* vrea să structureze o structură pentru *exilați*, ci numai *cu* ajutorul-de-drum al unor exilați (Nedelcovici, Necula, Culcer – de ce nu și Edgar Reichmann, băiat de prăvălie al lui Eugen Barbu, acum țuțăr al lui ?). Din cîte îmi dau seama, pînă în momentul de față, din știri vagi (și derutante) : nici Negoițescu nu s-a arătat întru totul de acord cu ideea țepeneagă – dacă da, mi-ar fi scris de-a dreptul că a aderat, nu că este o idee salutară, așa ceva...

Și Țepeneag ăsta... Ce cap de problemist-de-șah ! Desigur, dacă ne... organizăm, o facem în funcție de Uniunea de la București, dar nu derivăm din ea nici chiar pe... contra.

Ce dracu' : n-or fi destule cuvinte în limba română ? – cel mai la îndemînă : asociație, deși există și așa ceva, Bujor, structuratorul-adjunct, știe foarte bine, doar a fost în Biroul ei, dimpreună cu Țoiu, celălalt zornic sugător de pipă – chiar așa : de ce nu va fi rămas și Țoiu pe-aici, doar s-a mișunat de zor prin Occidentul putred, știu : pe-aici, pe la capitaliști, nu se poartă scriitorii-la-pensie... E-he, *cine* era Bujor, cînd era scriitor în România...

Bietul Mazilescu, Dumnezeu să-l ierte... Nu știu cît era glumă și cît haz-de-necaz... Cînd a venit pentru întîia oară la Paris, în 1979, a stat la noi, pe rue d'Hautpoul, în 19-ème... În a patra, a cincea zi (spun și eu o unitate de măsură, nu putea fi decît noapte), n-a mai putut ține în el și a zis :

„Acum știu de ce nu-mi place mie Parisul !"

Am făcut ochii mari : pînă atunci nu zisese nimic, nu dăduse de înțeles... că nu i-ar plăcea Parisul – din contra !

„Păi, bă găinare !", a continuat el, „păi, în București, cînd treceam pe stradă, chiar pe bulevardul Magheru, oamenii de pe celălalt trotuar ziceau : «Uite-l pe poetul Mazilescu !» Dar aici, la voi, în Parisu-mpuțit... Nu-nțelegeam ce-i lipsește Parisului, acum știu..."

„...un bulevard Magheru...", m-am crezut eu umoristic.

„Pe dracu' !", a făcut Mazilescu, dar n-a mai vorbit o vreme, multă. Apoi a zis, repede-repede, ca să nu i se observe glasul din cale-afară de nesigur, de tremurat : „Aici nu te cunoaște nimeni, se uită la tine ca prin sticlă, aici nu ești nimeni – pe cînd la București... cînd treceam pe stradă, oamenii de pe cealaltă parte își dădeau ghionți : «Uite ! Trece Poetul Mazilescu !»... Și eu treceam..."

Poetul Mazilescu nu se exprima în scris, ca să pună majusculă Poetului, însă după cum înălța mîna, cu țigara, la cuvîntul acela...

Cei care l-au cunoscut pe Virgil știu că Poetul, chiar cînd rostea cuvinte mari, sforăitoare – în gura lui se făceau cuvinte normal-(sforăitoare)...

Bine, nu „asociație" – ne-ar aduce aminte de Fănuș Neagu și n-am mai putea respira – atunci : „Societate" ; așa se chema, înainte de năvălirea comuniștilor – adevărat, societatea aceea nu dădea pensii... Oricum, „societate" nu comportă ideea de înregimentare, ca „uniunea"... Iar ca să comporte și mai puțin, de ce nu s-ar numi „amicală" ?

Curat-amicală... atitudinea inițiatorilor (vreau să spun : a puitorilor în practică a) unei idei vechi precum exilul românesc (de ce n-am merge pînă la patru'șopt – evident, din secolul trecut ?).

Și Gheorghe nu mai vine... În traducere : Bujor nu mai telefonează.

Hai să zicem : Țepeneag, șucărit (încă) pe lume-și-viață, n-a ajuns cu ieșirea-din-labirint pînă la pagina cu telefoanele date de el însuși – cu degetul său, cu gura-i – scriitorilor din exil (măcar a celor din Paris) – las' că asta-i treabă de subaltern, cum s-ar zice, Bujor a fost nițel degradat : *cine* era el, la București (să nu uităm pensia) și ce-a ajuns : furier-major al lui Țepeneag...

2. *În care se povestește cum Bujor tot nu telefonează.*

Să nu-l uit pe adjunctul-adjunctului : Culcer ; și nu-l uit, fiindcă a fost *cu* Drăgan – cum poate fi un scriitor, chiar dacă-i din fundul Ardealului, chiar dacă-i sărac – cum poate fi *cu* Drăgan ? Sau... poate

tocmai din acest motiv ? Dar *cu* Drăgan nu sunt numai băieți și fete din străfundul Ardealului (Culcer, Covaci, Blandiana, Rusan), dar și olteneți : Sorescu ; și moldoveți : Cicerone Poghirc (de acord : Poghirc nu e scriitor, dar e de-al nostru, îl cunosc din '54, cînd mi-a fost asistent de lingvistică : ce om la locul lui, chiar bun fusese și, fulgerător, s-a prostit : încă în țară fiind, s-a dat întîi cu Drăgan ; după 1984, aici, la Paris, s-a lăsat dus de cumnatu-său, vita de Boutmy, după loaza de Gustav Pordea, patrihotul naționale și, fatal, s-a postat la curul lui Le Pen...).

Ei bine, zicînd să nu-l uit, l-am uitat (pe drum) pe Culcer – uita-l-ar relele, că nu-i băiat rău, dar...

Nici Damian Necula nu-i băiat rău, dar... Numai că, oricît de băiat-bun ar fi (și este ! căci toți suntem...), Necula nu poate fi adjunct al cuiva : are lipici, dar dacă n-are... disciplină... Pe unul ca el Țepeneag nu-l poate sub-ordona ; chiar dacă Necula face adeseori treburi de adjunct, el le face din... prietenie, nu din ascultătorism. Necula are, într-un fel, mentalitatea lui Gulinescu, țiganul nostru (da, al nostru) de la Jilava, cel care făcuse atîta pușcărie la viața lui (în fapt : întreaga viață), încît el atinsese... comunismul – în chestiunea posesiunii de bunuri : tot ce avea, dăruia, însă cerea ca și ceilalți să facă la fel... Bine-bine, eu nu spun că Necula și-ar fi dat *Mustangul*, dar că și l-a pus la dispoziția altuia – cu el însuși cu tot – doar mi-a povestit Tudoran întîmplarea cu țiglele...

Și nu mai sună – zic și eu așa, de telefon, nu de Nedelcovici, Marele Sunător...

Locuiam în arondismentul 19, lîngă Monici, puteam fi chemat oricînd : pe dată treceam drumul... un fel de a zice pentru a zice că, în caz de nevoie, în cinci minute eram la ei.

M-am dus, într-o seară, pentru „ceva important". La ei mai era cu adevărat vecinul : Șerban Cristovici – ca de obicei, într-o formă turbată : îi ieșeau calambururile, pînă se prefăceau în calambur al calamburului : balancur. „În trecere prin Paris" – și în trecere pe la Monica Lovinescu : scriitorul Bujor Nedelcovici.

Salut, salut ! Ce mai faci ? Bine, mulțumesc. Ne cunoșteam, dar nu eram prieteni. Nici apropiați, nici susceptibili de a fi... Totul ne despărțea : firea, starea-socială, situația-profesională, scrisul, ne-scrisul... La un moment dat, la București, într-un grup în care mă aflam, Nedelcovici povestise că și tatăl său făcuse pușcărie ; că el nu putuse urma studii universitare, o vreme, lucrase pe un șantier... Nu reacționasem – de ce-aș fi... ? Sute de mii de tați fuseseră arestați ; la fel : sute de mii de fii-de-dușmani-ai-poporului nu putuseră face studii, siliți să meargă pe șantiere... cînd nu erau încorporați în sinistrele Detașamente de Muncă, alcătuite din ocnași-cu-epoleți... Ni se încrucișaseră drumurile la Uniune (rar – eu nu aveam ce face), la Casa Scriitorilor (și mai rar, în ultimii ani). Nedelcovici mi se arăta ca un bărbat totdeauna politicos, totdeauna amabil – poate aceste calități să-mi fi displăcut : un scriitor, mai cu seamă romancier, care se arată totdeauna de acord cu ceilalți, care apără totdeauna punctele de vedere majoritare, călduțe, deja... apărate, nu m-a atras, nu mi-a trezit curiozitatea : „De ce să-l mai citesc, dacă scrie așa cum este ?", judecam eu, firește, strîmb. Știam că este epigon al lui Breban, prieten cu Țoiu, cu Manolescu, oameni pe care îi citeam (și îi citeam cu desfătare !), dar nu simțeam deloc nevoia să mă apropii de ei (las' că nici ei nu se sinchiseau de mine). Apoi Nedelcovici mai „era" ceva : un scriitor care frecventa cinematografia...

În asta, probabil juca un rol hotărîtor gelozia ; în stare pură : și eu îmi încercasem norocul cu „scenarii literare" (într-un fel, eram printre pionierii „genului", încă de la Institutul de Literatură gîdilasem cestiunea cu un scenariu sportiv), dar nu pătrunsesem... După ieșirea la suprafață, prin 1966, re-încercasem, predînd un scenariu care, dacă nu va fi avut alte calități (esențiale), avea una... Cum să-i spun... ? Iată, nici pînă în momentul de față (1989) n-am văzut, n-am auzit să fi făcut, în film, ceea ce propuneam eu, atunci și, în toată modestia, mi se pare nu doar o găselniță, ci însăși esența filmului-de-cinema (camera de luat vederi să fie ochiul meu – erou, narator, spectator), în fine... Așadar, dezamăgit (Dumitru Carabăț, fost coleg de cămin, acum – atunci – redactor la Cinematografie, mi-a spus că scenariul meu a fost refuzat, ca „necorespunzător", ceea ce nu l-a împiedicat pe același Carabăț să... ciupească din al meu și să bage în al său – am văzut în filmul deja făcut și dat pe ecrane – ce era să-i mai spun : că mi-a „furat" idei ? Cum aș fi putut dovedi, cînd în aceeași redacție mai era și Vasile Băran, milițianul cunoscut ?)...

Trebuia să fii răzbătător, ca să răzbați la Cinematografie (unde, toată lumea știa : se vînturau milioane de lei !). Acolo era – din punct de vedere al „textului" (scenariul) – moșia lui Titus Popovici, a lui Francisc Munteanu și a lui Sălcudeanu : dacă nu erai ardelean însă (ca ei !), culegeai doar firimiturile. Ei bine, din firimituri trăise binișor colegul meu de la *România literară*, Costică Stoiciu (dovadă : își luase mașină), de asemeni Nedelcovici – avea mașină... Bine-bine, lupta-de-clasă a mea clădită pe rudimente, însă nu mă puteam despărți de rudimentara întrebare :

„Cum poate un scriitor român să-și cumpere mașină, dacă nu are o nevastă ginecolog, un frate la... Comerț-Exterior, un tată aprozarist ?"

Răspunsul venea ca tras pe funie :

„Doar dacă a pătruns cu un scenariu la Cinematografie – atunci poate să-și cumpere și casă la Snagov și căsuță la Buftea..."

Nu văzusem nici un film după un scenariu de Nedelcovici, dar știam : „făcuse" – după cărți deja apărute, anticipînd cărți ce urmau să apară... Cinematografia, se știa, era „cea mai importantă artă, *pentru noi*", glăsuiau lozincile din săli, încă din 1949 – nu s-a schimbat nimic de-atunci, pentru noi tot cinematografia rămăsese cel mai important mijloc de propagandă – cu televiziunea (în creștere). Cinematografia, nu literatura. Așa că era un fleac (!?) cenzura partidului în literatură comparată cu cea exercitată în cinematografie – or, cum cenzura începe de la... autocenzura aplicată *și* de autorul scenariului (cinematografic)...

De aceea m-a mirat prezența lui Nedelcovici la Monici. Și mai vîrtos, invitația prin telefon de a trece pe la ei...

Însă, din moment ce Monicii (și Cristovici) îl acceptaseră și, potrivit teoriei lui Virgil Ierunca, rezumabilă în două cuvinte : „Drumul Damascului" (chiar dacă Nedelcovici nu avea ce să-și reproșeze, dovadă : nu are nici în momentul de față), puteam să-mi țin gura (și inima), liniștit...

Așadar : Cristovici întîi, apoi Monica citise(ră) deja „romanul respins la București" al lui Nedelcovici, îl găsiseră foarte bun, Virgil li se alăturase, așa că nu mai rămînea decît să-l dau la tradus și să-l public „în colecția mea de la Albin Michel".

Între noi (aproape) totul merge pe-încredere : cu-încredere am citit dactilograma, pe-încredere am recomandat cartea lui Yvan Nabokov și lui Michel Morcrette, ei, la rîndul lor, au acceptat-o pe încredere, Alain Paruit a tradus-o, a apărut... Iar cînd el, Nedelcovici, a început să aibă necazuri în România, pe încredere ne-am mobilizat cu toții (firește, cu excepția lui Țepeneag, hibernatus-ul nostru oniric) : Monica și Virgil la *Europa liberă*, eu la PEN Club (care l-a cooptat, ca persecutat în România), iar ca să fie și mai țeapănă apărarea, prin Marie-France și cu ajutorul determinant al lui Eugène Ionesco, i-am obținut „Premiul Păcii" (al Pen-ului), împărțit cu polonezul Gustav Herling-Grudzinski...

Toate acestea le-am făcut... Nu *le*-am făcut, eu, ci *s*-au făcut – e mai comod de spus așa, nu ? Ba da. Fiindcă, dacă ne-am apuca să ne re-adunăm bilele, să vedem cine-care-cît-a-făcut, cădem, întîi, în strîmbătate ; apoi în... încăierare generală. Trebuie să fii Țepeneag, ca să ții socoteala, într-un carnet (sau în două ?), a ce anume, cît, cum și cînd ai făcut tu pentru altul, pentru alții (și, la un moment dat, să hotărăști că tu ai făcut *destul*). A, că în fața nerecunoștinței cutăruia îți vine să-i scoți pe nas tot binele făcut, lui – ei, da : uneori îți (foarte) vine ; însă, în cel mai rău caz, pui pe hîrtie amărăciunea – ca mine,

în acest jurnal ocazional ce va fi citit postum... La urma urmei, *ce* am făcut noi – Țepeneag și cu mine – atît de ieșit din comun, ca acum să pretindem recunoștință (în caz contrar, noi nu mai facem !...) ? Cronologic, el a făcut în folosul meu ceea ce eu n-am făcut (în folosul lui) : mi-a recomandat manuscrisul romanului *Ostinato*, l-a susținut, a insistat, a scris în general, a scris în special despre el, după ce a apărut... Bineînțeles că îi rămîn recunoscător lui Țepeneag pentru ce (și cum și, mai ales : cît) a făcut el pentru mine. Însă eu nu voi cere niciodată „recunoștință" din partea lui Nedelcovici, de pildă (cu atît mai puțin din a lui Papilian – fiindcă am pus „o vorbă bună" pe lîngă Nabokov, la Albin Michel : dacă n-ar fi fost acceptat acolo, în cele din urmă ar fi fost primit la altă editură, e drept, cu oarecare întîrziere, nu ?) ; nici din partea lui Constantin Dumitrescu, pe care l-am „împins" la Seuil, cu *La Cité totale*, cu prefața – devenită post-față – a mea ; și nici din partea Renatei Lesnik, la Hachette, cu *Ici Moscou*, fiindcă asta este meseria noastră (să facilităm publicarea de cărți) ; la urma urmei, obligația noastră, a celor deja „ajunși" (evident, în doar sensul editorial), e să facem în așa fel, încît să ajungă și alții, făcînd parte din aceeași comunitate (de limbă), chiar dacă aceia nu ne sunt neapărat prieteni, și nici subalterni în unitatea militară a Onirismului... Iată : pe Constantin Dumitrescu l-am cunoscut mult după ce cartea îi apăruse (mai bine – altfel, cine știe...) ; cu Nedelcovici nu eram prieten (dar nici dușman nu eram !) – cu Papilian însă... Cît eram în România, nu aveam de-a face cu el, Papilian făcea parte din grupul utemiștilor : băieții de familie-bună cărora li se băgase în cap că ei trebuie să supraviețuiască, oricare ar fi prețul, drept care noua generație de comuniști-cinici abia debutase, că se și repezise la lins (acum vorbesc doar de *adeziunea* la Tezele lui Ceaușescu din '71) ; făcea parte dintr-un grup (pe atunci doar de interese, fiindcă prieten, coleg de slujbă a fost și cu Dorin Tudoran) de „hămesiți" – expresia îi aparține clasicizatului scriitor Lăncrănjan, amenințat atunci cu... nu doar alungarea, ci cu dis-tru-ge-rea (acum am citat din alți clasici, în curs de clasicizare, aceștia) ! Ei formau un fel de „eșalon doi" al... schimbărilor (în primul rînd se aflau cei cu artilerie-grea : Breban, Ivasiuc, Matei)... Șef al lor – deși nu exista o ierarhie, la aceștia – am vrut să spun : cel mai săritor-în-ochi era, desigur, Petru Popescu, fiu demn al tatălui său, Radu Popescu ; fără neapărat să facă act de adeziune, era la locul lui : Aurel Dragoș Munteanu... Deosebirea dintre eșaloane : dacă Breban, de pildă, era convins în ceea ce spunea (la un prezent-dat) cînd spunea intrata în folclor : „Treimea pe care jur : Mama, Opera, Tovarășul" (Ceaușescu, se-nțelege) ; dacă Ivasiuc – cu o frecvență și mai... amețitoare, cînd spunea că el crede în marxism, vreme de o secundă, două, trei (depinde cît dura acel

discurs) – chiar credea ! – pe cînd eșalonul doi... Altă stofă, altă cîntare : aceștia nu credeau în nimic, dar slujeau comunismul, de ce nu și securismul ! Îl înjurau pe Ceaușescu pe coridoarele *Scînteii*, între două adeziuni tipărite negru pe alb la adresa aceluiași înjurat, iar dacă Breban se închina, totuși, la... o Treime, junii hămesiți nu se închinau la nimic – dar aveau în vedere un singur scop : cum să reușească ei, plecînd din țară...

Am mai spus : cît am trăit în România, ca „scriitor", drumurile mele nu s-au intersectat cu ale lui Papilian (în treacăt : nici cu ale lui Tudoran) : eram interzis nu doar să public, dar (evident !) și la radio și la televiziune (unde lucra Papilian). Și cum redacțiile acestora nu mă interesau nici cît negru sub unghie – pe cine să vizitez : pe, de-o pildă, și el pușcăriașul Florin Pavlovici ? Nu aveam ce vorbi – el vorbea numai cu Ivasiuc. Așa că pe Papilian îl știam numai din vedere.

Însă dacă ar fi fost „doar" atît... Întîmplarea făcuse ca Ana să fi fost colegă de liceu cu el, cu Sandu Stoichiță ; fuseseră în gașcă, pe la ceaiuri, ca toți liceenii din lume. Din momentul în care... soțul colegei de liceu a început să aibă „oarecari grave plictiseli trecătoare", brusc, Sandu Stoichiță n-a mai cunoscut-o pe colega de la *Caragiale*, Ana-Maria Năvodaru (din păcate, măritată cu Goma...).

Știam, avusesem timp să aflu : aceia dintre cunoscuți care mă ocoleau, după martie 1970 (cînd a început interdicția totală a mea), erau nu atît (sau : deloc) persoane convinse de... dușmănozitatea mea (și care să fi raționat astfel : „A-ha : Goma a fost interzis, deci e anticomunist ; eu, fiind comunist, nu stau de vorbă cu Goma !"), ci de acelea care gîndeau ca mine dar, de teamă să nu li se descopere „gîndirea", evitau din răsputeri compania unui gata-„descoperit"...

Ce ziceam, ce ziceam de Breban ? A, da : cînd am auzit pentru întîia oară „declarația de loialitate" („Mama, Opera, Tovarășul"), am pufnit în rîs : îmi adusesem aminte ce povesteau colegii de celulă care fuseseră și la Canal – că acolo deținuții erau identificați „complect", cum ziceau gardienii culți – adică : numele – dar nu era suficient, așa că îți cerea caraliul : „Mama, tata, baraca !" – adică numele părinților, precum și baraca în care fuseseși repartizat... Firește, o asociație de idei sucită, proastă – dar n-am alta, ca replică la Mama-Opera-Tovarășul...

Ce ziceam, ce ziceam de Țepeneag ? Nu mai zic – deocamdată.

Deocamdată zic de(spre) Nedelcovici. Ce ? Nu atît, ce, cît... : cît ?

Mult, domnule, că, de ne-am porni-o, n-am mai sfîrși-o...

Ziceam, deci, că toate acestea nu le-am făcut neapărat pentru Nedelcovici (publicarea, cooptarea în PEN, premiul), deci n-am așteptat recunoștință – dar nici ostilitate. Să zicem că Monica, Virgil, Alain, eu, n-am fi făcut nimic-nimic (și) pentru el – el are vreo justificare în neînștiințarea noastră ? În evitarea, în lăsarea la o parte ? Doar se pune la cale înființarea unei uniuni a scriitorilor în exil, nu căsătoria – în intimitate – a lui Bujor cu Mihaela (zic și eu, așa, fiindcă azi sunt rău ! – și tachinez, al dracului ce mai tachinez !) !

Bine-bine, la telefon, ieri, am încercat să pedalez pe... ne-ostilitatea lui Nedelcovici, punînd ne-convocarea pe seama... uitării, a bujorismului specific nedelcovicilor dacoromani di pi la Bîrlad.

Însă, fără să vreau, mă gîndeam la motivele lui de a nu ne anunța ; pe Monica, mai întîi, apoi pe mine...

În măsura în care Nedelcovici face convocarea de capul lui, fără să respecte întocmai instrucțiunile sergentului-major Țepeneag, atunci poate introduce (în fapt : scoate...) pe unii, din motive... Bineînțeles că sunt per-so-na-le, dar ce, noi trăim în... obiectiv(al)e ? Cînd aud pe cîte unul (de regulă : pe cîte una, să zicem, dulcea prietenă Gabriela Adameșteanu – a fost iar pe-aici, acum vreo nouă luni) zicînd : „Hai, mă, fii și tu ceva mai obiectiv !", pe loc îmi vine să mă prefac într-un aparat de fotografiat cu-un obiectiv uite-așa, deși ideal ar fi să am eu un telescop...

Motivele lui Bujor, cum să nu fie motivante ? Mai ales cînd e vorba de chestiunea gingașă a suflet-și-trupului său.

În România nu-i cunoșteam perechea, nici nu aveam cum – am mai spus : nu eram în relații, ca să ne vizităm cu doamnele... Aici, la Paris, numaidecît după cunoașterea manuscrisului, am cunoscut-o și pe Mihaela (de altfel ei i-e dedicată cartea). Ne-am văzut, după întoarcerea lui Bujor în România, destul de des, mai cu seamă la Șerban Cristovici. Apoi noi ne-am mutat („la antipod"), în arondismentul 14, așa că ne-vederea Mihaelei a coincis cu apariția cărții lui Nedelcovici. În fine, a apărut el însuși – de astă dată, definitiv – dar nu alături de Mihaela, ci de alta : o persoană blondă cu care umbla prin tîrg numai de braț (poate eu n-am văzut și momentele de des-brățare).

Or, s-a aflat (ce nu se află pe lumea asta !?) că persoana blondă este... nepoata Getei Dimisianu ; exact, cea-care...

3. *Povestitorul propune cititorului un intermezzo cu Geta ; și cu delațiunea ; și cu nepoata ; și cu Veroiu.*

Firește : Geta Naidin nu a fost niciodată ușă-de-evanghelie, ca să spun așa. Fusesem un fel de colegi (în prima studenție), ne cunoșteam de, iată, 35 de ani... Am avut, cu Geta, în România, conflicte...

sonore și, deși vecini de Drumul Taberei, nu ne-am cultivat (inițiativa aparținînd ambelor părți). Ba, în 1975 (ia te uită ! : taman atunci cînd Ceaușescu i-a luat cetățenia lui Țepeneag, aflat la Paris, iar eu, de la București, i-am trimis o scrisoare-deschisă, publicată, apoi difuzată, repetat, la *Europa liberă*), pentru că în scrisoarea cu pricina „vorbeam rău" de bestia de Vasile Nicolescu de la C.C., amantul Getei din acel trimestru (un fenomen, această ființă : ea nu atrăgea, ea înșfăca ! și înfuleca !), Geta m-a interpelat (interceptat ? tăiat-calea ?) pe trotuarul din fața editurii Cartea Românească, astfel :

„Paule !", a strigat ea, de s-a auzit pînă în Berzei. „Ce-ai făcut tu cu Vasile e delațiune !"

Luat prin surprindere, n-am reacționat pe loc. Apoi nu eram la zi cu regula de funcționare a Getei Dimisianu, așa că prima întrebare năucă a fost :

„Care Vasile ?"

„Cum, care Vasile ?", s-a lăbărțat de mirare (și de oroare !) Geta, față cu o întrebare ca asta, nu doar ofensată, dar de-a dreptul... calomnioasă : să nu știu despre care Vasile este vorba – doar Unu e Vasile ! „Vasile !", a zis ea, cum ar fi zis : Napoleon, și acela fiind un prenume celebru, fiindcă, dacă ar fi zis, de-o pildă : Nicolae, n-ar fi fost același lucru – m-aș fi gîndit la Giosan ori la Breban, nu la Manolescu... – ca să nu spun : Ceaușescu...

„Te-ai dat la el ! L-ai delaționat la *Europa liberă* !" – mai să-mi bage degetele-n urechi.

„Aaaaa !" mi-a căzut mie fisa (mai bine mai tîrziu decît mai niciodată). „Vasile ! Păi de ce nu spui așa : Vasile ? – eu credeam că-i vorba de Vasile, însă dacă tu vorbești de însuși Vasile..."

Geta nu mai era mînioasă ; era oarecum derutată : să zîmbească ? Să mă păsuiască ?

Zîmbind, am luat-o de braț. Am dus-o așa un metru... Doi... La al treilea i-am zis de foarte aproape :

„Geta Naidin : să nu mai rostești, în prezența mea, cuvîntul : *delațiune* – ne-am înțeles ? Ne-am înțeles ?" – ajunsesem la al patrulea metru.

„Dar ce e ce-ai făcut tu cu Vasile ? – de ce l-ai dat la *Europa liberă*, s-audă lumea-ntreagă ?"

„Geta Naidin : tu n-ai înțeles ce-am spus – am spus : în prezența mea să nu mai rostești : *delațiune*, fiindcă mă obligi să am amintiri din '56 !"

„N-ai să-mi dictezi tu mie ce să rostesc și ce nu !" s-a răzvrătit Naidenova. „Și nu poți avea amintiri, atunci erai demult arestat..."

„Eram, cînd ?"

„Cînd... Atunci cînd zici tu că nu știu ce, dar tu de ce-ai zis de Vasile că e-un porc ?"

„N-am spus, direct : porc – am zis : cenzor... Uite : Fănuș e numai porc, pe cînd Vaxile-al tău, Geto..."

„Și asta ce e : nu-i mai rău ?"

„Bine-nțeles că-i mai rău – fiindcă e și adevărat."

„Nu-i adevărat : mi-a spus el mie !"

„Îți propun să dai o dezmințire – tot la *Europa liberă* – scrii : «Nu-i deloc adevărat, cum în mod calomnios afirmă unii, că Vasile Nicolescu e un cenzor și un porc de cîine – mi-a spus el mie»..."

Ne-am despărțit, mîrîind-rînjind : Geta m-ar fi mîncat, dar eram cu bocancii (i s-ar fi oprit potcoavele în carii) ; iar eu, eu n-aș fi și mîncat-o.

Da, dar Geta, chiar dacă n-a vrut să mă ia cu *Ostinato* (cînd era la ESPLA ; apoi la Eminescu ; nici cu *Ușa* ; nici cu *În Cerc* – după ce a chemat-o Preda la Cartea Românească), deși antipatică, gălăgioasă, trivială – știam : cînd îi cade cu tronc un manuscris (nu îndrăznesc să spun : „și un autor" din motive aflate la îndemîna... înțelegerii oricui), nu se lasă pînă nu-l vede carte. Ce le-o fi făcînd ea cenzorilor, supracenzorilor, zău că puțin îmi pasă, probabil ce-i va fi făcut și lui Vasile, dar vorba ceea : cînd îmbrățișezi o cauză măreață, precum proza românească, ce nu faci, întru promovarea ei ?

Mă opresc aici – cu Geta. Dimisianu. Trec la nepoată-sa : care, cică, la București, ar fi nițeluș delaționat-o, ca să folosesc termenul eufemizant al ei : că a făcut ce începuse să facă – o luase cu Tudoran, apoi cu Botez, trecuse la (cu totul) Paler, apoi la Dinescu, la... Așa căscată și băgăreață, Geta era *singura persoană din România* care, telefonînd la Monica Lovinescu (la Monica ! la Inamica-Poporului !), răcnea : „La Tudoran e baraj de Miliție !" ; „Botez a fost dus cu pușca (?!) la Tulcea !" ; „Pe Tavi l-au judecat masele de cititori la Două'ștrei August !" – și așa mai demult, cum zicea Dimov – că zicea profesorul lui de zoologie de la Ismail...

Și iat-o pe „nepoțică" la Paris – asta să fi fost răs-plata ? Aveam toate motivele din lume să ne punem această întrebare, cu Monica în frunte. Mi s-a spus că, la un moment dat, cu delicatețe, dar cu fermitate, Bujor a fost întrebat... dacă știe ce se spune despre persoana blondă cu care conviețuiește el... La care Nedelcovici – un adevărat bărbat, a sărit în apărarea sexului slab :

„Lasssă – lăsssați, doamna Monica, ce, n-o știți pe Dimisianca ? E nebună ! Nebună de legat !"

Ne-bună, ne-nebună, orișicîtuși : nebuna fiind mătușa persoanei blonde și victimă a calomniilor-bucureștene (după Bujor).

Eu nu eram la curent cu pățaniile, nici cu povestirea lor – ale Getei Dimisianu – atunci cînd am răspuns unei invitații a lui Bujor (să cinstim cartea lui, fie și ceva mai tîrziu, apărută în franțuzește la Albin Michel...).

M-am dus cu Ana la adresa indicată, pe lîngă Nation, gîndindu-ne că Mihaela se va fi mutat din *banlieue* mai în centru...

Am găsit adresa, am urcat, am sunat, ne-a deschis Bujor. Pînă să ne tragem răsuflarea (de urcuș), ne-a prezentat cineastului Veroiu. Veroiu, venit de vreun an, dacă nu mai mult, mi-a mulțumit... pentru o recomandare la OFPRA (ce să fac : dacă-l recomandasem pe anticomunistul Necula... de ce nu și pe antibolșevicul Veroiu !). La scurtă vreme a venit și o persoană blondă (atunci o vedeam pentru întîia oară) ; văzînd că se sărută cu Veroiu, am crezut că e soția acestuia, iar apartamentul în care ne aflam, de asemeni, și pus la dispoziția lui Bujor, în virtutea prieteniei cinematografice (și a colaborării, presupun), cu ocazia... cărții (el, Bujor, locuind departe, în *banlieue*, cu Mihaela...). Cînd ne-a prezentat, Bujor a zis :

„Doamna Lăzăroiu."

Bon, n-o fi căsătorită cu Veroiu, mi-am zis. Sau da, însă își va fi păstrat numele de domnișoară (deși Nedelcovici a zis : „Doamna"...).

Foarte bine – asta fiind situațiunea...

Pornisem-venisem cu cele mai bune intenții – cum să fie cele cu care vii să sărbătorești o carte a unui prieten ? Bine : încă nu venise și Mihaela, ca să-i tragem o partidă de bancuri-proaste și de veselie-bună, sănătoasă (cum făcusem de atîtea ori la Cristovici – chiar așa : unde o fi Șerban ?).

Însă cam la cinci minute după apariția Doamnei Lăzăroiu, discuția generală, deși părea pe calea cea bună, nu era. Mă uitam din ce în ce mai des la Ana, ca un copil dus cu de-a sila într-o vizită nedorită și adeverită a fi neplăcută. Atît, că nu ziceam cu cuvinte :

„Vreau acaaaas'"...

Chiar așa : *unde Dumnezeu nimerisem* ? În ce capcană căzusem ori ne atrăsese Nedelcovici ? De-a serioasele, ori serioasă are să fie doar introducerea – dezvoltarea (și mai ales încheierea) fiind de tot hazul !?

Așteptam, cuminți, primele semne că „e un banc". Dar nu veneau semnele că ar fi un banc. Începusem să ne foim pe scaune, să tușim, să ne dregem glasul în vederea plecării...

Deci, nu era un banc. Era un ne-banc... Iar dacă așa stăteau treburile, ori o ștergeam înainte de a dărîma baraca – ori... după ce ne-am fi făcut numărul... ?

Bine-bine : dărîmăm-baraca, dar Nedelcovici ? Prietenul nostru Bujor poate că n-are nici o vină în „asta", poate că nu se gîndea că are să apară „asta", de ce să-l îngropăm și pe el sub dărîmăturile barăcii (un fel de a vorbi – atunci să vorbim : intenția de a dărîma...) ?

Fiindcă...

Fiindcă ! La vîrsta și la experiența-mea-de-viață, credeam că am întîlnit cam toate nuanțele de prostie-la-români ; că știam cum arată diferiții proști români. Îmi mai imaginam că, dacă știam pe de rost multe replici ale prostului din Caragiale, stăpîneam prostia mìtică și mitìcă... Ei bine, eu însumi eram un... prost.

Fiindcă nici unul din proștii citiți ori auziți aievea (și pipăiți) nu ajungea măcar la glezna lui Veroiu. Veroiu era, este, în continuare, nu doar pentru că încă n-a murit el (vorba fiind de prostie : eternă...) : monumental ; inconturnabil ; definitiv, năprasnic – aș zice cum se zice : „prost făcut grămadă", însă eu o văd pe-înalt : stîlp, coloană – columnă.

Fusesem robul unei prejudecăți : regizorii de film – spre deosebire de actori – trebuie să aibă o inteligență normală... Îl cunoscusem pe Pintilie, îl știam pe Radu Gabrea – poate Costică Vaeni să fi făcut o oarecare excepție – dar la el nu se vedea (cît timp tăcea).

Veroiu însă nu tăcea (nici cît negru sub unghie, ba chiar nici cît bobul de muștar, iar mă inspir din Scrierile Sfinte...) ; nici după ce formula o întrebare la adresa ta – în toate limbile pămîntului, replicile se alternează, nu ? – doar dacă nu este vorba de un monolog, iar eventualele întrebări sunt pur retorice.

Veroiu nu este un prost-cinstit (atunci n-ar fi atît de prost), ci cu-zurgălăi ; atoateștiutor ; agresiv – suficient ? – puțin, foarte puțin spus, el-le-știe-pe-toate (domnule) !

Veroiu însă, deși nu-ți dădea răgaz să vorbești și tu, nici vorbă ca, după întrebare, să te lase să răspunzi, însă dacă-ți luai libertatea să vorbești... neîntrebat și ridicai oleacă tonul, Veroiu scădea pe dată ; se dezgheța și începea să curgă... De acolo, de jos, te asigura că el este ceea ce arăta în acel moment : un umil...

A, nu pentru mult timp – după un răgaz de subnivelitate, Veroiu țîșnea deasupra și împroșca... prostii.

Multă vreme n-am putut scoate un cuvînt – Ana, mai alertă, îl șfichiuia din cînd în cînd : de regulă, Veroiu avea reacții încrucișate : nu lua în seamă aluzii (ce aluzii : ziceri de-a dreptul), în schimb, încasa greu cîte o replică anodină – atunci începea scăderea, intrarea în subteran, tîrîșă...

Pe scurt : și el, Veroiu (ca tot Românul !), venise în exil ca... salvator : timpul trebuia măsurat de-acum cu : înainte-de-Veroiu și

după-Veroiu ; fiindcă el, Veroiu, avea să reformeze exilul ; să-l activeze ; să-i dea, în sfîrșit, un sens, un suflet (începînd cu corpul...) ; Veroiu avea să re-organizeze exilul – ce spune el : să-l or-ga-ni-zeze ! – pînă adineauri, exilul fiind inert, amorf... ; el, Veroiu, are să facă o adevărată cultură-de-exil – firește, începînd cu arta lui, a-șaptea, cinematograful...

Ce făcuseră cineaștii români în exil, pînă la venirea lui ? Nimic ! Ce-a făcut, cul-tu-ral *și românesc,* de-o pildă, Sergiu Huzum ? Adevărat, el e un biet o-pe-ra-tor, n-are con-cep-ție ! Sau ce-a făcut Barbăneagră, cu bisericile lui, cu piramidele și cu „versaiurile" ? Ce să facă, dacă n-are con-cep-ți-e ! De Pintilie nu zice nimic, Pintilie face naveta, șade cu curu-ntre două luntre, nu-i exilat ca lumea ! Refugiat politic ! Ca el, Veroiu !

– Păi, dom'le ! Că unde nu-i concepție, nu-i artă – scurt !

Am vrut să zic, în ecou : „Unde nu-i moral, acolo e corupție, și o soțietate fără prințipuri, va să zică că nu le are, tatițule !", dar am renunțat : Ana singură ar fi gustat – or, pentru asta mai puteam aștepta pînă ne întorceam acasă...

Veroiu perora, Peroiu verora, ca să fac un joc de cuvinte prost (dar bun !) : Pintilie – fleac, numai presa-i de el (și-i un fricoooos !) ; Barbă' – un amator, păi ce, alea-s biserici, notrădamurile !? În plus, papistașe – păi să vedem noi ce biserici îi trage el ! Adevărate ! D-ale noastre, ortodoxele, numai să se pună pe roate... Uite, el ar face un film – dar film ! – despre Blaga (bine-nțeles, nu uită Miorița, că-i filmogenic spațiul : cînd deal, cînd vale – e-he !). Ar face *cu* Blaga, de-ar avea ce-nvăța Barbă, cu *Eliade* al lui – păi ce, ăla-i film, dom'le ? O chestie de trei lulele, hai să ne trezim noi că filmăm, păi nu, domnule ! Și nu cu căcaturi din astea, de trei lulele, disidență, sanchi, opoziție – nu, domnule, con-cep-ți-e ! Și cultură ! Și artă adevărată, pe chestii naționale, de origine latină, nu de fleacuri...

L-am lăsat să monologheze, în continuare, nici nu puteam să-l opresc (și, sadic, nici nu voiam). Ana mai bîzîia – încolo...

Încolo, Doamna Lăzăroiu se arăta de acord cu toate con-cep-ți-i-le lui Veroiu. Dădea din cap, mai zicea cîte un cuvînt de aprobare. Atunci atitudinea Doamnei Lăzăroiu nu mi se părea anormală – atunci mai credeam că e soția lui Veroiu (chiar dacă răspundea la numele de Doamna Lăzăroiu – o fi ceva cu numele, cu pseudonumele... sau, la olteni, Veroiu o fi masculinul femininului Lăzăroiu).

Așadar, aproape mă obișnuisem cu prăpastia Veroiu, cu hangul Lăzăroiu, însă nu puteam înțelege, nu ajungeam să accept : *dar Bujor ?*

Ei, da : Nedelcovici de ce nu intervenea, ca să tempereze tembelismele veroiești ? Firește, în stilul său, îndelicat, fără bruschețe,

dar să încerce să pună puțină ordine în „concepțiile" veroiene (veroiste ?). Nici vorbă ! Bujor nu intervenea – politicos cum este... Îl urmărea pe Veroiu, dînd și el din cap (atît, că nu scotea un sunet), apoi, cînd Doamna Lăzăroiu încuviința, sonor, Bujor încuviința din cap încuviințarea Doamnei. Apoi își muta iar privirea la Veroiu – avea și la ce : prietenul lui Bujor era plin de proiecte culturale – nu doar cinematografice, ca să-i pună cu botul pe labe pe Barbă, pe Huzum, pe... Fiindcă trecuse în grădina mea (acum vorbea de o editură – dar o chestie serioasă, domnule, cu con-cep-ție ! – ceva așa, cam ca *Hașet',* de să publice și dicționare !), am profitat de o pauză (în fine, Veroiu sorbea din paharul cu vin al lui), am zis și eu, ca omul :

– Bine-bine – dar fonduri ? De unde fonduri ?

Veroiu m-a privit de foarte sus – am înțeles, fulgerător (dar prea tîrziu !) că, de tăceam... ; Doamna Lăzăroiu nu mă privea chiar cu milă, dar zîmbea atît de drăgălaș, matern aș putea spune, încît pe dată m-am simțit un copil idiot.

– Cum, de-unde fonduri ?! a făcut Veroiu. Doar nu de la mine – ha-ha-ha ! – că n-am... De unde... Din exil, domnule !

Și Ana și eu am deschis gura ca să rostim întrebarea al cărei răspuns toți exilații îl cunoșteau : care exil, că doar nu al nostru, românesc...

Numai Nedelcovici nu se mira, ba, așa oleacă, însă de mirarea noastră, prostească, nu de altceva.

Aici a intervenit Doamna Lăzăroiu :

– De unde fonduri... De la Drăgan !

Ana și cu mine am behăit pe dată, ca doi iezi : că adică, oricum am părea, totuși pătrundem glumele, că și noi glumim (duminica)...

După ce ne-am veselit, am băut, ca să ne treacă veselia, apoi, firesc : am căutat salvare la prietenul nostru, Bujor, la scriitorul Nedelcovici, coleg și camarad de lupte și, în acel moment, de editură... Nu i-am cerut ajutorul prin cuvinte, dar Bujor a înțeles fulgerător din privirile noastre disperate, așa că a zis :

– Dă-l încolo, că are de unde ! E plin de bani, Drăgan ăsta...

– Dacă a făcut afaceri cu gaz – i se zice Găzarul..., a completat pe dată Doamna Lăzăroiu.

– Li-che-fi-at ! a precizat Nedelcovici. Nu gaz-gaz...

– Bine, nu gaz-gaz – vorba e că are bani !

– Facem operă culturală românească ! Un film despre marele poet român Blaga, ce dracu' ! Să dea banii ! a închis bucla Veroiu, arătînd și cu mîna. Ce-l costă pe el – și-l punem și pe generic ! Să dea bani !

– Am impresia... Am impresia că..., am bîiguit. Bujor ! m-am adresat prietenului, colegului. Nu vorbim aceeași limbă – nu-i vorba de un film despre Blaga...

– Ba despre el ! m-a întrerupt Veroiu. Dacă nu-i place ăsta, îi fac unul cu Brâncuși – Coloana Infinită, Pasărea Zburătoare, Poarta cu Sărutul... Dacă nici ăsta, atunci cu Enescu ori cu Pârvan ! – la mine nu contează, român-mare să fie !

– ...și nici despre faptul că are sau nu are bani..., am încercat să continui, dar presupusa soție a lui Veroiu, Doamna Lăzăroiu :

– Bani ! Milioane ! Miliarde !

Am prins curaj :

– Dar sunt ale lui, doamnă. Milioanele, miliardele acelea sunt ale lui Drăgan, doamnă !

– Noi ce ziceam ? a zis Doamna Lăzăroiu. Are de unde să tot dea pentru cauza românească !

Ana mi-a dat un ghiont și mi-a făcut semn s-o las baltă – ba chiar să plecăm – unde nimerisem, Doamne ?

Și Nedelcovici care nu dădea nici un semn de, dacă nu indignare, atunci măcar de îndoială. Bujor : senin, frumos, cu pipă. Că de ce să nu dea – pentru o cauză culturală ? Că, slavă Domnului, Drăgan are bani – a mai dat : n-a invitat el o mulțime de scriitori din România ? Blandiana, Rusan, Sorescu, Ilie Constantin, Covaci...

– Pe tine nu te-a invitat ? – credeam că sunt irezistibil de comic.

– Nu, domnule, a răspuns Nedelcovici și a oftat. Dar eu nu contez, contează cultura românească ! Cauza culturii române, nu ?

M-am ridicat – și am ridicat glasul :

– Cum adică : voi nu știți cine-i Drăgan ? Dumneavoastră, doamnă : știți ce-a făcut Drăgan ?

– Cum să nu știu ? nu-s-a-supărat Doamna Lăzăroiu.

– Ei, cine-i Drăgan și ce-a făcut el ?

– Lasssă, dragă, a făcut Bujor, tolănit în diagonală.

– E un român bogat, a răspuns Doamna Lăzăroiu. Unul care dă bani românilor care fac ceva bun, ceva cultural, pentru România. Și care a publicat *Istoria*... lui Călinescu...

Aici a sărit și Veroiu : ce monument, *Istoria*... divinului Călinescu ! – și a arătat, cu amîndouă mîinile, grosimea monumentului : cam o palmă bună. A intervenit și Bujor : știu eu, care-s plecat de multă vreme din România, cu cît a ajuns să se vîndă, la negru, Călinescu ? Ce, o mie de lei – mii, domnule ! Mii, pe-un singur exemplar !

În acest cor entuziast mirosind sacîzic, a tămîie, am încercat să spun că Drăgan e prieten cu Ceaușescu...

– Lasssă, dragă, a zis Bujor, din rîna lui, înțeleaptă. Și chiar dac-ar fi, ce-i cu asta ? Așa, și Jimmy Carter a fost prieten cu el...

Am zis că Jimmy Carter nu-i român exilat și anticomunist. Bujor m-a îndemnat să lasss', dragă.

Am mai zis că Drăgan finanțează, dirijează direct publicații – în exil ! – favorabile comuniștilor de la București (Lasssă, dragă) și în care exilații activi sunt porcăiți, înjurați, acuzați că ar fi agenți ai KGB...

– Or fi ! a zis Doamna Lăzăroiu.

Iar Nedelcovici :

– Lasssă, dragă... Exagerezi și tu, nu te-a făcut nimeni agent...

Am rămas și în picioare și fără replică. Se ridicase și Ana, clocotind. Doamna Lăzăroiu și cu Veroiu trecuseră în odaia alăturată, închiseseră ușa. Fiindcă (aveam noi impresia...) ei erau... neinformați, am zis :

– Bine, Bujor, să zicem că indivizii ăștia (în continuare, pluteam în neinformația mea) nu știu nimic și puțin le pasă că nu știu – dar tu ? Tu, scriitor ?

– Nu-nțeleg : ce-are a face Drăgan care nu-i scriitor, cu... ? – a arătat ceva, foarte precis pentru el, dar noi n-am priceput. Lasssă...

– Cum : lasă !? am găsit eu de ce să mă agăț. Nici tu nu știi cine-i, cu adevărat, Drăgan ?

– Știu, dragă, știu, a zis Nedelcovici, dar nu-nțeleg de ce faci atît caz de... Cîte nu se zic despre unul, despre altul – și chiar de-ar fi adevărat – ce contează ! Din moment ce dă bani pentru cultură...

Se întorseseră cei doi de dincolo, auziseră ultimele cuvinte. Doamna Lăzăroiu, zîmbind :

– Am auzit că sunteți și-mpotriva lui domnu' Pordea, ați avut și proces cu el, ați pierdut... A costat mult ? Mă rog, au plătit socialiștii, cu ziarul lor cu tot... Se poate una ca asta ? Cînd avem și noi, românii, un deputat în Parlamentul European...

– Lasssă, dragă, i s-a adresat Nedelcovici Doamnei Lăzăroiu. Ce, parcă tu nu știi cum sunt românii noștri ? Cum văd că unul scoate capul, pac ! – să nu depășească nivelul... Dar, vorba ceea : noi să fim sănătoși...

Am plecat de la Nedelcovici, împleticindu-ne.

Bine-bine : Bujor nu le luase apărarea lui Drăgan, lui Pordea, dar era destul ? Sau poate noi ceream prea mult de la un scriitor ?

Cînd am ieșit din metrou, Ana :

– Am gafat, dar numai cu gîndul. Persoana blondă, cea cu : „Cînd avem și noi, românii, un deputat în Parlamentul European...", nu e, cum am crezut la început, Doamna Veroiu...

– Cum să fie, dacă e Doamna Lăzăroiu ? am zis.

– Prima n-ar fi împiedicat-o pe a doua.

– Asta așea ie ! am conchis eu, moromețian. Te gîndești la ce mă gîndesc eu ?

– Așa, pe ici-pe colo, prin punctele esențiale.

– Asta ar veni așa : dacă Doamna Lăzăroiu nu e tovarășa de viață a lui Veroiu, atunci ar putea fi recenta cucerire a lui Nedelcovici...

– Așa fiind, prietena lui Nedelcovici e nepoata Getei Dimisianu...

– Și fiind nepoata Dimisiancăi..., am lăsat eu cercul deschis (ca să-l închid).

– Nepoata Getei-Trompetei, au ne-nepoată ; turnătoare, a Dimisiancăi sau nu – mie această ființă să nu-mi calce în casă ! a încheiat și Ana.

Așa că... Fiindcă a fost un așa-că. Atunci cînd Bujor, la scurt timp, la telefon, mi-a dat de înțeles că ar veni să *ne* facă o vizită, eu am trîntit-o :

– Tu poți veni oricînd – cu Mihaela...

L-am auzit tulburat, răscolit. A spus, cu glas sugrumat :

– Dacă am ajuns noi să credem tot ce se spune despre noi – rău am ajuns... Parcă despre tine nu s-au spus atîtea minciuni...

– Adevărat, am zis. Însă, pînă una-alta, eu formulez invitațiile la mine-acasă.

N-am apucat să-i spun că nu neapărat din pricina a ceea ce spusese Geta Dimisianu mă arătam măgar și violent și fără manere, ci mai degrabă pentru Drăgan și pentru Pordea.

Și n-am apucat să-i spun că, la urma urmei, puțin ar trebui să-mi pese de concepțiile, vorba lui Veroiu, ale amantelor prietenilor, dar mi-a păsat de Lassssă-ul prietenului meu, scriitorul, față cu Drăgan și cu Pordea.

4. *În care povestitorul face considerațiuni.*

Așadar-așadar : „în 5 iulie, la Nedelcovici" trebuia citit(ă) : „în 5 iulie, la Nedelcovici și la Doamna Lăzăroiu (și, de ce nu : la domnul Veroiu)"... Sau poate că s-au des... De ce mă bag eu în casa lor ? Nu mă bag, el invită (în casa lui, unde poate face ce vrea și cu Doamna Lăzăroiu și cu Domnul Pordea și cu Drăgan și cu Veroiu, ce treabă am eu) ; sau... nu invită ; eu sunt un obraznic și un nepoliticos : Bujor *nu m-a invitat* la el acasă, ca să pun, eu, condiții...

Nu pentru mine, eu pot rămîne și așa, neinvitat, mă gîndeam însă la el : chiar dacă n-ar fi nepoata Dimisiancăi și denunțătoarea

propriei mătuși – dar am auzit-o eu cu urechile mele vorbind cum a vorbit de Drăgan ? Și de Pordea ? M-am băgat (cu gîndul) în trebile interne ale lui Bujor, așa, din... complicitate, zicîndu-mi că un scriitor nu trebuie să se încurce cu asemenea ne-scriitori, altfel riscă să devină un oarecare autor de cărți.

Și dacă aș fi eu Nedelcovici – nu de tot, Doamne-ferește, numai atît cît să fiu ca el : împăciuitorist... Și aș zice : „Lassssă, dragă, ce contează cu cine pașnic conviețuiești – ce, nu știi zicala românească, cea cu cartea care nu știe... În fine, invers : nu știe carte... ?" Ce mă trezesc eu dînd note nu scriitorului cutare, coleg și prieten al meu, ci... femeii cu care trăiește el, n-are decît să trăiască și cu Nașa-Mică ! Cu Brigitte Deneuve, că tot suntem în cinema – dreptul lui !

Sigur că e dreptul lui să coabiteze cu femeia care-i place, dar al meu dreptul de a nu mai rămîne prieten cu acel scriitor...

Chiar așa ? Pînă la... ruptură ?

Nu chiar așa – nu pînă la ruptură, dar... Prietenul meu (zic și eu așa) nu-i un om oarecare ; nici un artist oarecare ; nici un oarecare intelectual – ci scriitor ; și nu poet (de să zici), ci romancier. Unul care lucrează cu cuvîntul și crede în proprietatea cuvîntului. Or, femeia cu care trăiește el a rostit niște *cuvinte* care sunt ca hîrtia de turnesol pentru noi, exilații români : Drăgan, Pordea... Le-a doar rostit, adevărat ; adevărat, ea nu e scriitor – dar este femeia lui Nedelcovici, scriitor și, în timpul liber, prieten al meu. Or, scriitorul care n-a contrazis-o pe femeie, cînd a spus ce a spus (de Pordea, de Drăgan), înseamnă că, în cel mai bun caz, consideră că Drăgan și cu Pordea nu au păcate grave ; iar dacă nu le elogiază faptele, nici nu le condamnă...

Să-l pun pe el deoparte, ca să mă pot întoarce mai în forță...

N-am cum să-l pun pe el la o parte și să vorbesc „numai" de ea. Fiindcă Ea și cu El fac una, nu ? Bine, nu, dar ziceam-că.

Încă o dată : „în 5 iulie, la Nedelcovici" egal : „în 5 iulie, la nepoata Getei Dimisianu".

Și dacă s-a mutat între timp (a avut timp : atîta timp...) ? Fie că a plecat nepoata, fie că a plecat însuși Bujor, ca să se întoarcă la Mihaela, de-o pildă... ?

Nu : tot cu nepoata atîrnată de braț. Nu știu de ce, dar imaginea vizuală a la-brațului lor mă duce cu gîndul, negreșit, la București ; și nu la oricine, la București, ci la Breban și la Maria (Dumnezeu s-o ierte !), intrînd la o expoziție la Dalles ; și eu, privind și mirîndu-mă, ca proasta : „De ce se țin de braț chiar și cînd intră pe o ușă – adevărat, una nu foarte strîmtă, dar ușă... ?"

Dar dacă, totuși, de curînd (de tot, curîndul) ?...

De parcă nu Madam Lăzăroiu, ci eu aș fi... de brațul lui Bujor, așa îi port de grijă : să nu „umble" cu nepoata Dimisienei-Dimisiancăi, prin urmare să se despartă și de Drăgan, ba și de Pordea, „deputatul european (de origine !)"...

Dar ce am eu cu Bujor ? Pentru de ce vreau eu ca el să dea cu var ? Și-a găsit – în sfîrșit ! – sufletul-soră ! Probabil *asta* va fi căutat atîta amar de timp (nu mai este nici el june, e doar cu un an calendaristic – altfel, cu cinci luni – mai „tînăr" decît mine : are 53 de ani), dar, după îndelungi căutări, a găsit ! Sufletul Doamnei Lăzăroiu.

Iar mă bag – nu mă bag decît în suflet, nu altundeva și ziceam, repetînd, ce-au spus alții : avem femeia pe care-o merităm. De altfel, povestea lui Pygmalion *asta* trebuie să fie : nu pre-facem, nu re-modelăm decît ceea ce ne convine, ceea ce se pretează – se lovește – nu ?

În cazul lui, dacă fiecare bărbat își merită femeia, atunci este valabilă și reciproca, nu ? Bine, nu în cazul lui Bujor...

Am înțeles, cu timpul, că cei ce se plîng că și-au stricat, ratat, dis-trus viața din pricina femeii își caută alibiuri ale propriilor slăbiciuni (care au dus unde au dus) ; ca și cei ce s-au ratat „din pricina băuturii"... Totdeauna altul, altcineva-altceva din afara noastră fiind de vină...

Păi, domnule (ca să mă citez) ! Păi o femeie, dacă nu-ți convine – o schimbi, domnule (acum vorbesc din punctul de vedere al... schimbătorului) ! ; o schimbi de tot, adică îți cauți alta ; ori „o schimbi" pe ea, o prefaci, o re-faci, o stră-faci, ca s-o dai după tine (să fie după chipul și asemănarea ta – păi-domnule !). Pentru că, dacă te dai tu după ea, după ale sale drăgănisme & pordisme (să nu uit veroismele)... Am motive să cred că Bujor nu era *așa*, înainte. Nu atît *cu* Drăgan, Pordea, însă zicînd : Lasssă..., în momente decisive ; turnesolice. Zicînd : „Lasssă, dragă" (în stilul său neplagiabil), scriitorul Nedelcovici zice, în fapt : da (Da-Drăgan, Da-Pordea, Da-Țoiu, Da-DéréPopescu...).

Și dacă-i cer eu prea-mult ?

Și dacă eu fac ceva ce nu se face : cer altuia să nu mai fie el ?

Dar – păi-domnule ! – nu eu îi cer, îi cere scriitorul din el, omul din scriitor, bărbatul (ca să zic așa, din inerție) din Bujor. Altfel...

Altfel, ce ? Altfel, așa !

Dacă, de-un paregzamplu, eu n-aș crede ce crede Monica (după Geta) și tot n-ar fi bine pentru prietenul Bujor. Chiar dacă Geta, țăcănetă cum e, apucată (dar pe stînga – eu fiind pe dreapta), a văzut vedenii, i s-a(u) părut păreri (că nepoțica ar fi turnarisit-o) – cînd, în realitate, nepoțica n-a, vorba mătușe-sii, delaționat-o (ca mine pe Vaxile Nicolesexu), ci a emis sunete, sunetele alcătuind silabe, cuvinte – acestea, la rîndu-le, întrupînd informațiuni... E-he, cîte nu scapă

gurilor făr-de paveze, ba chiar și celor bine-ncuiate : Securitatea le descleștează pînă la urmă – pe vremea mea cu lingura de încălțat, cu țeava pistolului, cu o brățară de cătușă (sau cu mîinile-goale : te strîngea de sub-urechi și tu căscai pe dată gura !)... Pe timpul ăsta securiștii nu mai depun eforturi (fizice – în măsura în care vorbitul, articulatul cuvintelor, nu e un efort peste capacitatea lor) : îți comunică : dacă vrei un pașaport (fie el și definitiv-din-plecare), trebuie să colaborezi-nițel. Nu te bat, nu te-njură, ba chiar îți fac o mare favoare : îți promit plecarea (domnule !).

Nu cunosc familia Naidin, și mai puțin ramura Lăzăroiu, dar vorba lui Paul Barbăneagră : „De ce nu (ar fi fost așa cum zisei adineaurea) ?" Nepoțica voia la Paris – de ce Natalia Stancu, cea care voia Londra, s-o obțină, trăgînd în Naghiu (cu consimțămîntul acestuia, apoi împărțind puloverele shetland...) și Mimi (sau Lili sau Vivi) Lăzăroiu n-ar da-o-n gît pe tanti-sa (că tot e antipatică – va fi auzit nepoata de pe la scriitori vorbind-o de... bine pe Geta...) ? Dacă ăsta-i prețul (și *numai* ăsta) ?

Eu, băiat egoist, zic : puțin îmi pasă mie de persoana Lăzăroiu (ce profesie va fi avînd – după cum și ce vorbește ? ori „artistă" și ea – ceva în atingere cu artele plastice, numai genialii sunt atît de aburiți – fie ceva în atingere cu arhitectura – numai arhitecții (cu două excepții) sunt atît de umflați și de balonoși).

Mă întorc și zic : chiar dacă Geta s-ar fi înșelat întru totul cînd a crezut că nepoată-sa a turnaționat-o – ei și ? Nepoata a venitără la Paris cu păreri-bune despre Drăgan și despre Pordea, iar în lumea exilaților de la Paris *nici un scriitor* (auzi tu, Bujoare ?) nu este și nu poate fi *cu* Drăgan și *cu* Pordea (nici chiar latrina cu pricina, popa V.C. Gheorghiu). Bine-bine, Doamna Lăzăroiu nu e scriitor, dar ești matale, Bujoare : presupun că nu vă cunoscuserăți cu 24 de ore mai devreme (de vizita noastră) – or, un scriitor nu poate conviețui chiar cu oricine. Iar dacă da, atunci îi este pe măsură femeii.

Și mai departe : hai să zicem că n-ar fi fost din cale-afară de grav dacă tovarășa-de-viață a scriitorului Nedelcovici ar fi exprimat bunele opinii ale dumisale despre Pordea-Drăgan (admitem : *încă* nu era informată...). Dar Nedelcovici însuși ar fi trebuit, în discuție, să ia partea adevărului...

Firește, eu fiind de acea parte și nu Veroiu. Veroiu nu e scriitoiu, n-are decît să fie bou pînă la Judecarea de Apoiu !

Îi dau mereu cu scriitorul, scriitorul, scriitorul... Cum să nu-i dau ! Chiar dacă noi înde noi (scriitorii) nu ne înțelegem foarte-bine ; chiar dacă ne mai bîrfim, ne mai certăm înde noi, ba chiar rupem prietenii de ani și decenii – nu putem să nu constatăm evidența : aici, în exil, parcă n-am fi români (prudenți, nebăgaci, repede-întufișabili

– asta vine de la tufiș) ; cînd este vorba de o acțiune „politică", scriitorul român exilat, exact cel care, în România fiind, fugise ca de tămîie de orice avea atingere cu „politicul", ba mai și teoretiza... „rămînerea în cultură" – aici se bagă ; riscă...

„Riscă, pe naiba !", rînjesc cei din țară. „De-acolo, de la Paris, le dă mîna să facă pe curajoșii politic..."

Ceea ce e adevărat, dar un adevăr incomplet : dacă scriitorul, măcar la Paris, se arată „curajos politic", nescriitorul nu se arată astfel nici la New York, nici la Sidney.

Iar aici, la Paris, scriitorii, cu toții – indiferent de momentul venirii lor în exil, indiferent de eventualele opțiuni politice – fără excepție nu sunt de acord (am folosit deliberat eufemismul) cu opțiunile și cu acțiunile unor Drăgan și Pordea. Nu este nevoie să-i explici unui scriitor (fie el și alaltăieri rămas) motivele pentru care acești reprezentanți de frunte ai contra-exilului, ai pro-ceaușismului (și ai filosecurismului) sunt detestabili, toată lumea le știe, iar lumea-din-exil care încearcă oarecari simpatii lepeniste, deci, pordiste – nu ne interesează ; nu ne mai interesează, fiindcă s-a dovedit o lume-proastă, de-a dreptul neamuri-proaste (ca Novacovici și Boutmy – și cumnatu-său Poghirc, lingvistul...).

Și uite, a trebuit să rămînă în exil Nedelcovici – cel care a avut curajul de *a-și trimite* din România o carte refuzată acolo (dacă facem lista scriitorilor, nu riscăm să depășim numărul degetelor unei singure mîini : cronologic, iertare, eu am fost primul ; după aceea : A.E. Baconsky, cu *Biserica Neagră* în nemțește ; după el – tot cronologic – Virgil Tănase, în 1977, iar al patrulea : Bujor, al cincilea : Tudoran).

Îmi pare rău pentru curajul lui Țepeneag, însă el a publicat în Occident numai cărți deja apărute în România. Așa s-a nimerit : a doua carte a lui, propusă editurii Cartea Românească și respinsă (comicăria : el fiind redactor la editura cu pricina), a apărut în traducere franțuzească după 1975, dată de la care Țepeneag, de nevoie, a locuit în Occident. Sorin Titel, de asemeni : *Lunga călătorie*... apărută în Franța era deja o carte cunoscută în România. În fine, bunul prieten al lui Țepeneag, Breban, tot ce a publicat „afară" apăruse mai întîi în România.

Așadar, Bujor Nedelcovici face parte din... cei cinci-mari-și-lați-autori-români care au avut curajul de a publica în Occident, ei aflîndu-se în Orient... ; în România, la îndemîna Ceaușescului.

Să fie acest gen de curaj nedefinitoriu – ca în cazul lui Baconsky ? Insuficient, ca la Tănase ? Atunci cum de Nedelcovici nu știe (sau știe, dar nu ia în seamă) esențialul : Drăgan-Pordea ?

Asta să-i unească pe băieții din jurul lui Țepeneag : indiferența față de esențialul Drăgan ? Chiar filodrăgănismul (la Culcer) ? Să fi

uitat Țepeneag cine era Drăgan și pe timpul lui (vreau să spun : înainte de retragerea din 1978...) ? A uitat că și pe el l-a atacat ?

Și dacă pe Țepeneag nu l-a atacat ? Fiindcă în 1979, cînd s-a dezlănțuit „marea campanie împotriva exilului", Țepeneag nu era nici exilat (el își zice „opozant", ca și cum acest termen ar fi opusul exilatului...), nici activ.

Așa, a scăpat și de contracampania din 1984, cînd a răsărit ca din pământ (în fapt : din mîneca Securității) Gustav Pordea. Țepeneag, fire activă, combativă – nu cred că se bucură („se felicită", cum se va fi franțuzind) pentru că n-a căpătat răni în luptă...

N-a căpătat fiindcă nu s-a băgat. Și nu s-a băgat, fiindcă n-a vrut – în de-alde astea nu există „n-am putut"...

Am să-i spun lui Alain să-i atragă atenția lui Țepeneag în chestiunea Drăgan-Pordea. În sensul că cei cu care vrea el să facă Uniunea sunt fie drăgăniști (Culcer), fie „indiferenți" – dacă nu : îngăduitori cu drăgănism-pordismele... Ca Nedelcovici...

Îl sun pe Alain. Nu răspunde. A scos telefonul din priză, el lucrează noaptea. Dar ce să-i spună lui Țepeneag : să fie atent la Culcer ? – Alain nu poate spune una ca asta, din motive care-i sunt proprii, vorba lui ; la nevasta lui Bujor (dacă s-a însurat între timp cu nepoțica) ? – bineînțeles, nu.

Și dacă Țepeneag nu este în legătură cu ei ?

Și dacă Monica s-a înșelat și, cu excepția lui Nedelcovici (cel cu convocarea), Țepeneag nici nu va fi auzit de asocierea lui cu Necula, Culcer... ?

5. În care cititorul află că povestitorul este victima unui odios complot.

Ora 13 : telefonează Monica – s'tuațiunea fiind și mai... neliniștitoare decît o știa, ieri.

Monica rostește, aproape în fiecare frază, cuvîntul *complot*.

Nu, încă n-a reușit să vorbească la telefon cu Nedelcovici, i-a lăsat încă un mesaj – al cîtelea ? Nu mai știe.

Oricum, e complot în lege, zice Monica.

Eu încerc să ironizez, macin cuvinte, zic : „complot-complot, dar să știm și noi !" și : „complot – cu autorizațiune de la polițiune" – și alte pălăvrăgisme, ca să închei cu : „da' de unde, complot..."

Ea însă mi-o retează astfel :

„Știi, cu probe, că nu e complot ?"

Ei, uite, la asta nu mă gîndisem – că probele de ne-complot trebuie să le produc eu (ca ce chestie, eu ? – a-ha : ca prieten vechi al lui Țepeneag și ca „editor" al lui Nedelcovici...).

Așa că tac și bine fac.

Monica spune, în continuare, de ce ar trebui să ne temem : de o Uniune a Scriitorilor alcătuită din Țepeneag, Nedelcovici, Sorin Alexandrescu (aici, nemairăbdînd, întreb : „Dar ce are Sorin Alexandrescu în comun cu scriitorii români ?", Monica îmi răspunde : „Exact ce are și Necula", eu mai zic : „Da, dar Necula e doar nepot al lui Demostene Botez, pe cînd Salex, din contra : e nepotul lui Eliade însuși !"), dar nu doar aceștia, fiindcă s-au raliat, prin telefon probabil, și Matei Călinescu și Virgil Nemoianu și Ion Vianu – cu toții de bună calitate, de bună credință, însă nefiind informați, aflîndu-se departe, care în Elveția, care în America – au să marșeze la „ideea" de Uniune a Scriitorilor, iar dacă o fac, atunci au să dea și comunicate de presă, nu ?

Eu, constrîns de tăcerea de la receptor, zic da : și adaug cu gura mea : da, au să dea și comunicate – de presă...

Monica aici a vrut să mă aducă : ei, în acest caz, presa internațională are să preia comunicatele de presă ale unei asociații legal-constituite : Uniunea Scriitorilor Români în Exil, fără să se întrebe cine a inițiat-o, cine o alcătuiește și, de altfel, puțin păsîndu-i...

Eu nu văd care-ar fi pericolul în asta, dar nu interesează ce nu văd eu, eu tot nu contez.

Mda, da : ralierea lui Matei, a lui Nemoianu, a lui Vianu – posibilă, merge pe prietenie și pe încredere ; și pe neinformare. Ce-i de făcut ? – vorba (veșnică) a Rusului (etern)... Să le telefonăm noi în America, în Elveția, să le explicăm, pe îndelete, despre ce este vorba ? Mai întîi și mai întîi, eu nu telefonez în străinătate, e prea scump ; apoi ce să le explicăm „americanilor" : că uniunea lui Țepeneag nu e bună ? Cum, nu e bună o chestie făcută de un prieten bun al nostru ? A, e mai bună uniunea pe care *n*-am făcut-o noi (cu succes !) pîn-acuma ?

Ei, da : pericolul comunicatelor Uniunii lui Țepeneag cu Necula este real...

– Vezi că e complot ? face Monica.

– Da de unde ! Nu e complot ! zic eu.

Fără cine știe ce convingere. Mă uit în jur, mă uit în sus, în jos, nu văd amenințarea ; nu simt lațul strîngîndu-se de gît – știu de ce : eu n-am gît !

Uite-așa, nu voi fi avînd gît, din moment ce nu mi-l simt... gîtuit.

La urma urmei, n-am nimic – de aceea nu voi fi avînd nici pe dracul...

Îmi aduc aminte cu drag și, înainte de a continua, zic : „Dumnezeu să-l ierte pe Turcea – care ce bun poet este el !" – îmi aduc aminte cum Turcea îmi răspundea cu seriozitate (și în repetate rînduri) la îndemnul meu de a trimite la Paris, în vederea publicării în revista lui Țepeneag, a mai multe versuri de-ale sale : „Fii, domnule, serios ! Ție-ți dă mîna să trimiți, mie nu. Tu îți permiți să faci pe curajosul : *tot nu mai ai nimic de pierdut* (sublinierea mea), dar eu... ?"

Așa-i și cu lațul de care vorbește Monica : eu nu-l simt, deci... nu că lațul acela n-ar exista, dar sunt eu lipsit de organ : nu simt cum ne lățuie...

Și ce nu mai am eu pe lumea asta – în afară de totul ? Nimic.

Monica a simțit că nu eram cu totul la cestălalt capăt al firului ; promite că are să-mi telefoneze de cum are să primească noi informații despre complotul cu lațul.

Îi telefonez lui Alain : tot n-a deschis. La Marie-France Ionesco : ocupat. Așa că „trec" la Fetele din Picardia.

Îmi răspunde la Alo ! Rodica Iulian :

– Ce-i, bă, 'ți înnebunit ? mă ia pe dată (și bine-mi face !) la trei-păzește Rodica. Ce faceți din căcat armăsar ? Ce, n-avem noi micile noastre economii și marile necazuri, acum ne scărpinăm, ca să avem de cine rîde ? Ce-i rahatul ăsta, cu complotul ?

Complotul ? fac eu pe compotul. Habar n-am. Bine-bine : Monica exagerează un pic, dar numai un pic, de unde restul ? Cum se va fi ajuns pîn-aici ? Și, pentru că tot am ocazia să întreb : cum a fost cu convocarea la Nedelcovici ?

Cum să fie, dom'le..., face Rodica o introducere pipărată, uite-așa, așa, așa (cum îmi spusese Monica). Nedelcovici le telefonase, vorbise cu Oana – ce anume ? Că, la 5 iulie, are să aibă loc o „reuniune restrînsă" în care se va discuta... „ce-am discutat și la cafenea, după masa rotundă : constituirea Uniunii Scriitorilor în Exil..."

– Asta a fost tot, încheie Rodica Picardian. Dacă dom' Nedelcovici ar fi vorbit cu mine și-ar fi zis că-i secret, că nu trebuie să spunem și altora, l-aș fi băgat în mă-sa cu tot cu secret ! Păi, ce : scriitorii se-adună în societăți se-cre-te ? În mafii ? În organizații clandestine, domnule ?

– Înseamnă că Oanei i-a spus să nu mai spună..., încerc eu, dar Rodica nu mă aude, continuă :

– Noi credeam că toată lumea-i anunțată, chiar ne-ntrebam : unde o să-ncăpem atîta populație... ? Și io-te ce-a făcut dom' Bujor !

Și, după ce-a-ntins căcatu' pe clanțe, tot el se-ntreabă : „Cine-a pus căcat pe clanță ?" Auzi, dom'le : o ia pe Oana la rost : că de ce-a spus ?! Că de ce-a divulgat, de ce și-a bătut gura – eeee, păi dacă eram eu la telefoooon... Pe de altă parte, Monica noastră națională vorbește de complot – exagerează ea, dar dreptate tot are ! Să nu mă-ntrebi cum, că n-am timp să-ți fac desene ! Și, cum am stat neorganizată, măi to'ar'șu', zece ani, în colțul meu, în Picardia cui mă are...

Am mai vorbit ca la un sfert de oră – despre *asta*...

Vasăzică se confirmă secretul în care a trudit dom' Bujor ; deci Monica n-a exagerat foarte cînd a vorbit de complot, deși pînă la un adevărat *putsch* mai este, ar putea lua lecții de la bunul nostru prieten Mihnea Berindei – așa cum Țepeneag dimpreună cu Nedelcovici, Culcer, Necula vor s-o înlăture pe Monica Lovinescu de la cîrma emisiunilor literare ale *Europei libere*, tot așa, celălalt prieten, Berindei, dimpreună cu Dinu Zamfirescu și Ariadna Combes, au pus la cale o mare lovitură de stat, mare, la Liga pentru Drepturile Omului, întru răsturnarea – în primul moment, neutralizarea – Sandei Stolojan și a Mariei Brătianu... ; în iunie trecut, 1988... Mai mare rîsul : ca și în povestea Țepeneag, nici împotriva lui Berindei nu se afla nimeni – atît că românii noștri, fie ei pecenegi, fie turci, după un deceniu de prietenie fidelă, obosesc ; și se... răscoală ! – și-i ard ei niște lovituri-de-stat de nu se vede exilat cu opozant (citește : Țepeneag...) ; Monica nu vrea în ruptul capului să accepte că Mihnea al nostru a comis, în vara trecută, o măgărie : ea nu e membru al Ligii, nu participă la reuniuni, deci n-a fost de față la caraghioslîcul concentrării artileriei grele împotriva unei muște – să mă ierte Sanda și Maria, am vrut să spun că ele nu se așteptau la atac, nu aveau de ce să se aștepte, de aceea au fost luate prin surprindere, s-au... predat cu arme și bagaje... ; Monica știe tot ce știe, despre Ligă, din gura lui Berindei și orice vine din altă gură nu spune adevărul (oare de ce ?). Complot ? Monica îl vede numai pe acesta, pus la cale de Țepeneag... Anul trecut, la Ligă, am fost primul (dar și ultimul) care s-a ridicat și a întrebat – adevărat, mai degrabă amuzat :

„Dar ce faci tu, Mihnea – lovitură-de-stat ? Împotriva cui : a noastră ? Dar noi nu suntem dușmanii tăi !"

Iar Mihnea, dintr-o dată în panică – în acel moment, dacă ar mai fi fost o singură persoană care să fi pus aceeași întrebare inocentă, *putsch*-ul ar fi fost dat peste cap – a zis, făcîndu-mi cu ochiul, în cel mai curat stil romano-turc :

„Lasă, îți explic eu..."

Iar eu, tolomacul, am „lăsat" ; că-mi explică el, cîndva, adică *după*, eventual, niciodată... Însă în jurul meu nimeni nu mișca, vreau să spun : nimeni care să-l roage, oblige, someze pe Mihnea să... spună pe loc ce avea el de spus „după"... Iar la tribună cele două femei, Sanda Stolojan și Maria Brătianu... erau prea binecrescute ca să-l pună pe Berindei într-o situațiune, nu-i așa, inconvenabilă... Și au lăsat...

Abia după reuniune, la cafenea, mi-au dat mie „dreptate", și-au făcut lor reproșuri – era prea tîrziu : Liga și-a păstrat doar numele, încolo a devenit un fel de birou-de-presă al lui Berindei, condus, în fapt, de Ariadna Combes și jinduit(ă) de Dinu Zamfirescu...

Nu-mi vine să mă urnesc de-aici, cu toate că Mihnea Berindei n-are a face cu scriitorimea, el e istoric – mai precis : turcolog. Ca istoric, susține (orice-ai face, oricîte argumente ai aduce tu dimpotrivă) că turcii au fost, peste tot, „un factor civilizator"... Am fost prieteni la cataramă de cînd am venit în Franța (noiembrie '77), am colaborat în toate acțiunile ; ca fondator al revistei *L'Alternative*, i l-am prezentat lui Maspero și, în cele din urmă, a intrat în redacție și bine a făcut (și mult ! – și n-a zis vreodată, ca Țepeneag, că el a făcut destul...) – ce-l va fi apucat, acum, cu „lovitura de palat" ? Bine-bine, în afară de găina Combes ? Știu : oboseala și... bilanțul : toți cei din jurul lui făceam cîte ceva – în afara Ligii – doar el făcea tot ce făcea numai pentru Ligă... Noi aveam meserii, ori „ocupații" – el nu se mai ținea de istoria lui, vămile turcești rămăseseră așa, ne-studiate de Berindei – el avînd treabă cu trebile românilor. Firește, noi, masele compunătoare ale Ligii și ale altor organizații, începuserăm să-l încurcăm, să-i îngreunăm acțiunile – de aceea „lovitura", ca să aibă mîinile mai libere, să acționeze, în continuare, tot pentru cauză, tot pentru țărișoară... Ceea ce nu pricepeam în ruptul capului : de ce nu ne-a avertizat prietenește, cu sinceritatea în care lucrasem unsprezece ani ? Doar n-am fi fost împotrivă – „doleanțele" lui organizatorice erau, la urma urmei, fleacuri, copilărisme, însă faptul că el se hotărîse să le smulgă... Mai tîrziu l-am întrebat : de ce făcuse „asta" și de ce „așa" ? Răspunsul lui Mihnea, prietenul meu de unsprezece ani, a fost exact cel din timpul reuniunii :

„Lasă, îți explic eu..."

Mă întreb (mai ales că a început să se întețească marea-căldură) : de ce nu s-o fi făcut și Berindei prozator oniric ? Sau : de ce nu s-a apucat Țepeneag de turcologie (că tot e peceneg) ? Amîndoi au un apetit al „strategiilor", al sforăriilor, al secretului (!) și al loviturilor de stat (sub centură). Nici unul n-ar fi întîmpinat împotrivire, dacă ar fi propus deschis, cinstit ce avea de propus : Berindei – să i

se dea un post de vicepreședinte al Ligii și să fie cooptată și Ariadna cu pricina ; Țepeneag – să facă o Uniune a Scriitorilor în exil...

Nu am experiență politică, dar știu, din pățitele mele, din pățitele altora : *secretul* este una dintre pricinile ruperii relațiilor între oameni, mai de deplorat : între prieteni de multă vreme. Un *secret*, chiar dacă nu acoperă cine știe ce cabală, în sine este provocator de suspiciune – și, vorba lui Trahanache : unde nu-i încredere, carevasăzică nu mai sunt relații măcar normale între oameni.

Ce nevoie avea Berindei de *secretul* în care i-a antrenat și pe Dinu Zamfirescu și pe Alain Paruit ? – ca să obțină, ce : dar ar fi obținut și pe față, în care caz n-ar mai fi rămas amărăciunea, în general, în special *neîncrederea* în Berindei (dacă a făcut asta, azi, mîine poate să ne facă cine știe ce altceva !) ; ce nevoie avea Țepeneag de *secretul* în care l-a pus pe Nedelcovici să recruteze scriitori pentru viitoarea Uniune ?...

De fapt, *secretul* ascunde ceva, altceva... La Berindei, după un an de zile de la întîmplarea cu Lovitura de Palat, n-am băgat de seamă să fi fost ceva de-ascuns, în afara dorinței de a exercita „liber" puterea (puterea ! În Liga noastră ! – mai mare rîsul !), de aici rezultînd că Mihnea Beindei, făcînd ce a făcut, a dat dovadă nu atît de poftă de putere, cît de lipsă de inteligență... Cu Țepeneag altfel stau lucrurile : pe el l-a fascinat totdeauna puterea, însă nu direct, nici ocult(ă), ci așa cum se vede (se arată) un jucător de șah : nu se ascunde, însă vizibil este doar pentru inițiați... Apoi Țepeneag, spre deosebire de Berindei, e inteligent – ce să se fi întîmplat în cei unsprezece ani de „labirint" cu inteligența lui Țepeneag ? Să se fi berindat ?

Căldură, soro, mare. Și nimeni să știe că, după calendarul creștin (fie el și papistaș, vorba lui Vorboiu), e, printre altele, și ziua mea...

Așa, deci : Țepeneag, marele strateg, genialul problemist, pune pe tabla de șah pionii și îi mută potrivit logicii-șahoide ; îi manipulează în funcție de viziunea lui despre lume și viață... – doar o intenție ca asta și ar fi suficientă ca să-l descalifice pe un scriitor (nu și pe un șahist – din contra).

Firește, Marele Manipulator n-ar fi Mare dacă nu i-ar manipula pe manipulați în... secretul cel mai desăvîrșit – vreau să spun : nu că n-ar ști ei că sunt manipulați, dar Manipulatorul le impune tăcerea pentru ca să nu... se vadă din afară cum manipulează Țepeneag pionul-scriitor (român în exil)...

*

Cald, cald. Mai răcoare o fi la Amsterdam – și ce s-o fi amestecînd și Sorin Alexandrescu în afacerea asta ? Bine-bine, e prieten din copilărie cu Țepeneag, dar presupun că nu e singurul – să-și bage Țepeneag toți prietenii din copilărie în Comitetul de inițiativă ? De formare a Uniunii Scriitorilor ? Dar ce știe Sorin Alexandrescu despre scriitorul român ? – și mai puțin decît Necula, care nu știe nimic ; mai puțin decît însuși Țepeneag, care a uitat tot... Însă întrebarea trebuie altfel pusă : ce a vrut să știe Sorin Alexandrescu despre scriitorul român (fie din România, fie din exil) în cei 20 de ani de cînd se află la... nu în exil, ci în Occident ? Sorin, al cărui merit incontestabil se împarte în două :

1) a scris o carte despre Faulkner în care ne arată, prin scheme, săgeți, linii, cum și unde „merge" talentul în general, în special geniul lui Faulkner ;

2) este nepot al lui Mircea Eliade.

Încolo... Sunt oareșicîtuși în materie, doar am trei cărți publicate în neerlandeză : Sorin Alexandrescu îl acuză pe ultimul meu editor, Julien Weverbergh de la Elsevier, că „înainte" frecventa ambasada RSR, călătorea în România și i-a publicat pe Zaharia Stancu, pe Fănuș Neagu, pe Marin Sorescu...

Foarte adevărat : dar acest adevăr l-am aflat din chiar gura flamandului Weverbergh ; care flamand n-a ezitat să-și vadă rupte relațiile cu România ceaușistă, cu toate că nevastă-sa, Petrina, e româncă, deci să nu-și mai poată vizita neamurile... De ce ? Uite-așa, pentru că... m-a publicat pe mine – întîi *Culorile curcubeului*, apoi *Piteștiul*...

Or, din gura fostului meu coleg de (primă) facultate, Sorin Alexandrescu, n-am aflat adevărul – cel care-l privește și pe el, coleg-debreaslă al meu. Însă chiar dacă în legătură cu mine nu i-ar fi speriat pe eventualii traducători ei mei (dintre universitarii români stabiliți în Olanda) cu „consecințele" asupra familiei lor din România... – ce anume a făcut (a scris) Sorin Alexandrescu, pînă mai acum un an-doi, pentru literatura română ? Nimic. Fiindcă s-a lăsat prins ostatec al... mamei sale (sora lui Eliade – am cunoscut-o, acum vreo cincișase ani), deja ostatecă a Securității, precum tot cetățeanul RSR... Și, la urma urmelor, nu contează cine i-a cerut să nu facă nimic „dușmănos" în Occident – pentru a nu provoca represalii în Orient – să-i fi cerut mama ? Unchiul (Eliade însuși) ? – ei, bine, eu nu cred. Nu știu mare lucru despre relațiile sale cu ai lui, dar așa simt : Sorin Alexandrescu a fost cuminte din proprie inițiativă – în cel mai rău

caz, la cererea nevestei – fiindcă mamele nu cer niciodată odraslei lor asemenea... cuminţenii...

Oricum, Sorin a mers pe burtă pînă de curînd. Şi, pentru că tot am spus ce-am spus, merg mai departe : face foarte rău Sorin că, imediat după moartea mamei sale (de altfel şi a lui Eliade), el se trezeşte şi începe să se agite „pentru cauza românească" : fără greş se înţelege că unchiul (Mircea Eliade) şi mama lui îl împiedicaseră, cît trăiseră, să se manifeste... Or, acum... a renunţat la paşaportul românesc – şi o anunţă ca pe o mare victorie – dar l-a purtat el... paşaportul acela reserist, în Occident, aproape 20 de ani ? L-a purtat. A stat el cuminţel, la Amsterdam, pe o penişă ? A stat. A făcut el doar structuralism, iar relaţii a întreţinut doar cu universitari de-ai lui : Călinescu (tocmai la Bloomington – departe !) ; cu Nemoianu (la Cincinatti, apoi la Washington – şi el, departe !), cu Toma Pavel (hăt, la Toronto !) şi apoi universitarii, oricît de bună (chiar foarte bună) calitate, n-au prezentat niciodată un pericol pentru comunişti (de aceea fac eu separarea netă, definitivă, între universitar şi scriitor) – deci nici el, Sorin (de asemeni universitar pînă-n măduva oaselor)... Să fi scris el vreun rînd despre un scriitor român – în afară de prietenul din copilărie Ţepeneag şi unchiul Eliade ? Fireşte, nu-i interzisă cercetarea literară de proximitate, ca să zic aşa, dar nici chiar (aşa)... Şi uite-l acum pe inocentul Sorin printre „organizatorii" scriitorimii exilate, el care nu-i nici una nici... niciuna...

În sfîrşit ! Deşi căldură, îl prind (la telefon) pe Alain.

Îi spun ce am aflat de la Monica Lovinescu, de la Rodica Iulian, în legătură cu „complotul".

El îmi spune că a vorbit cu Marie-France Ionesco : pare şi ea prinsă în joc – cu mînii, cu întrebări-retorice, cu indignări...

– Dar tu ? îl întreb. Tu nu te laşi prins ?

– Eu nu-s scriitor român ! mi-o retează ne-scriitorul român.

Am început să obosesc – cum adică : eu să mă tot străduiesc să-l conving, el să nu se lase, mereu ? Dar ce sunt eu : pionier al patriei, cu sarcina de a ajuta persoanele în vîrstă (cu voia, cu ne-voia) să traverseze strada ? Păi eu n-am fost pionier nici în glumă – eu am fost direct membru de partid (spre ciuda lui Omescu, fugit de ruşi, în 1968, la Arad).

Îi spun lui Alain că atitudinea lui miroase a derobadă : cum, cînd Monicii sunt atacaţi, agresaţi – dinspre cei răi... ?

– Trebuie să fie cineva care să-şi păstreze calmul..., mormăie el.

– Şi acela eşti tu... Ce crezi tu, o, păstrătorule ?

– Cred că Monica exagerează cu complotul.

– Şi eu cred. Şi Monica crede că ea însăşi exagerează... Numai că ea nu-şi poate dovedi contrariul. Nici eu – de unde dovezi ? Că nu-i complot ?

– Are dovezi – cum îţi închipui că Ţepeneag, dacă e amestecat în afacere, ar face ceva împotriva Monicilor ?

– Necazul fiind că e amestecat, în asta sunt dovezi. Nici eu nu cred că scopul lui Ţepeneag ar fi... un complot împotriva noastră, a ne-anunţaţilor, el a vrut doar să facă o uniune...

– Dar spune-i asta Monicăi !

– I-am spus. I-am re-spus.

– Atunci ce mai vrei ?

– Cine, eu ? Eu vreau pace ! – nu război (pentru pace luptăm noi !)...

– Şi-atunci ?

– Şi-atunci, aşa. E ceva tulbure îndărătul... secretului impus de Ţepeneag... Ceva – de-abia acela foarte grav...

– Ce anume ?

– Dac-aş şti, ţi-aş spune. Ba nu : nu ţi-aş spune, dacă aş şti...

– De ce nu mi-ai spune ?

– Nu ştiu. Mai bine-am vorbi despre...

– Nu-mi vine să vorbesc despre !

– Nici mie – te salut !

– Salut !

Ora 16 : telefonează Marie-France :

Monica exagerează (cu complotul). Ea a telefonat adineauri în Elveţia, la Ionel Vianu : habar n-avea de vreo uniune ! A telefonat în Germania, la Gelu Ionescu, ca de obicei, nu l-a găsit, e în concediu (bietul Gelu : atîta trudeşte la *Europa* aia *liberă*, că osteneşte şi are pe dată nevoie de concediu – parcă-l văd şi aud cum geme, de atîta oboseală – în concediu...).

Toate acestea i le-a spus, adineauri, Monicăi, la telefon. Zice că Monica a părut mai uşurată – cred şi eu (dar eu !).

Uşurată (uşurată că nu fac parte din complot şi Vianu şi Gelu), dar bănuiala – ba chiar certitudinea – că un complot tot este, nu renunţă.

Convenim : trebuie să-i scoatem Monicăi din cap (şi din inimă) „complotul".

Foarte bine, dar cum ?

După ce închid telefonul, găsesc cum : telefonîndu-i lui Bujor ! Întrebîndu-l de-a dreptul – ca între prieteni, nu ? – :

„Ascultă, Bujor Nedelcovici : ai pus tu la cale vreun complot ?"
Iar prietenul și colegul să-mi răspundă, liniștitor :
„Lassssă, dragă..."
Numai că la Bujor e ocupat.
Și acum, după cinci minute.
Și acum, după alte cinci.
O fi lăsat telefonul deschis.
Ce bine-ar prinde, acum, un „Lasssă" de-al Bujorului !
Ne-am potoli cu toții și ne-am vedea de sărăcia și de neamul...
„Lassssă", nu cer mai mult.

Ca acum o lună și ceva. La masa rotundă. Am tot pomenit de ea, acum că am timp-berechet, fiindcă tot nu pot face altceva, să vorbesc despre ea :

III

(Marți, 16 mai 1989)

1. Un pas îndărăt : se deșteaptă, el, Românul ? Au ba ? Mai bine mai tîrziu decît mai niciodată.

Zi mare : Monica Lovinescu ne-a adunat în jurul celei mai rotunde dintre mesele-rotunde pentru *Europa liberă*. Suntem zece participanți. Formula (i-aș zice : forma...) nu e cea mai fericită, ei înseși, Monicăi, nu-i place, dar în acest moment nu contează cum i se zice mesei (rotunda !), contează că avem (fiindcă *avem*) de apărat nu un singur scriitor – și într-un ritm abia cincinal – ci treisprezece !

Zi mare : să ai de apărat, dintr-un foc, treisprezece scriitori ! Și încă români de-ai noștri... Miracolul pe care-l tot așteptăm (răii spun, cu răutatea-le caracteristică : „de veacuri...") să coboare din tării, acum, să se întrupeze în Anul Domnului 1989 ? Semnele spun că cine știe, poate că da. Fiindcă, încă o dată : nu un singur scriitor, ca să fie tot caz ; tot excepție (care nu face regula) – ci treisprezece (și scriitori și români) ! Și nu fiecare-pentru-sine, chiar dacă așa s-ar crede la prima vedere : unii cu alții (am pluralizat, ca să pară că suntem deja în rîndul lumii – de acord : unii cu altul) – lucru nemaipomenit, nemaiîntîlnit în spațiul carpato-dunărean : șapte scriitori (români, repet) se solidarizează cu un confrate !

Zi mare : treisprezece scriitori români au deschis gura (aproape) simultan. Adevărat : numărul (13) e număr-cu-ghinion, cu atît mai de prețuit fiind curajul lor : au înfruntat nu numai frica-de-frică, ci și ghinionul ! Apoi, pentru unii cîrtitori, e prea mic – numărul – raportat la bravul popor român, la scriitorimea cotidiană română – dar, Dumnezeule al românilor : cînd, altcîndva, în istoria ei de patruzeci de ierni, a mai contestat (scriitorimea), pe față, în afara sălilor de ședință, în afara restaurantului Casei Scriitorilor (și, mai ales, în afara toaletelor Casei cu pricina, loc predilect pentru întîlniri conspirative, pentru puneri-la-cale politice, în fine, prilej unic-pentru-unii de rostire cu glas mare a ceea ce simte și gîndește, cu adevărat, scriitorul-la-români și nu doar ceea ce zice în public și publică la gazetă același scriitor al românilor...) ? Cînd a mai arătat el cu dege-

tul pe adevăratul vinovat de dezastrul țării : Puterea ? – și încă într-un număr atît de nesperat de foarte-mare : 13 ?

Bine, dar „asta" se cheamă : rebeliune-la-locul-de-detenție ! Și chiar dacă am fi, noi, Puterea, băiat-bună și am trece cu vederea locul-de-detenție, din moment ce a fost trecut pragul fatidic al singularului spre plural (chiar și în românește, pluralul începe de la 2), asta dă, totuși, organizație-contrarevoluționară (art. 209, partea a III-a din Codul Penal), care organizație, o dată neutralizată de către organele noastre, dă lotul, și nu unul singur (s-ar putea crede că nemulțumirea e generală), ci, deocamdată, cinci : primul : Dinescu-Deșliu ; al doilea : „băieții de la Iași", Petrescu-Cangeopol (de ce nu va fi rămas nițel Dan Alexe, să guste și el din „disidența" începută în... Belgia și începută cum nu se mai poate mai... românește – în Belgia... ?) ; trei : cei șapte solidari cu Dinescu ; patru : „lotul ADM" – deocamdată, numai cu cap-de-lot, dar mai punem noi laba și pe alții ca el – de-o pildă, pe Crohmălniceanu ; tot de-o pildă, pe rabinul Rosen – aceștia doi din urmă, după ce-și vor fi terminat de făcut bine-bine datoria către noi ; și, în fine, al cincilea lot : lotul Blandianei – adevărat, și Homera Arpagicului este, deocamdată, singură.

Loturi-neloturi – în total, treisprezece ! Scriitori ! Români ! Dar asta reprezintă unu la sută din totalul efectivului Uniunii Scriitorilor Români ! Chiar mai mult, fiindcă totalul a mai murit – pe capete ; totalul a mai părăsit-țara – pe capete... Asta dă : un scriitor român din o sută – contestatar : pe față ; cu glas mare (de acord : cu excepția Poetei, însă ea, numai s-o privești : înțelegi că e neînstare să ridice glasul la cineva – cu atît mai puțin la ceva – și numai s-o privești : te-ar lăsa pe tine, cine-oi fi, inima s-o lași pe Blandiana să strige-n gura mare ? – vezi că nu ? – așa sunt ființele delicate : se apără numai pe sine ; se lasă, cu drăgălășenie, apărate la grămadă...). Atît de înalt, glasul celor... (bine, unde merge mia, merge și Blandiana) treisprezece, încît se aude de dincoace, din Occident. N-ar fi stricat, n-ar fi deloc stricat ca proporția să fi fost : un scriitor din zece – fiindcă nemulțumiți sunt zece din zece – însă, vorba ceea : calul de dinți nu se caută de aur... Sau vițăvercea, nu contează, românii înțeleg repede, totul, înțeleg și ceea ce nu e – în fine, noi ăștia, „fugiții", apărăm și noi ce ni se... dăruiește.

Zi mare : fusese mare ziua de acum cîteva luni, cînd Mircea Dinescu dăduse frumosul (prea-frumosul, găseau unii exilați – exact aceia care, în țară, n-ar fi dat nici un prea-foarte-foarte-frumos) interviu, în *Libération* ; mare fusese și ziua de mai încoace, cînd Dan Deșliu își trimisese *Scrisoarea deschisă...* Bine-bine : mai înainte se manifestaseră „băieții de la Iași" : Dan Petrescu și Liviu Cangeopol (și Dan Alexe, care așteptase să ajungă în Belgia, să se așeze bine-

bine, să se bine-bine însoare, dar cine-l ia în seamă pe Alexe, în afară de Monica ?) ; însă cu toată duritatea declarațiilor lor, impactul fusese modest, ei fiind, nu-i așa, „scriitori tineri", din provincie, ne-publicați și, presupun – sunt sigur – nemembri ai Uniunii lui DéréPopescu... Apoi, înainte de „momentul Dinescu-Deșliu", fusese ADM, Aurel Dragoș Munteau : scîrbavnic, el, bune, scrisorile... Și, în fine (iar ? iar !), fuseseră zilele, nopțile, lunile, semestrele bîntuite de întrebarea :

– Trece, au nu trece, deocamdată, Doinița Coman... pîrleazul ?

Dar ce zi-mare ziua în care „Cei Șapte" săriseră întru apărarea celorlalți ! Bine-bine, cei șapte ar fi putut să fie cei-șaptezeci ; măcar cei-șaptesprezece – dar cum calul de dar... Ar fi putut să-l apere nu doar pe Dinescu ; iar pe Dinescu, nu doar în chestiunea strict administrativă a alungării lui de la *România literară* – însă vorba ceea, a calului... Și mai vorba ceea : bine și așa, chiar foarte bine, mai ales că, în fruntea contestației (ca să-i zic așa) s-a pus însuși Geo Bogza ! Ce zi-mare ziua coborîrii lui Bogza de pe cal (sau din plopul emblematic și... anual !) ! Adevărat : în-frunte, prin hazardul alfabetului, dar-însă-totuși, vorba maiorului celuilalt Geo, Dumitrescu. Și ce nume ! Și ce oameni – în ordine alfabetică : Doinaș, Hăulică, Paleologu, Paler, Pleșu, Șora...

„Dar de ce oare (se întrebaseră mereu-nemulțumiții) n-a semnat și Liiceanu ? – ar fi fost opt ; unde-i Manolescu ? – uite : nouă ! ; cu Eugen Simion s-ar fi ajuns la zece ; la unsprezece cu Iorgulescu..." Întrebare retorică și prostească ; și profund neromânească : la o asemenea obrăznicie (de întrebare), adevăratul-român are, pregătit, nu un răspuns, ci pe puțin zece : Românul cînd nu are ceva-niscai de cîștigat, negreșit mai are ceva de pierdut, orice-ar crede alții ; Românul face cultură, nu politică ; nu amestecă borcanele, nu maculează frumosul cu binele, el face numai artă... Și cum Românul este – orice s-ar spune, pe ici, pe (mai ales) „dincolo" – profund altruist și se gîndește nu doar la sine, ci și la cumnatu-său (e-he, Cumnatul-la-Român, cu precădere la-Bernea)...

Și ce zi-mare ziua în care, aici, la Paris, am adunat, cît ai clipi din ochi, semnăturile a peste 60 de scriitori exilați (firește, prin telefon, ale celor din America, Olanda, Germania, Danemarca) pe un text protestînd împotriva persecuțiilor la care sunt supuși, în România, colegii noștri, minunații, sublimii scriitori (ne)români... Și ce surprize din partea unora, altfel băieți buni și fete bune, dar prudenți (ca tot rumânul), șovăielnici (ca bietu 'telectual, sub vremi) : alde Ilie Constantin a semnat cu-bucurie ; Ioana Andreescu zicînd : Da ! – înainte de a fi terminat, la celălalt capăt al firului, „motivația"... Nu s-au înregistrat decît două refuzuri : unul așteptat (Țepeneag – re-

tras, nu numai din românime, ci și din lume), celălalt ne-așteptat : al lui Omescu... – în fine, unii, deși scriitori, nu au uitat răul făcut de X, măgăria lui Y, tăcerea-prudentă a lui Z... Cînd te gîndești că și-a pus semnătura pînă și Nina Cassian – deși, de ce ne-am mira ? – nu se plînge ea, pe toate drumurile Noului Continent, de persecuțiile cumplite la care a fost supusă și ca scriitor și ca evreu, din partea... comuniștilor ? (La Mariana Șora mai bine să nu te gîndești – mai sănătos pentru sufletul tău de modest co-semnatar...). Umblă vorba că ar fi vrut să semneze și Marian Popa – vorba cuiva : de ce nu ?! Din moment ce un ADM contestă public ceea ce aprobase (tot public), pînă alaltăieri, de ce un Marian Popa nu s-ar alătura – de la adăpost – contestației ? Sau Tertulian – cu Horodinca proprie ? Sau Mariana Șora... – n-am nimerit-o, ea s-a și (bine : sunt rău – dar mie îmi trece...).

Carevasăzică avem de apărat, la microfon, pe „Cei 13" : Dinescu, Deșliu, Petrescu, Cangeopol, ADM, Blandiana – pe de-o parte ; pe de alta, să-i apărăm pe apărătorii lui Dinescu : Bogza, Doinaș, Hăulică, Paleologu, Paler, Pleșu, Șora.

Noi – cei de „dincoace" – suntem zece ; am fi putut fi cincizeci, dar unde să încapă atîta omenire apărătoare într-un studio de trei metri pe doi ? Și doar în cincizeci de minute de emisiune ? Monica a fost obligată să taie în carne vie, în primul rînd, în a... numărului participanților ; apoi în minutele intervențiilor : trebuie să vorbim despre toți – cu toții. Așadar, în afară de Monica Lovinescu : Virgil Ierunca, Rodica Iulian, Sonia Larian, Oana Orlea, Maria Mailat, Lucian Raicu, Bujor Nedelcovici, Dinu Flămând – și, cu sergentul de mine, zece.

Trac. Neliniște, ca totdeauna : vom reuși să spunem ce avem de spus, bine ? Și destul ?

2. *Odihna cosașilor – la cafiné ; Nedelcovici apără văduva.*

S-a dus tracul, o dată cu terminarea emisiunii. Așa e viața, și ce bine dacă ar fi alcătuită numai din după-înregistrare, cînd îți spui că, de-acum, tot aia-i, nu se mai poate repara...

Mulțumiți-nemulțumiți, fericiți-nefericiți, ne strîngem servietele, ne adunăm sacoșele, fetele își caută poșetele („sacii", le zice Monica, iar atunci cînd întreabă, destul de des : „Unde mi-e sacul ?!" – *o văd* : mititică și negricică, tîrînd, furnică, un sac adevărat, plin cu cărți, dosare și benzi de magnetofon). Coborîm la cafeneaua din colț, în opt : Flămând are o treabă urgentă, într-un loc ; Ierunca are altă

treabă, în alt loc (FNAC), dar nu mai puțin urgentă (dacă pe Monica *o văd* căutîndu-și sacul – „țuhalul", i-ar zice basarabeanul de mine – atunci pe Virgil îl văd alergînd, încolo-încoace, într-o haltă, la tren, precum țăranii lui Rebreanu și ai lui Preda, reuniți, și neapărat, cu papornița).

Comandăm ce comandăm și, în așteptare, ne plîngem unul altuia, ne, pur și simplu, plîngem : n-am spus, bine, ce aveam de spus ; n-am spus destul ; am uitat cutare amănunt-esențial, pe celălalt amănunt, mai puțin esențial, l-am fi putut uita în pace, spre folosul, în timp-radiofonic, al celui de care ne aducem aminte abia acum, cînd e prea tîrziu... Ne plîngem, regretăm, ne reproșăm, promitem că „data-viitoare"..., ca întotdeauna, la mesele rotunde. Ca întotdeauna, la mesele rotunde, am venit bine pregătiți ; din vreme (de peste o săptămînă, asta facem) ; ne-am prezentat la studio cu textele răs-pritocite, „aproape definitive", ca în vederea publicării – doar cu toții suntem scriitori, ce dracu' ! Unii dintre noi și l-au învățat pe de rost, au învățat și ezitările și căutările, ca să, nu-i așa, dăm impresia că vorbim liber... Degeaba : microfonul este un terifiant Bau-Bau, te intimidează, te sperie, te face să uiți și cum te cheamă, îți ia văzul, de nu mai poți buchisi, școlărește, textul pregătit cu zile, cu săptămîni în urmă... Chiar și Monica are momente (uneori, emisiuni întregi) de „alb" ; chiar și Virgil – or, ei sunt profesioniști, fac treaba asta nu de ani, ci de decenii... Uneori, Monica este atît de obosită, epuizată (și descurajată de „zădărnicia zădărniciilor"), încît se „concentrează" în vederea emisiunii astfel :

– Cine poate să-mi spună ce trebuie să spun ?

Firește, știe foarte bine și nu doar *ce* : dovadă emisiunile ei și ale lui Virgil ascultate în țară nu doar de elită, ci de toată românimea, chiar și de (către) tovarășii noștri milițieni...

Așadar, suntem cu toții nemulțumiți, însă fiecare numai de propria-i prestație, în ruptul capului n-am exprima vreo rezervă în legătură cu a altuia. Așa : pentru că suntem cu toții băieți buni și fete așijderi. Nici Monica nu este din cale-afară de satisfăcută (din contra, o simțim cu toții), însă rolul și rostul ei este să spună :

– A ieșit bine, ce ziceți ? Nu-i așa că n-a ieșit rău, ba chiar foarte bine ?

Nu știm cum a ieșit și poate n-o să aflăm niciodată : în afară de Bujor Nedelcovici, nimeni dintre noi nu se ascultă la *Europa liberă* (las' că nici nu avem aparate de radio cu unde scurte). Din fericire, știm că emisiunile nu trec așa cum au fost înregistrate, le mai piaptănă Monica și, dacă nu poate să le amelioreze prin... adausuri, lucrează din greu la eliminarea repetiților, a bîlbîielilor, a ezitărilor – ce ocnă o așteaptă cu masa rotundă de azi...

Așadar, bem ce bem (cafea, bere, Perrier, Sauvignon – Raicu l-a descoperit la venirea în exil, de atunci nu-l mai acoperă la loc) și continuăm să ne consolăm unii pe alții ; îi consolăm chiar și pe cei care nu se plîng de „prestație". Monica ne consolează, global :

– Ați fost, cu toții, foarte bine ! Poate eu, la un moment dat...

Ca la un semnal, ne repezim cu toții :

– Nuuuu ! Din contra !

Așa e bine. În general, pentru unii dintre noi, prilejul semestrial de a ne întîlni (ca la București – Doamne, va mai fi existînd un București, pe lumea asta ?) și e bine, în particular : azi nu am vorbit despre vreo carte, ci despre „Cei 13" !

– Dar de Bogza ? A vorbit cineva despre Bogza ? intră Monica în panică, tot scotocind în „sac", după țigări.

Este asigurată pe dată că a vorbit cineva ; chiar și despre Bogza. Nu știm exact cine, dar cu toții știm că cineva l-a pomenit.

„Deși n-ar fi meritat", se aude glasul cuiva, sau e doar gîndul nostru, sonorizat.

„Ce-o să se sperie, supere Marele Geologza, cînd are să audă că a fost vorbit de bine, apărat de *Europa liberă* !", gîndește careva – ba nu, eu am rostit, tare.

– V-am spus ce voia Virgil ! zice Monica. Voia să-l atace : cum adică – toți ceilalți cosemnatari sunt interziși de publicare și el acceptă să publice, în continuare, „pastila" lui ? Avea dreptate Virgil, dar l-am convins că nu e momentul...

Nu, nu e momentul – deși...

– Dar de băieții de la Iași ? se neliniștește iar Monica. Să nu-i fi uitat pe băieții de la Iași !

Cum să fie uitați Băieții de la Iași – dar chiar ea, Monica a vorbit despre ei...

– Dar ADM-ul ? L-a pomenit careva și pe el ? Doar și el e interzis de publicare... Trebuia să vorbim și de el.

Bineînțeles. Trebuia. Însă nimeni nu e sigur, dar poate că cei doi care lipsesc : Flămând, Ierunca... Ei vor fi vorbit despre ADM.

Cuiva îi scapă :

– Știe el ADM-ul să se apere și singur : s-a bine-apărat cînd a aprobat Tezele din Iulie, în '71, se apără-bine, acum, cînd le condamnă...

Altcineva, o fată (nu sunt convins că e chiar Oana Orlea) întreabă, chicotind, dacă e adevărat că ADM și-a tăiat puța. Sonia Larian roșește și-și ascunde obrazul în palme, dar chicotind. Lucian Raicu dă din cap, în timp ce-și ține țigara în gură, însă cum el își mișcă pe diagonală capul (cu tot cu mînă), greu să știi dacă încuviințează sau

des- (era să zic : -ființează). Bujor Nedelcovici, cu gîtul îngroșat de pipa din care pipăie, intervine :

– Lasssă, domnule, ce să... ? Lasssă..., dă și el din cap, dar, spre deosebire de Lucian, pe o perfectă verticală.

Așa-i Bujor : înțelegător față cu slăbiciunile omenești ; profund îngăduitor – un bun creștin, Bujor. Mai ales cînd nu-l costă.

– Cum, lasă-domnule ? mă indignez eu de formă, numai ca să zădărăsc împăciuitorismul mic-nedelcovician. Ce-i aia : lasă-domnule ?

– Eah ! face Bujor, cu pipa-n gură. Și tu... Nu mai fi așa de... Lasssă...

– Ce, lasă, Bujoare ?! sare leoaica de Rodica Iulian (mai exact, leul – dat fiind că leoaica nu posedă coamă – ca Rodica... Iulion) și, pe degete, enumeră păcatele grele, de-căpătîi ale ADM-ului. Cum, lasă ? Nu zic, dar spun...

Rîdem cu toții. Oana, ca o mireasă-desculță. Bujor, nechezat, cu he-he-he – ca Marin Preda, Dumnezeu să-l ierte. Maria Mailat, șoricește, mărunțel – și pînditor. Monica nu a auzit cuvîntul, așa că întreabă în dreapta, în stînga, în față :

– De ce rîdeți ? Spuneți-mi și mie, să rîd și eu !

– Lăsați, doamnă..., face Bujor, cu gîtul îngroșat. Ce să mai...

– ...Că și Blandiana... – un glas de sex opus, nu știu al cui.

– Lassssă, dragă... Și tu... Nu mai fi așa de, cu ea...

Bujor ar continua, cu drag și cu dăruire, apărarea Blandianei – însă cum nimeni n-o mai atacă... Încearcă el să provoace agresiunea, ca să sară în ajutorul văduvei scriitorului la români, însă observă că Monica a scos o hîrtie pe care mi-o întinde. Bujor se apleacă înspre mine, vede ce-i cu hîrtia, vrea să zică un „Lasssă" de-al lui – renunță. Așteaptă să citesc și să zic ceva – ca să-mi zică să lasss. Însă eu citesc (faimosul memoriu al poetei opozante prin devenit celebrul Arpagic), dar nu comentez : ba chiar îi restitui Monicăi hîrtia și schimb vorba – îi spun că, din păcate, avusesem dreptate, acum cîteva săptămîni : Deșliu chiar fusese internat la nebuni – cu toate că, la telefon, el însuși spusese că nu... Monica încuviințează din cap, fără un cuvînt. Fie și așa, doar n-o să ne scoatem ochii cu avutul-dreptății...

Nedelcovici însă nu se lasă. Zice :

– Totuși... Poetă foarte bună...

Îl privim concentric. Nimeni nu susținuse contrariul. Și nimeni nu vorbise ceva de Blandiana – vreau să spun : de-rău, aici, la cafenea.

Eu aș zice – vreau să zic : altădată i-aș fi zis-o Blandianei, desigur, în lipsă. Dar nu acum. Acum e zi-mare, toată lumea-i băiat bun

– pînă și ADM : n-a făcut el, astă iarnă, ceea ce numai Petrescu și Cangeopol făcuseră, pînă în acel moment : dăduse publicității două scrisori-deschise de o duritate și de o justețe remarcabile, surprinzătoare „la unul ca el" ? Omul se mai și schimbă, iar uneori, deși român, în bine ? Adevărat, unii – și de-aici, din exil și de-acolo, din țară – explică „schimbarea la față" a lui ADM prin... trecerea la mozaism, de mai multă vreme umblau zvonuri că neaoșul și Aurel și Dragoș și Munteanu se poartă cu kipa, frecventează Rabinatul de București și întreține excelente relații cu Plămădeală al evreilor, Moses Rosen ? Fiindcă, între timp, și-ar fi descoperit „rădăcini" – și nu oarecari, ci de-a dreptul sefarde ? Îl cunosc binișor pe... SefarADM din '68, cînd nu era... sefard, ci un oarecare ardelenoi tăpălăgos și cu papion, persoană grozav de descurcăreață și (sau deci) fără caracter, din acelea care fac porcării nu doar la gazetă, ci și în viața privată – de aceea le și put picioarele... Nu mi-a devenit mai „simpatic" de cînd a ridicat glasul (împotriva distrugerii patrimoniului istorico-cultural, împotriva distrugerii satelor, împotriva persecutării credincioșilor, a minorităților naționale etc.), însă îmi spun că, dacă ar fi cît mai mulți români găsitori de rădăcini, altele, ar fi bine ; chiar foarte. Găsească-și-le rădăcinile acelea și la baptiști, la iehoviști (deși preferința mea trage spre catolici – ca orice ortodox care se respectă), dar să iasă odată din resemnarea-înțeleaptă, din mîndra-supușenie, din rahatul tricolor al sabotajului istoriei – fie acesta prin așteptarea unui Mesia coborît cu hîrzobul din cer, în Bărăgan, fie prin urcare, „În Ardealul plin de dealuri, / (...) Între vremuri fără maluri, / Sus, la locul Păltiniș". Taie-și puțele, treacă și la Islam, dar să (re)devină ființe *normale*, din acelea care cel puțin cînd sunt lovite, zbiară de durere, nu își cheltuiesc ultimele puteri rămase, *tăcînd* – astfel „lucrînd întru sfințenia la Român" (aiureala-alibi a unor pictori – ortodocși, altfel, ca să-l plagitez pe Andrei Pleșu – care mai „sfinți" ar fi dacă și-ar vedea de datul din bidinea pe pînze și n-ar deschide gura decît pentru interjecțiile strict necesare vieții artistului-pictor și nu doar român...).

Unii pretind că revolta lui ADM ar face parte din tactica-și-strategia cunoscutului descurcăreț. Poate că da. Poate că nu, dar chiar dacă ar fi numai dorință de a se descurca, aranja, nu dă el o lovitură de picior în mitul cu... „pierdutul-la-români" ? Iată, pînă și ADM, atît de grijuliu cu persoana-și, cariera, situațiunea, și-a zis, a zis în gura mare că *nu mai are ce pierde* – fiindcă a tot pierdut, tot zicîndu-și că... nu vrea să piardă ! A, da : ADM a făcut *asta*, fiindcă... nu (mai) este român – atîta vreme cît mai era (român), îndura în tăcere, se făcea frate cu dracul, se pleca sub sabie (și sub apa trecătoare), într-un cuvînt, era un înțelept. Ca Blandiana. Ca Sorescu – aceștia

români-adevărați ! Nu ca noi, plecații, fugiții, dezertorii ; nu ca „proștii" de-acolo, dătătorii cu bîta-n baltă, cu coarnele-n gard și care nu numai că se sinucid (pe ei înșiși – nu mai este un pleonasm), ci îi... sinucid și pe ceilalți, „colegii de breaslă" – de multă vreme scriitorii au căpătat mentalitate de pușcăriași-pușcărizați, din aceia care, atunci cînd un coleg de celulă bate în ușă, ca să ceară să vină doctorul pentru chiar el, agonicul, el, agonizînd, își adună puterile cît să-i reproșeze bătătorului în ușă că îl... provoacă pe gardian, în unicul scop de a-l... obliga (pe gardian) să pedepsească întreaga celulă. Am trăit asta la Jilava și la Gherla și în domiciliu obligatoriu, la Lătești ; am trăit-o și la București, în decembrie 1968 cînd, „ca urmare" a colindelor cîntate de studenți, pe stradă, Ion Băieșu a fost dat afară de la *Amfiteatru* : Țepeneag a avut ideea (ne-românească) de a aduna semnături pe o petiție – și, culmea, se strînseseră vreo zece-douăsprezece, pînă cînd a năvălit (ei, da : atunci Guță Băieșu *a năvălit* – pentru prima și, desigur, ultima oară) în restaurantul Casei Scriitorilor și l-a rugat, l-a somat pe Țepeneag :

– Dar lasă-mă, dracului, așa, ne-apărat – pe mine mă apără partidul – vrei să mă nenorocești ? Să-mi nenorocești copiii ? Pe ce lume trăiești tu ?

Avea dreptate Băieșu (pe numele adevărat : Mihalache, însă își luase pseudonim, ca nu carecumva-cineva-cîndva să se întrebe dacă da sau ba este rudă cu țărănistul – nu era neam nici pe departe cu Ion Mihalache, dar pseudonimul bun te păzește de primejdia dosarului rău) : pe ce lume trăia Țepeneag ? Și ce nume era ăsta – în nici un caz, românesc – numai un ne-român îi poate nenoroci pe bieții copilași ai unui brav român ! Apărat de partid – că-cînd te apără el, partidul...

O, dar astea sunt departe de aici și din acum ; din cafeneaua pariziană, exilații de noi ne bucurăm sincer pentru curajul celor-șapte – ba ne bucurăm pentru toți cei-treisprezece (inclusiv Blandiana, chiar dacă poeta cu același nume n-a mișcat un deget de protest, a suportat, în mod-disciplinat, pedeapsa Cerului supărat pe Arpagic și tot disciplinat – ca o ardeleancă ce este – pe-cale-ierarhică s-a adresat cu mă-rog-frumos, drăguț-împăratului forurilor-în-drept).

Firește, fiecare dintre noi a avut, la un moment dat, ceva de împărțit cu unul sau nu doar cu unul dintre proaspeții contestatari : fleacuri mari și probleme minore, chestii de principiu și ranchiune de-celulă (scriitoricească, se-nțelege). Iată însă că azi – sperăm : de azi încolo ștergem cu buretele (aproape) toate neînțelegerile de antărț ; de azi, începem, cu toții, o viață nouă ! De prietenie și armonie – numai cînt și voie bună...

Cea mai veselă dintre fetele noastre : ca de obicei, Monica – ea spune bancurile cele mai bune (în principiu), izbucnește în rîs înainte de poantă, apoi ne ia la rost : de ce nu rîdem ? Noi rîdem, ea rîde, observă că în alt colț al clasei se spune alt banc, întreabă de ce se rîde așa tare, acolo, ca să rîdă și ea. Din vreme în vreme, întinde o mînă peste masă, către unul dintre noi : înseamnă că vrea să se îmbrățișeze cu acela, după moda franțuzească, pupînd aerul, o dată, de două ori, de lîngă tîmpla vis-à-vis-ului. Uneori, pentru că acela a spus ceva bun ; alteori, pentru că fusese bun la masa rotundă, la înregistrare ; iar alteori – mai adeseori – așa, pentru că acela e, în general, bun și cum cu toții suntem buni, într-un moment sau în altul al vieții...

Sunt convins : nici unul dintre noi, scriitorii (vorbind acum numai de scriitori), nu a fost scutit, la prima-vedere a Monicăi, de „micul șoc" ; deși cu toții o știam, de la București, din spusele celor care deja o știau : că, în realitate, nu e așa cum o arată vocea, la radio ; micul-șoc a venit, pentru fiecare în parte și nu pentru că, în-realitate, Monica ni s-ar fi arătat mai mult (sau mai puțin) micămică, ori mai (mult, puțin) neagră-neagră – ci pentru că, în-realitate, Monica arăta mult, infinit, nepermis de tînără ; de, la urma urmei, copilăroasă ; și nu deasupra, cum plana, săptămînă de săptămînă, de ani, de decenii, *vocea* ei de radio (fadingul care accentuează timbrul grav, agravat de tutun), ci parcă mai jos, în sensul vîrstei, mai în urmă cu doi-trei ani, la facultate, de pildă. Fiecare dintre noi, la prima călătorie în Franța, știa, din spuse, că aspectul fiicei este exact contrariul aspectului tatei ; îl știam pe Eugen Lovinescu din fotografii, din descrierile amicilor lui și mai ales din ale inamicilor : „...un atlet enorm, cu liniile însă rotunjite, berniniene, cu mască gigantică, efeminată și suavă (...), cu piept greu, cu pulpe grele, făcut parcă dintr-o marmură moale. Genunchii săi uriași, ca aceia ai lui Moise din San Pietro in Vincoli pe care Michelangelo l-a izbit cu ciocanul, rupeau stofa ; laba tare a piciorului ca aceea antică de pe una din ulițele Romei..." etc. etc. Știam, dar prea atenți, prea fixați la contrast, eram șocați, aproape pălmuiți de *altceva* : de tinerețea, mai exact : de adolescența (dacă o acceptam ca studentă, apoi era una din acelea de paisprezece-cincisprezece ani, eleve precoce, făcînd liceul în particular și doar în doi-trei ani) Monicăi. Iată, eu unul o știu de... de la întîia mea călătorie la Paris din 1972 (fusesem preparat de doi pricepători în materie : Țepeneag și Dimov – dar tot încasasem micul-șoc), ceea ce face, totuși, șaptesprezece ani (mai mult decît băiatul meu, Filip). Între 1977 și 1984 (șapte ani !) am fost vecini, în „Drumul Taberei" – cum îi spuneam cartierului din arondismentul 19, de lîngă parcul Buttes-Chaumont – și ne vedeam aproape zilnic. Însă chiar

văzîndu-ne frecvent, tot ne-am observat, reciproc, îmbătrînirea. Și totuși, dacă Virgil și eu, și toată lumea, îmbătrînim cinstit, ca lumea – uneori, în salturi căzătoare (în jos, desigur), alteori lin alunecăm noi spre buza gropii..., Monica nu respectă regula : și nu că nu i s-ar trece și ei, cele-văzute – ba da, din păcate, azi cu-dinții, mîine cu-genunchiul stîng, poimîine cu-coloana, cum se spune ; și nu pentru că, „prin contrast, spiritul îi rămîne tînăr" – ba da, rămîne spiritul, dar nu doar tînăr, e inexact, insuficient spus – ci : adolescentin ; hai să îndrăznesc să spun : copilăresc. Monica – după cum numele arată (altfel și-ar fi spus, ar fi cerut să i se spună : Mona) este o eternă copiliță : săltăreață, repezită, gafeuză, curioasă, băgăreață, supărăcioasă (pe fleacuri, pe „copilăriile" altora) și mereu disponibilă. Ceea ce a făcut și continuă să facă Monica (iar cînd vorbesc de *facere*, firește, o-văd-în-doi, cu Virgil) nu a mai făcut (și n-o să facă) nimeni, pentru „sufletelul" (cum îi spunea Noica) românescului, însă, în recreații, Monica (i se mai spune, ea își spune : Monicuța) se odihnește, jucîndu-se – ca în curtea școlii, în recreații. Cine n-a văzut-o „bîrfind" cu Marie-France (altă Monicuță !) nu știe nimic despre viață, în general, despre sufletel în special : ce chicote, ce chirăituri, ce cotcodăcituri, ce hohote-țipete, cu lacrimi, pînă la sufocare și tuse ; ce șușoteală, cu ghionți, din aproape, ce pălmuțe, peste masă, ce (concluzii-provizorii-cu-premii) pupături – apoi, răsuflarea o dată recăpătată, de la capăt : ce secrete, ce amănunte, ce înțepături la adresa... a cui o fi, unul – mai frecvent, una... Cu toate că și Monica și Marie-France au, fiecare în parte, program-încărcat, găsesc ele o „fereastră", lunară ori trimestrială, pentru un dineu în două, pentru o cură de rîs, înde ele, fetele, fiicele... În timpul cărora (acum divulg o taină cumplită) fac chef, consumă chiar și al-co-hol (de n-ar afla Eugeniibarbi și Lăncrănjanii...) ! Sunt în stare să termine o sticlă întreagă de vin !

Tot ocupat la Nedelcovici – așa cred, n-am încercat : să telefoneze el ! Că doar el este „organizatorul"...

Mă întorc la... cafiné ; și, în timp, la acel 16 mai...

3. *Un pas și mai îndărăt : „Frig și Frică" – și Întuneric.*

Nu numai fetele noastre sunt vesele, bucuroase (pe o Scară a Veseloșeniei, azi, imediat după Monica, aș pune-o pe Oana), ci și noi, băieții, trei. Chiar dacă mai reținuți din fire (deh : bărbatul tot bărbat – serios, cumpănit...). Se pare că am făcut treabă bună – mult mai bună ar fi fost, dacă am fi avut cîmp de desfășurare, adică timp ;

adică minute, în emisiune... Însă asta-i situațiunea : cincizeci de minute emisiunea finită, adică în jur de patru minute de căciulă. Și eu mă pregătisem cu zicerea scrisă, oarecum învățată pe de rost (cînd mi-a văzut foile, trei, îndesate, Monica a zis : „Prea mult ! Taie !"), așa că, la microfon, am turuit altceva-altfel și preț de mai puțin de două minute – despre Deșliu. Ar fi meritat mai-mult și mai-bine, Deșliu, dar sper să fi compensat puținătatea cu o intervenție – aranjată din vreme – a lui Bujor, în „timpul" meu. Ne consolăm cu ce putem – adică eu mă consolez, fiindcă toți ceilalți au vorbit mai bine, mai cu inimă, despre ceilalți...

Sonia Larian, mai cu seamă. Azi a fost botezul radiofonic al ei. Pentru întîia oară a vorbit la microfonul *Europei libere*. Atît de bun a fost textul ei (citit) și atît de bine zis, încît, deși „volumul" vocii ei era deja sub limita de înregistrare (și a scăzut, de emoție, de oboseală, de ne-știința de a vorbi în direcția microfonului), nimeni nu i-a făcut semne să rostească mai tare, mai în-microfon. Probabil Monica îl va fi avertizat pe Jean-Marie, operatorul, să „tragă" el, din mașinile lui de înregistrat, ca să facă audibil (înregistrabil) glăsciorul Soniei.

Șade pe scaun în dreapta lui Lucian ; în „contrast armonios" cu bărbatu-său – ca la București, la Casa Scriitorilor : el, drept, ba chiar ușor dat pe spate și fumînd „în aer" – ea adunată, micită, Sonia chiar cînd se află la o masă ține coatele rezemate, jos, de coapse. Am vrut în cîteva rînduri să le spun amîndurora că arată mult mai bine de cînd au venit în exil. Asta fiind și părerea Anei : că Sonia, mai ales, a înflorit. Însă nici ea nici eu nu am rostit constatarea sau impresia. La urma urmei, am fi fost rău înțeleși ; apoi ce știm noi, Ana și cu mine, despre „înainte"-le lor, de care ne despart zece ani încheiați ? Exilarea lor a fost, pentru toată lumea (de aici, de acolo) o surpriză – fiindcă noi încă gîndeam plecarea de acolo încoace ca un act politic ; ori unul de interes, al celor care au de gînd să-și facă altă viață, în altă limbă... Or ei, „Raicii", nu se încadrau în nici una din aceste (două) categorii. Mai tîrziu, am înțeles, din cele povestite, că mai există o categorie de exilați : a acelora care *n-au mai putut rămîne...*

„Cît timp a durat numai frigul în case (povesteau ei, pe rînd, ori simultan), era bine : cu toate puloverele, cu paltonul, cu căciula pe cap, cu mănuși – ne vîram în așternut, sub toate țoalele... și citeam... Dar cînd au început să stingă lumina..."

Eu unul credeam că știu totul, că am trecut prin toate încercările : în viața de refugiat, în închisoare, în domiciliu obligatoriu... Știam ce e foamea, ce e frigul, ce e întunericul – mai știam și cum stăm cu bătaia... Ei bine, plecînd din România, în 1977, am plecat – fără să știu nimic : cunoscusem foamea-frigul-întunericul – dar numai în condiții de excepție (chiar dacă *durata* lor ieșea din... excepție)

– fiindcă eram, eu, o excepție : întîi, un *refugiat*, deci făceam parte dintr-o minoritate (iar cînd ești un minoritar, răul situației se preface în bine : conștiința că nu ești ca alții...) ; apoi *deținut-politic* – și chiar dacă în perioada aceea închisorile erau răspline (la Gherla, în camera 208, am stat, în vara lui 1958, cu alți peste 200 de deținuți), totuși : în raport cu populația României, noi constituiam o minoritate ; în domiciliu obligatoriu, la fel. Și încă ceva : chiar dacă noi, deținuții, deoiștii, nu făcuserăm cine știe ce brînză (vreau să spun : fapte-eroice, de-rezistență), prin faptul că eram pedepsiți deveneam și grav-vinovați față de regim, de comuniști ; deveneam nu doar „potențial periculoși", ci – în conștiința noastră – chiar cu un trecut de rezistență... Nu era adevărat, nu aveam trecut-de-eroi, dar această amăgire ne dădea forța sufletească să îndurăm, să rezistăm, să nu ne lăsăm doborîți de așteptare, de disperare că... „aici murim !". Și încă, atunci – ca refugiat, deținut, deoist – eram tînăr ; sănătos ; aveam, în față, toată viața... Din aceste motive, toate experiențele mele, toate suferințele, toate încercările mele nu mai făceau doi bani în comparație cu cele la care fuseseră supuși oamenii, în România, după 1980...

O repede-ochire-îndărăt :

Cînd sufeream de foame-frig-întuneric, în închisoare, în d.o., știam că suferința este circumscrisă în timp, în spațiu ; știam că *dincolo* de zidul închisorii, de „raza" d.o.-ului – și *în curînd* – nu vor mai fi, pentru noi, foame-frig-întuneric (libertatea : altă mîncare de pește). Pe cînd, după 1980, nu doar o minoritate a suferit ; și nu doar o majoritate, fie ea și de 90 % – ci cvasi-totalitatea celor 23 de milioane de suflete, pentru întîia oară în istoria comunismului carpatodunărean, *și* ștăbimea *și* milițienimea *și* securimea – mai puțin de foame, dar într-o „egalitate" care a făcut să dispară și obiectul luptei-de-clasă, după ce, vorba Raicilor, „au început să stingă lumina..." Firește, cumplit era frigul – cel care te amorțește, te micește, te, în cele din urmă, ucide (se spune că nu au fost excepții cazurile de moarte-de-frig), însă cînd au început să stingă lumina în toată țara... Ce știam noi, „eroii" din închisori, care cunoscusem *Neagra*, despre Neagra Totală ? Noi fuseserăm pedepsiți pe timp limitat – zile, săptămîni (unii, adevărați eroi, luni în șir) – însă știam că *alături*, fie în celulele-normale, fie dincolo de ziduri, în libertate, există, totuși, lumină – la care vom ajunge și noi – după ce ne vom ispăși *pedeapsa* ; pe cînd cele 23 de milioane de nefericiți nu erau pedepsiți de un director de închisoare, sadic, nici de un „Tribunal al Poporului" ; nu erau, cu toții, „dușmani", deci se puteau consola cu statutul, fie el și făcut, de martir-al-neamului ; din totalul populației, jumătate : femei ; tot din total, un sfert : copii, un alt sfert : bătrîni ; și tot din total, trei sferturi nepricepînd de ce sunt astfel pedepsiți, doar ei nu arată, pe față,

nemulțumirile, muncesc, participă chiar și la „întîlnirile de lucru" cu Tovarășul Suprem și strigă și ei, ca toată lumea, Să trăiască Nașu-Mare !...

Sonia și Lucian nu au strigat niciodată să trăiască Nașul ; dar nici... din contra. Din structură, din educație și din experiență. Nu au profitat de ceea ce ar fi putut profita, într-un regim comunist, s-au mulțumit cu extrem de puțin (dacă scriitorii sunt cei mai săraci oameni din România, atunci „Raicii" erau printre cei mai săraci scriitori), nu doreau decît să fie lăsați în pace, să citească și să scrie și, din cînd în cînd, să iasă la un pahar de vorbă. Față cu... contestația politică au avut o atitudine profund onestă : dacă nu s-au raliat, pe față, nici n-au condamnat-o la gazetă ori în ședințe, relațiile lor cu oamenii nu s-au schimbat în funcție de cota politică (în sus, în jos) a acelora. Pentru că delicatețea lor, înnăscută, de a nu se băga în sufletul altora, forțînd prietenii, provocînd dușmănii, putea apărea, uneori, ca prudență, au fost, de unii, tratați de fricoși, de conformiști. Și chiar dacă mărturia mea ar putea fi considerată subiectivă (și este !), depun : mărturie :

În primăvara lui '77 Raicii n-au semnat Apelul, dar cine, dintre scriitori, cu excepția lui Nego, l-a semnat ? Nici bunul prieten Mazilescu, deși mă frecventa și atunci – intra fără grijă, asculta ce spun vizitatorii, era de acord cu ei, chiar zicea : „'Ți-ai dracu' de comuniști, cu Ceaușescu-al vostru !", mă bătea pe umăr și mă încuraja : „Dă-i 'nainte, că-i bine ! Pe mine nu conta, că eu sunt anticomunist, nu semnez alături de tine, membru de partid ! Și-acu, bă găinare, dă ș' tu-un pol !" – îi dădeam (de unde n-aveam – pe noi trei ne întreținea socrul...), el se căra... Mazilescu avea „consecvența" lui : zbiera în gura mare că el e anticomunist – dar n-a semnat Apelul ; i se rupea în paișpe că-l văd securiștii venind la mine, dar nu semna alături de mine (membru de partid) ; după ce am plecat din țară, nu-și ascundea legăturile cu mine – în redacția *României literare* se deda la... adevărate provocațiuni : îi arăta lui Vasile Băran nădragii : „Io-te, bă Vasile, blugi de la Paul, de la Paris !" Uneori, cînd venea și Ștefania, îl acosta pe Silvestru : „Io-te, tovarășu' Valentin : pulover trimis de Ana lui Paul – de la Paris..." Nu știu cînd anume a început „cazul de la Madam Candrea", însă mi-au relatat mulți scriitori, la început amuzați, apoi ușor iritați ; în fine, de-a dreptul supărați pe Mazilescu fiindcă „provoca"... Cum ? Intra în restaurantul Casei Scriitorilor și din ușă zbiera : „Cazul Mazilescu-Goma !" – striga mai ales către masa lui Jebeleanu și a lui Preda. Se zice că, la un moment dat, Preda, cum Mazilescu trecea prin apropiere, i-a zis : „Bine-bine, caz-caz, dar corect ar fi : «Cazul Goma-Mazilescu»"... Mazilescu l-a privit multă vreme, dînd din cap, dar „răspunzînd" tot răcnind : „Cazul Mazilescu-Goma !" Cînd a venit la Paris, într-o zi : „Auzi, domnule : mă întreabă Preda de ce nu strig : «Cazul Goma-Mazilescu» ? I-am spus : nu sună bine – cum adică : G*oma*-*M*azilescu ? *Mama* ? Nu merge, domnule !" Cu timpul, Mazilescu a început să strige pe stradă, mai cu seamă cînd îl încolțeau milițienii, pentru „scandal public" : pe cei mai mulți îi punea pe fugă ; sau îi făcea să se... întoarcă cu spatele... În mai multe rînduri a fost... umflat și dus la secția de miliție. Se spune că prin '81, umflarea a fost urmată de o ducere la Securitate, acolo ar fi fost speriat (oare numai cu vorba ?), fiindcă după aceea n-a mai strigat chestia cu „cazul"... N-am reușit să aflu de la cei apropiați lui : Raicu, Gabriela Adameșteanu, despre ce fel de *caz* vorbea el cînd spunea că există un caz Mazilescu-Goma...

Așadar, Raicii nu semnaseră Apelul din '77. Tocmai, fiindcă îl cunoșteam de la „Fabrica de Scriitori", din '54-'55, nici prin gînd nu mi-a trecut că ar putea să facă una ca asta... Însă în vara aceluiași an, după ce fusesem liberat din închisoare și „mutat" de Securitatea poporului (muncitor) „pe Ialomița", în marginea Drumului Taberei, la capătul troleibuzului, pe o stradă fără nume, într-un bloc fără număr, fără nici o „indicație" – dar, din fericire, lîngă blocul lui Mazilescu – cine m-a vizitat (și încă de două ori !) ? Lucian Raicu și Sonia Larian ! Fără... curaj afișat, dar fără frică. Uite-așa, ca între prieteni. La urma urmelor, „înainte" nu eram mai bun prieten cu ei, decît cu... dar mai bine să nu le pomenesc numele, au murit și ei între timp – ca și „inconștientul", cum i se spunea lui Mazilescu (căruia i se mai zicea și Bulă...), tocmai pentru că el nu mă evita, se purta cu mine normal...

Iar prin '82-'83, cînd „scriitorii în trecere prin Paris" în cel mai fericit caz îmi telefonau că, din păcate, din motive de program, nu mă pot vizita, cine mi s-au înfățoșat, pe față, în vizită ? Sonia Larian și Lucian Raicu ! Firește, „prudenții" – dintre care unii, la următoarea călătorie, au-ales-libertatea, au găsit „explicația" – s-a văzut vreodată un brav-român să ducă lipsă de explicații ? – de genul :

„Ei, da, ei își permit, ei ce au de pierdut ? – pe cînd eu..."

Ei da, Românul nu-și permite, el totdeauna are ceva de-pierdut, precum pictorul Sorin Dumitrescu : aflîndu-se într-o bună zi la Paris, în biroul Annettei Laborey (pentru o bursulică...), a auzit ce va fi auzit și, crezînd că este vocea mea, alături, la secretariat... ce a făcut marele pictor și marele-român Sorin Dumitrescu ? S-a ascuns într-un dulap, sub privirea nedumerită întîi, apoi de-a dreptul uluită a Annettei. Care, oricît de prietenă mi-ar fi (sau tocmai de aceea), mi-a spus :

– Îi cunosc bine pe unguri, pe polonezi, pe cehi, pe bulgari, pe germanii de Est, chiar și pe cîțiva albanezi, dar *așa ceva* (sublinierea mea) numai un român putea face. Ah, românii tăi !

Ah, românii mei... Bravii mei români, intrători în dulap...

Aflînd că fusese demascat (mai corect : desdulapat), S. Dumitrescu a pretins că... făcuse un banc. Un banc din dulap.

Așa să fie : un banc-românesc. Sub firma : „La Bancul și Dulapul".

Spuneau, deci, Raicii :

„Cît a fost numai frigul... Dar cînd au început să stingă lumina... N-am mai putut, nu s-a mai putut rămîne, acolo..."

Dacă ei n-au mai putut rămîne, acolo... S-au luat de mînă și, cu „bagajele de turiști", au profitat de un pașaport. La peste cincizeci de ani fiecare (vîrstă înaintată, la români), amîndoi scriitori de limbă română... De doi ani, duc viața scriitorului-român-la-Paris ; ca noi toți, cei din cafenea, după masa rotundă ; ca cei doi grăbiți, extremele, în timp : Virgil Ierunca, venit în exil prin '47-'48 ; Dinu Flămând, ieri-alaltăieri.

Eu fac parte din generația-veche-de-mijloc : sunt în exil abia-tocmai din 1977 ; doisprezece ani...

4. *Odihnă – în continuare – la cafinèua din colț. Bujor : mereu gata (precum pionierul patriei) întru apărarea orfanului – cu precădere fiu al văduvei !*

Între timp s-a terminat tăcerea *despre* Blandiana și pocnește ca un foc de armă ne-tăcerea *privitoare la* Marin Sorescu.

Maria Mailat a fost (mai) deunăzi, la Lyon, la prezentarea cărții ei ; acolo organizatorii au pus-o la tribună alături de Sorescu, aflat într-o călătorie de afaceri, cum zic gurile rele. În loc de cobiliță are acum o mustață de haiduc (dupe Jii). Încolo – tot așa de ne-fricos și de ne-mincinos (dacă are mustață – de haiduc, țațo).

Monica, apărătoarea fără condiții a olteanului, contestă spusele ardelencei (Maria Mailat) – de altfel și ei îi relataseră francezii :

În ziua precedentă (cînd, la tribună se afla un singur autor român : Marin), jurnaliștii îl întrebaseră pe proaspătul venit de pe malul stîng al Dunării ce este cu distrugerea satelor, a multor biserici, palate (fiind Occidentul în plină efervescență – mulțumită sașilor, ei pretinseseră că Ceaușescu distruge „numai sate germane" și ungurilor – care strigaseră că „numai sate unguresti" ! – așa s-a aflat că satele românești din jurul Bucureștiului, al Constanței, fuseseră demult făcute... una cu pămîntul). Așadar, la o asemenea întrebare

curat-provocatoare, Marin Sorescu, poet româno-oltean, răspunsese că...

„Nu e dracul chiar așa de negru, nu trebuie să credem toate zvonurile" și că „sistematizarea are și ea părțile ei bune"...

Monica o somează pe Maria să spună : a auzit ea cu urechile ei ? Nu ? Atunci nu e credibilă vestea. Știe dacă vreun ziar local a scris, negru pe alb, că Sorescu ar fi zis... Nu ? Atunci e bine...

Cu toții știm că Sorescu e un fricos/prudent ; și mincinos. Dacă mai spune cîte ceva „de-acas' ", le-o spune numai oamenilor „siguri", iar jurnaliștilor punîndu-i să jure că n-au să divulge sursa – deh : Mărin.

– Parcă voi nu-l cunoașteți pe Sorescu, zis și „Las-o-ncurcată", zice Monica.

Ba da : noi îl cunoaștem pe Lasoncurcatescu. Și știm că îndemnul, rugămintea, somația : „Las-o-ncurcată !", Sorescu o adresează cu frecvență de tic verbal (va fi devenit, de cînd îl practică) celorlalți, „confidenților", celor care, uneori, îi reproșează că trece prin toate apele ca gîsca, fugind ca dracul de tămîie de orice explicație franca. Pînă mai acum cîțiva ani, Monica și Virgil erau ferm convinși că M.S. este un adevărat acrobat, mai degrabă un magician : profită de toate avantajele acordate de Putere (cele mai vizibile fiind călătoriile în Occident : de decenii Sorescu face naveta, de cel puțin două ori pe an), fără însă a plăti Puterii ce i se cuvine... Pînă cînd, la o „aniversară", iată și un text de limbămînt semnat, oroare : *Marin Sorescu* (în *Luceafărul*, mi se pare). Șoc dincoace, vînzoleală dincolo, mesaje-urgente din partea împricinatului care, în primul moment, pretindea că nu el a scris așa ceva, că „porcii" i-au făcut figura, punîndu-i numele sub o „porcărie"... N-ar fi fost exclusă și această eventualitate – te pui cu „porcii" ? Încetul cu încetul, taina a fost dezlegată : într-adevăr, textul publicat nu era un text de publicat, era o „zicere" la radio (unde verbul volează, nu lasă urme, negru-pe-alb) ; sau o „luare de cuvînt", într-o ședință a Uniunii... Firește, porcăria rămînea porcărie, nu dai altă destinație unui produs-intelectual (nu doar fără încuviințarea autorului, dar, în cazul lui M.S., împotriva... autoportretului zugrăvit cu atîta migală – și taină), dar... paternitatea nu putea fi contestată.

– Bine, dom' Marin..., l-a luat la rost Virgil Ierunca, la proxima vizită sorescianâ. Dumneata să faci așa ceva...

– Las-o-ncurcată, don' Virgil ! i-a „răspuns" interpelatul.

Cînd s-a întîmplat întîmplarea cu „meditația transcendentală", a fost implicat și M.S. Bietul de el, dacă ar fi știut în ce se bagă... Dar el nu se apropiase de meditație, decît după ce se asigurase că transcendentala are bilet de voie de la meliție... Atunci cîteva zeci de

intelectuali au avut de pătimit de pe urma... meditației, mulți și-au pierdut slujba, li s-au oprit volume la edituri – Sorescu a trecut cu bine prin încercare, fără să-și lase vreun fulg (de gîscă) – însă... traumatizat. În timpul următoarei călătorii (dacă l-ai fi crezut : de pedepsire ! călătoria...), s-a plîns (cu lacrămi) prietenilor – însă nu români, care cunoșteau povestea, ci numai neromânilor – că acea campanie („meditația") fusese declanșată de Putere în vederea „distrugerii" *numai* a lui ; că *numai* el a avut de suferit suferințe cumplite, *numai* el fusese reprimat, *numai* el fusese scos din manualele școlare... Deci, să facă bine prietenii să provoace articole în jurnalele occidentale, ca să afle lumea întreagă la ce persecuții este supus, el, Marin Sorescu – dar nu carecumva să se afle că el a furnizat informațiile, că atunci s-a sfîrșit cu el ! Nu mai primește pașaport-de-serviciu !

Se discută, aprins, dacă da sau ba ; dacă Merin Sorete (Rodica i-a zis așa) a zis ori n-a zis – ceea ce zice Maria că a zis, la Lyon. Monica îl apără :

– De parcă nu l-ați cunoaște pe „Las-o-ncurcată !"...

Ba îl cunoaștem, tocmai de aceea. De astă dată – dacă a zis ceea ce zice Maria că ar fi zis – s-a încurcat singur în încurcătura-alibi. A spus ori n-a spus ?

Monica nu crede. Nici Bujor – care sare totdeauna în apărarea aproapelui obijduit ; nici Raicu – dacă te iei după sensul datului din cap, pe diagonală ; Sonia e neutră, oftează și ridică mereu din umeri. În schimb, Oana crede, iar Rodica îl pune la zid pe „Marinete" cu tot cu tactica-și-strategia lui împleticită de cobilițar 'oț – după ce îl execută pe Sorescu – pac-pac ! – Rodica trece la Manolescu...

Bucuroasă de „diversiune", Monica trece și ea la Manolescu (ca să-l apere de Rodica...). Eu însă rămîn pe loc și o întreb pe Monica ce se mai aude cu *Libé*...

– Bine că ai adus vorba, o să vedeți, mîine, în *Libé*, ce declară „încurcatul" ! Rade tot, spune tot ! ne amenință Monica.

– Rade, spune, dar tot anonim...

– Ba nu ! De astă dată, își dă numele ! strigă Monica, în șoaptă. O să vedeți, mîine, în *Libé ! Sorescu trece pragul !*

Liniște. Întreaga scriitorime română (din cafiné) a împietrit ; încremenit ; rămas cu gura căscată.

– Cooom ? Soorescu trece, ceee ?

Nu contează cine s-a mirat-foarte, ar fi putut să fie oricine. Chiar Monica... Deschid gura să spun că vorbisem la telefon cu Véronique Soulé, de la *Libération*, despre articolul ei – scris, rezemat și pe informațiile date de Sorescu ; îmi povestise, amuzată, admirativă : Sorescu îi spunea ce-i spunea și, la fiecare frază, o punea să jure că n-o să divulge „sursa"... Numai că eu vorbisem cu jurnalista acum

vreo trei-patru zile, între timp, cîte nu se putuseră întîmpla ? – chiar și *trecerea pragului*... Deși mai trecuse careva pra... Nu : pîrleazul, fiind vorba de Doinița Coman, zisă Blandiana. Și tot de cealaltă parte rămăsese, după cum dovedea, negru pe alb, faimosul ei memoriu adresat Suveranului...

5. Iară și iară – despre văduvă ; chiar și despre arpagic.

Am închis gura la loc : nu despre 'oțul de Sorete, oltean de-al lui Virgil Ierunca, era vorba, azi.

Adică atunci : într-o zi mare, ca aceea – îți dai seama : mai mult de un scriitor... se solidarizează, domnule ! Azi-mîine ieșim din românie și ajungem în polonie ; în cehie ! Să vezi și să nu crezi !

Azi (adică atunci, în 16 mai), nu e vorba nici măcar de Ana Blandiana, protejata Monicăi.

Atît de tare o iubește, încît, acum cîtva timp, după ce îi primisem în PEN Club pe Dinescu, apoi pe Deșliu și mă pregăteam de Dan Petrescu și de Liviu Cangeopol, Monica :

„Și Blandiana ?"

„Și Blandiana ?", am „răspuns" eu.

„Și Blandiana !"

M-am prefăcut că nu înțeleg – și chiar nu înțelegeam de ce o bagă Monica pe Blandiana în aceeași oală cu Dinescu, Deșliu, Petrescu, Cangeopol – la urma urmei, mai degrabă „și Mariana Marin" ; „și Luca Pițu" – iar dacă ar mai fi trăit Steinhardt, „și Nicu !".

„Nu-nțeleg ce ai cu fata asta", zice Monica. „Te-o fi influențat Tudoran, că și băiatu-ăla-i un apucat – ca dumneata... Ce-aveți cu Blandiana, oameni buni ?"

După o pauză în care am respirat adînc, zic :

„Tudoran, apucat ca și mine, nu avea cum să mă influențeze : în România ne cunoșteam, dar nu eram în relații – el era în relații cu Dinescu, cu Papilian, cu Dan Cristea..."

„Atunci ce ai cu ea ? Poetă atît de bună, fată drăguță..."

„Tocmai : n-am nimic cu ea. Nu pot avea nimic... în comun cu persoane care călătoresc, de parcă ar fi cel puțin stewardesse..."

„Ei, ei !", mă amenință Monica, prin telefon, cu degetul.

„Bine, atunci pilot principal, secundar fiind Romi... Nu întrețin relații cu bursierii lui Drăgan – nici cu cei Fulbright. Nici cu laureații Herder..."

„Dar i-a dat recomandare lui Hurezeanu !"

„Fiindcă era obligată, prin regulament – ce, Eugen Barbu nu l-a recomandat pe V.C. Tudor ?"

„Te rog ! N-o amesteca pe Blandiana cu Barbu !"

„Nu eu : ea singură-singurică – cine a mai primit Herder ? Barbu, Jebeleanu, Zoe, Marino..., ea s-a băgat în... rîndurile acelea..."

„Nu-i adevărat, astea-s calomnii, mi-a spus ea, s-a jurat că-s calomnii – și că ar fi stat cu Gogu Rădulescu la masă..."

„Nu : ar fi stat – a stat ! Ce să fac : doi dintre protejații dumneavoastră, amîndoi ardeleni : Blandiana și Buzura, la Casa Scriitorilor, ședeau la masă cu țigănoiul ăla, cu Gogu Țigănogu, zis Buldogogu..."

„Bine-bine, le știm astea, din *Bonifacia* – acum ce ne facem cu fata astalaltă, Blandiana ? Și ea e persecutată, sărăcuța, primește-o și pe ea în PEN Club..."

„Eu știam că sărăcuțele se plîng, cu glas, de persecuții."

„Da, dar ea e o persoană discretă, nu se văicărește de persecuțiile suferite..."

„Nici Manolescu nu se văicărește ; nici Iorgulescu ; nici chiar marele-persecutat Dimisianu nu se văicărește – îi primim și pe ei în PEN ?"

„Dar mi-a transmis ea, prin cineva, că..."

„...că n-a mai călătorit în Japonia de doi ani ? Că n-a mai avut bursă la Heidelberg de un an încheiat ? Că n-a mai călcat caldarîmul Parisului de... ?"

„Nu fi așa pornit, știu eu că, pînă la urmă, tot ai să faci ceva... Trebuie să-i ajutăm pe cei din țară – primește-o și pe Blandiana în PEN Club, că n-o fi foc !"

„Dar știți cum se petrec lucurile : eu îi prezint, susțin și... oral cîte un dosar, cîte un caz de persecuție caracterizată ; cu „probe" că persecutatul acela încearcă să se apere : scrie cărți, ca Nedelcovici, eseuri, memorii, ca Tudoran și ca Deșliu, dă interviuri ca Dinescu, trimite dialoguri, ca Petrescu și Cangeopol..., dar Blandiana ?"

„Dar e persecutată, omule ! Spui acolo, lui Tavernier, că a fost interzisă – ăsta-i adevărul !"

„Da, doamnă, ăsta-i adevărul : i s-a oprit volumul din BPT – numai că... Tavernier o cunoaște pe Blandiana, de la puținele vizite ale lui, la București, de la mai multele călătorii la Londra, Tokyo, Roma, Stockholm, Mexico... M-a și întrebat de ea, acum vreo doi ani..."

„Foarte bine ! Îi spui că acum e persecutată !"

„Cum să mă creadă ? – dacă o cunoaște ca pe «scriitorul care călătorește mai mult decît Jebeleanu, Boureanu, Maria Banuș, Nina Cassian... la un loc ?»"

„Dar îi explici că fata asta a scris poezii interzise."

„Poezii care au fost, după publicare, interzise", corectez eu.

„Cum, nu ți-a plăcut *Arpagicul* ?"

„Cum să nu ! Un adevărat manifest anticomunist ! Un *Jos-Ceaușescu* ! hotărît – și revizuit de Gogu Rădulescu..."

„Totuși, *Poporul vegetal*..."

„Și eu am scris despre *Poporul vegetal*, firește, nu pentru *Europa liberă*, ci pentru *Deutsche Welle*. Dar am scris și despre poeziile Ilenei Mălăncioiu..."

„Da, dar ale Ilenei n-au provocat scandal..."

„Fiindcă nimeni de la *Europa liberă* nu a atras atenția asupra lor, nu le-a decodificat – *Deutsche Welle*... cine-l ascultă – las' că nici acela care vorbește nu are audiență..."

„Și-atunci ce facem cu biata Blandiana ? O lăsăm așa ? Ne-apărată ? Se poate una ca asta ?"

„Să scrie și ea două cuvinte – că o doare, că e persecutată, că ultimii douăzeci de ani i-a petrecut în Gulagul mioritico-asiat"...

„Te rog ! Cu asta nu se glumește !"

„Îmi cer iertare. Deci, de la capăt : să scrie și să trimită și ea un text de protest, de plîngere, de demascare – ce Dumnezeu, e nevoie să fi fost poet realist-socialist-revoluționar, ca Deșliu, ca acum să te porți normal ? Blandiana nu-i alfabetizată ? Numai Deșliu și Dinescu știu carte ? De ce, mă rog frumos, nu dă și ea un interviu că, slavă Domnului : sunt jurnaliști destui ! Măcar o scrisoare-deschisă, ca celălalt ardelean : ADM..."

„Nu poate."

„Nu poate ? – să scrie ori să trimită ?"

„Cred că nu poate să trimită – nu-nțelegi că e izolată, are domiciliu obligatoriu în satul acela de lîngă București..."

Cînd am auzit de domiciliu-obligatoriu...

„Să fi spus de la început că are domiciliu-obligatoriu...", am zis. „Îmi pare rău, săraca fată... Și eu, ca un... Chiar acum îi telefonez lui Tavernier, să văd cînd mă primește... Îl rog pe domnul Ierunca să-mi dea cîteva repere bio-bibliografice..."

„O să-ți dea", face Monica. „Dar încă nu-l contacta pe Tavernier, mai întîi trebuie s-o întreb dacă soluția asta îi convine..."

N-am înțeles, pe loc ; n-am, nici mai tîrziu, înțeles : ce să facă – să-i convină ? Ce să-i convină ? Cui (să-i convină) ? Victimei comunismului ceaușist, Ana Blandiana ? A-ha : să-i convină... apărarea ; ca și cum ne-am juca de-a șahul și am opta (fiindcă ne convine) pentru apărarea siciliană ; sau pentru cea bucureșteană ; nu : Blandiana preferă apărarea ardeleană, că-i mai bifurcată... Și cum anume să fie întrebată victima, sărăcuța, dacă sărăcuța victimă se află izolată, foarte persecutată (te pomenești că și bătută – ca Mariana Marin, de-o pildă – și aceea tot poetă, adevărat, nu din Ardeal) ? Cum are

s-o contacteze Monica pe (sărăcuța) Blandiana – dacă acesteia i s-a fixat domiciliu obligatoriu – ca lui Botez (la Tulcea) ; ca lui Brucan (la Văcărești – cartierul, nu... șantierul) ; ca lui Pleșu... ?

N-am întrebat-o, atunci. Mi-am zis că e bine să păstrezi bunele-relații cu prietenii ; că nu e bine să-ți strici bunele-relații cu prietenii din pricina unora care din afară... Oricum, Monica a promis : cum capătă răspuns de la Blandiana, cum mă anunță.

„Dea Domnul să nu anunțe că ei îi convine, mă rog frumos, să fie primită... anonim în PEN Club", am zis, la un moment dat – încă nu venise vestea dinspre domiciliul obligatoriu al poetei la Român. „Ați băgat de seamă, doamnă Lovinescu – n-am zis : sub pseudonim..."

„Iar te legi de Negrescu al meu", face Monica. „Dacă așa ne-a cerut el : să nu-i dăm numele adevărat..."

„Cu condiția să aibă un adevărat nume...", zic eu, veninos.

După vreo zece zile, printre altele, Monica îmi strecoară :

„Lași moartă povestea cu PEN-ul. Blandiana a pus condiții : să fie cooptată în PEN Club, dar să nu apară numele dumitale în comunicat..."

„Dacă-i vorba numai de-atît, Comunicatul îl puteți ajusta dumneavoastră, doamnă Lovinescu. Cînd îl citiți la *Europa liberă*, nu pomeniți nimic de mine, numele meu, ca președinte al PEN-ului în Exil, nu contează. Contează numai numele Doamnei : Ana Blandiana..."

La capătul firului, Monica tăcea. Cu certitudine aflase și altceva, mai pipărat decît... „condiția" dictată din domiciliul obligatoriu de surghiunita luptătoare anticomunistă, Arpagica.

Azi, fiind zi mare, uit toate porcăriile, toate măgăriile, toate româniile Românașilor (să nu le uit pe Romånce).

Îi bag în mamele lor pe toți-toate – și zic :

– Cînd am adunat semnăturile pentru Protest, nu mi-am dat seama cîți ne-am făcut, în exil : în doar două-trei zile s-au adunat...

– Șaizeci !

– Șaizeci și patru cu cei din Germania...

– Și, atenție : n-au putut fi contactați cu toții...

– Să fim o sută ?

– Ce sută : peste !

– Nu cred : sub...

– Ce vorbești ! Cu cei care au venit în ultima vreme...

– Să fim peste o sută ? De scriitori români ? În exil ? Adică scriitori care n-au să mai poată publica în limba în care scriu ?

– Decît dacă trec la franceză...

– Sau la engleză...

– Sau la suedeză, știți că Gabriela Melinescu scrie direct în suedeză ?

– A semnat și Gabriela ?

– Semnat, dar Ursachi ? Și el o fi început să scrie în ne-românește ?

Această întrebare : semnalul de liniște.

Ce să facem : să ne bucurăm că „ne-am făcut" atîția scriitori în exil ?

Să ne întristăm fiindcă scriitorul pleacă ultimul ?

Sau penultimul, imediat înaintea celui care stinge lampa ?

– S-a mutat Uniunea Scriitorilor dincoace...

– S-a mutat țara...

– Vai de steaua... Și a țării și a noastră...

– Ar trebui să ne numărăm, să vedem cîți suntem cu adevărat ? Oricum, peste o sută – Dinescu, în scrisoarea lui, spunea că, din 1 300 de membri au mai rămas 1 000, jumătate din absenți : morți, cealaltă jumătate : exilați – asta dă o sută cincizeci...

– Și numai cei care erau membri ai Uniunii...

– Ce-ar fi să facem, aici, o Uniune ? – zice Bujor.

– De ce nu ?

– Să facem ! Suntem destui și prea destui !

– Facem Uniune ! zice Bujor. Tu ce zici ? mă întreabă pe mine.

– Facem, zic.

– Virgil a vrut să facă de acum douăzeci de ani, zice Monica. Sau poate treizeci, nu mai țin minte...

– Sau poate patruzeci, zic eu.

Monica se uită la mine, mirată și în același timp înfricoșată :

– Cum ? Suntem în exil de patruzeci de ani ?

– Din '47-'48, pînă în '89 – peste patruzeci, face Bujor.

– O facem pe loc ? intervine Rodica. Uniunea aia ? Pe cine punem președinte ?

– Pe Sorescu, zice Sonia.

Rîdem cu toții. După care trecem la altceva.

Nedelcovici tot nu răspunde, vreau să zic : nu-mi telefonează, el. Are timp, are.

Și eu am, ca să trec la a-doua-zi, după prima :

IV

(Miercuri, 17 mai 1989)

1. Și iarăși despre orfan.

Am văzut *Libé*-ul de azi : într-adevăr, spune tot, rade tot... Véronique Soulé ; un articol tare și bun ; tare bun, atît că nu indică „sursa" și nu citează din vreun poet-român-în-trecere-prin-Paris. S-a înșelat Monica ? S-a lăsat înșelată ? S-a înșelat singură ? A încercat să „menească" de bine, crezînd că dacă zice (de o trecere a pragului), zicerea are să devină facere ?

Nu încerc vreun regret ; nici satisfacție, rea. Pe Sorescu îl cunosc din vedere, chiar dacă de două sau chiar trei ori ne-am dat mîna. L-am citit, l-am găsit, ca toată lumea, bun poet, dramaturg, eseist. N-am participat nici cu gîndul la „campania anti-" pornită de poeți geloși, de critici înăcriți (ca „amicul" meu Marius Nițescu). Dacă mă sîcîia ceva la Sorescu, apoi acel ceva ținea mai degrabă de lupta-de-clasă, decît de invidie profesională : își cumpărase casă în centrul Bucureștiului – adevărat, pe strada Grigore Alexandrescu, la doi pași de locul-de-muncă al soției lui (era, probabil este, în continuare, inginer-șef la tipografia *13 Decembrie* – cea al cărei director era Teohari Georgescu) – dar ce să fac dacă mie nu-mi place strada Grigore Alexandrescu ? Nu strada, săraca, ci noii proprietari de case : Aurel Covaci, Titus Popovici...

Anul trecut umbla un zvon : „Poetul și traducătorul Aurel Covaci a declarat greva-foamei, în semn de protest contra planului de sistematizare care-i amenință cu demolarea casa proprietate-personală..." Pentru cîteva momente l-am uitat pe proprietar și m-am gîndit la proprietate, biata de ea : un corp de case vechi, stil vagon, cu un singur nivel, pornind de la... tramvai (care făcea, acolo, o curbă foarte zgomotoasă) – asta era a lui Covaci, cumpărată și amenajată prin 1970 ; în fund, un alt corp, mai nou, mai altfel-arhitectonic – acolo stătuseră Gabriela Melinescu și Nichita Stănescu. Oricum, în față, Covaci și nevastă-sa, Stela (fostă Pogorilovski), amenajaseră o grădiniță de flori, viță de vie, cîțiva pomi fructiferi – gospodărie în lege. Nu mîncasem struguri, fructe din „proprietatea" lor, dar îmi

aduceam aminte că cele mai parfumate caise, piersici, cireșe, vișine pe care le gustasem în viața mea erau nu din vreo regiune celebră (și dedicată cutărui fruct), ci din minusculele, nesfîrșitele, incredibilele „grădini" bucureștene, adeseori alcătuite dintr-un singur pom... Auzind zvonul cu greva-foamei, mărturisesc, nu am putut merge cu uitarea pînă la a-l compătimi pe alde Covaci, am rămas la „suprafață", am vărsat o lacrimă pe mormîntul caselor, al gospodăriilor bucureștene distruse, cu tot cu nalbele și perii, crizantemele și caișii, crinii și vișinii, regina-nopții și merii și nucii – ce nuci erau în fostele curți ale fostului București... Nu știu ce s-a ales de casa (foarte-deschisă ; foarte-amenajată de băieți) lui Covaci ; dacă a fost dărîmată (cu tot cu „via") ; numai aceea sau și a lui Titus Popovici – nu cred : dacă i-ar fi fost amenințată proprietatea, Titus Popovici nu s-ar fi mulțumit cu doar o grevă-a-foamei, el și-ar fi dat foc în fața C.C.-ului ; ar fi alertat opinia publică mondială ; ar fi tras cu pușca de vînătoare în vinovat, în fostul său tovarăș de vînătoare, cel mai mare vînător din cîți au vînat de la origini pînă în zilele noastre... Așa că nu cred să fi ajuns demolările pînă la tovarășul nostru, Titus ; cu atît mai puțin la tovărășetele Marin – s-ar fi auzit, în Occident, de această crimă, proprietarul ar fi dat interviuri nimicitoare, ne-anonime, ar fi mobilizat Universitatea din Lyon, Casa Poeziei din Paris, Festivalul de la Struga, ba ar fi trecut el pragul, cerînd ajutor pînă și la Budapesta ! – ce nu face poetul român atunci cînd este atins la proprietatea-personală...

Am citit, în *Libé*, articolul – foarte bun – semnat de Véronique Soulé. Și gata, nu mă mai gîndesc la Marin Sorescu ! Uite-așa – ce, el se gîndește la mine ?...

Sunt tot în cafenea, după înregistrare, cu fetele și cu băieții. Nu chiar în cafeneaua aceea și nu chiar într-o cafenea, ci la mine acasă, pe strada Jean Moulin – dar ziceam-că.

Nimic mai ușor pe lumea asta decît zisul-că : zici – și nu mai ești silit să și faci. Mai ales că suntem scriitori, un fel de dumnezei : din nimic noi facem (cîte) ceva, din Cuvînt, facem realitate...

Mă întreb ce-or fi zicînd-că *absenții* : că ei au zis-că – pînă mai acu două luni și-au ostenit de atîta rezistență ; de-atîta curagiu – ori ce : nu le dăm noi, cei din afară, dreptul să se mai și odihnească nițel ? După atîta si-dă-i-și-luptă-i ?

Să zicem așa : nu i se poate pretinde lui Manolescu ce i se pretinde lui Dinescu...

Dar de ce, mă rog frumos ? Nu-s ei, amîndoi, la distanță de o generație, „unii dintre cei mai importanți scriitori români" ? Ba da. Atunci de ce Dinescu : da, Manolescu : ba !? Că doar au un numitor

comun : Tudoran... Numai că nici chiar Tudoran nu poate face om din Manolescu...

Să mă audă literatorii, valoriștii, rezistenții-prin-cultură, anticomuniștii-anonimi...

Era cît pe ce să spun : Dinescu – da (am mai zis-o, o repet : cam tîrziu – are, totuși, aproape 40 de ani !) ? Păi, simplu : Dinescu e scriitor, în schimb, Manolescu nu e (scriitor) – dacă e universitar... Ca, de-o pildă, Liiceanu – nici nu-și dau ei seama cît de mult se aseamănă... Universitar nefiind neapărat cel care și oficiază de la o catedră (universitară), ci un dat : ești universitar (și nu altceva !) cum africanii sunt negri – și nu tricolori, ca ai noștri.

Da, dar ce universitar – în ce are el mai detestabil – decît Hăulică ? Și Unsurică, Oleaginosul clasei, a semnat, domnule ! Bine-bine, Hăunsulică are „intrările" lui la generălimea – fostă și viitoare – de Secu, cine n-o știe (dacă Breban e gelos pe el ! – cunoaște mai mulți generali decît un fost membru al C.C. !) ; și a fost informat că se... pregătește ceva împotriva lui Ceaușescu – altfel s-ar fi băgat, la tăiere de cap, Dan Curajăulică ?

La urma urmei și Doinaș are o structură de universitar – chiar dacă profesor a fost doar la el în sat, prin '48-'49. Însă Doinaș a fost informat-tras de Hăulică – nu trudește el sub comanda Hăulicului, la *Secolul 20*, de atîtea decenii ?

Monica și Virgil nu sunt, firește, de acord cu mine, cînd spun că *Secolul...* și *Cahiers roumains...* plătesc un anume preț libertatea calității... Ei spun că, Doamne-ferește, Hăulică, Doinaș, „oameni de imensă valoare" (l-am citat pe Virgil), Doinaș : „un co-lo-sal poet !" (asta fiind Monica) – așadar aceștia ar fi curați ca lacrima... În schimb, de Marino ei sunt gata să bage mîna-n foc că... nu-i deloc curat – uite, vizitele lui, în văzul lumii, la *Europa liberă*, la München, în casa lui Vlad Georgescu, plimbările lui prin Englischer Garten cu Gelu Ionescu... Cum eu n-am structură de Bujor, deci nu apăr – am, n-am treabă – demult apusa virginitate a Domniței, nu-l apăr pe Marino (am eu argumente mult mai vechi decît culturalele... müncheneze), ei însă nu lasă un centimetru de teren – întru apărarea Hăulicului și a Doinașului. Eu zic ce am citit undeva, nu mai țin minte, e mult de-atunci, poate într-un almanah :

„Prețul pe care-l plătesc culturalii pentru a-și face cultura e prea mare. Nici o cultură, nici o poezie nu merită să fie plătită cu angajamente la Securitate."

Aici toată lumea ia foc, Monicii îi apără cu ghearele și cu dinții pe toți călătorii-navetiști, firește, în primul rînd pe Hăulică și pe Doinaș, dar și pe Pintilie, pe Bernea, pe Blandiana, pe Sorescu...

Numai pe bietul Marino nu-l apără nimeni – și doar și el e om-cultural...

Ziceam de universitari. Uite-l și pe Pleșu : din aceeași ceată cu Hăulică, Răzvan Theodorescu, Dinu C. Giurescu – dar el a semnat !

Bine-bine, a semnat, nu zic ba, dar pentru ce ? Mai corect : protestînd împotriva a ce ? Vai, împotriva numai a alungării lui Dinescu de la *România literară* – de ce nu s-au solidarizat și cu textele lui, dacă pe ei îi durea mîna să redacteze altele ?

Eu știu : Hăulică a fost nu doar informat, ci și instructat : Tu, băi acesta, mergi numai pînă la punctul cutare – nu mai departe, că noi te vedem ! Și te... radem ! Iar Hăulicii, băieți disciplinați...

2. *Două cuvinte – unul despre Romulus, al doilea despre Remus.*

Ce-o fi făcînd, oare, celălalt copil-al-Domnului de la Păltiniș ? Pastor sau Collux – Remulus ori Romus ?

Ce-o fi zicînd-că Liiceanu ? Cu atît mai vîrtos, cu cît Pleșu a semnat protestul „Celor 7". Din *Jurnal* și din *Epistolar* dedusesem că sunt frați de lapte, sug la... Lupoaică. Să se fi certat între timp ? Bine, domnule, dar „cearta" e bună și nu doar pentru că Noica o teoretiza, o practica – și nu din cînd în cînd, ci *întru*... De ce nu se va fi alăturat și Liiceanu, doar ar fi fost, ar fi rămas între ai lui – pe lîngă Pleșu : Doinaș, Hăulică, Paleologu, Șora... ? De ce ? De ce *n-a venit* și Liiceanu ? „Pesemne c-a venit, de vreme ce n-a mai venit"... Pesemne că nu s-a despărțit de Noica... de vreme ce s-a despărțit... Din *Epistolar* îl simt : nu s-a schimbat între timp – e o persoană din cale-afară, insuportabil de „serioasă" ; el nu-și permite ; își interzice tot ceea ce crede el că l-ar abate, l-ar întîrzia, l-ar... Doamne ferește ! rătăci... Nu are, nici de leac, un strop din „inconștiența" (altfel, sim-pa-ti-că) a lui Pleșu ; și nu a căpătat seninătatea unui Șora, de pildă – ca să nu mai vorbesc de „frivolitatea" Conului Alecu (confiscat, oroare ! de ideea „abisalului Caragiale", cel care „din neputința specifică spiritului critic care, neavînd să opună o operă, se opune pe sine, în absența ideii proprii și în numele bunului simț, ca spirit critic gol"...)...

Uite, am început să nu mai regret absența lui Liiceanu. El are operă, are idee-proprie, nu-și permite să se opună pe sine, în numele bunului simț (ca spirit critic gol).

Ca tot cititorul, am participat și eu la *Jurnalul de la Păltiniș*, apoi la *Epistolar* ; cu simpatiile, cu antipatiile mele, de cititor-de-la-cîmpie. Și eu, confiscat de abisalul-Caragiale, și eu, lăcrimînd pe paginile unuia, Tolstoi, am privit de jos (din Bărăgan), cu admirație, cu aproa-

pe recunoștință la alpiniștii din vîrful Păltinișului, spunîndu-mi : „Uite, frate, există oameni care pot face și asta, în (condițiile) astea..." ; și eu, cititor-participant, am suferit („pe-bune !") și nu atît din pricina înțepăturilor la adresa cutăruia sau a cutăruia (inerente : sarea și piperul) ; și nu atît de nedreptatea făcută unuia sau altuia (cu toții suntem nedrepți – din cînd în cînd), ci... Cum să spun : de impresia penibilă, grea, persistentă, apăsătoare, lăsată de însuși Liiceanu ; de unilateralitatea lui, de îngustimea vederii lui (adevărat : prin „fanta" aceea vede departe – dar numai într-o direcție), de, la urma urmei, opacitate. Constatare (subiectivă, se înțelege), dar cu – suferință : nu e păcat – păcat de moarte – ca un om atît de penetrant, încolo, să vadă, să țintească, să nimerească numai ce se află acolo, drept în fața fantei ? Și să nu vadă și să refuze să vadă și să-i condamne pe cei care văd și altceva – chit că sunt frivolități, dar și acelea existînd, făcînd parte din tot ? Dar aceasta este o vedere-din-cazematā !

Paleologu ar fi spus despre Noica (am aflat-o de la Liiceanu, din *Jurnal*) că, „dacă nu ar fi genial, ar fi prost". Nu știu : nu l-am cunoscut pe Noica (și, mărturisesc, rușinat : nu sufăr din această pricină, ba chiar am ajuns să mă mîndresc, fiindcă însuși Noica a găsit timp-și-spațiu să rostească vorbe grele, rele, deci proaste, despre umila mea persoană și mai ales despre și mai umilele mele faceri). Mă întreb însă ce ar fi spus (dacă nu va fi și spus) Paleologu despre Liiceanu...

În ultima instanță, *Epistolarul* este un dialog Liiceanu-Paleologu ; o gîlceavă între Înțelept și Lume (în subsol : între Noica și *Etica* pe care n-a scris-o).

Eu, ca cititor handicapat (de handicapantă prețuire a lui Caragiale – și nu numai acesta fiind păcatul meu de căpătîi), m-am simțit de-a dreptul luat peste picior, pus la locul meu – prin Paleologu. Fiindcă mi se pare (și cu fiecare nouă lectură a *Epistolarului*, acest simțămînt se întărește) că, dacă în *Jurnal...* încasa, la grămadă, și el, o copită (faimoasele pagini 107-108), în *Epistolar* a fost de-a binelea maltratat – aș zice : executat. Și nu pentru că Paleologu ar fi fost lipsit de uneltele (aici : armele) folosite și de Liiceanu (cum i s-a întîmplat „jalnicului Simion", vorba lui Doinaș) ; ci pentru că deosebită le-a fost tactica ; și mai ales, aici, „prioritatea" a jucat un rol important, cel care a lovit primul (Liiceanu) a folosit bine, cu folos (folosul lui...), timpul ; mai exact răstimpul – să încerc să mă explic :

Timpul 1 : în *Jurnal*, de la înălțimea amețitoare a Păltinișului, Liiceanu pune pe hîrtie fapte-de-seamă și fleacuri ; gînduri gîndite și altele, întîi rostite... ; bunătăți, despre unii, răutăți despre alții – ca

într-un (fals-)jurnal. Printre micile-măgării, și aceea despre Paleologu.

Timpul 2 : după 3 (trei) ani, *Jurnalul* apare, la București – Liiceanu aflîndu-se la Heidelberg. De acolo, de la Heidelberg, își dă seama că jurnalul, devenit carte, deci ieșit-în-tîrg, ar putea să-i șocheze pe unii, rănească pe alții – mai cu seamă pe doi dintre apropiați : Paleologu și Creția.

Timpul 3 : ce face un autor de „jurnal" la un caz ca acesta ? Una din două : fie își asumă tot ce-a scris și lasă... posteritatea să-l, eventual, explice ; fie îi ia la rînd pe cei presupus ofensați și le scrie, le explică, le face și desene, ca să înțeleagă de ce scrisese el, autorul de jurnal, ceea ce scrisese și, dacă este băiat bun, cere scuze, promite că n-are să mai facă...

Da, însă autorul *Jurnalului de la Păltiniș* nu este unul din doi, ci unul din 2,2 milioane, de ce nu : unul din 22 de milioane ? Așa că el nu se simte obligat : nici să-și asume ce a scris, fără să dea explicații (el nu știe – de unde să știe ? – că scrisul nu se explică) ; nici să explice, cu scuze... Așa că așteaptă ; activ.

Timpul 4 : așteaptă, activ – indirect : îl roagă pe Pleșu să-i scrie... lui Bogdan, rugîndu-l pe acesta să-l „țină la curent" – cu „ecoul public al cărții" – pe el, pe Pleșu, să-l țină la curent Bogdan – despre „pasajul în care e vorba de conu' Alecu" ; pe de altă parte, o roagă pe I. Crăciunescu (în trecere prin Heidelberg) să-i transmită lui Paleologu, la București, regretele lui, în legătură cu paginile 107-108...

Aici se situează, în timp, greșeala lui Paleologu care, din victimă, va fi transformat în... vinovat.

Reiese, din *Epistolar*, că, citind *Jurnalul...* apărut în octombrie 1983, *și* Paleologu s-a simțit atins, rănit. Însă el a luat-o cu înțelepciune ; cu... frivolitate : întîi, și-a spus că o poate lăsa așa... ; după ce Bogdan a primit scrisoarea de la Pleșu, Paleologu a vrut să-i scrie lui Liiceanu „cîteva rînduri", dar a intervenit mesajul oral prin I.C., și iată-l pe Paleologu destabilizat : din victimă – întîi jucînd indiferența, apoi ne-supărarea, deci, din poziție de superioritate – trece în situația tulbure a... indignatului. Dacă ar fi lăsat „corespondența" să circule cum începuse, pe „ocolul mare" (prin Pleșu-Bogdan)... Dar el se hotărăște să ia taurul... de un singur corn : la 4 decembrie '83 (cu un P.S. din 6 ianuarie '84), Paleologu îi scrie... lui Pleșu. De ce lui Pleșu – o scurtătură-lungă ? De ce nu pe scurtătură-scurtă, direct lui Liiceanu ? Sau : de ce a scris Paleologu ? De ce : fiindcă era deja „preparat", de la distanță, prin mesajele indirecte trimise de Liiceanu – nu doar iritat, ci „enervat", iar cînd te afli „în nervi", uiți că ești un „baletist", un „nesimțit" („perfect impasibil la opiniile cele mai negative") și, pierzînd controlul, comiți gafe ; din agresat pe nedrept, te

trezești agresor (pe foarte nedrept) : povestea cu „ștabii mai mici față de ștabii mai mari" ; cu : „Eu aș fi intitulat această (frumoasă) carte așa : *Jurnalul unui famulus*" ; apoi cu „inventatorul peratologiei" (și trimiterea la Pangloss) ; povestea cu „bursa", cu „raporturile între gentlemen" și, în fine (ca și cum n-ar fi fost destule), chestia cu „pila"...

Și iată rolurile inversate : în scrisoarea din 22 februarie '84 (cam lungă așteptarea, însă cine știe să aștepte cîștigă trei sferturi din bătălie...), Liiceanu îi scrie lui Paleologu...

Timpul 5 (și ultimul) : Paleologu este executat, pedepsit (pe drept !) pentru... răutățile comise. Buldozer iezuit, „inventatorul peratologiei" nu cunoaște nuanța în desființarea adversarului ; asiști la distrugerea, piatră cu piatră, a... Bizanțului și aproape nu mai bagi de seamă fragilitatea, falsitatea argumentelor demolatorului ; ești fascinat de eficacitatea-pe-teren a mașinii-de-gîndit.

Jurnalul de la Păltiniș, Epistolarul : două cărți cum nu s-au mai scris în spațiul carpato-danubian. Noi, românii, ne putem lăuda pe bună dreptate cu o astfel de secreție, de neîntîlnit în culturile Europei de Est (probabil nu doar pe-acolo). „Spiritul păltinișean" și valurile-ecourile coborîte la cîmpie : de domeniul miracolului – fiindcă de unde, cum a țîșnit, în mijlocul ruinurilor adunate, superpuse, în atîta amar de vreme de... „va fi liniște, va fi seară" (Mazilescu) ?

Desigur, Dumnezeul acestei noi Faceri : Noica. Poate hodini în pace, Bătrînul : sămînța lui a dat roade, iar acum mă gîndesc numai la roadele celor două cărți : *Jurnalul de la Păltiniș* semnat de Liiceanu și *Epistolarul*, tot de el tutelat.

Și ce importanță că *Jurnalul*... a fost o „despărțire" (de Noica) ? *Epistolarul* vine din urmă, să nege tot ce încerca, și reușea, ucenicul vrăjitorului.

3. *Cîteva cuvinte despre Lupoaică.*

Noica se poate repauza în pace, acolo sus, la Păltiniș : preț de o carte plus încă una (și nu ale lui), a făcut, din nimic, ceva : de neimaginat, de neacceptat într-un timp și un spațiu ca al nostru : o lume – alta ; o paranteză ; o pauză, un hiatus. Și dacă *Jurnalul* se mărginea la golul-plin de pe vîrful muntelui, *Epistolarul* a cuprins, cu plinul-gol, întreaga suflare intelectuală a României... Puțini dintre cei ce se simțiseră chemați au fost aleși în sumar, spre mîhnirea lor, de excluși din „hora ideielelor", iar cîțiva dintre cei reținuți, bucuroși s-ar fi lipsit – chiar dacă au acceptat (Ianoși, de-o pildă ; apoi „anexații" : Eugen Simion, N. Steinhardt). Poate fi mulțumit Noica : a putut

crea, fie și pentru un anotimp, o lume fără istorie, fără critică-literară (!), fără etică. Aceste „impurități" sunt prezente în dezbateri, dar numai pe banca acuzaților ; nu sunt scoase la lumină decît pentru a arăta răul-exemplu al lor (chiar și sub pana penibil de concesivă a unui poet ca Doinaș) ; glasurile (mai exact : glăscioarele) care pledează *și* pentru altceva decît gîndirea-gîndului distonează, se arată ridicole (și chiar sunt), în acest context – Liiceanu dovedindu-se a fi nu doar un strălucit organizator al timpului (așteptării, amînării), ci și un riguros arhitect al spațiului (tipografic – este și aceasta o *artă*, chiar dacă autorul va nega, ofensat, cu o... cum să-i spun : naivitate ? ignoranță ? insolență ? cu care a scris în Prima Epistolă către Paleolog geniala-prostie : „*Jurnalul* (de la Păltiniș – nota mea) nu este o carte frumoasă, dat fiind că n-a fost scris pentru plăcerea nimănui"...).

A făcut bine Liiceanu publicînd *Jurnalul* ? Bine a făcut. Au avut dreptate să se supere cei „piscați" ? Au avut ; perfectă ; dreptate. A fost bine (folosesc impersonalul) că „ecourile" au fost adunate, selectiv, în *Epistolar* ? Foarte bine. De partea cui este adevărul : de partea lui Liiceanu ? A lui Paleologu ? A lui Pleșu, a lui Vieru (Bogdan, Ianoși, Mariana Șora, Steinhardt etc.) ? De partea tuturora. Într-o asemenea agora toată lumea are dreptate, pînă și Noica...

Ce a rămas din această aventură-a-spiritului ? A rămas, rămas, mult mai mult și mai... frumos decît își imaginează și acceptă Liiceanu :

Mai întîi a rămas Noica, extraordinarul pedadog, genialul „antrenor cultural", iar rezultatele nu pot fi contestate nici de cei mai înverșunați dușmani ai născocitorului „sentimentului românesc al ființei" : doi-trei-patru băieți care au învățat ce să citească și cum anume (și cît !), pentru a ajunge să-și gîndească gîndul. Terorist, totalitar, cu „idei" năuce (cînd nu se dovedesc de-a dreptul... bolșevice-de-ambe-sexe), total lipsit de gust (artistic, se înțelege), amoral (am vrut să spun : impermeabil la...), Noica ar fi putut să nu fie – dar, uite : a fost să fie...

În al doilea rînd (spre acesta trag și eu), au rămas cărțile, două, ale lui Liiceanu. Nu Peratologia și nu... Epitropia (am spus : trag și eu spre abisalul Caragiale al frivolului Paleologu) ; nu traducerile (oricît de strălucite) din Platon, din Heidegger, ci *romanele*... Liiceanu devine înduioșător de comic atunci cînd se apără, în panică, de viespile bănuielilor că el ar fi putut comite – fie și involuntar... – literatură. Spaima îl face să devină brutal, agresiv și, cum spune Ardeleanul : negîndit. Știe el de unde va fi știind că frumosul este condiționat de intenția autorului și nu de... hazardul aleatoriului...

de disponibilitatea (uneori de „proiecția") receptorului – a cititorului...

În una din scrisorile lui Pleșu este relatată exclamația lui Bogdan : „Ce știe Gabi despre limită, Doamne iartă-mă ?" Habar n-am ce și cît anume nu-știe „Gabi" despre limită ; dintre limitele unui biet literator, mă întreb ce va fi știind același (vorbesc de „Gabi") despre frumos – Doamne iartă-mă (că și eu sunt păcătos, iar pe Hula Păltinișului am fost doar între 1949 și 1952, atunci cînd muntele cu pricina slujea, vulgar, la umblat hai-hui – chiar și la schiat, ce blasfemie ! – nefiind încă dotat cu un antrenor cultural în serviciul comunismului-naționalist). Oricum, dacă pînă și soarele are pete (le-a văzut Liiceanu la Noica), de ce n-ar avea și Liiceanu însuși, oricît de... cel-mai-tînăr-filozof-român ar fi el (așa îl desemnează – sunt convins, cu umor – Virgil Ierunca, la microfonul *Europei libere*) : paginile de *literatură* (ce oroare !) să dispară din scrierile sale – firește, ne-filozofice – „apărute" așa, fără voia autorului, ba chiar împotriva sa, în ciuda voinței declarate, feroce, prostești, ridicole. Protestele lui Liiceanu (că el nu face ; că el n-a avut de gînd să facă – literatură) îl împing pe cel-mai-tînăr-filozof-român-în-viață să se prăvale, din vîrful-vîrfului Păltinișului, în... subpămîntul ignoranței elementarelor cunoștințe despre literatură. Nu voi spune că e de mirare – la un băiat atît de deștept, ca „Gabi" (că înșiră gogomăniile cu o seninătate – și de la o înălțime – amețitoare), ci doar : păcat...

Păcat, pe de o parte, fiindcă Eugen Simion – de acea dată ! – nu spusese prostii ; nici platitudini. Făcuse și el, cuminte, o băgare-de-seamă. Numai că cei mai deștepți băieți din sud-estul Europei (în frunte cu Liiceanu și cu Pleșu), la o adică, mînuiesc fără clipire... confuzia punctelor de vedere, „Așa-mi trebuie, dacă stau de vorbă cu o tuberculoasă !" e folosită (nu-i așa ?) în scopul nobil – care ? Bineînțeles : în scopul de a avea totdeauna dreptate, ca Ducele ! Că, vorba ceea : de ce numai Mussolini să aibă *(sempre !)*, iar ei, băieți școliți chiar la Heidelberg – bașca Păltinișul – ba ?

E ceva care nu stă bine ; ceva care... miroase ne-frumos. Nu am deloc o simpatie deosebită pentru Eugen Simion – dar în chestiunea *Jurnalului*, bicicliștii nu doar se înșeală – ci sunt de rea credință. Cît despre „tratamentul" pe care i-l administrează lui Steinhardt... Și, culmea (nu e nici o „culme" – totul se poate explica) : dintre scriitorii-de-meserie (și dintre foarte bunii scriitori), numai Doinaș se asociază celor-mai-juni-filozofi – întru demolarea, ridiculizarea unor „păreri", fie de teorie literară, fie de morală (?!?).

Jurnalul de la Păltiniș, apoi *Epistolarul* m-au încîntat, m-au fermecat, m-au amețit, m-au îmbătat – m-au lăsat cu dureri de cap : nu sunt pricinuite de eventualul „alcool" conținut. Mai știi : aceste două

cărți or fi ca băutura de la Lătești, din domiciliul obligatoriu : prietenul cutare te îmbia, te poftea să bei : tu gustai : gust plăcut, de zahăr-ars, uneori chiar de cacao ! – și beai și beai... și a doua zi, pe cînd agonizai, aflai că băuseși „spirt albastru", medicinal, colorat altfel și îndulcit – încolo, cu întreaga otravă în el...

Exagerez. Bine-nțeles, dar nu pot scăpa de o muscă : pe antipaticul Liiceanu nu-l cunosc „dinainte" ; din citite, bănuiesc că a fost și a rămas tipul de premiant, de șef-de-clasă, de băiat care *trebuie* să stea în prima bancă, *trebuie* să dea raportul, iar pentru asta, băiatul *trebuie* să facă orice – chiar să... Dacă Liiceanu ar fi rămas în „branșa" lui – ar fi fost un inginer (specialist în filozofie) strălucit. Dar el s-a băgat cu „părerile" lui (despre literatură) acolo unde nu-i fierbe oala – dacă n-are organ pentru așa ceva... Dar Pleșu ? Simpaticul Pleșu – am încercat, în mai multe rînduri, la mai multe edituri, să-i plasez eseul *Peisaj și melancolie* – l-ar fi tradus, pe loc și cu mare plăcere, Șerban Cristovici... Pleșu... Pe Pleșu îl știu – vag, dar îl știu :

4. Alte cuvinte – despre înghețata fiartă.

La *România literară* aveam masa-redacțională în aceeași încăpere cu masa-redacțională a Cristinei Anastasiu, care se ocupa de arte plastice. Veneau la ea, stăteau de vorbă și cu noi, colaboratori ai paginii de plastică – printre ei și Andrei Pleșu. Dacă unul, Mocanu (i-am uitat prenumele – dacă i-l voi fi știut vreodată) îmi era, fără ocol, ne-simpatic, Pleșu îmi era... tulbure-simpatic. Avea ceva din Ivasiuc : îi mergea mintea repede de tot, trosneau scînteile, sfîrîiau ideile (spre deosebire de Sașa al meu, Andrei al Cristinei avea și umor !) – ce mai încolo-ncoace : un adevărat spectaol !

Spectacol însă la care rămîneam, instinctiv, spectator (uneori, încîntat – alteori revoltat, ca tot spectatorul), în nici un caz interpret. O vreme, destul de multă, am crezut că „reținerea" mea (neamestecul în trebile interne ale lor, artiștilor) se datorează cunoștințelor (informațiilor) – pe care... nu le aveam. Pe măsură însă ce trecea timpul, iar eu eram din ce în ce mai strivit de ignoranța-mi în materie de arte plastice, de estetică, probabil ca un reflex de apărare (nu prefacem noi complexul de inferioritate în unul de... invers ?), mi-am spus că... băieții și fetele care discută cu atîta antren alături, în jurul mesei Cristinei – firește, mai „trecea" Hăulică, mai veneau cîteva fete, colege de-ale Cristinei – toți aceștia macină vorbe-vorbe-vorbe. Vorbe-vorbe macină și scriitorii (o-ho, și cum ! și cîte !) – însă trăncăneala scriitorului este fie antrenament de încălzire, în vederea scrierii, fie exercițiu de destindere, după un efort intens. Oricum,

scriitorul „păcătuieşte" pre limba lui ; cu materialul artei lui : cuvîntul.

Dar un critic de artă (plastică) ? Un estetician al artei ? În fine, un istoric (tot al artei) ? Spre deosebire de pictor, sculptor, grafician (grafician de carte !), care „gîndeşte" în forme, în culori – comentatorul trebuie să... comenteze printr-un material de împrumut ; şi trădător : cuvîntul (măcar pentru faptul că discursul este... succesiune).

Trăgeam cu urechea la vorbe-vorbele băieţilor şi fetelor de profesie : istoric de artă – şi-mi ziceam (cu venin, desigur) :

„Ei sunt veri, dacă nu fraţi, cu arhitecţii : acelaşi statut hibrid, ambiguu, arhitecţii între artă şi inginerie, ceştialalţi între artă şi... ştiinţă. Vrînd să fie şi-şi, reuşesc să devină nici-nici. Am întîlnit scriitori de-a binelea proşti ; şi pictori proşti, dar aceştia sunt nişte proşti cinstiţi ; pe cînd un arhitect va fi, totdeauna (cu o excepţie – hai, două) un fals, un neautentic, un calp : el vrea să facă artă cu mijloace (şi cu scopuri)... contrare. Iar băieţii şi fetele care-şi fac o meserie din istoria-artei... Dacă ar rămîne la pedagogie : «sunt profesor de istoria-artei...» – de acord. Dar ei, tot discutînd despre sexul artei, s-au castrat ei înşişi – poţi conta pe unul ca Hăulică altfel decît ca să-ţi comunice nişte informaţii despre artă (iar Securităţii, despre... tine) ?"

Mărturisesc : în anumite momente – mai ales cînd devenea insuportabil de sigur de sine, de superior şi de dispreţuitor al altora – mă gîndeam la Pleşu ca la un fidel ucenic al lui Hăulică : adevărat, încă nu atît de unsuros, atît de călătorit – dar mai are timp...

Am făcut-o ! I-am încondeiat pe Liiceanu, pe Pleşu – dar ce ştiu eu despre ei ? Lui „Gabi" i-am cetit eu (măcar ; înţelesul, altă mîncare de peşte) Peratologia ? Politropopia ? Tratraducerile ? Cu ce drept... ?

Cu nici un drept. Scriu *jurnal* ; în jurnalul meu personal încondeiez pe cine vreau, pe cine cred eu că trebuie înţepat.

I-am ars o copită lui Sorescu – ei şi ? Sorescu cere, şi nu o singură copită ; şi merită, pentru duplicitate ; pentru frica-alibi ; pentru că, de două decenii, călătoreşte pe toate meridianele lumii, Sorescu este scriitorul român care nu a recomandat o singură carte a vreunui alt scriitor român şi nu a propus, pentru a fi invitat, pentru a primi o bursă, pe nici un alt scriitor român (deşi acesta este obiceiul, chiar regulamentul instituţiilor, organizaţiilor-gazdă : „beneficiarul" de azi propune pe altul, pe alţii). Adevărat – nu este unicul : Blandiana face exact la fel cînd călătoreşte cu soţul, însă cînd umblă singură, atunci îl recomandă pe Romulus Rusan... Aceşti doi buni poeţi, Blandiana şi Sorescu, văd literatura română ca pe un Bărăgan

străpuns de un pisc, hai două (ei înşişi, văzuţi de departe), de aceea nu suportă, alături, pe nimeni – iar dacă se nimereşte... atunci să-i auzi, să-i vezi ce curajoşi sunt în denigrarea, în desfiinţarea altora ! Invidia confraţilor este numai în parte condamnabilă – fiindcă şi confraţii trăiesc în România şi cunosc mecanismul „promovării peste hotare a valorilor" ; şi ei ştiu că nu este suficient să primeşti o invitaţie de la o Universitate, de la o societate culturală, de la un festival al poeziei – mai trebuie să primeşti paşaportul românesc ; iar dacă îl „capeţi" o dată, chiar de două ori, „pe gratis", a treia oară trebuie să-l plăteşti – altfel nu mai ieşi din ţară. Au dreptate confraţii să se întrebe cît, ce plătesc la vamă Sorescu, Blandiana, Marino (acum vorbesc numai de scriitori, nu de auxiliari ai Uniunii Scriitorilor) ?

Desigur, nimeni nu se miră că printre „Cei şapte" nu se află şi Sorescu – deşi acolo i-ar fi locul, nu s-ar simţi... depeizat.

Desigur, Blandiana apare ca persecutată, acolo, apărată dincoace – eh, unde merge mia, merge şi suta, vorba folclorului-nou : pe ăştia-i avem, cu ăştia defilăm – apoi noi, de-aici, deşi tot de-acolo venim, nu alcătuim dosare de cadre şi nu vedem doar piscurile în Bărăgan, ci şi gorganele ; chiar şi muşuroaiele de cîrtiţă – precum cele ale acestor doi mari poeţi şi mici oameni.

Nici o veste-poveste dinspre Bujor. Foarte bine : îmi mai lăsa un răgaz :

5. În care povestitorul bombăneşte, în continuare.

Bag-sama că mă ocup mai mult de absenţi decît de prezenţi... Bag-sama că e normal : ne bucurăm, ne bucurăm că, în sfîrşit, scriitorii români deschid gura (cu măsură... – cred ei, cei-şapte, neştiind că, din moment ce au întredeschis-o, au şi trecut pragul...), însă nu ne putem stăpîni să nu ne întrebăm : dar unde ni sunt... ceilalţi ? Fiindcă ştim : nemulţumirile nu sunt doar ale cîtorva persoane ; personale ; şi nu doar nemulţumiri scriitoriceşti – şi cum „totdeauna, peste tot în lume, scriitorii au fost în fruntea contestaţiilor"... etc. etc...

Ne bucurăm că-în-sfîrşit-scriitorii-români ; şi, simultan : dar pînă acum, ce dracu-au făcut ? Iar acum, numai doisprezece în total ? (pe Blandiana am scos-o, tacit şi definitiv din „cauză", după ce i-am citit memoriul către putere – un fel de Arpagic administrativ în proză : „Mult stimate şi iubite tovarăşe Nicolae Ceauşescu...").

Aşadar, e normal să mă ocup, aici, mai degrabă de Liiceanu decît de Pleşu ; de Manolescu, nu de Hăulică...

Nu accept (și combat ! cu vehemență !) „părerile" cîrtitorilor potrivit cărora „șobolanul de Hăulică a simțit că ia apă corabia" (măcar de-ar lua apă corabia aceea !). Nu m-am topit niciodată de amor pentru Hăulică (o persoană unsuroasă) – dar el a semnat ! Nu-și va șterge el chiar toate păcatele (nici oloiul de pe caracter) prin semnătura de acum, însă o bună parte din ele... Am îmbătrînit, am obosit, nu mai am puterea și răbdarea de pînă acum doi-trei ani, ca să mă angajez în asemenea dispute cu – nu întîmplător – ne-scriitori ; și, deloc întîmplător, artiști : pictori, sculptori, graficieni (și arhitecți, aceștia se includ printre artiști...). Acești băieți și fete (de „artiști" vorbesc, în continuare, acum eu băgîndu-l pe arhitectul-român în categoria ghilimelată), în România au dus-o tot într-o tăcere-de-aur ; s-au descurcat binișor în viața cea de toate zilele (chiar dacă nu mai aveau comenzile-de-stat de altădată, totuși, vindeau, așa încît ultimul dintre zugravi trăia infinit mai bine decît un scriitor încărcat de ani, de volume, de premii), însă, o dată în exil, li se trezește curajul – și mai ales tricolorul : să-i auzi cum tună și cum fulgeră împotriva comunismului, împotriva colaboraționiștilor din țară, împotriva disidenților (mai ales – aceștia fiind, cu toții, dacă nu agenți, atunci colonei de Securitate). Însă cînd vine vreun moment de contestație deschisă (totuși, la adăpostul exilului), nu-i vezi, nu-i auzi, nu-i simți – cu o excepție : Victor Roman și cu Dana lui – nici în fața Ambasadei RSR, nici pe Esplanada Trocadero, nici măcar la cîte un colocviu-intim... De ce ? A, păi dacă n-am știut, să aflăm : ei – spre deosebire de alții, mai cu seamă de scriitori – ei, domnule, sunt artiști ; artistul face artă, domnule, nu politică ! Chiar cînd politica aceea aduce vorba de distrugerea bisericilor, a palatelor, a patrimoniului-istorico-artistic, ei, artiștii, nu mișcă : descoperă, brusc, că ei, artiștii, au, în România, o mamă – și cum să-i facă un fiu, mamei sale, una-ca-asta ? – și un frate – chiar și un cumnat (ca Horia Bernea). Dar dacă artistul-român face numai artă, nu coboară în politică, să-l auzi ce sfaturi-prețioase dă : ce ar trebui să *se* facă ; și ce n-ar trebui să *se*...; și ce porc de cîine e cutare ! Dar cutărică, ce dat-cu-comuniștii ! Și lichea și agent și șobolan ! Bine-bine, și scriitorii se mănîncă între ei, au proaste păreri despre alții – dar scriitorii se, totuși, suportă, discută între ei, chiar atunci cînd se detestă ; cazurile de „excludere din literatură" (unilaterale, reciproce) sunt rare, iar scriitorii care nu suportă ca „opera" lor să stea pe același raft cu „broșura" altui scriitor, rarissimi (eu cunosc unul singur : Breban) – pe cînd pictorii, de pildă... Îți intră în casă pictorul X, căruia tocmai i-ai cumpărat o pînză ; intră și vede, pe perete, o altă pînză, a altui pictor, Y – și acela român, prieten al său. Și zice X :

– Ce e porcăria aceea ? Cum poți să ții în casă o asemenea oroare ?!

Dacă s-ar opri aici, treacă-meargă. Dar X nu are frîne :

– Îl dai imediat jos pe porcul de Y ! Du-l la bucătărie, ori în pod, deși eu l-aș arunca la gunoi... Să nu-l mai văd pe-aici cînd mai vin, că-mi iau tabloul înapoi !

Adevărat, o carte este un adevărat obiect, se pierde printre alte obiecte–cărți dintr-un raft de bibliotecă ; apoi o carte nu este unicat, ca tabloul ; opera-de-artă cere loc, locul său, prezența altora ar putea-o bruia, anihila... Da, sigur, așa e, dar-însă-totuși... Parcă nu se făcea ca Bernea să spună una ca asta despre Sorin Dumitrescu...

Ar exista o explicație a ne-participării artiștilor (adică a celor care fac artă, domnule, nu po-li-ti-că) la... contestație : fiindcă aceasta se face cu verbul. Deci, trebuie să știi să închegi o propozițiune corectă (deși n-ar strica o frază întreagă) : ca să înțeleagă și celălalt și ceilalți ce ai spus, nu doar ce ai fi avut de gînd să spui, dacă... Or, cuvîntul nu e treaba lor, ei își fac arta din cu totul alt material, verbul folosindu-l doar accidental, cu precădere sub formă de interjecții, de înjurături – poți să-i ceri cuiva ceva ce nu are ? Nu poți !

Să-i lăsăm, deci, pe artiști să facă artă-curată, să nu le reproșăm că și-o maculează – cu... cuvîntul. Este adevărat că se spune : la început a fost Cuvîntul – și nu forma și nu culoarea – dar cîte nu se spun... La urma urmei, pictorii, sculptorii, pe de o parte ; muzicienii, pe de alta – iar deasupra lor : filozofii – sunt ființe făcute pentru timp-de-pace ; pentru vremuri cît de cît normale, nu este vina lor că trăim într-o lume scoasă din țîțîni, așa că să nu li se ceară să coboare în piață, în eveniment, în istorie...

Așa se va fi explicînd absența unui Bernea (ca pictor mare ! ce artist !), a unui Liiceanu (ce gînditor ! – și ce scriitor-în-ciuda-lui-însuși !). Primul, fiindcă e prea mare artist pentru un contingent atît de mic ; al doilea pentru că... Ei, pentru-că ! Pentru că nu s-a despărțit de Noica !

Dacă *absența* lui Liiceanu se află sub semnul lui Noica, *absența* lui Manolescu (o văd eu, poate numai eu) stă sub semnul lui Ivasiuc.

Ce poate fi comun între Noica și Ivasiuc ? Ei bine, într-un jurnal al meu, propriu și personal, am dreptul să fac „apropierile" mele.

Nu știu dacă Ivasiuc îl va fi întîlnit pe Noica. Dacă da, atunci sunt sigur că nu s-au plăcut : prea de același semn erau. Lăsînd apropierea între ei cît mai... îndepărtată, îi pun, mental, pe aceeași linie (nu plan) : și unul și altul exercitau o certă fascinație asupra celor din preajmă ; și Noica și Ivasiuc erau bîntuiți, posedați – de idee ; amîndoi dădeau gîndului preeminență, prioritate, supre-

mație ; amîndoi aveau neîncredere (ca să nu spun : oroare) de morală.

6. *Și despre fiertură la gheață.*

Iar acum vorbesc numai de Ivasiuc :

Ne-am întîlnit față către față în martie 1958, în carantina-de-plecare din Jilava. Îl știam însă, indirect, **a**) din noiembrie-decembrie 1956, din celularul zis „La Cosciuge" de la Ministerul de Interne (comunicasem între noi prin perete, celulele noastre aflîndu-se spate-n spate) ; **b**) din aprilie '57, la Jilava, de la noii mei colegi de celulă, colegi de-ai lui de facultate (medicină) și de lot – de la aceștia auzisem lucruri foarte-foarte rele despre „Sașa" (cel mai necruțător fiind tot un medicinist, Mihai Ștefănescu-Serdaru). Or, în carantina din martie '58, același Serdaru mi-l prezintă pe Ivasiuc (șoptindu-mi că, între timp, Sașa devenise băiat-bun). Într-adevăr, Sașa a fost băiat-bun cît timp am stat împreună, la Gherla (pînă la sfîrșitul lui octombrie '58).

În 1965, ca tot... creștinul (fost deținut politic), am ieșit la suprafață : am revenit la București, unde am reluat relațiile cu bunul meu prieten de pușcărie. Îl mai frecventau pe atunci Pavlovici, Zub, Petrișor, Tarangul – pentru noi, pușcăriașii, Ivasiuc era : Sașa ; pentru noii săi prieteni, ne-pușcăriași : Breban, Sorescu, Nichita, Matei, Pintilie, Manolescu, Ion Alexandru, devenise : Alec (tot era el în căutare de pseudonim, pe atunci). Nu prea trecea curentul între „noi" și „ei" – desigur, mireasa fiind Ivasiuc. La drept vorbind, nu trecea deloc, iar timpul nu a aranjat treburile.

Gelozie (acum vorbesc numai pentru mine) ? Desigur, și asta : bine, domnule, eu împărțisem cu Sașa gamela și priciul și tineta – cînd, uite-i pe ăștia, mucoșii, analfabeții – care nu știau nici măcar cum arată, pe din afară, o închisoare – nu numai că mi-l iau pe Sașa al meu, dar îi schimbă și numele ! Auzi : Alec ! Și el se lasă, măgarul...

Chiar așa ? Nu, nu chiar așa ; nici măcar : așa. Poți fi prieten cu cineva, fără să treci la „iubire" (cu gelozie) ; și fără să-i devii aceluia subaltern (cazul lui Serdaru). Ba chiar, în cele șapte luni petrecute împreună, la Gherla, în grupul nostru de trei, eu eram aplanatorul conflictelor provocate de Sașa în celulă, iar după '65, în libertate (în perfectă armonie cu Tita Chiper, devenită soția lui), „trăgător de mînecă", moderator, uneori de-a dreptul opritor al prăpăstiilor povestite de Sașa altora.

Desigur, Ivasiuc știa *mai multe* decît noi ; era și mai în vîrstă, înainte de medicină făcuse un an-doi de filozofie, acasă la el, la Sighet, citise enorm în comparație cu noi, care nu avusesem norocul unei biblioteci în familie – apoi avea o uluitoare ușurință verbală : făcea orice – din cuvinte (eu eram, pe atunci, nu cu adevărat bîlbîit dar, conștient de faptul că vorbesc prost, nu mă avîntam să povestesc nici măcar amintiri-din-copilărie). Am învățat *multe* de la el – mai ales din domeniul psihiatriei (pe care i-o „preda" lui Serdaru), însă, instinctiv, refuzam maniera în care conducea el discursul (mai exact : se lua, el, după cuvinte) și, din ce în ce mai des, ajusta concluziile... N-aș fi putut (și nu puteam, pe loc) explica ce anume îmi displăcea, simțeam însă ceva care nu stătea cum trebuie nu doar cu logica, ci cu bunul-simț ; era ceva nesănătos în scînteile, în jerbele pe care le producea, vorbind.

Și încă un amănunt : băgasem de seamă că Mihai Serdaru începuse a-i imita nu numai „gîndirea ivasiuciană", ci și mersul ; și gesturile – și mai ales ticurile. Mihai era „făcut" cu totul altfel decît Sașa : cap frumos și trup sănătos (de sportiv – și încă de jucător de rugby) ; Mihai se putea orienta în spațiu (foarte important într-o celulă supraaglomerată) și accepta, ca și zdrobitoarea majoritate a deținuților, regulamentul-interior, cel care poate fi astfel rezumat : „Nu ești singur pe lume (adică : în celulă) ; ce ție nu-ți place altuia nu-i face..." Or, de la o vreme, sportivul și sănătosul Mihai, încercînd să se plimbe prin îngustul spațiu dintre rîndurile de paturi suprapuse, nu respecta dreapta ; intra (de-a-mboulea, se zice) în cei veniți din sens contrar – și se mira de ciocnire, n-o înțelegea... ; pașii – la plimbare – îi deveniseră inegali, smuciți, uneori pornind pe laterală, ritmul cu totul fantezist : „ritmul lui Sașa". În libertate, în spațiu suficient, pe un trotuar larg, degajat, e deranjant, enervant partenerul de plimbare care se crede singur pe lume : fie grăbește, fie încetinește pasul ; fie pășește... în fața pasului tău – te calcă el, îl calci tu ; partenerul de plimbare nu ține seama că și tu exiști (în spațiu) : dă din mîini ca o moară de vînt detracată, te incomodează, chiar te lovește – și vorbește – dar într-o celulă ? I-am zis, nu o dată :

– Sașa, gîndirea ți-e ca mersul : brambura.

Ion Omescu spunea altfel :

– Sașa, tu navighezi pe diagonală ; în derivă...

Însă ceea ce era, la urma urmei, acceptabil în spațiul și atmosfera de celulă (Mihai Serdaru, la Gherla, contaminat și în exterior de Ivasiuc), mi s-a părut uluitor, inacceptabil afară, în libertate, la oameni deja formați, la personalități puternice, la scriitori confirmați : Nichita Stănescu, Nicolae Breban, Matei Călinescu... Mă uitam cu aproape strîngere de inimă la obrazul (pe atunci încă frumos) al lui

Nichita, brusc cuprins de ticuri – a căror marcă o cunoșteam : clipea asimetric, își smucea capul pe un început de spirală – și mai ales își frămînta buza superioară ca Ivasiuc (care căpătase acest tic după ce își pierduse dinții din față, ajungînd să muște – din felioara de pîine, din calupul de mămăligă – cu... buza de sus, crescută și încornoșată) ; îl urmăream pe Breban (și el, trup sănătos), în „plimbarea" de doi-trei pași, în casa lui Ivasiuc : pășea fie cu întîrziere, fie precipitat – și alături (taman ca Ivasiuc !), ba chiar, în pas, ridica mult mîna și agita de două ori palma (leit Ivasiuc). Dar surpriza cea mai mare : Matei Călinescu...

În toamna lui 1978 fusesem în America și trecusem și pe la Matei, profesor la Universitatea din Bloomington. Mă primise cu căldură – și el și soția sa și soacra (aflată în vizită la copii) : o cunoșteam demult și... bine pe Tamara Gane : îmi fusese profesoară, între 1954-1956, de istoria literaturii ruse, avusesem cu ea grave conflicte („politice")... Eram tare obosit, în general, în special nu-mi venisem în fire după „tratamentul" aplicat în cele șase săptămîni de închisoare, în '77 – dar tot am observat, la Matei, în timp ce ne plimbam pe străduțele liniștite din jurul casei sale... gheara lui Ivasiuc. Și totuși : Matei era un om format atunci cînd îl cunoscuse pe Sașa ; plecase din țară cu cîțiva ani buni înaintea mea (și înainte de moartea lui Ivasiuc) ; și... nu vorbeam despre el, atunci cînd Matei gîndea și mergea ca Ivasiuc !

La Manolescu nu am observat ticurile lui „Alec" – vreau să spun : cele vizibile ; însă cele citibile...

Aș comite o gravă nedreptate, dacă aș spune că... cine se aseamănă se adună ; că cei pomeniți ca vădit influențați de Ivasiuc au fost contaminați, tocmai, pentru că... se aflau pe aceeași lungime de undă (structurală) cu „Alec" al lor. Nu mă pot stăpîni să bag de seamă : „gîndirea" lui Ivasiuc era, firesc... nefirească : amorală.

Avusesem multe semne, dar le pusesem pe seama „țăcănelii". El însuși, vorbind despre sine, spunea (cu o seninătate... neînregulă) că el este un degenerat (sîngele-i albastru se subțiase, se amestecase nepermis, la care se adăuga alcoolismul tatălui său) – deci, „un monstru". Nu-mi îngăduiam să cred ce spunea, tocmai pentru că o spunea atît de liber. Apoi elucubrațiile, prăpăstiile, minciunile sfruntate puteau avea farmec, atunci cînd nu se acumulau, obosind, dînd senzația de sațiu... Îmi făcuse și mie (dar cui nu-i făcuse ?) o sumă de măgării, chiar porcării, dar, în virtutea obișnuinței (și, poate, a fidelității de-pușcărie), le trecusem cu vederea (după ce le „pontasem", anunțîndu-l, de fiecare dată, că „de șapte ori șapte" se apropie...). Au trebuit să vină peste noi toți *Evenimentele de la Praga* –

pentru ca șapte-ori-șapte să se împlinească ; pentru ca „despărțirea de Ivasiuc" să se consume.

Îmi dă Bujor răgaz să povestesc numai... asta-și-gata ? Tot nu-mi telefonează, ca să facă din mine om – așa că...

7. *Despre alco-hol ca provocator de amnezie cu anticipație (numai la români)*[1].

Eram la mare, la Doi Mai, cînd s-a întîmplat întîmplarea. Și ca și cum istoria n-ar fi fost destul de brutală, i se alăturase... meteorologia : ploua, bătea vîntul rece...

O parte din dimineață o petrecusem pe plajă, printre cehi și germani de Est, cu Ana, încercînd să-i îmbărbătăm, să-i sfătuim – Ana, deși femeie, își descoperise vaste și amănunțite cunoștințe de... geografie, așa că le explica nefericiților cehi traseele de urmat, ca să scape de Lagăr – firește, nemaiîntorcîndu-se în baraca lor, peste noapte „normalizată".

Hotărîsem să ne întrerupem vacanța la mare (și luna de miere – ne căsătorisem la 7 august...), drept care eu plecasem la Mangalia, ca să iau bilete pentru trenul cel mai apropiat... Venise, în același scop, și Dan Cristea (și el proaspăt căsătorit – cu Delia). Pe drum însă, Dan s-a răzgîndit : de ce să-și strice el marea, pentru un fleac ? De la discuție, am alunecat în ceartă : el a retras „fleacul", l-a înlocuit cu : „o chestie care nu ne privește pe noi, românii". Nu eram deloc de acord cu analiza și i-am zis-o ; de la obraz. La Mangalia, în timp ce eu luam bilete pentru un tren de noapte, Dan Cristea a făcut ce fac românii cînd se simt încolțiți de „argumente politico-etice" : s-a îmbătat – fulgerător și cumplit.

Nu-mi închipuiam că cineva se poate fulgera cu vodcă într-un timp atît de scurt ; și atît de... total... Miracol : la casa de bilete, la gară, nu era aglomerație (oare de ce ?), așa că nu absentasem mai mult de o jumătate de oră, dar îl regăsisem pe Dan Cristea nu doar fulgerat, ci și turbat : pe drumul de întoarcere a trebuit să mă lupt cu el, să nu-l las să facă ce făcuse în plin centrul Mangaliei : să se năpustească în fața mașinilor... Ce s-a petrecut mai apoi, la Doi Mai, între el și proaspăta-i nevastă – nu mai spun (de altfel au divorțat, în curînd).

În afară de biletele de tren, mă alesesem și cu altceva din acel drum pe jos, la, de la Mangalia : înțelesesem că Românul (vorbesc

[1] Acest capitol a fost publicat în volumul *Soldatul cîinelui* (Humanitas, 1991).

numai despre el, atunci, în '68, nu știam ce fac alții, nu călătorisem în afara hotarelor patriei iubite...), înțelesesem, deci că Românul, pus în situații delicate, fără-ieșire – în care trebuie să răspundă prin da sau ba – știe să evite un asemenea răspuns (la urma urmei, cine și cu ce drept l-ar soma pe el, om liber, să-și îngrădească libertatea, optînd ?) : îmbătîndu-se. Fulgerător ! Se fulgeră, se trăsnește singur, pe loc. Iar dacă întrebătorul insistă cu „fleacul" lui, Românul îngălează :

– Lază-mă, nene, nu vezi că-z beat-bulbere ?

Mai tîrziu am căpătat confirmarea (strălucită, orbitoare, ca fulgerul cu pricina) îmbătatului cu (sau : ca) tactică – în vederea, desigur, a alibiului :

– Nu știu ce-a zis cutare, ce s-a zis, ce-am zis, ce s-a făcut, ce-am făcut eu – doar erai de față : n-ai văzut ce beat eram ?

Ba da, ba da : văzusem, văzuse toată lumea, se văzuse pînă la Securitatea poporului și pînă la Comitetul (lui ? ei ?) Central, ba pînă-sus-de-tot se văzuse cît de beat (deci inconștient, deci iresponsabil) era Românul.

L-am văzut fulgerîndu-se oportun pe Al. I. Ștefănescu, după o „gafă". În fapt, la acea ședință a Uniunii, zisese și el două-trei cuvinte adevărate – nu era primul, nu era singurul, alții, mulți, rostiseră adevărate rechizitorii la adresa cenzurii, dar nu era lipsită de haz intervenția lui „Ali, Turcul de la Cenzură" împotriva „unor practici de azi ale Direcției Controlului Presei"... – firește, nu putea spăla păcatele grele, capitale, de pe vremea cînd conducea el Direcția cu pricina, dar cine știe : bietul Ali era sincer, gîndind că, pe vremea lui, nu existau asemenea „practici" (hotărît, nu ! – erau altele...).

Intervenția lui Ali ar fi rămas pierdută dacă, în pauză, coborînd la bufet, nu ar fi fost luat în primire de consoarta-i, Nina Cassian (ea nu fusese prezentă la prima parte a ședinței, abia atunci venise și – ce aflase ?) : „Ce-ai făcut, boule, nu-ți dai seama că ne-ai nenorocit !? – pe tine, n-ai decît, faci ce te taie capul dacă vrei să te sinucizi, dar nu te-ai gîndit la mine ? La răul pe care mi-l faci mie, trezindu-te vorbind despre cenzură – tu, atacînd cenzura de azi ?" – la care bietul Ali, Turcul Consort, cuprins de spaimă, s-a repezit la tejgheaua restaurantului Casei : acolo și numai acolo era salvarea ; circumstanțele atenuante, alibiul nu puteau veni decît din (de la) vodcă : a dat pe gît – de-a-n-picioarelea – un pahar ; de la al doilea, minune : s-a și îmbătat ! După al treilea, nu se mai putea ține pe picioare, era beat-pulbere, deci, amnezic : nu-și mai aducea aminte ce făcuse, ce zisese (dacă zisese cu adevărat !), „acolo-sus"...

Fusesem „acolo, sus", în sală, cînd Ali zisese ce zisese (fleacuri, față de zisele altora) ; coborîsem imediat îndărătul lui, deci auzisem reproșurile furios-înspăimîntate ale Ninei Cassian, tovarășa de viață a Turcului de la Cenzură ; și asistasem, în restaurant, cu ochii lărgiți de uimire, de aproape admirație, la autoîmbătarea lui (pe loc). Parafrazîndu-l pe Mazilu :

Întrebare : „Poate un om să se-mbete-pul'..., din două pahare de vodcă, băute în douăzeci de secunde ?"

Răspuns : „Poate ! (Dacă ține să se...)"

Iar Ali ținea-să-se – cum altfel ? Trebuia ; era necesar : legica legilor dialecticii cerea-să-se (îmbete, fulgerător).

Bine-bine : Turcul ca Turcul – ce nu face un bărbat, din dragoste pentru nevastă ? Din grijă pentru... viitorul ei, de viitoare văduvă ne-abuzivă (nu povestește Nina Cassian, în America, ce și cît și cum au persecutat-o comuniștii, în general, Cenzura în special ?). Dar, lăsînd la o parte viitorul-din-atunci (la care asistăm, cu gura-căscată, azi) și rămînînd la acel prezent ('69 ? '70 ?) : eu credeam, naiv, că vodca este... alcool, nu stricnină ; oricît de patruzeci de grade tărie ar avea, are nevoie de oarecare timp (în spațiu), ca să treacă în sînge, să... în fine, să-i facă sîngelui ce-i face ea sîngelui scriitoricesc. Ei bine, vodca în contact cu Ali Ștefănescu nu numai că fulgera, stricninic, ci întorcea și timpul pe dos, vreau să spun, răsturna cronologia – am aflat din gura Ninei Cassian, mai tîrziu :

– Ali nu putea spune, în ședință, ceea ce spune că ar fi spus : era beat-pulbere, nu putea articula un singur cuvînt...

Altfel femeie extrem de deșteaptă, Nina Cassian, în plus, muziciană, chiar compozitoare ; desigur, compunîndu-și compozițiile (muzicale), a avut de a face cu *anticipări* (în timp), cu *răsturnări* (în spațiu) ; ca tot muzicianul, știind și ceva matematice (de la Dan Barbilian), a practicat și *permutările*, iar de la Ion Barbu („Bată-l Wottan să-l bată !" – cu *cămașa* lui cu tot) va fi prins poeta și arta descămășării secunde...

Observație (răutăcioasă) : atunci, în august 1968, Dănuț Cristea nu o cunoștea, îndeaproape, pe Ninuța Cassian (atîta lucru posed – din istoria literaturii române cotidiene), deci o eventuală influență-benefică, o contaminare (prin osmoză) este exclusă. Atunci cum se va fi explicînd... alibiul postpus ? Răsturnarea (!) ? Punerea efectului în locul cauzei – și vițăvercea ? Numai un Mazilu este (era) în stare să dea răspunsul :

– Se explică !

Totul se explică, totul poate-fi ; și acest alibi recto-verso, de așezat după necesități : *în-timpul*, ca Dan Cristea, *după*, dar avînd rol

retroactivant – ca al lui Al. I. Ștefănescu, *în vederea...* a orice, prevederea fiind mama sănătății... Oață tactică, aplicată și de Nichita Stănescu ; și de Marin Preda, și de... – inevitabilul Mazilu (știind el ce știa) ar fi spus :

– Dar cine nu ?

Să mă întorc – nu la Manolescu, ci la Ivasiuc :

V

(Vineri, 30 iunie 1989)

1. În care cititorul află cum s-a supărat și Nedelcovici – ca bujorul pe hat ! – și că nici el nu mai face nimic pentru români !

Căldură-mare. Aseară, la Marie-France. Vorbit numai despre „asta". Într-un fel, se limpezesc apele ; în alt fel... Dacă a ajuns să ne tulbure Țepeneag cu un „joc" de-al lui – și cu mai cine : cu Nedelcovici, Culcer, Salex, Necula – înseamnă că suntem ușor de tulburat.

Aseară, tîrziu, după ce ne-am întors de la Marie-France, telefon de la Monica. A reușit să vorbească cu Nedelcovici !

Bujor, nu atît încurcat, cît... contrariat că „se aflase"...

„S-a aflat, ce ?", l-a întrebat Monica. „Era ceva secret ?"

„A, nu !" a protestat Nedelcovici. „Dar un comitet de inițiativă trebuie să procedeze cu discreție..."

„Discreție ! Dar față de cine, discreția ? Noi – Virgil și cu mine, Goma, Raicu, Alain nu trebuia să... aflăm marele-secret pe care l-am discutat la cafenea, după masă rotundă ?"

„Nu știu, doamnă", a zis Nedelcovici, agasat. „Eu am făcut cum au zis ei..."

„Care, ei ?"

„Țepeneag."

„Țepeneag e el", a zis Monica. „Cine altcineva ?"

„Nu pot să vă spun și să mă mai lase-n pace, pe mine !", s-a supărat Bujor, la telefon. „Românii ăștia ! Nu poți lucra cu ei ! Nu știu să-și țină gura ! Nu mai fac niciodată nimic pentru ei !"

Mai mult nu a aflat de la Nedelcovici. De la „Fetele din Picardia" : că nu se mai... ține întîlnirea programată la 5 iulie – le-a telefonat și lor Nedelcovici, ca să le certe că... nu și-au ținut gura...

– Deci, n-a fost nici un complot, zic. Nedelcovici a executat un ordin dat la întîmplare...

– Dar asta ce e ? Nu e complot ? Cică : „am făcut cum au zis ei" – dar care *ei*, fiindcă, din cîte știu, Țepeneag e încă... singular.

– O fi folosit pluralul... de reverență : „Dumneavoastră sunteți grozave !" – de exemplu...

– Nu suntem deloc grozave și te rog să-mi spui cine or fi *ei* ?

– Spun : *ei* sunt *ele* : Geta Horodincă, Mioara Cremene, Vera Lungu, Aurora Cornu, Ana Novak – o mai fi trăind ?

– Lasă-te de glume, nu e momentul. Și dacă *ei* e Breban ?

– Sunt, așa e corect, în românește : „Dacă ei sunt Breban" ?

– Zău, nu-mi arde de glume, la ora asta !

– Nici mie. Ce-ar fi dac-am mai vorbi mîine ?

– Mîine o să-ți spun pe cine bănuiesc eu în spatele acestei...

– Iar începem ? Chiar dacă mîine începe o nouă zi ? Parcă era vorba că nu e complot.

– Nu e. Dar e, totuși...

Nu e – dar e, totuși.

Nu am nici un nou-element, dar... Bineînțeles, față de Monica, cînt și eu în corul negatorilor, cu Marie-France și cu Alain – că nu e nici un complot – dar-însă-totuși, vorba maiorului (sau căpitanului) lui Geo Dumitrescu...

Chiar dacă n-ar fi avut de gînd să facă o Uniune a Scriitorilor ; chiar dacă n-ar fi vrut să o facă, împotriva noastră – pagubele pe care ni le-au pricinuit... Dar nu suflu un cuvînt... De altfel, nu sunt deloc sigur. Cu toate că...

Cu toate că.

Sunt și eu istovit, m-au stors și pe mine zilele astea de... căldură-mare. De nebunie. De-de-de – nu mai știu de ce, dar nu-mi place ceea ce nu știu cum să-i spun.

Ba aș putea. Dacă aș face un efort – atîtica. Dar nu vreau să fac. Nici atîtica – căldură-mare, nebunie, românie, țiganie...

Așa că mă întorc la altă...

Bine : mă întorc numai la Ivasiuc :

2. *Povestitorul povestește cum a intrat el, dușman înrăit al poporului, în partidul comunist (al celor buni).*

Așadar, eram din nou la București. De ce mă întorsesem la București (în plină vacanță, în miezul verii – în inima lunii de miere) ? – cînd ceilalți, în majoritate, fie își continuaseră vacanța (la mare, la munte), fie plecaseră din București (în vacanță, la munte, la mare, după posibilități...) ?

Așa. Ca să fiu la București, în caz-că... În-caz-că, ce ? Doar nimeni nu avea nevoie de mine, de prezența mea la București – dar să nu anticipez : în tren, în primele ore acasă, eram doar excitat. Chiar exaltat, dar... lucid. Îmi spuneam, îi spuneam Anei :

– Nu le putem rezista rușilor mai mult de... O zi-două. Dar chiar și un ceas-două de rezistență...

Ana era întru totul de acord cu „analiza". Ea îmi adusese vestea că, ieri, mulți dintre foștii ei colegi de liceu *manifestaseră* în fața ambasadei Cehoslovaciei și în fața celei sovietice ; pe de altă parte, socru-meu îmi spusese că un număr de scriitori protestaseră, în presă, împotriva invaziei. Foarte bine, foarte bine și așa : cu proteste, însă mie îmi era gîndul la altceva : deja la Doi Mai, apoi în tren, aflasem de la Radio București că se constituie Brigăzi Patriotice. Nu știam să trag cu pușca (în prima studenție, făcusem doi ani de „teorie", dar cînd să fac și convocarea – la Cilibia – m-au găsit... inapt, din pricina vederii deficiente, așa că fusesem trimis la vatră...), însă îmi spuneam că te poți opune rușilor invadatori („o zi, un ceas..."), nu doar cu pușca, ci și cu orice altceva...

Bine-bine, se constituiau Brigăzi Patriotice – dar unde ? Unde le găsesc eu ? Și ca ce (mai pe românește : în ce calitate ?) m-aș fi prezentat pentru înrolare ?

Fiindcă eu eram... nimic ; nimeni ; nu aveam statut : student nu mai eram (fugisem, ca să scap de insistențele securistului Achim...), ca să mă pot prezenta la Universitate ; nu eram slujbaș pe undeva, măcar muncitor – ca să mă prezint la instituție, la întreprindere, să cer să intru, „în mod organizat", în Brigăzi ; nu eram utemist, nici sindicalist – nici măcar membru al Uniunii Scriitorilor. Adevărat : în ultimii trei ani, de cînd ieșisem la suprafață, aflasem că fuseseră admiși în Uniune băieți și fete „pe baza" publicării unei singure povestioare, într-o revistă de provincie (Țepeneag, de pildă). Eu însă continuam să fiu un caz : publicasem mai multe povestioare (chiar și fragmente din *Ostinato*), primisem și o mențiune a *Luceafărului* (Premiul I fusese decernat Sandei Tărziu, din mîna lui Eugen Barbu el însuși !), însă Fănuș Neagu îmi explicase (cu totul și cu totul prietenește) că „problema" mea are să fie luată în discuție după ce voi publica un volum. Ieri sau alaltăieri îmi apăruse în librării volumașul *Camera de alături* – înainte de plecarea în vacanță predasem un exemplar de autor Uniunii, în vederea discutării-cazului, însă cum era vară, cum pînă și scriitorii din conducere aveau dreptul la odihnă-legală... Ce mai încolo-încoace : nu eram membru al Uniunii ! Nu „aparțineam"...

Eh, dacă „fleacul", vorba lui Dan Cristea, s-ar fi întîmplat încolo, în toamnă... evenimentul m-ar fi găsit pregătit : aparținînd, ca tot creștinul ; aș fi fost și eu membru al Uniunii, poate chiar redactor cu jumătate de normă la *România literară* – fosta *Gazetă*..., preluată de Geo Dumitrescu (îmi promisese încă de acum o lună că mă „ia" – după intervenția Titei Chiper și în ciuda băgării-de-seamă-glumețe

a lui Sașa : „Tu, la *România literară* ? Ce, eu sunt în vreo redacție ? Măcar șef-adjunct ?" – eh, mă ajuta, mă ajuta prietenul meu Sașa, devenit Alec...).

Așadar, mă întorsesem de la mare, plin de avînt ; gata de sacrificiu : cu drag m-aș fi înrolat în vreo Brigadă Patriotică – dar în care ? Unde ? Aparținînd de ce, de cine ?

În asemenea împrejurări, cauți sfat la prieteni.

Am luat-o cu bunii mei prieteni din închisoare, din deò – pe bucureștenii ne-plecați în vacanță, se înțelege, i-am căutat.

– Fii calm, fii serios ! m-a întîmpinat unul. Încearcă să gîndești, înainte de a te năpusti cu coarnele... De acord : bieții cehi – și mie mi se rupe inima de pățania lor... Dar, la drept vorbind, ce voiau ei, cu „Primăvara" lor : tot socialism – „cu față umană", cică... Și cine s-a găsit să se... solidarizeze cu ei ? Ceaușescu – dar cine e Ceaușescu ? Tot de-al lor, socialist, comunist ! Și tu, ditamai dușmanul, vrei să te bagi în brigăzile lui Ceaușescu ?

– Se dau arme..., am strecurat.

– Fii serios ! O să-ți dea ție Ceaușescu armă ! Ca s-o întorci împotriva lui ? O fi el bou – dar un bou viclean...

– Atunci... Noi ce facem ?

– Ce întrebare ? Nimic ! De ce să ne amestecăm în certurile dintre comuniști ? Noi, cînd o fi s-o facem, o s-o facem împotriva comuniștilor și a comunismului !

– Și cînd o să fie facerea ?

– Cînd o fi să fie – în nici un caz acum.

Alți colegi de pușcărie și de deò :

– Ceeee ?! Ești tîmpit ? Brigăzi Patriotice ? Împotriva rușilor ? Dar cît crezi tu că reziști împotriva rușilor ?

Eram gata să spun : „Un ceas-două...", dar m-am răzgîndit. Dacă i-aș fi asigurat că brigăzile în chestiune vor avea rolul de a-i întîmpina, cu flori, pe americanii eliberatori...

L-am căutat pe Ion Omescu – el fiind cel mai înțelept, mai cu experiență dintre toți prietenii mei pușcăriași. Gazda lui mi-a spus că plecase la Arad, la ai lui, în mare grabă : de ruși..

L-aș fi căutat și pe Marcel Petrișor, dar mi-am adus aminte că și el tocmai plecase mai demult la ai lui, la Ocișor...

Eram întristat, descurajat, dar m-am consolat :

„Ia stai ! Prietenii mei sunt bunii mei prieteni – dar nu sunt... și basarabeni ! Care oltean, care bucureștean, care ardelean, bănățean – dar nici unul basarabean de-al meu, care să înțeleagă, să mă înțeleagă... Eh, dacă ar mai fi trăit tata..."

Însă tata murise de aproape doi ani, iar basarabeanca de mama agoniza pe un pat de spital – la „cronici", la Domnești...

În lipsa basarabenilor, aveam în preajmă două femei : în primul rînd, pe Ana, proaspăta-mi nevastă, ea îmi era nu doar alături, ci risca (riscam eu...) să mi-o ia înainte ; apoi era Tita Chiper – firește, nevastă a lui Ivasiuc, ceea ce n-o împiedica să fie prieten, camarad al meu ; știam că pe ea puteam conta – măcar cu un sfat...

Nu era încă după-amiază, riscam să o trezesc din somn. Am riscat, cu un telefon. Nu mă înșelasem : o trezisem.

După ce l-a făcut cu ou și cu oțet pe cel care o trezea din somnu-i lin – și după ce a înțeles ce voiam (o Brigadă), Tita :

– Du-te, soro, la Uniune... pentru țară mori/ și-ți va fi mormîntu-ncoronat cu glori !

– Duce-m-aș și m-aș tot duce..., am încercat eu să-i cînt în strună, însă am revenit la oile mele : dar nu sunt nembru...

– E-te ! N-oi fi fiind, dar ai volum ieșit alaltăieri, car'va'zică ai căpătat dreptul-de-onoare de a-ți oferi sîngele pe altarul republicii-măreață-vatră ! Concluzie : fugulița la Uniune ! De cum oi fi înrolat și înarmat pînă-n pînzele albe, mai trezește-mă cu-un telefon, să-mi povestești Austerlitz-ul de pe linia Nămoloasa-Focșani !

– Bine, dar cui anume mă adresez la Uniune ? Ai idee cine face recrutările ? Presupun că nu Conu Zaharia...

– Și eu presupun, Stancu a fost demult declarat : desculț – adresează-te unor bărbați-apți.

– Adică ?

– Adică, du-te, din parte-mi, la Ioanichie ! Și la Pop Șimi. Și la Szász Jancsi – zi-le, măi !, că te-am trimis eu în recunoaștere. Și-acum, noapte bună, copii și moarte ocupanților !

– Dar Sașa ? am întrebat-o cu grăbire, înainte de a-mi închide telefonul. Ce face el, ce crede Sașa despre... Despre asta ?

– Întreabă-l pe el ce nu-crede – dar face și drege ! Salut !

L-am întrebat pe el, tot prin telefon, la Ambasada americană.

În primul moment, n-a înțeles întrebarea :

– Ce întrebare-i asta : ce fac ?! Lucrez ! Ca de obicei !

– Nu te-am întrebat ce faci la ambasadă, ca slujbaș la americani, te-am întrebat ce faci ca... român – ca prieten al meu ! – am încercat să dreg busuiocul patriotic.

– Ascultă, amice ! m-a pus Sașa la punct. Dacă n-ai știut, află : noi, Americanii, facem ce trebuie să facem noi, Americanii – n-oi fi pretinzînd să-ți divulg secretele noastre ! Și încă la telefon !

Avea perfectă dreptate : nu-mi putea divulga secretele lor – dar eu nu eram interesat de secretele-americane, voiam să știu ce crede și ce are de gînd să facă prietenul meu, român – în legătură cu Brigăzile Patriotice – n-ar vrea să mergem împreună la Uniunea

Scriitorilor, să ne înrolăm ? Mi-ar face și mie un serviciu : m-ar recomanda el, eu nefiind încă membru...

– Ascultă, amice ! m-a oprit Sașa. Faci cum te taie capul cu brigăzile tale – în plus, patriotice ! – eu, ca american, nu mă amestec în treburile voastre interne ! – a hohotit în rîs și mi-a închis telefonul.

Îmi făceam reproșuri că îi vorbisem în clar despre Brigăzi. Asemenea chestii – interne – nu se discută la telefon ; și încă la Ambasada americană. Ar fi trebuit să aștept să-i vorbesc față către față, între patru ochi – dar cînd ? – abia încolo, spre seară – e-he, pînă diseară, cîte nu se pot întîmpla, mai ales într-o vreme ca prezentul, cînd timpul-nu-mai-are-răbdare, cum bine scria Preda.

Mi-am zis că încercarea moarte n-are : m-am dus la sediul Uniunii Scriitorilor. Am ciocănit pe la uși, pînă am dat de Ioanichie Olteanu.

Am zis bună-ziua, am spus cum mă cheamă... el m-a oprit : nu-i nevoie să mă prezint, „doar ne cunoaștem"... Eu, da, îl cunoșteam, dar nu credeam că el... M-a poftit pe un scaun și m-a îndemnat să spun „în ce problemă"...

– În problema... Brigăzilor Patriotice, am zis. Adevărat, nu sunt încă membru al Uniunii, dar cum am publicat un volum, iar dosarul de primire se află în curs de... de rezolvare – sper : favorabilă... Mi-am zis că, totuși, aici, la Uniunea Scriitorilor trebuie să mă adresez, în problema... În problema pe care v-am spus-o... Cu Brigăzile...

Ioanichie se înroșise brusc în obraz, fiindcă se străduia să nu pufnească în rîs. A privit în jur, nu mai era nimeni în birou, a zis în șoaptă :

– Dumneata altă treabă n-ai ? – dar fiindcă pe coridor se auziseră glasuri, a schimbat și el glasul : Și, în plus, tovarășe, dumneata ai făcut pușcărie ! Politică !

Asta cam așa era ; era, de-a dreptul. Uitasem, ori doar mă prefăcusem ? Am început să mă ridic de pe scaun, zicînd :

– Cînd patria-i în pericol...

Numai de n-ar crede că o spuneam în derîdere... Fiindcă n-o spuneam. Ioanichie a înțeles, m-a luat în serios – dar a zis, bătîndu-mă pe umăr :

– Lasă, tovarășu', are cine s-o apere, la caz de pericol...

Asta cam așa era – uitasem, ori... ? Ce mai conta : dădusem cu bîta-n baltă, nimerisem cu coarnele-n gard – ce zi cu ghinion : să nimeresc peste Ioanichie, și el ardelean, ca Ivasiuc, Petrișor, Omescu... Cum să priceapă el, ardeleanul, ce pricepe și simte un basarabean – dar de unde un basarabean de-al meu în Uniunea Scriitorilor ? Erau vreo doi, însă nu în conducere... Basarabenii nefiind tovarăși-de-încredere – ca ardelenii...

Am terminat ridicatul de pe scaun, m-am îndreptat spre ușă, resemnat : n-a fost să fie... Mi-am adus aminte că Tita îmi recomandase să spun că din partea ei vin – cum de uitasem parola ? M-am oprit, m-am răsucit, am zis, cu aerul că-mi cer scuze :

– Vă rog să mă iertați că v-am deranjat din concediu...

Ioanichie s-a înțepenit pe dată, ofensat. Am dres-o :

– Nu v-aș fi căutat dacă Tita Chiper nu m-ar fi trimis... Vreau să spun : mi-a sugerat să vă caut, din partea ei, în problema brigă...

– Problema brigăzilor ! m-a întrerupt Ioanichie. Ce știe tovarășa noastră Chiper despre problema asta !

Și asta era așa : pe Tita o trezisem din somn cu telefonul, Tita dormea pe sine cînd mi-a spus ce mi-a spus – ca să scape de mine, să se întoarcă la somnu-i lin și îngerii-aproape...

– ...dacă nici eu nu știu mare lucru despre problemă... – a adăugat Ioanichie, ridicînd din umeri și zîmbind vinovat.

Am ridicat și eu din umeri, am dat să ies. În ușă m-am întîlnit, piept în piept, cu Pop Simion. Mi-am cerut scuze, am vrut să-l ocolesc – dar Pop mi-a întins mîna :

– Cu ce probleme pe la noi, tovarășu' ?

– Cu primirea în Uniune ! a vorbit Ioanichie în locul meu. L-am asigurat că se face, îl primim – i-a ieșit un volum, are activitate susținută în presa literară...

Am rămas descumpănit. Dar nu se făcea să-l contrazic ; să spun că pentru cu totul altceva venisem – în cu totul altă-problemă...

– Te primim, te primim, tovarășu' ! m-a asigurat Pop Simion. Cum trec evenimentele astea, cum te primim !

– Dacă trec..., mi-a scăpat.

– Asta așa e ! a încuviințat Pop, după un timp.

– Și cum anume trec..., a adăugat Ioanichie. Dumneata ce crezi despre ele, despre... evenimente ?

Am tușit. Ca să-i dau de înțeles lui Ioanichie că n-o să-l dau de gol. Am zis :

– Bine cred... Cred că n-ar fi rău dacă și scriitorii ar constitui o brigadă patriotică...

– Ce să facă ? Ce fel de brigadă ? s-a mirat Pop Simion.

– Ideea nu e rea, a băgat de seamă Ioanichie.

– Patriotică, am adăugat, firesc. Doar așa am înțeles că a spus tovarășul Ceaușescu, ieri ; am înțeles că toate întreprinderile, instituțiile, asociațiile, uniunile de creație...

– Sigur, sigur, întreaga țară se mobilizează ! a zis Pop. Ne mobilizăm cu toții, organizat – dar dumneata, tovarășe, nu ești organizat – de cine aparții ?

– De... De asta am și venit aici, la Uniune...

– Nu ești membru al Uniunii noastre !

– O să fie, o să-l primim, dar deocamdată, nu-i primit, a adăugat Ioanichie.

– Și, în plus, ești cam dușman ! a zis Pop Simion, fără zîmbet, dar fără ură. Ai cam făcut închisoare la politici...

– Am cam făcut, dar acum sunt cam liber, public, stau de vorbă cu dumneavoastră, pot să mă și scobesc în nas, dacă am chef, am voie să mă și însor – ceea ce am și făcut, fără să cam cer voie de la politicul închisorii... Și nu l-am auzit pe tovarășul Ceaușescu spunînd că cei care au făcut închisoare – fie și la politici – nu au voie să-și iubească țara și s-o apere cînd e amenințată !

În viața mea nu înșirasem asemenea tricolorisme ; și cu atîta convingere în glas.

Ioanichie a devenit, brusc, foarte-foarte ocupat de niște dosare. Pop Simion nu avea la îndemînă dosare, se afla în picioare, lîngă mine – în dreptul ușii. A zis, scărpinîndu-se la ceafă :

– Așa o fi, așa este, dar pe timp de... Mă rog, nu chiar de război, dar într-o stare ca-de-război, noi trebuie să fim foarte vigilenți cu cine încearcă să se strecoare în rîndurile noastre...

În clipa aceea a intrat Szász Janos. A dat mîna cu mine, m-a întrebat și el în-ce-problemă. N-am apucat să-i răspund – Pop :

– Ia-n' auz' Jancsi ! Cu ce pro-ble-mă a venit tovarășu' ! – m-a arătat din cap. 'Ce că să-i dăm lui o armă ! Pe bază de brigăzi patriotice ! Armă, de s-o-ntòrne contra la partidu' nost' !

– N-a zis asta ! a intervenit Ioanichie, rîzînd silit.

– Mai glumim și noi un pic..., a făcut Pop.

– A zis numai de brigăzi patriotice, că vrea să se înroleze, a continuat Ioanichie.

– Dar n-avem, la Uniune, brigăzi ! a spus Szász, încă pe dinafară.

– Cînd le-om face, le-om face ca lumea, din tovarăși siguri, n-o să apelăm la ăi de-or făcut pușcărie politică ! a zis Pop.

– Și cum nici membru al Uniunii nu e... – a oftat Ioanichie.

Am deschis ușa. Din prag am zis :

– Foarte bine, tovarăși : fiți vigilenți cu dușmanii ! Nu apelați la ăi de-or făcut pușcărie politică – dar cînd o să faceți apel la ăi de n-or făcut pușcărie ? Politică ? Aș vrea și eu să știu cînd are să constituie Uniunea Scriitorilor brigăzi ? Patriotice ? După ce rușii or să ocupe și România ?

Dacă aș fi avut o armă – și aș fi tras în ei, vigilenții, tot n-ar fi încremenit, așa ; cu gurile căscate.

Am plecat. Fără să trîntesc ușa – n-aveam *cui* s-o trîntesc în nas. Ioanichie Olteanu ? – ardelean de pe la Turda ; ori Cluj – tot Ardeal.

Pop Simion – ardelean de pe la Baia-Mare, ce să priceapă el ? Szász – și ungur și evreu și bănățean de pe la Timișoara, deci tot ne-basarabean ! Ardelenii ăștia : îi așteaptă și azi pe ruși – să le dea Ardealul, de la unguri...

Îmi părea rău că mă luasem după Tita Chiper : adormita, nu auzise ce spun, nu auzise ce-mi răspunde – ca să scape de mine, emisese niște sunete, cică : „Du-te la Ioanichie, din partea mea !" M-am dus – și ce mi-a răspuns Ioanichie : „Ce știe tovarășa noastră Chiper despre problema asta !"

Ieșisem din curtea Uniunii și o luam la stînga, pe Șosea. Unde ? Acasă, bine-nțeles, unde mă aștepta Ana. Ea credea că cine știe ce brînză am făcut, de azi dimineață... Să-i spun că nu-i nimic de făcut cu foștii-deținuți ? Cu actualii scriitori ? Să-i spun și de ce cred eu că nu-i nimic de făcut cu toți acești căcăcioși : fiindcă sunt ba regățeni, ba ardeleni, bănățeni, olteni – dar nu basarabeni ! Ba nu : o să-i spun că n-am făcut brînza-așteptată, fiindcă tot „neorganizat" sunt ; tot... neaparținător – de asta nu m-au primit – deocamdată ! – în Brigăzile Patriotice de la Uniune : dacă nu sunt nembru...

Mă aflam aproape de răspîntia cu strada Mincu. M-am auzit strigat din urmă. Szász îmi făcea semne să mă opresc. Alergase după mine, gîfîia :

– Unde te duci, acum ? m-a întrebat.

– Ce întrebare-i asta ? am făcut eu, înțepat. Acasă !

– Acasă la Sterescu ori la Năvodaru ?

– Acasă la... nevastă-mea ! am răspuns eu, în continuare, intrigat (și ofensat : ei, da, nu aveam o acasă a mea – ei și ?).

– Foarte bine ! a spus Szász. Am numărul de telefon – dar acolo te duci ! Acolo te caut cu telefonul !

– De ce să mă cauți acolo cu telefonul ? Ai ceva să-mi comunici ? Comunică-mi acum, ce să mai aștept telefonul...

– Asta-i, că nu știu dacă o să am ce să-ți comunic. Du-te acasă și așteaptă să-ți telefonez !

– Ce-i aiureala asta ? Spune-mi acum, dacă ai ceva de spus – e ceva grav ? Nu vor să mă primească în Uniune ?

– Ce Uniune ! Consideră-te ca și primit în Uniune, eu vorbesc de... Dar nu-ți pot spune acum, fiindcă nu e nimic de spus, trebuie să mă consult, să mă informez, sus-de-tot, dacă... Dacă se face ori nu – oricum, chiar dacă ni se spune că nu se face, tot îți telefonez, ca să știi – servus.

A făcut stînga-mprejur și a luat-o înapoi, spre Uniune.

Ce aiureală ! Ce aiurit, Szász Janos !

Îl cunoscusem cu un an în urmă : Dieter Schlesak tradusese, împreună cu o colegă de redacție, poeta Anemone Latzina, un frag-

ment din *Ostinato* pentru revista *Neue Literatur*. N-a apărut fragmentul acela – ale cenzurii valuri... – dar rămăsesem în bune relații cu „nemții" ; și cum soțul săsoaicei Anemone era ungurul Szász... Și cum acesta îl cunoștea de multă vreme pe viitorul meu socru ; și cum și Szász pretindea că o cunoștea pe viitoarea mea nevastă, de pe cînd era ea copil și... Începuseră să mă oarecum agaseze cei-cele care îmi aduceau la cunoștință că și lor, „cînd era ea mică", Ana li se pipilise-n poală... Ai fi zis că Ana, acum o domnișoară, o femeie, o doamnă (de două săptămîni), își petrecuse copilăria udînd nădragii și rochiile prietenilor casei...

Să mă duc acasă și să aștept telefonul lui Szász... În legătură cu ce, telefonul ? Probabil în legătură cu brigăzile, doar despre ele era vorba. Zicea că are să se informeze ; sus-de-tot – cît de-tot ? Doar nu de-tot, de-tot ! Deși, în timp de război – mai știi ? Îi telefonează Szász lui Ceaușescu, îl întreabă dacă fostul deținut Paulică se poate înrola în brigăzi... Mda, da : este membru al Uniunii, are și carte apărută... Are voie ? Bine, atunci... Szász îl va fi cunoscînd bine pe Ceaușescu ; încă nu l-am auzit povestind că și „Nicușor, cînd era el mic", i se pișase în poală – cam greu : Szász, cu toată barba lui sură, e mai tînăr decît celălalt – dar mai știi ?

Acasă, i-am spus Anei ce făcusem ; dar nici un cuvînt despre ce nu-făcusem. Am zis :

– Mi-am făcut partea de datorie : mi-am propus serviciile ; rîndul lor să le accepte – ori refuze.

Ana m-a pus să mai povestesc o dată scena de la Uniune – cu Ioanichie, cu Pop Simion. Am luat-o de la cap, am făcut-o și mai amuzantă... Ana mi-a cerut încă-o-dată, însă am refuzat : risca să devină povestioară ; sau schiță ; sau moment...

Tot nu aveam ce face ; în așteptare, i-am telefonat lui Sașa. La ambasadă. L-am întrebat dacă, în general, are noutăți. Ce fel de noutăți ? Ei bine, dacă s-a confirmat zvonul potrivit căruia niscai tancuri rusești pătrunseseră pe teritoriul nostru, în Moldova – bineînțeles, din Basarabia venind... Sașa s-a grăbit să spună că nu *se* știe ceva precis, deci nu *se* poate confirma ; nici infirma. L-am mai întrebat dacă, în special, el, ca american, are voie să se înroleze în brigăzile patriotice românești.

– Ce să caut eu în brigăzile voastre românești ? a rîs amicul. Să vă aduc apă, să vă distribui țigări, vouă, luptătorilor ? Știi bine că n-am făcut armata...

– Nici eu, dar mă gîndeam că...

– Gîndește-te mai departe, dar nu la mine, eu sunt... Eu am un statut aparte – noi, Americanii...

– Ai cetățenia americană ?

– Încă nu, dar azi-mîine... Ascultă, sunt foarte ocupat și nici nu mă interesează problemele voastre locale – cu brigăzi, cu tancuri... Scuză-mă, dar sunt chemat la ambasador...

– Ei, dacă ești chemat la ambasadooor...

Așa s-a încheiat convorbirea telefonică.

Între timp, a venit și socru-meu, pentru masa de prînz. Nu ne mai văzusem de acum două săptămîni, cînd plecasem la mare, în... luna de miere. Am înțeles că, în timp ce eu umblam prin oraș, Ana îi vorbise despre...

– Chiar nu ai ce face ? m-a întrebat, zîmbind – dar serios. Ai putea vopsi gardul, sau repara robinetul din curte... Sau duceți-vă amîndoi la un ștrand, să vă răcoriți...

Nu i-am răspuns, am lăsat-o pe Ana să-l pună la punct pe taică-său.

Pe la ora unu, telefon de la Szász :

– La ora patru ești la noi, aici, la sediul Uniunii !

– În ce proble... ? am întrebat și nu doar ca să-l iau pe el și pe ai lui peste picior.

– Nu-ți pot spune la telefon, dușmanul din vecini ascultă...

– Ei, dacă dușmanul din vecini ascultă... Bine, la ora patru sunt la Uniune – dar poți să-mi spui dacă da sau ba... Știi tu...

– Pot să-ți spun : da, însă mai este un mic amănunt – servus !

Secret, Szász ! Nu degeaba era... secretar al Uniunii...

Am așteptat ora patru. Am pornit spre Uniune de pe la trei și un sfert – pe jos, în pas de plimbare, aveam să ajung la țanc.

Pe cît era de pustie curtea, clădirea Uniunii, azi dimineață, pe atît era de... stup, acum. Toți scriitorii, cu mic, cu mare, bronzați ori brînzoși, mari romancieri ori critici mici, tovarăși, tovarășe, tovarășele – cu toții aveau în comun un aer grav ; preocupat ; în grupuri se vorbea – dar potolit și serios. În primul moment, am șovăit ; am vrut să fac cale întoarsă : ce căutam eu printre scriitorii adevărați, consacrați – cu toții membri cu carnet ai Uniunii ? Pe culoarele redacțiilor, ale editurilor, nu mă simțeam străin – și un ne-membru are voie să propună, să predea o povestioară, două, chiar un roman întreg ; la restaurantul Casei Scriitorilor, de asemeni, nu mă simțeam chiar un intrus, fiindcă jumătate dintre consumatori erau soții, frați, cumnați, socri, cuscri, odrasle ale scriitorilor cu carnet de membru... Dar aici ?

Din fericire, din mijlocul unui grup, Szász a agitat o mînă, apoi mi-a făcut semn să mă apropii. M-a luat deoparte :

– Se face ! Știi că n-a fost rea ideea ta ? Bineînțeles, mai-sus n-am spus că de la tine a pornit, am zis că... masele largi de scriitori, scriitorimea română s-a întrebat, a întrebat, a propus...

– Despre ce vorbești ? Nu-nțeleg...

– Despre brigăzi, ce dracu' ! Patriotice ! Se fac și la noi, la Uniune, cu arme, cu chestii...

– Unde-s armele ?

– Sunt unde sunt, dar pînă la arme, tu trebuie să îndeplinești o mică formalitate...

– Să fac cerere ! Timbrată, sau, pentru că suntem pe picior de război, mă scutești de... Dă-o dracului ! Lumea arde și voi umblați cu hîrțoage ! Și dacă intră rușii, iar eu n-am apucat încă să scriu cererea aia împuțită ? Sau am scris-o, dar încă n-a primit toate semnăturile, toate ștampilele...

Szász m-a apucat de braț și m-a tras în tufișuri, lîngă fîntîna-de-piatră. A deschis gura, dar a închis-o la loc și m-a tras după el în clădire.

– Ți-a fost frică să nu ne audă dușmanul din vecini ? am rîs eu. Tovarășii noștri sovietici, de la ambasadă ? Ei și ! Nu ne aflăm în, ca să zic așa, stare de război cu ei ?

– Fă bine și ține-ți gura ! m-a somat Szász. Ai gura prea slobodă și, de-acum încolo, o să trebuiască să te gîndești de șapte ori înainte de a rosti un cuvînt !

– De ce ? Intru în Brigăzi, nu în serviciul de spionaj !

– Ține-ți gura ! Și ascultă ce-ți spun eu : acum te bag la comisia de partid...

– Bagă-mă ! am rîs eu. La comisia de partid, nu la subsol – chiar așa : de ce m-ai adus aici ? Closetele sunt la parter...

– Ca să nu ne-audă nimeni ! Fii atent : s-a hotărît, sus-de-tot, să se constituie și la noi, la Uniune, brigăzi...

– Mi-ai spus ; altceva !

– Altceva : în Brigăzile Patriotice, cu drept la armă, intră numai membrii de partid.

– Nu țin neapărat să am drept-la-armă...

– Nu-i după capul tău, dispoziția e clară : numai membrii de partid intră în Brigăzi...

– Bine, Jancsi, dar mi-ai spus că s-a făcut, s-a aranjat ! Și la telefon și adineauri, în curte – așa mi-ai zis : se face ! Și acum dai înapoi...

– Nu dau înapoi, dar ți-am spus că trebuie să îndeplinești o mică formalitate...

– Mi-ai spus : cererea de intrare în bri...

– Nu ! Cererea de intrare în partid.

Pauză. Ca s-o mobilez, am început să rîd. Mînzește :

– Cerere de intrare în partid – în care partid ?

– Dar cîte partide sunt pe lumea asta ? Unul singur : comunist !

– Bine, Jancsi, dar tu știi bine că eu... Eu sunt un bandit, am făcut pușcărie la bandiți, ai citit ce scriu – de asta m-a și respins cenzura... Mi-a respins romanul întreg, nu numai fragmentele, printre care și cele traduse de Anemone și Dieter...

Szász a început să mă bodogănească în ungurește. Am înțeles numai înjurăturile și m-am supărat. Am dat să plec. M-a oprit :

– Ascultă mă, cap-pătrat ! Vrei să intri în brigăzi ?

– Bine-nțeles...

– Dacă-i bine-nțeles, atunci, bine-nțeles, mai întîi, trebuie să intri în partid – clar ?

– Clar... Nu, nu-i clar : cine mă primește pe mine, în partid ?

– Asta o s-o vedem în adunarea generală de mîine ! Te punem în discuție și... Dar, mai întîi, trebuie să scrii cererea...

A scos, din buzunarul de la piept al cămășii, niște foi de hîrtie albe. Le-a despăturit, m-a dus la prichiciul unei ferestre, mi-a pus în mînă stiloul lui...

– Scrie ce-ți dictez eu...

Am scris. Chicotind. Am scris – după dictare – că eu, cutare, deși am făcut închisoare pentru delicte politice, în momentul de față, cînd Patria se află în pericol, cer să fiu primit în Partidul Comunist Român – ca singură forță organizatoare a rezistenței patriotice, întru apărarea pămîntului românesc contra „agresiunilor din afară, oricare ar fi ele"...

– Pun la urmă și : „Luptăm pentru pace !" ? m-am hăhăit eu.

– Nu, acum pui, la urmă : „Trăiască P.C.R. !" Și semnează, totuși, nu mi-o da fără autograf... Acum hai sus, la comisie...

Am urcat, după Szász, „sus la comisie". În ușa biroului în care voiam să intrăm, m-am întîlnit cu Ivasiuc.

– Salut, salut, cu ce treabă pe la noi, la Uniune ? m-a întrebat el, fără interes.

– Dar tu ? Cu ce treabă – pe la voi, la Uniune ? i-am întors-o.

El n-a simțit ironia. Mi-a spus, din mers :

– Am venit să intru în partid – am intrat, acum mă întorc la treburile mele...

– ...americane ? l-am ajuns eu din urmă cu întrebarea.

El a răsucit capul, s-a-mirat – dar nu foarte. Și a plecat.

Orele și zilele – și nopțile – care au urmat... Febrile, exaltate, isterice. N-am mai simțit jena, neîncrederea și rușinea, m-am lăsat și eu dus de val – care a culminat cu faimoasa ședință de primire (în partid, firește !).

Nu am spus și nu voi spune vreodată că „atunci" am intrat în partid fără voia mea ; că aș fi fost împins, constrîns, înșelat. Și nu voi spune că numai pentru a avea o armă (pe care s-o întorc, pe dată,

împotriva comuniștilor), am „aderat". Pentru cei care mă condamnă, sunt condamnabil : făcusem pușcărie, băgat de comuniști, iar eu intru în partidul lor ! Pentru cei care mă acuză de lipsă-de-luciditate (cum de mă lăsasem orbit de un discurs-de-la-balcon ? – cum de crezusem că Ceaușescu putea să polarizeze – și să conducă ! – anti-rusismul real al românilor ?), rămîn un îmbrobodit, un fraier. Ce spun eu, ce cred despre mine cel de atunci și despre hotărîrea de atunci...

Iată ce cred și acum, după mai bine de douăzeci de ani :

Adevărat : i-am înșelat și pe foștii mei colegi de închisoare, victime ale comunismului ; și pe prietenii, ne-pușcăriași, dar rămași lucizi în acel august '68 (mai cu seamă la Țepeneag mă gîndesc, el îmi tot zicea – și înainte și în timpul și după acea memorabilă ședință-de-primire : „Tu ești cre-tin ? Chiar atît de cre-tin ești ?"). La urma urmei, pe mine m-am înșelat. Numai că... într-un moment ca acela, nu puteam face să tacă glasul viscerelor mele – de basarabean. Chiar în timpul „cooptării", așteptînd să-mi vină rîndul (am fost ultimul), îmi ziceam :

„Uite-i, pe fiecare din cei ca mine : Păunescu – el își zice oltean, este oltenete, dar... e născut la noi, în Basarabia ; uite-l pe Aurel Dragoș Munteanu : ardelean pînă-n vîrful unghiilor, antipatic, dar... și el, născut tot la noi, în Basarabia ; Mariana Costescu : nu e doar o fată drăguță, chiar frumoasă, dar e și basarabeancă de-a mea, declarată ca atare... Cît despre Paul Schuster, sigur că e sas și nu din cale-afară de simpatic, dar, dacă ne gîndim bine, sașii sunt un fel de basarabeni, nu ? Ba da, ba da... Mai rămîne, ca o excepție, Ivasiuc – el nu e de-al nostru, basarabean, în fine, el rămîne excepția care întărește regula..."

Desigur, pentru că, în ciuda exaltării, a oboselii, a... isteriei colective de atunci – totuși, mă rodea „conștiința", încercînd s-o abat, s-o înșel, mă gîndeam la amicul Sașa... Nu aveam de gînd să mă laud cu... paternitatea ideii brigăzilor patriotice la Uniunea Scriitorilor, însă cînd Sașa povestea, în jur, din ce în ce mai ațîțat, cu din ce în ce mai multe amănunte, cum el a avut „ideea de geniu", el fiind „găina autoare-ouătoare a Oului lui Columb" (pînă și asta, cu ouătoarea-autoare, tot de la mine o auzise – ca oarecare reproș la... confiscarea „ideii"), începea să mă roadă... nedreptatea. Îmi spuneam că nu are nici o importanță cine a avut, primul, ideea... care ne dusese unde ne dusese, făcînd din noi, dușmani-înrăiți, membri de partid – degeaba. Și, cu toate că, în primele momente, Szász, Ioanichie, chiar și Tita îl puseseră la punct, aducîndu-i aminte că, „cronologic", eu fusesem cel care o luase cu... căutatul unei brigăzi („cu care să se mărite" – zicea Tita și tot ea adăuga că, în fapt, „ideea" a ei fusese, ea mi-o pasase mie, mie recomandîndu-mi să caut-mai-departe, eventual la Uniune, la Ioanichie), deși însuși Ioanichie confirmase că eu întrebasem, primul, „de o brigadă, ceva..." – și cu toate că Sașa accepta că eu fusesem „agentul ideii", dar „cel care o formulase, clar" contează – deci, în folclorul Uniunii, rămăsese că „autorul brigăzilor" el era...

Așa să fie. Mai ales că, în curînd, povestea cu brigăzile-patriotice a fost uitată, rămînînd doar intrarea-în-partid a unor... suspecți – dacă nu de-a dreptul dușmani...

Pornisem de la Manolescu – și m-am întins la Ivasiuc. Acum însă nu-mi mai vine să zăbovesc, întrebîndu-mă :

– Oare de ce Nicolae Manolescu – cel care fusese alături și fidel și curajos și riscînd (pentru Dorin Tudoran) – nu a semnat și el Scrisoarea de solidarizare cu, măcar, Mircea Dinescu ?

O fi avînd motivele lui – unul dintre ele fiind acela că ar avea de pierdut, dacă...

Adevărat : Doinaș, Hăulică, Paleologu, Pleșu, Șora – au și ei ceva-de-pierdut, nu se află nici la sfîrșitul vieții, nici la capătul operei. Și, totuși, au semnat.

Sau poate Manolescu nu acceptă că a și pierdut ; că nu mai are ce pierde...

Dar dacă el are ?

Dar dacă noi, cei din exil, nu putem vedea ce văd ei, de acolo, de la fața-locului ?

VI

(Duminică, 2 iulie 1989)

1. *În care povestitorul îl povestește pe Dorin Tudoran...*

Nici ieri, nici azi (pînă în clipa de față), nimic nou. Toate : vechi ; dezumflarea lui Nedelcovici va fi de vină – cum va fi arătînd un Bujor dezumflat : ca un balon dezum-, ori ca un prezer-flat ?

Am profitat de mîncăriciul pe la degete, ca să-mi depăn amintiri-din-junie. O-ho, de-abia am început...

Căldură. Căldură-mare, domnule.

Să-i fi atins și pe ei căldura ? Nu-mi vine să cred. Țepeneag are ceva de rus (nu-i de mirare, i se trage de la șah, mai bine i se trăgea de la literatura lor) : știe să aleagă momentul atacului-pe-la-spate (n-au atacat ei România în 26-28 iunie '40, după ce nemții puseseră la pămînt Franța, principala noastră garanție ? N-au invadat ei Cehoslovacia, în '68, în plină vacanție ?). De ce nu va fi făcut Uniunea în prima parte a lui iunie – sau încolo, în toamnă ? Bineînțeles, strategul de el l-a ales pe acesta, din inima căldurii-mari. Numai că Țepeneag, ca și Ivasiuc (ca și Tănase), atîta cîntărește lovitura pe care urmează să o dea „adversarului", încît nu de puține ori își bagă degetele-n ochi, își dă singur picioare-n curu-și : exilații – mai ales români (și mai cu seamă scriitori) – nu cunosc concediul ; nici de-vară, nici de astă-vară, nici de an-vară...

Bineînțeles că tentativa lui Țepeneag de a face Uniunea în mare-secret-mare a fost o... bidă – da, dar ne-a făcut nouă rău (pe la inimă) ? Ne-a făcut ! A-ntins el căcatul pe clanță, vorba Rodicăi Iulian ? A semănat tulburare, bănuială, discordie (exact ce mai lipsea !) ? A semănat. Acum Țepe, oniricul cu diplomă de la el însuși, poa' să se-ntoarcă în peșteră, să se culce, să tragă în continuare la aghioasele lui – că cinstită treabă a mai făcut ! De-am ajuns noi să privim pe furiș, la dreapta, la stînga, ca să-l „surprindem" pe amicul de pînă adineauri pactizînd cu Țepeneag ! Mărturisesc : mă tot uit – cu ochiul minții – înspre Monica Lovinescu, să văd cînd anume are să se producă întîlnirea ei cu Țepeneag ; înțelegerea cu el (în taină, fiindcă și eu m-aș întîlni, aș cădea la înțelegere și eu – însă în văzul

lumii, cu martori – o citez din nou pe Rodica : „Ce facem noi, bă, aciia : mafie ?"). De Alain nu m-aș mira – și nici nu m-aș supăra : în acești doi ani, Alain a rămas în relații cu Țepeneag. Apoi Alain, sunt convins : n-ar face un secret-tactic dintr-o întîlnire cu Țepeneag.

Fiindcă, deși s-a dezumflat Bujor, n-a renunțat Țepeneag la partidă. Asta e Țepe : deși l-a asigurat pe Nedelcovici de prietenia lui, în momentul în care Nedelcovici „cade", pentru Țepeneag căzut este, ca un pion pierdut (și ce contează un pion ?). Țepeneag nu știe ce-i aceea fidelitate în nefericire : cum un prieten nu mai este util șahului-jucat, cum nu-l mai interesează pe jucător. Aș putea băga mîna-n foc : peste două zile, peste două săptămîni, cînd Monica are să stea de vorbă cu Țepeneag (fiindcă un asemenea moment are să vină, mai curînd decît îmi închipui eu), Țepeneag are să trateze astfel :

„Îl vrei pe Nedelcovici ? – ia-l, fă borș din el, mie nu-mi mai trebuie ! Vrei să-l arunc pe Sorin Alexandrescu ? Acum, pe loc îl las din brațe ! Uite !"

Bine-ar fi să fiu un profet mincinos. Din nefericire (și pentru mine) sunt doar o gură-spurcată ; o cobe.

Deci pionul Nedelcovici a fost pierdut – ce contează un pion la o mare partidă ? Ne coace el, Țepeneag, ceva – doar în luna lui Coctorium ne aflăm...

Prima încercare : în-forță (și în secret) – nu i-a mers : strigătele Monicăi Capitoline au dat alarma, au chemat scriitorii români la arme ! – că tot se apropie Bicentenarul Revoluției Franceze... Mare-le-șahist are să adopte altă tactică, aplice altă variantă : „deschiderea Dimov" (nu știu care poate fi, contează doar numele-trambulină) ; sau „gambitul cal... inescului" (de ce nu l-ar băga pe Matei, ca pe un cavaler-fără-prihană, ca să o tragă pe coarda estetismului, a culturalismului, a anti-politicului... ? În fine, a profesionalismului-scriitoricesc...).

Mă întreb ce are să zică (știu !), ce are să facă (nu știu) un... neprofesion(al)ist ca Dorin Tudoran.

Ia să mă întorc eu, sedentarul, la cafiné, acolo să mă pot gîndi în pace la ce-ar putea zice-face Tudoran :

A trecut pe-aici : mai amar, mai amărît, mai... apucat, cum ne zice Monica Lovinescu amîndorura (nu totdeauna cu tandrețe...).

Cînd mă uit la el, mă văd pe mine. Aș vrea să pot spune : pe mine, cel care eram... Asta ar însemna că nu-mai-sunt, ceea ce nu îndrăznesc să nădăjduiesc. Singura deosebire dintre Tudoran și mine : eu sunt nu doar mai în vîrstă, dar și mai vîrstnic ; mai bătrîn, mai îmbătrînit, deci, mai obosit decît el. Asta, în general. În special, eu am un avantaj con-si-de-ra-bil față de Tudoran : nu sunt salariat

al americanilor – ca el, la *Vocea Americii,* nu sunt nici colaborator, fie și ocazional, al *Europei libere* – într-un cuvînt : sunt liber (nu ca bietul de el...) ! El este legat de mîini, prin pîinea-zilnică, de la *Voice* ; și de picioare legat, prin *Agora* – n-o fi chiar același organism care finanțează revista, dar tot guvernul american îl alimentează pe finanțator. Poate și din această pricină se arată atît de pornit împotriva americanilor.

Are dreptate : prin '83 (sau poate '82 ?), cînd a făcut călătoria încoace, cu soția, Bernard îi promisese post la *E.l.* Dacă ar fi „rămas" atunci, ar fi intrat, fără discuție – poate și soția lui ar fi găsit un post, tot acolo. Dar n-a, nu s-a putut : le rămăsese acasă, în România, fetița (cu un an mai mică decît Filip), cum putea să se despartă o mamă de copil, pentru... cel puțin un an (de demersuri, presiuni în vederea recuperării lui) ? Acest singur argument și ar fi fost suficient, n-ar fi fost nevoie de altul...

Oricum, cînd era în toi „cazul Tudoran", noi cei de-aici (Cei-Fără-Țară) am făcut ce ne-a stat în putință ca să-l ajutăm să se țină pe două picioare. Monicii au întreținut la *E.l.* „presiunea", pe de altă parte eu am intervenit pe lîngă René Tavernier, ca să-l primească în PEN Club... Numai că, între timp, Bernard murise și, o dată cu el, postul promis la radio. Cu Monica și Virgil ne întrebam adeseori, cu îngrijorare, dacă n-ar fi fost mai bine să nu fi existat acea promisiune... După un interimat de vreun an, a murit și Cismărescu (Gorun) – și a venit Vlad Georgescu. Am oftat ceva mai ușurați : în România, prietenul cel mai fidel al lui Tudoran era Mihai Botez – or, Botez era bun și vechi prieten cu Vlad...

Tudoran „a ieșit" printr-o filieră americană și catolică – cu un popas la Roma. S-a stabilit provizoriu pe undeva, prin nord-vestul New-York-ului – o ducea greu, dar măcar avea locuință...

În toamnă, din cei vreo șapte-opt intelectuali din România pe care îi propusesem să fie invitați la un colocviu cultural (european – la Madrid)... – ia să-i număr, totuși, ca să nu uite ei înșiși : N. Manolescu, Andrei Pleșu, Gabriel Liiceanu, Gabriela Adameșteanu, Ileana Mălăncioiu – numai lui Mihai Botez i s-a dat pașaport... Ne-am cunoscut pe aeroportul Orly, el m-a strigat pe nume, iar cînd mi-a spus că e Mihai Botez (eu nu-l știam, nu-i văzusem nici măcar o fotografie), ne-am... pe dată îmbrățișat. Am zburat împreună, iar la Madrid, spre bucuria amîn... treiora, la hotel, l-am întîlnit pe Tudoran (tot prin mine invitat), venit din America. La colocviu l-am prezentat lui Glucksmann, lui Jean-Marie Benoist, lui Pavel Tigrid, lui Antonin Liehm, iar „în afară" lui Vintilă Horia (pe care l-am și vizitat, în trei, acasă) și foarte-simpaticului (dar atît) Don Aurelio Răuță... În fine, la

Paris ne-am întors împreună (Mihai Botez și cu mine) ; cît a mai rămas, a stat la noi.

Urma să se întoarcă în România prin München. Eram convins că Botez are să pledeze – cu ardoare și cu succes – cauza lui Tudoran pe lîngă noul director al *Europei libere,* Vlad Georgescu...

Sunt convins că a pledat-o – cauza – dar Tudoran n-a fost angajat. „În schimb", cum se spune – iată, n-am spus : „în locul lui Dorin Tudoran"... a fost angajat... Gelu Ionescu ; și Raluca Petrulian ; și Anca Giurchescu ; și Askenazy ; și Hurezeanu – cu toții : dîrji, neînfricați luptători împotriva comunismului, în general, ai ceaușismului, în special ; ca să spun lucrurilor pe nume : nu te mai puteai învîrti, în România, din pricina opoziției antibolșevice a alăturinumiților ; din cauza rezistenței (active !), doar pe ici-pe colea culturale, încolo pe-față rezistența rezistenților – hai să-i mai numesc o dată, să nu se plîngă că n-au intrat (ca Țepeneag) în, asta, zi-i pe nume... : Gelu Ionescu-Bombonel ; Raluca Petrulian, Anca Giurchescu (cele două fete : adevărate Ane Ipătești ! – combătuseră puternic, bătuseră chiar și două covoare !), Askenazy (habar n-am cine a fost, dar știu că acum, la München, se arată extrem de curagios – nu chiar ca Gelu : e și greu), în fine, utemistul sibian/protejatul Blandian', după chipul și asemănarea Arpagicei combativitatea, în România, a Emilului. Aceștia, cu toții, au fost angajați – la *Europa liberă* ; aceștia și încă alții – în trecut, cu tot atît de bune dosare de cadre – Tudoran însă ba. El nefiind corespunzător...

2. ...*pe Vlad Georgescu...*

Pe atunci, prin '85-'86, colaboram și eu, cînd și cînd, la „Actualitatea românească", pe timpul lui Cismărescu chiar și cu cîte un text pe lună. La începutul directoratului său, Vlad Georgescu îmi propusese o colaborare săptămînală și, o vreme (cam cinci săptămîni) a mers. Apoi... n-a mai mers : materialele nu se difuzau, dar nici nu mi se spunea motivul pentru care nu merg... Am aflat foarte tîrziu, mult după ce încetasem de a mai trimite – în ordine, erau :

– „prea se bagă în domeniul meu – istoria – el, care nu-i istoric de meserie" ;

– „prea îl înjură pe Ceaușescu – îl putem critica (constructiv), fără să-l insultăm."

În fine, pe al treilea nu l-a formulat niciodată, l-am dedus, mai tîrziu, din discuții :

– „prea îi atacam pe niște fini intelectuali – și istorici de meserie" (nu ca mine) – prieteni de-ai lui, de-ai casei, sau poate chiar

neamuri : Dinu C. Giurescu, specialist în Ceaușescu-contemporanul-vostru ; Condurache, specialist în Herodot-istoricul-de-curte-al-lui-Ceaușescu...

Mult mai des decît înainte, cînd îi eram colaborator, Vlad îmi trimitea vorbă prin Monica Lovinescu : că el mă iubește (chiar așa !) ; că el mă prețuiește (nespus) ; că de ce m-am supărat eu pe el ? La un moment dat i-am scris, explicîndu-i „pentru ce". Mi-a răspuns – prin telefon – că... „materialele trimise n-au fost difuzate, fiindcă... se învechiseră"... Firește, unele texte, ținute în sertarul lui, în ale lui N.C. Munteanu (altul care, de cîte ori îl punea Vlad să-mi telefoneze, începea printr-o declarație de amor !), se chiar învechiseră – dar ce vină avea autorul de mine ? Însă chiar așa, „învechibilele" erau puține, eu neîncercînd să fac jurnalistică propriu-zisă.

În 1987 m-am supărat de-a binelea : după mai bine de un an de iubire-transmisă-prin-Monica (sublimă, dar vorba celuia...), Vlad m-a invitat la München, „să sărbătorim, la microfon, împlinirea unui deceniu de la mișcarea cu pricina". I-am răspuns că regret, dar nu răspund invitațiilor la nunți-și-înmormîntări ; dacă ține să amintească de „momentul '77", să organizeze o masă rotundă în redacție, în care N.C. Munteanu, Raluca Petrulian – și mai cu seamă Gelu Ionescu –, participanți activi la „pricina mișcătoare", să povestească ei, în lung și-n lat, ce au făcut ; și cum – și mai ales pe unde (atunci, în 1977).

Anul trecut am aflat că e grav bolnav. I-am scris cîteva cuvinte de – să zic : îmbărbătare ? nu e potrivit spus, în fine, i-am scris că *faptele* lui (scrierile – pentru care și el făcuse închisoare) au să rămînă – asta să ne consoleze.

A murit. I-am scris soției sale – în același sens.

Nici vorbă, moartea lui Vlad Georgescu m-a afectat. Nu avea importanță că noi doi nu ne înțelesesem niciodată (repet : niciodată) – important fiind : Vlad Georgescu era singurul care se manifestase, în România de după 1964 (anul decretului) – și fusese închis pentru asta... Singurul semn de întrebare : în ciuda faptului că se agitase, că făcuse închisoare (deci... perturbase și el bunele relații ceaușisto-americane), americanii îl numiseră în fruntea *Europei libere...* (dar acesta se neutraliza el însuși). Desigur, se aflase în termeni buni cu indivizi ca David Binder și mai ales cu ambasadorul James Barnes jr. (cel care, la București, făcea politica lui Ceaușescu, nu a lui Jimmy Carter...), aceștia l-ar fi putut ajuta să iasă din pușcărie și din România – dar nu și să fie uns director al postului de radio. Oricum, politică internă americană sau ba, cert este că, sub Vlad Georgescu, s-a putut vorbi, în fine, la un post american, despre Basarabia – cum anume, asta nu mai depindea de el...

Între timp (adică binișor înainte de moartea lui Vlad), „ieșise" (din România) și Mihai Botez. În drum spre America, trecuse și pe la Paris – tot la noi trăsese. I-am, din nou, împărtășit îngrijorarea : cu Tudoran nu era deloc bine ce se întîmplă – în afară de adaptarea la mediu, inevitabilă – și i-am sugerat (deși nu era nevoie, ei fiind vechi și buni prieteni) să... să facă ceva pentru Dorin, doar și el, Mihai, avea o mie de relații printre americani și tot din „cercul Barnes", făcătorul de politică la Departamentul de Stat...

Se vede însă treaba că nu s-a putut – de altfel, nici Botez însuși nu și-a găsit locul ; nici timpul... Șade la Standford, California, profesor de nuștiuce, dar foarte util, își vede de sufletul numai al său.

Cum-necum, Tudoran a intrat la *Voice of America*, ca redactor simplu, sub șefia lui... Andrei Brezianu !

Așa fiind viața ! Este adevărat că Gelu Ionescu nu e șef la celălalt post american, *Europa*, însă numai privindu-i înțelegi care-i portretul-robot al românului agreat de americani și pe dată angajat...

3. *...de asemeni, cum stau lucrurile cu* **Europa liberă...**

O vreme, în primăvara asta, Dorin sperase că Botez avea să fie numit director, în care caz l-ar fi luat și pe el la München. S-au petrecut însă niște manevre de culise în care Botez și Tudoran, aliați ai lui Ratesh, au fost anihilați de același Ratesh – actualmente director al *E.l.*...

Am impresia, aproape certitudinea că Tudoran, înșelat, se înșeală : fiindcă, principial, nici Botez, nici el n-ar fi putut avea încrederea americanilor ; din motivul pe care-l știe și el, l-a aflat, în vremea din urmă și Botez : „disidenții", acei români care s-au manifestat pe față, în România, împotriva comunismului și mai ales împotriva lui Ceaușescu – chiar dacă faptele și cuvintele lor au fost popularizate prin *E.l.* – o dată aflați în Occident, nu pot lucra la *E.l.* : fiindcă au „atentat la bunele relații americano-române". În rapoartele lor, mai mult sau mai puțin secrete, prin „jurnaliștii" americano-securiști (precum canalia de David Binder), „disidenții" sunt încondeiați în cea mai pură tradiție de serviciu de cadre comunist. Iar ca să știe tot Americanul că alde noi suntem „inutilizabili", ni se face portretul, atît... individual (de pildă eu, sub condeiul lui Binder, sunt : „isteric", „egoist", „prost", „paranoic"), cît și cel „politic" – de o limpezime de cristal... comunist : și eu (dar nu doar eu) sunt considerat „agent KGB" ! Pentru că, nu-i așa, am sabotat ceaușismul american.

Spre deosebire de noi, „disidenții" - mai exact : în opoziție cu noi - se află... Ei bine, cei care sunt angajați la posturile lor de radio, „apții". În primul rînd, „profesioniștii" - și nu : indiferent-de-faptul, ci, de-a dreptul : tocmai-de-aceea - care, în România, au lucrat, fără rușine, fără probleme de conștiință, la *Scînteia*, la *Lupta de clasă*, la *Agerpres*, la *Tembeliziune* etc. În al doilea, „deținătorii de secrete" : foști-tovarăși-juști, în România, deveniți, în ochii americanilor, băieți-utili - o dată, am mai spus, fiindcă ar fi deținători de secrete (ceea ce nu este deloc cazul cu „disidenții" - marginalizați în România, pestiferați în Occident) ; în al doilea rînd, pentru că aceștia, aleșii, „apții", din rasa lui Bombonel, Bambi, nu vor îndrăzni niciodată să cîrtească împotriva americanilor (care le dau o pîine), cum n-au cîrtit contra românilor care le dădeau o pîine... A treia categorie de acceptabili : cei care, prin relații-personale sau de grup (dar îndeplinind și condițiile de totală inactivitate disidentă, opoziționistă, în România - ba chiar, ca să spunem așa, din-contra), pătrund în pîine, își fac loc, la rîndu-le (solidaritate de discreți) fac loc prietenilor, verilor, cuscrilor, cumnatelor, nepoatelor etc. Aici intră mai ales evreii ; apoi ne-evreii prieteni, neamuri, clanuri ale deja-intraților (în pîine).

Așadar, Tudoran se înșeală pe jumătate - jumătatea cu iluzia (că Botez ori el ar fi intrat la *E.l.*, dacă n-ar fi fost luxați de Ratesh). Luxați erau ei din chiar momentul în care au deschis gura, în România și au protestat, au făcut scandal, „și-au dat în petic", „au periclitat bunele relații americano-române" ; din acel moment, și-au semnat condamnarea la moarte (americană). Alde noi, „disidenții", din chiar clipa în care ne-am manifestat, cu glas tare, în România și ne-am riscat pielea și viața (și țara !), am devenit, în ochii Serviciilor de Cadre americane (și nu numai ai lor), cel puțin *suspecți* ; dacă nu de-a dreptul : *inamici*. Deși *E.l.* se laudă, se disculpă, de la o vreme, că nu mai aparține de CIA, principiul recrutării a rămas același ca în serviciile de spionaj : sunt apte exact persoanele cenușii, incolore, inodore, cele care au trecut prin apa României ca gîsca pneumflatică - ba, dacă, acolo, au colaborat cu comuniștii, cu atît mai bine : „dețin secrete" ! Motivînd că „postul de radio are nevoie de jurnaliști, nu de... scriitori", americanii au selecționat jurnaliști care scriu de parcă ar săpa la șanțuri, iar atunci cînd se conving pînă și ei, americanii, că alesul lor nu este în relații măcar normale cu cuvîntul scris, atunci îl... urcă în grad, îi dau un post de șefuleț, chiar de șef - ca și în România comunistă, șefii pot fi analfabeți, la urma urmelor, ei dau ordine, nu le execută ; explică altora - verbal - cum se scrie, ei suferind de, nu-i așa, crampa-pianistului...

Așadar, americanii au angajat, angajează nu de-alde „apucați" (citește : compromiși din punctul de vedere american, prin... scandal politic) ca Tudoran, Botez, Țepeneag, Tănase, (eu), - nu, Doamne-ferește ! Îl... preferă (și cum !) pe un Bambi Brezeanu - uns șef la *Voice*, tocmai pentru că în România a avut înțeleptul obicei de a se deplasa în patru labe (s-ar fi folosit și de o mie - dacă ar fi fost miriapod), s-a comportat cu o prudență legendară (cînd spuneai despre cineva : „curajos ca Bambi", erai, pe dată, înțeles), iar o dată în-post (oficial), a făcut să-i vină și nevasta (ca turist) - caz unic în analele... pașapoartelor ; profesionalmente, scrie... Dumnezeu știe cu ce alt-instrument (sau organ) scrie jurnalistul Bambi - de aceea rar „se amestecă" - dar și cînd se amestecă, despre cine, despre ce scrie Șeful Bambi ? Despre viața-și-opera scriitoarei Sanda Târziu, ca din întîmplare soția lui, proprie și personală ! Și ce le pasă americanilor că jurnalistul Brezianu este incapabil să aștearnă pe hîrtie o singură frază, nu : genială, doar : normală - le este extrem de util, ca paznic și îndrumător (parcă am mai auzit chestia asta), dar și mai util pentru politica-generală, fiindcă Bambi a ajuns să chiar creadă în adevărul rolului învățat pe dinafară - anume că adevărații patrioți români sunt cei care - ca el, Bambi - în România, s-au comportat „discret", nu au făcut scandal ; și reversul : „scandalagiii", „disidenții" sunt anti-patrioți, anti-români, fiindcă ei, acești agitați („apucați") nu s-au agitat de capul lor, ci, atenție ! - manipulați de Securitate (adevărat, concede Bambi : unii fără să-și dea seamă că sunt marionete !), ba chiar de KGB ! Fiindcă cine are interesul să mineze excelentele (și trainicele !) relații americano-române, dacă nu Securitatea stalinistă (deci : „anticeaușistă" !) și, desigur, rușii, supărați-foc pe „independența" ceaușească ! Această fină, subtilă (și exactă) analiză (în cea mai bună tradiție americană, de pe urma căreia au fost repurtate strălucitele succese și în Vietnam și în Cambodgia și în Iran - iar acum în România), Bambi o „împărtășește", mai puțin românilor (de-lămurit), cît americanilor (gata-lămuriți, doar ei au fabricat-o și au pus-o în gura lui Bambi-Gură-de-Aur). Vai, nu are nici consolarea că este singurul-purtător-de-cuvînt al Departamentului de Stat (Secția Barnes), fiindcă, de curînd, are un concurent : Dinu C. Giurescu. Exact, chiar el ! Chiar fiul tatălui său - un demn fiu, dacă ne rezemăm pe opera-i nemuritoare : *Istoria ilustrată a Românilor*, publicată numai în limbi de circulație - dar nu și în românește - în 1981, la Editura... Sport-Turism... Vajnicul și verticalul - și imparțialul, doar e istoric, ce dracu' ! - Dinu C. Giurescu, după ce, în România, a lins în toate sensurile și Partidul Comunist și statua lui Ceaușescu - chiar dacă nu figurează pe statele *Vocii*, face treabă-de-șef (al *Vocii*) : după ce repetă și el chestia cu disidenții-manipulați-de-către-Se-

curitate, își dă cu părerea și despre „tonul" emisiunilor de la *E.l.* făcute de Monica Lovinescu și Virgil Ierunca ; distinsul – acesta fiind cuvîntul ! – deci : distinsul-Giurescu-Fiul găsește că tonul emisiunilor culturale este „inadmisibil de critic" ; ba chiar „de-a dreptul violent" la adresa „culturii din patrie", zice patriotul-fiu ; atît de... „nepotrivit, încît face mare deservicii !"

Măi, drăcia dracului ! Carevasăzică așa : tonul violent din Occident dăunează culturii neaoșe, protocroniste, național-comuniste ! „Critica politicii culturale interioare" – *cui* anume va fi făcînd „deservicii" – distinsul continuator al hagiografiei voievodului – fie el rege, mareșal, secretar-general – distinsul cu același nume uită, cu distincție, să precizeze – eu nu uit cui anume face deservicii : comunismului tricolornic de la București, în general, în special, „Conducătorului" – ilustrul său tată, și el distins-istoric, apărase (și el), cu eroism, „onoarea" lui Codreanu, a lui Carol al II-lea, a lui Antonescu – depindea cine era mai mare și mai tare : fiul, consecvent, pe a lui Ceaușescu.

Cum Românul nostru (spre deosebire de toate-toate celelalte neamuri – începînd cu Ungurul, continuînd cu Ovreiul...), el este cel mai foarte deștept (asta fiind una dintre calități) ; a doua : Românul este capabil să deosebească binele de rău, urîtul de frumos, moralul de imoral – iată o probă (dacă mai era nevoie de probe...) ieșită de sub peana lui I. Rațiu – și el dintr-o dinastie, dar nu ca a Gireștilor, de hagiografi, ci ca a Memorandiștilor, oameni care și-au riscat viața pentru adevăr, pentru dreptate. Așadar, iată ce scrie – despre Dinu C. Giurescu – însuși Ion Rațiu, în organul dumisale (*Românul liber*, anul V, nr. 8/89 – deci proaspăt) :

„Profesorul Giurescu, cu talentul și cunoștințele sale, nu este un disident (...). El a trebuit să facă în lucrările sale din trecut anumite concesii, altminteri n-ar fi văzut lumina tiparului (...). El a fost totdeauna loial poporului român. *Ethosului* (sublinierea aparține urmașului Memorandistului – nota mea) românesc."

Limpede ca mintea Ardeleanului (cel) de pe urmă, ceea ce dă, negreșit :

Dinu C. Giurescu este loial poporului român (ba chiar și *ethosului* !) – pentru de ce ? Pentru iată de ce – *apud* I. Rațiu : pentru că... el (Giurescu) a făcut „anume concesii" – altfel concesiile cu pricina nu ar fi văzut lumina tiparului. Tocmai de aceea Giurescu este *loial* poporului (și, din nou : *ethosului*) – spre deosebire de... „disidenți". Și, ca să continuăm logica rațiană, pentru de ce „disidenții" nu sunt... loiali poporului (și *ethosului*, mă rog frumos) ? Limpede ca lumina zilei : „disidenții" *n-au făcut concesii* !

4. ...*și chiar cu Raluca Petrulian...*

Se înșela, deci, Tudoran cînd intitula cuvîntul-înainte al revistei *Agora* : „Nu !"

Cum poți construi pe o negație ? De ce să anunți ce anume *nu* vei face, drege, publica într-o revistă numită *Agora*, nu altfel (de pildă : „De vorbă cu mine însumi"...) ? Și de ce, dintru început, să ataci oameni și idei care nu-ți convin ție, Dorin Tudoran ?

Tudoran ne-a trimis „Nu"-ul său, de probă : să-i facem băgări-de-seamă. Proiectul a produs vîlvă, jenă, respingere, chiar mînie – după caz. Culmea ! – și pe mine m-a deranjat arțagul ; și refuzurile ; și copitele date în „anumite persoane". Am discutat îndelung cu Monica și cu Virgil : „Ce era de făcut cu băiatul ăsta ? Cu «apucatul» nostru ?" În cele din urmă am ajuns la concluzia că... nu era nimic de făcut, nu atît cu băiatul, cît cu textul. Eu am fost acela care am zis : dacă ne-am afla (cu Tudoran) față către față, am putea discuta : ne-am putea disputa... în liniște, ore, zile, nopți și ar ieși, din cearta noastră... ce ar ieși, oricum, un consens. Însă dată fiind afurisita de depărtare geografică... Prin scrisori, nu putem comunica, în asemenea împrejurări : scrisoarea consemnează o stare de... definitiv, chiar în șovăieli, chiar în întrebări-fără-răspuns ; pînă ajunge mesajul la celălalt, trece un timp – timp în care expeditorul și-a nuanțat părerea, dacă nu de-a dreptul schimbat-o. Iar cînd celălalt răspunde, tot prin scrisoare, răspunde la... – la ce ? La o chestiune demult depășită, nu ? Telefonul ar constitui o soluție mai... rapidă – dar cine își poate îngădui să plătească atîta... ceartă-din-care-să-iasă-adevărul ? Așa că am ales... abandonul ; fiecare o să-i scrie lui Tudoran că... este de acord cu „Nu"-ul – ca să nu mai lungim boala, mai ales : ieșirea revistei...

Și *Agora* a ieșit – așa. Cu, în frunte, cornul înțepăcios, agresiv, apucat al cuvîntului-înainte tudoranesc.

Mare indignare, mare (de la mic la mare) ! Supărați-foc, în primul rînd, vizații-excluși politicamente : extremiștii – care, oricum, n-ar fi avut acces la o publicație cultural-literară, dar aceștia erau revoltați de... comunismul (ori, mai nuanțat : stîngismul) lui Tudoran. Peste aceștia s-ar fi putut trece, fără pagubă – dar peste ceilalți ? Peste „adevărații intelectuali" ?

Cu prima categorie avusesem și eu de a face – avusesem timp, un deceniu – dar nu angajasem polemică, deși mă ardeau ficații să le dau peste bot ; boilor. Însă nu aveam... organ – unde să-mi public replicile ? Fusesem silit să o las moartă, în primul moment, consolîndu-mă că... n-o să-mi pierd timpul și energia cu niște nimeni, că doar

n-o să mă bag în tărîțe, ca să mă mănînce porcii... (și rău procedasem : ar fi fost necesar să-i croiesc peste rîturi, de cum le întinseseră spre mine – dar, încă o dată : unde ? – în ce publicație – doar nu în *Limite*, nu în *Ethos*, pentru că acestea, din principiu, nu se angajau în polemici cu exilul, apoi, apărînd ele atît de rar, n-ar fi fost păcat de spațiul-tipografic să fie cheltuit cu... fleacuri ?).

Cu a doua categorie, cu „adevărații intelectuali" însă nu avusesem de-a face. Aceștia, față de mine, se mulțumeau cu... vorbe-vorbele, înde ei, despre „nivelul scăzut" – al meu.

Mărturisesc : răspunsul dat lui Tudoran de Raluca Petrulian (textul a circulat binișor înainte de a fi publicat în *Agora*) nu mi-a displăcut ; ba chiar l-am găsit... adecvat ; și bine-scris. Cum să nu aibă dreptate R.P., din chiar titlu : „Puterea de a spune da" (care titlu spunea... multe) ? Cum să nu subscrii la un adevăr precum – citez : „In țară, primul pas – adică puterea de a spune NU dictaturii, minciunii, lașității, oportunismului, alibiurilor de tot felul (...) este o premisă absolut necesară (...). Cu atît mai necesară devine aici, în condițiile libertății exterioare, puterea de a face pasul al doilea, cel pozitiv, depășind o stare de spirit ancorată predominant în negație"... ?

În continuare, cum să nu fii de acord cu spusele-scrisele Ralucăi P. : „lipsa de maturitate politică a intelectualului român" ; cu „necesitatea unui dialog politic mai lucid, mai puțin provincial, mai profesionist" și, în fine : „să accentuăm (în *Agora* – nota mea) ceea ce ne unește, nu ceea ce ne divizează" etc., etc.

Cît despre intervenția lui C.A. Mihăilescu, îi atrăsesem atenția lui Tudoran, în scris, că nu-se-face să amendeze textele altora, în subsoluri abuzive, în note-de-picior cenzuratoare (o făcuse, în nr. 1, la V. Frunză à propos de „Cogito" al lui Bacovia ; în nr. 2 se legase de o notă bibliografică în care, à propos de Caragiale, era pomenit numele lui D.R. Popa).

Cîrteala permanentă – la urma urmei : provocarea (ca să aibă, și pe mai departe, drept-de-replică), acestea nu mi-au plăcut – și i-am scris : dar, scriindu-i, spunîndu-i că „nu se face" – mai ales nu se făcea să angajeze discuții cu un CAM – s-a întîmplat un lucru straniu (ceea ce nu m-a împiedicat să pun scrisoarea de reproșuri la poștă) : „Balanța" – vorbesc de zodia mea... – a început să se încline către Tudoran. Bine-bine, CAM îmi era, dinainte, antipatic : umflat, prezumțios (și obraznic). Dar Raluca Petrulian ? La o re-lectură, textul ei mi s-a *altfel* luminat ; mai exact : s-a întunecat, *altfel*. Era ceva în neregulă cu adevărul lui, al textului, al ei, al autoarei. Firește, noi, „aici, în condițiile libertății exterioare", nu avem voie să facem, precum comuniștii, serviciu de cadre, să-i căutăm pe oameni la dosare,

să ne întrebăm, întîi, cine-ce-cum este autorul, abia apoi să ne aplecăm asupra textului.

Așa e. Noi, aici-în-condițiile... nu trebuie să facem altora ceea ce nouă nu ne-a plăcut să ni se facă, „acolo, în condițiile"...

Și totuși... Ce zice notița bio-bibliografică de la finele numărului 3 al *Agorei* ? Zice : „R.P. : născută în 1950 (deci : are 39 ani) ; Facultatea de limbi germanice din București, licența în 1973 (la 23 ani) ; părăsește România în 1978 (la 28 ani, după 5 ani de «funcționare» acolo-în-condițiile...), stabilindu-se în Germania Occidentală (foarte bine, dar ca ce : ca «repatriată», fiind «etnic-germană», măcar după o strămătușă ? Ca «refugiat politic» ?). Din 1983, redactor la *Radio Europa liberă* (foarte bine, mai ales că «la Stuttgart a urmat cursurile unei facultăți de ziaristică»)". Mai departe, „cîteva titluri de analize publicate în presa din exil : *Alternative federale europene, Viena la 1900, Despre noi, românii.*"

Foarte bine. Acolo-în-condițiile, R.P. s-a descurcat – ca *„noi Românii"*, astfel încît nu s-a auzit de viața-și-de-faptele ei – altfel am fi știut și noi de dincoace ; „a părăsit România în '78 și s-a stabilit în Germania" – foarte frumos că, în plus, a urmat cursurile unei facultăți de ziaristică... Și mai frumos că *Europa liberă* a angajat un element-atît-de-pregătit – licența la București, certificatul de jurnalist la Stuttgart...

Ce va fi avînd Tudoran de împărțit cu o astfel de persoană – și bine-pregătită și bine-crescută (a i se citi, chiar în *Agora* nr. 3, textul cu pricina) ? Bine-bine, Tudoran o fi avînd motivele lui – o va fi cunoscut personal, li se vor fi ciocnit interesele, pe arena scaunelor de la *Europa liberă* – dar eu, domnule ? Ce am cu „fata", domnule ? De ce încep a strîmbare din nas ?

Pentru că sunt mai aproape de Tudoran decît de Petrulian. Nu atît de aproape cu-inima, cît cu-viscerele. Fiindcă și eu sunt, structural, un... negator, un destructor, un Nu-ist de profesie. Fiindcă și eu, „în țară, am avut puterea de a spune NU dictaturii, minciunii, lașității, oportunismului, alibiurilor de tot felul" (am citat din R.P.) – ca Tudoran. Dar NU ca Petrulian.

Pentru că și eu, spunînd Nu-ul, mi-am (pro)pus pielea pe băț – acolo, pe bățul Securității, „dincoace" pe bețele extremiștilor de dreapta (ceea ce, la urma urmelor, nu mă mai miră), dar și în-bețele „rezonabililor", ale iubitorilor de „dialog", ale „constructorilor" (în dezacord cu „negativiștii destructori"), ale băieților și fetelor de familie-bună, ale bine-crescuților ; ale celor care își imaginează că buna-creștere, buna-pregătire (intelectuală, desigur) și o scriitură alertă, „de ținută" (intelectuală), îi scutesc de... propriul lor trecut – dacă nu de-a dreptul rușinos, atunci rușinabil – (pînă și *„noi, Româ-*

nii" suntem niște persoane bipede !) – prin... ne-curajul de a spune, acolo, în România, *NU* ! „lașității, oportunismului, alibiurilor de tot felul, pseudo-tacticilor, pseudo-realizărilor, etc." (se observă : re-citez cu plăcere, cu poftă !) ; ale celor care (vorbesc, în continuare, de... bețe) își imaginează că... culturalul primează (parcă aș auzi un glas de pe un munte...), că memoria trebuie abolită, ca să nu dea seama de morală și că, la urma urmei, este suficient să nu fi făcut mari-porcării, în țară, pentru ca, în exil, să dai lecții de bună conduită, de logică, de dialog – celor care au memorie și cred că, totuși, ceea ce se cheamă etică nu este o chestie de care te poți dispensa, fără pagube.

Chiar așa : *cu ce drept* îi contestă Petrulianca (și CAM-ul) lui Tudoran dreptul de a spune *NU* ! învîrtiților, strecuraților, fofilaților, atunci, iar acum dătători de lecții ? Ce au investit, acolo, în România, ultragiații de aici ? Cu ce *obraz*, i-o spun, de-la-obraz lui Tudoran acești înțepați (și totodată „echilibrați" – nu „apucați", ca alții) ? Iată, Raluca Petrulian crede – și o scrie : „cred că tonul agresiv și incomod trebuie să devină mai subtil, ideile mai clar orientate către un țel major..." Și, firește, un asemenea „sfat", o astfel de „sugestie" (politicoasă, bine-crescută) întrunește cvasi-unanimitatea intelectualității românești exilate. Dar oare de ce – întrunește încuviințarea, pe de o parte, pe de altă parte, neîncuviințarea ? Pentru simpul motiv că intelectualitatea românească exilată a fost, în cvasi-unanimitate, neagresivă, „comodă", în România, iar aici, în exil, cere „un ton (...) mai subtil, idei mai clar orientate către un țel major"...

Să auzi și să nu-ți crezi urechilor ! „Țel major" ! Raluca Petrulian a descoperit, în exil (dacă este o exilată, nu doar o mutată), un „țel major !" – nu contează care ar putea fi acela, contează că este „urmărit" de „profesioniști" – nu de „amatori" ; de „lucizi", nu de „impresioniști" – iar în tabăra primilor intră, negreșit, intelectualii-adevărați, precum desigur, Raluca Petrulian, în primul rînd, apoi : C.A.M., apoi Gelu Ionescu, apoi Andrei Brezianu, apoi Dinu C. Giurescu, apoi... apoi aproape toți cei care, acolo, în România, au tăcut, s-au strecurat, au făcut „cultură, nu politică", iar după ce și-au mutat domiciliul în Occident – ca, desigur : „refugiați politici", se bat în piept, indicînd... adevăratul, unicul „țel-major".

Dar ia să stăm, în continuare, drept – și să judecăm drept. Ce-ar fi dacă am face un apel, ca la armată ? Ce-ar fi dacă ne-am număra, dacă ne-am lua la rînd, fiecare după *faptă*, nu după vorbele curajoase, rostite abia în exil ?

Întru apărarea „celor treisprezece de la București", doar în două-trei zile, s-au adunat pe lista semnatarilor peste șaptezeci de doar scriitori ; nu toți cei ce ar fi semnat – dacă ar fi putut fi contac-

tați la timp – altfel, am fi depășit suta. Aceștia numai scriitori, dar mai sunt intelectuali nescriitori : profesori, cercetători, istorici, ca să nu mai vorbesc de „intelectualii" medici, arhitecți, ingineri ; ca să nu mai amintesc de „intelectualii pur-artiști" : pictori, sculptori, graficieni, compozitori, regizori, interpreți, actori etc. Cît ar zice un total – al intelectualilor români în exil ? Cinci sute ? Șapte ? O mie ? Mai mult ?

Fie și doar o mie – din aceștia (cu toții cerători de *azil-politic*) : cîți au spus un *NU* ! politic, acolo, în România ? Păi ia să-i numărăm, degetele de la două mîini ajungînd.

Să-i luăm, cronologic – ca să nu fie supărare pe „intensitatea Nu !-ului" (și pe... cantitatea de consecințe a rostirii) :

1 : Țepeneag ; 2 : Tănase ; 3 : Frunză ; 4 : Totok ; 5 : Calciu ; 6 : Tudoran ; 7 : Botez ; 8 : Negoițescu ; 9 : Nedelcovici – iar la urmă, doi ne-români (neaoși) : Vasile Paraschiv și cu mine.

Ar fi trebuit să figureze și I. Vianu – însă el s-a rostit (de altfel, într-un text simțit) doar atunci cînd plecarea din țară – legală – i-a fost întîrziată ; s-ar putea obiecta (oh, fiecare listă cu obiecțiile ei, care de care mai justă, mai întemeiată) că Totok n-ar avea ce căuta, el fiind șvab – în care caz, de ce nu intră Hertha Müller ? Apoi : ce caută Negoițescu – doar el s-a retractat, în '77 ; și ce... curaj este acela, al lui Nedelcovici, „doar" de a încuviința publicarea în Occident a unei cărți respinse în... Orient ? Și ce-o fi căutînd, într-o „listă de intelectuali", Popa Calciu ? Dar „țiganul de Paraschiv" ?

Fiind jurnalul meu, fac eu lista (în care, cu totul abuziv, mă includ). Indiferent de gradul de simpatie (ori antipatie), i-am numărat pe cei care, în România, au spus : *Nu !* și au suferit din pricina acestui *Nu*.

Firește, din punctul de vedere al băieților și al fetelor care ne trag de mînecă (să le mulțumim că încă nu ne-au tras și de urechi !), nu se face... să ne dăm în petic ; nu se face să fim măgari și violenți față de cei care, nu-i așa, urmăresc un „țel major", dialogînd, nu începînd prin a zbiera : *Nu* ! Dezbătînd lucid, nu visceral ; acceptînd că toată lumea are dreptul la opinie, nu doar cei care...

Toată lumea are dreptul la „opinie" dar, de pildă, Gelu Ionescu nu are dreptul la... lecțiile de curaj pe care le dă „colegilor din România", de la microfonul *Europei libere*. Uite-așa : din punct de vedere *moral* nu are acest drept – *un astfel de drept trebuie cîștigat*, or Gelu, departe de a fi fost un „călduț", a fost, în plus, un *descurajator* al altora, un „sfătuitor-sincer" al celor care *făceau* ceva ori aveau de gînd să facă.

Nu are dreptul *moral* un Brezianu – care, în România a fost un *antiexemplu* de moralitate a curajului, a demnității.

Și nu are dreptul Raluca Petrulian – în virtutea a ce fel de *faptă* ar avea ? Care a fost *Nu* !-ul ei, răspicat-rostit, în România – pînă la vîrsta de, totuși, 28 ani ?

Că aceștia își iau cu de la sine putere dreptul de a ne atrage atenția că suntem agresivi, vindicativi, nelucizi – cu un cuvînt : nocivi majorului țel (probabil : Rromânia) ; cu două cuvinte : anti-români, această *obrăznicie* le va fi venind, desigur din compararea statutului lor social cu al nostru : iată, ei sunt slujbași la americani, nu cunosc grija zilei de mîine, au, ca toți oamenii normali, concedii (ah, concediile lui Gelu Ionescu !) – pe cînd noi suntem tolerați cu cîte un text din an în Paștele Cailor – iar atunci, oare cine ne *cenzurează* ? Cine își amestecă pixul în scrisul nostru ? Un Gelu Ionescu – cel care, deși a făcut o carte despre „omonimul" său, Eugen Ionescu, scrie, negru pe alb, cu o consecvență demnă de o cauză mai bună, titlul „Cîntăreței..." astfel : „Cîntăreața ch*i*ală" – de mirare, nu ? El însuși, masculinul G*i*lu, nu riscă să devină... ch*i*l... Gelu Ionescu, pentru a cărui „soartă crudă" în România, în ajunul transferului la *Europa liberă*, s-au mobilizat, firește, toți prietenii săi, exilați, ca... recunoștință, o cenzurează pe Monica Lovinescu (un pasaj despre bunul său prieten, Adrian Marino – deși îi aparținea lui M. Sorescu, Monica Lovinescu îl doar cita...) și pe Virgil Ierunca (i-a eliminat un pasaj „critic" la adresa lui Valentin Lipatti). Dacă rămînem doar la *măgăria* gestului (fără să ne întrebăm ce natură vor fi avînd legăturile de suflet cu un Marino, cu un Valentin Lipatti) – acest Gelu ar trebui să fie descalificat moral pentru restul vieții sale.

5. ...*fără a-l uita pe de-neuitatul (uita-l-ar nenorocul !) Gelu Ionescu.*

Hai să-l „delaționez" :

Ne-am cunoscut în toamna lui 1965, eu ca re-student, el ca asistent de literatură universală, el fiind sugestia „Vlad sau Gelu" din *Bonifacia*. Cît timp am fost student, relațiile dintre noi au fost foarte... respectuoase : el abia intrase la Universitate, în 1956, cînd eu... plecam-la-oaste, ca să mă întorc după nouă ani – pierzînd, în fapt, unsprezece ani-universitari... Fără să fi devenit prieteni, eram, totuși, colegi-de-scris.

Zece ani mai tîrziu, în decembrie 1975, Marie-France Ionesco a venit la București. L-a întrebat pe Ion Vianu dacă Paul Goma o fi în București... Vianu a răspuns că nu suntem în relații, nu ne cunoaștem (aveam să facem cunoștință abia de Sfîntul Ion 1977, acasă la Negoițescu), dar l-a auzit pe Gelu Ionescu spunînd că Goma s-a

stabilit la Cîmpina... Marie-France știa că ne petrecem verile la Breaza, fără să ne „stabilim" ; și că Breaza nu e Cîmpina, însă Ion Vianu atîta știa (de la Gelu), atîta comunica.

Marie-France l-a întrebat pe Gelu : ce e cu... Cîmpina ? Gelu i-a explicat pe dată : Goma s-a stabilit definitiv la Cîmpina – nu-i cunoaște adresa, nefiind în relații „cu unul ca Goma"...

Marie-France n-a înțeles, a cerut să i se explice ce înseamnă : a avea relații „cu unul ca Goma".

Gelu Ionescu a explicat pe dată : Goma e suspect – a făcut atîtea și n-a pățit nimic ? Înseamnă că e omul rușilor ! De altfel, nici nu-l cheamă Goma, ci Efremovici, e evreu rus din Basarabia și-și face de cap în România...

Marie-France l-a întrebat dacă nu cumva prin gura lui vorbește Securitatea – cu Goma-spion-rus, cu Goma-stabilit-definitiv-la-Cîmpina – dar ce are Cîmpina cu... prefectura ?

Pe loc Gelu a schimbat tactica și tonul – a început să se plîngă, aproape să plîngă : el, Gelu Ionescu vrea să facă numai cultură, nu politică, el vrea să publice „cartea despre papă" (adicătelea : Eugène Ionesco – deh, ca între... Ionești) și... – de aici, Gelu a prins a scheuna : *i s-a spus* că, dacă vrea să publice cartea-cu-papà, să nu se atingă de kaghebistul Goma ; să nu aibă relații cu Goma...

Marie-France a băgat de seamă : Gelu nu avusese relații cu Goma. Gelu Ionescu a explicat pe dată : bineînțeles, nu – lui *i s-a atras atenția* să nici nu aibă – în viitor...

Între timp – preț de vreo săptămînă de la sosire – Marie-France a făcut vizite, a fost condusă, prezentată... A băgat de seamă : mulți dintre pictori și sculptori (dar și mai mulți dintre „istoricii de arte plastice"), deși nu mă cunoșteau, deși nici ei nici cumnatele lor nu citiseră un rînd de mine – știau : sunt suspect ; agent-sovietic. După „scandalul Tănase-Goma", Marie-France ne-a spus că pe „individ" (cel care sub numele de „Vișan" fusese însărcinat cu asasinarea lui Tănase și a mea, în 1981), ea îl întîlnise de mai multe ori în „saloanele" amicilor (acolo i se zicea „Moțu" și „Haiducu") – ca... artist el însuși, prieten-bun al artiștilor... La restaurantul Casei Scriitorilor, fără să fi întrebat în vreun fel de mine, a fost pe dată informată – și nu de oricine : de prietenul și al ei (măcar pentru că îi tradusese o carte), și al meu : Sorin Titel... L-a surprins (pe cînd îi spunea că eu m-am mutat „definitiv, cu copil cu tot, la Cîmpina") Virgil Mazilescu.

„Care, Cîmpina ? Dar acum o oră am trecut pe la el – e acasă, cu tot cu copil și cu nevastă !", i-a spus Mazilescu.

De acolo, de la Casa Scriitorilor, Marie-France a telefonat la noi. Și am răspuns pe dată (atenție : eram în 1975, cînd telefonul funcționa).

Deci, Marie-France a venit la noi a doua zi, ne-am bucurat, am trăncănit – ne-a povestit „aventura" cu Ionel Vianu și cu Gelu Ionescu – și cu Sorin Titel – cei care „știau" că am fi la... Cîmpina...

De ce la... Cîmpina ? Am aflat abia în aprilie 1977, la Rahova, din gura colonelului Gheorghe Vasile-Grenadă. Securitatea aflînd că vine în România „fata lui Ionescu" și că aceasta, printre altele, are de gînd să-l caute și pe Goma, a... încercat marea cu sarea. A dat cuvînt de ordine printre „colegi" : „Băieți, spuneți în dreapta și-n stînga că Goma s-a mutat definitiv la Cîmpina !" Ar fi fost cîțiva „inițiați", care știau că vara ne ducem cu copilul la Breaza – dar numai vara ; și la Breaza, nu la... „Voi spuneți ce v-am spus : *definitiv* ; și *la Cîmpina* !"

Ca să nu-l pierd din vedere pe Gelu : firește, cum s-a re-întîlnit cu el, Marie-France i-a spus : că nu eram deloc la Cîmpina și nu eram deloc... definitiv – mi-a telefonat aici, la București, a fost la noi, în Drumul Taberei... Gelu Ionescu a intrat în panică. Vreo cîteva zile a evitat-o, în cele din urmă i-a pus condiții : „Dacă promiți că nu te mai vezi cu Goma – eu vreau să public cartea-cu-papă și ei m-au amenințat că, dacă nu te conving să nu-l mai întîlnești pe Goma,..."

Bineînțeles, Marie-France Ionesco nu numai că n-a promis, dar ne-a povestit, la proxima întîlnire, „Rugăciunea unui dac" – după expresia ei...

Și iată cine și-a mutat domiciliul în Occident, a obținut azil-politic (în virtutea a ce : a „micilor servicii de dezinformare", ca răsplată a „rugăciunilor dace" – dar toate astea erau în folosul Securității, nu al... CIA – s-o cred eu, naivul...), a intrat – pe chestie de rudenie cu Vlad – la *Europa liberă*. Și, de la înălțimea... vajnicei opoziții-deschise, a anticomunismului-hotărît, din țară, Gelu-Bombonel Ionescu cenzurează textele nenorociților de colaboratori, fie (cu totul) ocazionali, ca mine, fie „permanenți" – dar tot cu statutul de colaborator (și nu ca angajat permanent, ca el) – precum Virgil Ierunca. Și care fiind văduva-orfanul protejat (prin suprimarea pasajului critic din textul lui Ierunca) ? Valentin Lipatti !

Cine mai cenzurează ? Cine altul decît Bambi Brezianu : fiind convins că, din moment ce americanii l-au pus „acolo", acel „acolo" îi dă dreptul să „îndrumeze", nu altfel decît „îndrumau" ai noștri ca brazii, la Casa Scînteii.

Să fie, din partea mea, a noastră, a foarte-ocazionalilor colaboratori – ură de clasă ? Ură de... castă ? Sau ură de rasă – păi, dacă tot ne dedăm la aceasta din urmă, potrivit legionarilor din exil și a comuniștilor din țară (să zicem : Cuibul Carpații de la Madrid și Cuibul Săptămîna de la București – legătura-strînsă între ele fiind făcută foaaaarte cultural de emisari ca Virgil Cândea, Valentin Lipatti al lui Bombonel, Hăulică și Marino – tot ai Bombonelului...), așadar, dacă unii spun : „Ovreimea a pus mîna pe *Europa liberă* !" – de ce n-am spune, din cealaltă parte, noi : „Colaboraționimea – românească – a pus mîna pe *Europa liberă* !" ?

Ei bine, noi nu spunem „porcărele". Fiindcă noi suntem băieți și fete bine crescuți (crescute). Iar ei, fie comis-voiajori (din nou : Cândea, Hăulică, Lipatti, Marino), știu asta : cum am putea noi – orișicîtuși, scriitori, să „lovim într-un coleg" ? Acest lucru îl știu bine și cei instalați în pîine-albă, tocmai pentru că în România, dacă nu chiar colaboraseră activ cu Securitatea, colaboraseră... pasiv – ceea ce tot colaborare se cheamă.

Dar chiar de ne-ar da prin gînd să-i imităm pe ruși (Bukovski, Soljenițîn, Maximov, Zinoviev) și să arătăm cu degetul spre *Europa liberă* ca spre un post-de-radio nu al americanilor, ci al... din-contrailor ? Și dacă am spune, tare, și noi, românii, ce știm – și știm, cu probe – despre orientarea postului, despre „lucrarea" jurnaliștilor transferați de la *Scînteia* la *Europa liberă* ?

Ce s-ar întîmpla ? Bineînțeles, nimic – în cel mai bun caz, fiindcă cei din România ar crede că „oamenii Securității" suntem noi, criticii postului – și nu... redactorii *Europei libere*...

VII

(Miercuri, 5 iulie 1989)

1. *Două cuvinte despre Nego...*

Căldură. Tot mare. I-am scris lui Nego. El a jucat – fără să vrea – un rol important în „afacere" : convocarea-pentru-5-iulie-la-Nedelcovici (azi !), aflată de Monica de la Oana și de la Rodica, ar fi trecut nebăgată în seamă dacă Nego nu le-ar fi scris că Țepeneag are de gînd să... Mie tot cam atunci mi-a scris, însă pe scurt și în treacăt – oricum, nu despre mărinimia lui Țepeneag (forțată de el, de Nego...) în „cooptarea" mea... Or, Monicilor le-a scris așa-ceva și așa-ceva a stîrnit...

Nu despre așa-ceva i-am scris, azi, dar bănuiesc ce s-a întîmplat, atunci : Nego, cuprins de exaltare, fiindcă Țepeneag îl... „ierta", le-a scris Monicilor, în această stare... Lor le-a comunicat că „s-a împăcat cu Țepeneag", dar eu văd scena iertării : Țepeneag nu i-a... iertat (din nou) lui Nego „dezicerea" din aprilie 1977... Ciudat : atunci, Nego s-a dezis mai mult de mine (care eram în România, în închisoare), decît de Țepeneag : și liber și la Paris. Însă chiar dacă, după publicarea acelui articol de „dezicere", în *România literară*, nu ar fi încercat să se sinucidă, cine, cu ce drept ar fi putut să se... supere ? Dar ce știa Țepeneag – care nu petrecuse în viața lui măcar cinci minute între labele Securității – despre cele prin care trecuse Negoițescu, arestat pentru a nu știu cîta oară ? Ce știa el, de la Paris, prin ce fel de încercări trecuse Nego, în beciurile Securității din Calea Rahovei, de ajunsese să publice articolul acela ? În loc să tacă și să-l compătimească (așa cum făcuseră *toți* prietenii noștri de la Paris), el, singurul, s-a găsit taxîndu-l de „trădător" – prin asta, întîlnindu-se cu acei „prieteni" ai lui Nego, de la București, care, nesemnînd, de frică, Apelul nostru, acum, că el, „cel care nu ascultase sfaturile înțelepte" – căzuse, își frecau mîinile, jubilînd : „Ce spuneam noi : că nu se poate face nimic, prin acțiuni po-li-ti-ce ? Noi, scriitorii, acționăm împotriva răului prin literatură, rezistăm prin cultură..." În loc să tacă și să-l, eventual, compătimească pe Negoițescu – singurul scriitor român care se solidarizase cu mine (și prin ce text : un adevărat

rechizitoriu, cum nu se mai rostise, *din* țară), Domnia-sa, Domnul Dumitru Țepeneag, de la Paris, îl consideră pe Nego trădător și îl șterge din inima sa...

După ce s-a mutat în Occident, Gelu Ionescu a pretins că „și el" a... colaborat la textul acela (a mai rostit cîteva nume de scriitori aflați încă în țară – care și ei ar fi „colaborat"). Ca să vezi ! În asemenea împrejurări, *autor* este cel care-și asumă scrisul, acela care-l semnează cu numele său, întreg. Dacă Nego ar fi fost numai „poștașul" (ceea ce nu este de conceput, textul purta marca scriitorului Ion Negoițescu), prin faptul că l-a dat drept al lui, a devenit numai al lui. Fiindcă el risca. Or, Nego a riscat. Pentru toți cei care „colaboraseră" la elaborarea textului ; pentru toți cei care nu colaboraseră direct, dar gîndeau, de totdeauna, astfel (însă nu îndrăzneau să deschidă gura). Și Nego a plecat – singur – la... Abator. Mai făcuse pușcărie, știa ce poate aștepta de la Securitate, în urma unui astfel de act-dușmănos...

Țin minte foarte bine momentul (și, ca să fiu sigur, consult „Jurnalul de iarnă" din *Le Tremblement des Hommes*) : Negoițescu a venit la mine joi, 3 martie 1977 – la ora 14,30...

...Nu aveam de unde ști că, a doua zi, în 4 martie, Cutremurul avea să nimicească vieți și case, viața și casa celor „cruțați" ; nu aveam de unde ști, atunci (am aflat cîțiva ani mai tîrziu, din gura spectatorilor – și chiar din a actorilor) că ocupația predilectă a „scriitorilor din grupul lui Ivasiuc" (grup itinerant, după cum (itin)erant era animatorul) consta în, firește, ascultarea *Europei libere*, apoi în ironizarea (am folosit, deliberat, eufemismul) celui care... alimenta *E.l.* cu vești-despre-fapte... Rîdeau, băieții, rîdeau și fetele (!), de se strîmbau – mai ales atunci cînd Ivasiuc, cu talentul lui devastator, imita, nu atît... personajul acela, cît oligofrenia aceluia (Ivasiuc făcuse și patru ani de medicină, avea noțiuni de psihiatrie). Se frîngeau de rîs – mai ales, fetele-scriitoare – cînd Ivasiuc arăta franceza șchioapă în care „personajul" dădea interviuri jurnaliștilor străini ; și cînd Ivasiuc îl imita pe Gîlă, idiotul material didactic cunoscut de toți studenții de la medicină care făceau psihiatrie – asta, în legătură cu... *internările psihiatrice represive* (dezvăluite de... personaj, în 26 februarie) ; și se strîmbau de rîs fetele și băieții scriitori cînd Ivasiuc – firește, informat de Breban – interpreta scheciul : „Gîlă în audiență" (la Burtică, în 22 februarie). Toate acestea le-am aflat, cu ani mai tîrziu, de la martori – unii-unele, care mi-au devenit prieteni, aici, în exil, au recunoscut că participau cu voioșie la „imitațiile lui Ivasiuc" – „Ce, bă, doar n-o să te superi, acum, că atunci rîdeam de tine !" – cum să mă supăr (acum, că atunci...) ? Dar nu uit că printre spectatori a existat un singur scriitor „care nu știa de glumă" și care

„se supăra ca proasta de bancurile noastre nevinovate la adresa ta : Florența Albu..."

În această atmosferă de veselie generală (l-aș iubi pe Caragiale și numai pentru : „Muzica ! Muzica !"), exista – în universul româno-caragialesc – un singur... serios neiubitor de balcano-thracisme : Negoițescu. În ciuda fricii-generale (ascunse îndărătul veseliei, și ea generală), în ciuda experienței (mai făcuse pușcărie – iar la români, unde totul este *vițăvercea*, contează), Negoițescu a scris un text, l-a adus și l-a asumat. Pînă la urmă – fiindcă, orice ar crede Țepeneag, dezicerea a fost anulată prin (tentativa de) sinucidere. Cine a mai făcut una ca asta ? Pe întinsul patriei mioritice ? Cine a mai fost gata să plătească cu viața „un fleac", „un petic de hîrtie" ? Ei, bine : Negoițescu.

Însă Nego – în ciuda celor aproape șaptezeci de... primăveri – a rămas un june. A pus la inimă „neiertarea" lui Țepeneag ; cu ea a trăit, iată : doisprezece ani... Iar cînd (într-o prea-frumoasă lună-mai – nu conta că era iunie, în sufletul lui, era mai !), Țepeneag i-a acordat iertarea, cum să nu fie Nego lățit de fericire ? În acea stare le-a scris Monicilor – presupun. Presupun : de aceea n-a fost atent la ceea ce i-ar atinge pe Monici – el era cu totul și cu totul transfigurat de fericirea lui : Țepeneag îi dăduse iertarea (în sfîrșit !).

Așa se va fi explicînd entuziasmul lui față de „ideea lui Țepeneag" : Uniunea ; în acest context va fi avut loc tîrguiala – dacă da sau ba Monica Lovinescu și Virgil Ierunca „merită să fie cooptați" ; de aici, nefericita formulare potrivit căreia el, Nego, a trebuit să ducă lupte-seculare, să se bată ca un leu – ca să obțină, de la Țepeneag, această iertare...

Monica e „oarecum supărată" pe Nego ; că nu ar fi fost... suficient de serios, în afacerea asta... Are dreptate Monica, dar și Nego are dreptate – ar avea, în condiții normale, de viață normală, de exil normal (ce va fi fiind acela : exil-normal ?). Nego e Nego : un om structural onest (ce-i aia : onest ? – Nego este un *om*, domnule !), un scriitor adevărat, care știe că scrisul este, în vremea noastră, morală... Că, uneori, are judecăți mai-așa (despre jurnalistica lui Eminescu, de pildă), imaginea lui Eminescu nu va avea de suferit din această pricină...

2. *O discuțiune cu Sonia Larian și cu Lucian Raicu.*

Așadar, azi, cu toate că e 5 iulie, nu e acel 5 iulie al lui Nedelcovici.

Ceea ce mă intrigă puțin, dar numai puțin : scriitorul român în exil, dacă nu a devenit mai puțin individualist, în schimb a devenit

(sau a rămas ?) dornic de „structură" ; doritor de „a trăi în cadru organizat", cum se spunea la București – de aceea ideea unei Uniuni nu putea veni de la unul, sau dinspre un grup, fiecare o purta în sine. Am observat-o, această dorință, la persoane (în continuare : persoane... scriitoare) deosebite și prin vîrstă și prin... modul de a scrie, chiar și prin felul de a concepe viața-și-scrisul : Lucian Raicu și Maria Mailat ; Rodica Iulian și Ion Negoițescu și Oana Orlea ; l-am dedus la inițiatori : Dumitru Țepeneag și Bujor Nedelcovici, la locotenenții lor : Dan Culcer și Damian Necula...

Am discutat despre asta cu Marie-France și cu Alain : le-am spus că nu mă așteptam să... nu găsesc măcar unul ostil ideii de uniune ; și că nu mă așteptam să-i găsesc atît de aproape-entuziaști (desigur, cu rezervele legate de... procedeul folosit) față de perspectiva alcătuirii unui organism, a unei structuri – a scriitorilor. Le-am povestit de Raicu, de pildă, după ce a tunat și a fulgerat (știe ; garantez că știe să facă și așa ceva...) împotriva „comportamentului incalificabil" al lui Nedelcovici, împotriva „băgării în față – de ce nu în fruntea noastră ? – a unor inși ca Damian și Culcer", s-a pus pe treabă, numaidecît, încercînd să definească programul, să alcătuiască diferite variante ale conducerii (nu cu nume, ci cu funcții), să stabilească modul de recrutare...

– Înseamnă că ajungi la „cooptarea" lui Țepeneag, am băgat eu de seamă – atît că îi spui altfel...

– Nu, dragă ! a protestat Raicu, dar Uniunea – sau Asociația sau Societatea – are să fie o... societate în care n-o să intre chiar fitecine !

– Dar asta ce înseamnă ? a făcut Sonia Larian. Că începi o treabă, nu prin facere, ci desfacere – începi prin a-i exclude pe alții...

– Ț ! a țițiit Raicu, în semn că n-am înțeles noi ceea ce atît de limpede explicase el. Am spus că, dacă facem o organizație, trebuie să definim și criteriile după care sunt recrutați membrii.

– Și care ar fi criteriile ? l-am întrebat.

– Care sunt criteriile oricărei organizații a scriitorilor : să fie scriitori, să aibă o activitate scriitoricească verificabilă – și nu doar membrii Uniunii Scriitorilor din România...

– Și cine hotărăște că X are o activitate scriitoricească verificabilă – deci e scriitor ? a întrebat Sonia.

– Ț ! a țițiit iarăși Raicu. Cum, cine ? Noi – eu, tu, el... Facem o comisie de...

– Comisie de recrutări ? am ironizat eu. De ce nu una de Cadre ?

– Ț ! De Cadre ! Totuși, nu poți lăsa pe fitecine să-ți intre, așa, ca-ntr-o moară părăsită ! Tu cum ai proceda ? Care ar fi, după tine, criteriul de... aderare, na, ca să nu folosim : recrutare...

– Pe mine mă-ntrebi ? Nu știu. După mine... intre cine vrea, rămîie cine poate – eu însă n-aș intra într-o asemenea...

– Vezi ? Vezi că trebuie un filtru la intrare ? Vezi că e necesară o selecție ? a făcut Raicu.

– De ce, selecție ? Suntem în exil, a băgat Ana de seamă.

– Și, dacă suntem în exil, trebuie să renunțăm la criteriul valorii ?

– Vrei să faci o organizație profesională ? Alcătuită din membri care scriu – bine – cărți ? l-am întrebat.

– Dacă se poate... chiar foarte bine ! a rîs Raicu.

– Profesională era și în România, am zis. Cu membri nu cu totul profesioniști, dar asta se mai și învață... Vrei s-o faci după ideea lui Țepeneag, adică o contra-Uniune ?

– Nu ca o contra-Uniune, dar să suplinească inactivitatea celei de acolo.

– Și asta nu-i tot contra-Uniune ? a întrebat Sonia.

– Dacă s-ar putea face, aici, în exil, o asociație, o amicală a scriitorilor, avînd rolul nu să... suplinească, nu să facă, ea, aici, ce nu poate face Uniunea, acolo – nu poate, de la o vreme... Să facă altceva ?

– Ce anume ? m-a întrebat Raicu.

– Altceva ! – aproape am strigat.

După cîteva secunde, Ana :

– Lasă, pisi, că facem noi doi o uniune...

Apoi am discutat despre altele. Însă Raicu m-a întors mereu la „probleme de organizare".

Și Rodica Iulian, la telefon îmi păruse dornică de încadrare : la un moment dat, rememorînd „scena din cafenea", cea din 16 mai, și ajungînd pînă la replica Monicăi : „E-hei, de cînd a vrut Virgil să facă o uniune...", Rodica a zis :

– Așa a fost. Așa a zis Monica, dar mie mi-a venit să întreb, cu toată dragostea : „Și de ce sula mea n-ați făcut-o pîn-acum, măi fraților !?" Chiar așa : cum de-au putut trăi neorganizați ?

– Întrebarea asta am fi putut să ne-o punem nouă înșine, am spus. Că, slavă Domnului, timp am avut : eu, doisprezece ani, voi, zece...

– Da, băi, a convenit Rodica. De ce n-am făcut-o noi, înainte ? Am avut alte gazuri de ars : manifestații de stradă, petiții, campanii – mai ții minte cînd ne trezeam doi-trei în fața Ambasadei RSR ? Dar strigam cît treizeci ! Pentru SLOMR, pentru popa Calciu, pentru Tudoran... Monica ne aduna în jurul casetofonului să strigăm, ca să pară că suntem mase-largi-indignate... Pe atunci n-aveam nevoie de structuri, de cadru organizatoric – un telefon : „Alo ! Ne întîlnim

mîine, la 5, în fața Ambasadei... Ori la Trocadero... Ori la Mutualité – anunțați mai departe..." Și făceam ce făceam – fără... uniune... Astea fiind spuse, timpurile s-au schimbat, acum nu mai *facem*, doi-trei, pe ploaie și pe vînt, în fața Ambasadei, acum avem nevoie de o organizație a noastră, că ne-am făcut al dracului de mulți, scriitorii în exil, și ar rîde lumea de noi : „Bine, măi fraților, sunteți atîția, *dincolo* și nu faceți și voi, ceva, ca *aici* ?" Ce zici ?

Ce să zic ? Ziceam și eu ca Rodica – însă eu, fiind mai vechi în exil, cu doi, cu trei ani, participasem la mai multe manifestații – fără un „cadru organizatoric" ; și nu ieșiseră chiar rău ; ba chiar bine – atunci, de ce... Uniune ?

3. *Dacă voi nu mă lăudați, mă laud eu – și pre mulți am să topesc (de mă voiu sculpta !).*

Asta trebuie să fie : cu cît exilații sunt mai vechi, cu atît își spun : așa cum ne-am descurcat pînă acum... Descurcat – un fel de a vorbi, însă ceea ce *făceam*, vorba Rodicăi, ne dădea simțămîntul că am făcut ce trebuia – pentru ai noștri, din țară. Pe atunci, nici Liga pentru Apărarea Drepturilor Omului în România nu era constituită, funcționa un Comitet – alcătuit încă din februarie sau martie 1977, cu Mihnea Berindei, Catherine Barthel, cu soții Anne și François Planche – și, slavă Domnului, a făcut treburi bune, chiar fără președinți, vicepreședinți, secretari... Cînd Comitetul a devenit Ligă, iar a mers bine – doar cu o secretară, Maria Brătianu – noi, „cei din jur" : Marie-France, Alain, Sanda Stolojan, Matei Cazacu (să nu-l uit pe Dinu Cesianu), *făceam* ce și cît puteam – dar, uite : privit din astăzi, constat că *făceam* ; ba chiar am făcut, prin Ligă, totul, de la început – iar începutul și... continuarea a fost *presa*...

Pînă în '77, gazetarii abia dacă auziseră de România, iar ceea ce auziseră despre „independență" juca împotriva noastră. În asta a avut Țepeneag un rol considerabil (iar cînd ne-a... părăsit, i-a succedat Mihnea Berindei) : „prelucrarea pe loc" (la Paris) a jurnaliștilor și trimiterea lor... pe teren, în România. Firește, în primul rînd, cu gazetari francezi. În ordine cronologică, Țepeneag l-a scos din... neutralitate pe Manuel Lucbert, de la *Le Monde* – și Lucbert a acoperit (nesperat de bine, pentru un jurnal de stînga, ca *Le Monde*) evenimentele din primăvara lui '77. Tot Țepeneag, împreună cu Berindei, l-au „ațîțat" pe foarte-tînărul gazetar de stînga Bernard Guetta (pe atunci la *Le Nouvel Observateur*) și l-au trimis în România (nu m-a găsit, eram deja arestat, dar Guetta a scris atunci un reportaj care... mi-a dat titlul cărții de mărturie : „Le Tremblement des Hommes").

Ca mai tîrziu Agathe Logeart, Guetta și-a făcut din „acoperirea" României o trambulină pentru *Le Monde* – unde a intrat, ca „specialist în probleme de Est" (dar cine l-a făcut specialist : Țepeneag și Berindei !), trimis-special la Varșovia ; apoi la Washington – acum la Moscova... Un alt jurnalist „făcut" de Berindei – Bernard Poulet de la *Le Matin* : l-a trimis în România, să afle ce s-a întîmplat cu Vasile Paraschiv – iar la Ploiești, Poulet a fost „bătut de niște țigani", cum a explicat mai tîrziu Securitatea.

A propos de Poulet : aflasem, aici, la Paris – prin Ambasada Franței la București, ce i s-a întîmplat lui Poulet ; eram cu toții înfiorați, culpabilizați : noi îl trimisesem în gura lupului – ce era de făcut ? Să ne cerem scuze...

– Ne cerem și scuze, a zis Berindei, dar mai întîi organizăm o conferință de presă, a Ligii.

– Bine, dar e bătut-măr, cotonogit, se spune că a fost lovit și la cap..., am încercat noi, „miloșii".

– Asta-i meseria lui ! a zis Berindei.

A doua zi, l-a întîmpinat pe aeroport – noi așteptam și nu prea așteptam (văzusem deja fotografii trimise de la București : bietul Poulet, avea un bandaj la cap cît... o baniță, ochiul stîng îi era acoperit) – la Ligă. Cum o să-l aducă Berindei pe un rănit, de la aeroport, la Ligă ?

L-a adus. Bandajat, nesigur pe picioare, nesigur pe propria-i voce. Noi, cei din sală (de români vorbesc, cei care îi eram recunoscători lui Poulet că, înainte de a intra în spital, depune mărturie despre „tratamentul" aplicat de Securitate – unui jurnalist străin, dar unui băștinaș ?), noi, românii, zic, am fi vrut să se termine mai repede conferința, ca să-l scutim pe Poulet de noi suferințe.

Ei bine, după conferință, Poulet nu s-a internat în spital. Berindei l-a „convins" să meargă cu noi, la o cafenea alăturată, ca să bem „un pot" – „pentru curajul lui, care și-a dat sîngele pentru România". Clătinîndu-se pe picioare, Poulet a acceptat. Dar la cafenea îl mai aștepta o tortură : Berindei l-a așezat „la colț", ca să nu poată ieși... pînă nu-și scrie articolul pentru a doua zi. Poulet a protestat, a invocat starea-sănătății, urgența internării în spital – nimic : cu... delicatețe, dar cu fermitate, Berindei l-a ținut la colț, pînă cînd articolul (pentru *Le Matin* de a doua zi) a fost gata. Dar nu a fost gata... de tot, a mai avut nevoie de precizarea cutare, de adăugarea cutărui fapt – pe care jurnalistul îl uitase (cum să nu-l uite ?) – de accentuarea cutare, de cutare modificare... Abia după aceea Berindei a chemat un taxi și l-a condus pe Poulet la spital...

„Afacerea" a fost o bombă – în sine, dar nu ar fi avut atîta amploare dacă Poulet n-ar fi dat „O conferință de presă – la Liga

română", dacă nu ar fi scris, „pe loc", articolul... Televiziune, presă, radio – și nu numai presa franceză – în afară de... *Le Figaro*.

Pot spune că și pe Bernard Poulet Berindei l-a făcut... om. După venirea socialiștilor la putere, Bernard a intrat în serviciul de presă al Primului-Ministru... Iar soția lui, Agathe Logeart – tot în *Le Matin*, a dezvăluit „afacerea Pordea". Însă... femeia, cu spiritul ei de „independență" (iar în cazul acela și constrînsă de „secretul de stat"), nu ne-a mai consultat în „afacerea Pacepa" – Berindei lipsea din Paris – și... a ieșit ce-a ieșit, din nefericire.

Tot prin mîinile lui Berindei a trecut și Thierry Wolton – pe cînd era un june de extremă-stîngă, maoist sau troțkist – și iată ce jurnalist „de-al nostru" a devenit ! Și Ariane Thedrel de la *Le Figaro* (cu ce „precauții", cu ce temeri că va afla șeful-cel-mare, Hersant, ce se scrie – despre România ! – în propriu-i jurnal), tot pe la Berindei au trecut, mai încoace, Véronique Soulé, Gilles Schiller de la *Libé*...

Așadar, presa (franceză) a fost calul nostru de bătaie – sau : calul troian. Foarte simplu (în aparență – să fie întrebat Berindei cîte zile și nopți și săptămîni și ani i-au trebuit) : iei un jurnalist – cît mai tînăr cu putință și mai ales *de stînga* (fiindcă dreapta a fost – și a rămas – cu Ceaușescu), îi explici pe unde vine România aceea, îi faci un desen, o hartă (eu eram „responsabil" cu locul-României-peglob), îi povestești „istoria milenară", îi comunici (spre surprinderea lui) că Brâncuși, Tzara, Enescu, Ionesco, Cioran sunt „de origine română"... O dată, de două ori, de zece ori, pînă îl simți „pătruns" (de România). Și pentru că o „călătorie" în România face, pentru tînărul-jurnalist, cît toată facultatea lor de jurnalistică, îl trimiți în... lume ; adică în România. Fără iluzii : mulți dintre „candidați", crezînd că „românii ăștia : suferă toți de mania persecuției, sunt paranoici", nu țin seamă de recomandările noastre și „se plantează" : îi miroase Securitatea de la primii pași ; în unii bagă spaima-n oase ; pe alții, chiar dacă nu-i sperie, oricum, nu mai sunt buni de nimic, sunt „arși"... Așa că „atelierele" (de fabricat jurnaliști pentru România) lucrează fără oprire : la Berindei, la Monica, la mine ; unii jurnaliști trec pe la toate trei – pentru o mai „completă pregătire" ; alții doar la doi dintre noi, în fine, alții doar la cîte unul – după facultăți, ar zice Marin Preda. Jurnaliștii mai rezistenți, cei cu care am legat adevărate legături de prietenie, chiar dacă nu mai călătoresc în România, scriu despre România. Cum se... informează-la-fața locului ? Simplu (simplu, acum, după doisprezece ani de... prelucrare) : printelefon-de-la-Paris. Ei știu (au ajuns să știe) că informațiile primite (prin telefon) de la Berindei, de la Monica, de la mine nu au nevoie să fie verificate : *fiindcă niciodată nu i-am mințit*, nici una din știrile comunicate prin telefon nu a fost dez-mințită – de „realitate". Că,

uneori, prin telefon, nu se înțelege, exact, cutare „subtilitate românească" ; că, uneori, numele proprii nu sunt corect-românește grafiate ; că, alteori... se inversează fapte și nume – adevărat. Ne-am obișnuit (noi ne-am obișnuit – fiindcă românii care stau pe margine și „activează"... citind presa, ascultînd radioul, privind la televiziune – ei se revoltă din toată inima : „Dar cum este posibil, domnule, să scrie numele cutare greșit ? Și de ce n-a scris despre cutare ?"). Asta este presa – și găsim că încă este prea-bună pentru noi, românii...

Ne-a mers tactica (dacă este !) cu toate ziarele de stînga (*L'Humanité* nu e de stînga, ci... de-Est...). Ceea ce a provocat mirarea, îndurerarea, mînia românilor (care au fost și sunt anticomuniști...) ; și care români (din exil) continuau să citească – *și să creadă* – numai vocea... *Figaro*-ului. Firește, se revoltau cînd citeau articole de Jean Miot – și mai ales de Michel-P. Hamelet (în care Ceaușescu era lăudat, problemele românilor minimalizate, trecute la „dificultăți temporare"), dar aceiași ne reproșau nouă că „lucrăm numai cu stîngiștii"... Lucram cu cine puteam ; cu cine se putea lucra – nu aveam de ales. „Stîngiștii" de la *Le Monde*, de la *Le Matin* (pînă la dispariție) ; de la *La Croix* – și, în fine, „ultra-stîngiștii" de la *Libé*... Aceștia ne ascultau, aceștia ne credeau, aceștia scriau despre România. Fiindcă *Le Figaro* (cu atît mai de-prețuit sunt articolele „strecurate" ale Arianei Thedrel), timp de doisprezece ani (ce să fac : sunt marcat de anul 1977...), cînd nu a scris favorabil despre Ceaușescu, a tăcut. Și nu ne poate consola „autocritica" lui Jean d'Ormesson, în *Fig-Mag*, din această primăvară – că... „în România, au trebuit să fie distruse pietrele, ca să aflăm că sunt distruși oamenii" – fiindcă, așa cum scrie la Scriptură, mărturiile nu au lipsit ! Sau nu le puteau lua în seamă, fiindcă apăreau în presa de stînga ? Și, dacă apăreau în presa de stînga, însemna că erau neadevărate ? Francezii (de stînga) spun că dreapta lor (franceză) este cea mai tîmpită dreaptă din lume... Noi nu ne... amestecăm în treburile-lor-interne, dar *față cu România, dreapta franceză a fost de-a dreptul criminală*. Să nu urcăm pînă la de Gaulle (nici măcar pînă la Pompidou) – dar Giscard ? În februarie 1979 ce a făcut Giscard d'Estaing, cînd a fost în România ? – și știa foarte bine că, în acel moment, erau 2 000 de sindicaliști – pe care Ceaușescu ezita încă să-i lichideze – depindea de... atitudinea ilustrului oaspete... Iar ilustrul oaspete a dus – cu gestu-i caracteristic – mîna dreaptă la buzunarul drept (acolo se afla „problema SLOMR") ; dar a scos-o goală – și Ceaușescu a răsuflat ușurat : a înțeles (Securitatea știa, îl informase pînă și de... conținutul buzunarelor Președintelui Franței) ; iar Președintele Franței a dus mîna stîngă la buzunarul stîng – acolo erau... problemele (marile probleme !) de căsătorii-mixte... – asta o știu de la Bernard Poulet, care era de

față... Iar lui Ceaușescu i-a fost ușor : chiar în timpul vizitei lui Giscard a dat ordin de lichidare a Sindicatului...

Dreapta franceză... Dar prin structură dreapta este națională (ca să nu spun : naționalistă), puțin îi pasă de ceea ce se petrece în afara Hexagonului ! Și încă în România... Iar dacă-i pasă – ce înțelege ea : că Ceaușescu este împotriva rușilor ! Și cine-i împotriva „străinilor" este prietenul ei ! Dreapta franceză... Dar ce a publicat *Présent*, organul Frontului Național, decît „articole" scrise de Securitatea de la București, semnate – cînd erau semnate ! – de Manolii (fiul și mă-sa ! – cum umbla o vorbă) ? Și articole, care dacă nu erau redactate la București, atunci erau inspirate de... inspiratorii, aceiași : Manoliii – mai încoace, de Boutmy, de Katzmann, Pantazi, Cernovodeanu și alți... „băieți"... Ce să mai vorbim de alegerile din 1984 și de Pordea...

Bineînțeles că „lucram cu stînga" – fiindcă eram... ciungi, ne lipsea dreapta. Se poate spune, azi, că nu *s-a* lucrat bine ?

4. Cîntec pentru mutarea buricului.

A mai fost un moment (moment care a durat mai bine de un an) de... îndoială. De acea dată, nu pentru că am fi lucrat cu stînga – ci pentru că... lucram cu presa franceză...

„Ce-i aia *Libération* ? – nimeni n-a auzit de jurnalul ăsta... Și nici de... cum îi zice ? *Le Matin* ? *La Croix* ? – de acord, de *Le Monde* se mai știe cîte ceva, dar e neserios, dragă, ca tot ce e franțuzesc – nu sunt cre-di-bi-le jurnalele franțuzești ! Noi trebuie să cităm din presa americană, dragă ! În America se face jurnalism serios, de-informație, nu de-senzație ! Presa americană, fiindcă în America se decide politica lumii – ce-i aia : Europa ? Ce-i aia : Franța – nimic, nimic, nu contează, acum cînd centrul-lumii s-a mutat în Pacific !"...

Cine era „reformatorul" exilului ? Vreun românaș oarecare, colaboraționist în țară, vajnic opozant (nu disident, Doamne-ferește, fiindcă toți disidenții sunt manipulați de Securitate !), de cum s-a văzut la adăpost, în Occident ? Vreun strateg, cum sunt atîția printre români ? Vreun tactician – „din cuțite și păhară" ?

Nu, domnule (pardon : nu, dragă...). Persoana în chestiune era un adevărat personaj : făcuse pușcărie în România ; și era istoric de profesie : Vlad Georgescu, noul director al *Europei libere*.

Murise Noël Bernard, murise și Cismărescu, venise Georgescu.

Unul „de-al nostru" – nu scrisese el o carte despre disidență ? Nu plătise, greu, în România, făcînd închisoare ? Nu era el, în plus, istoric ? Și mai în plus : nu era „prieten din copilărie" al lui Berindei ? Atunci de ce eram îngrijorați ? De ce intrasem chiar în panică ?

Păi, uite de ce : toată munca noastră de furnici, de ocnași, de... exilați-care-se-gîndesc-la-cei-din-țară, avea să se ducă dracului – cu o astfel de concepție americano-centristă. Presa franceză (în primul rînd franceză – și de stînga !) funcționa ; era pusă pe șine, nu trecea săptămînă fără să scrie ceva despre România. Foarte bine : presa franceză scria pentru cititorii de limbă franceză din Lumea Liberă – dar românii din Lumea Neliberă ? Fiindcă, important, pentru noi, era să se spună la *Europa liberă*, pentru românii din România, ceea ce scria presa franceză ; ca să știe că nu au fost uitați ; că nu au fost abandonați (că nu au fost chiar vînduți, la Yalta...).

Și uite-l pe Vlad Georgescu, fost pușcăriaș, român (de familie bună), iubitor-de-țară (ca orice istoric), în plus : un... franțuzit (ca toți cei din familiile-bune din România), că vrea să... reformeze *Europa liberă* ; să nu mai transmită „Revista presei" – de la Paris – să transmită „Revista presei" de la Washington ! Fiindcă americanii, nu-i așa, fac jurnalistică serioasă, de-informație (nu de-senzație, ca francezii) ; ba chiar și emisiunile culturale să fie făcute din America (doar avem jurnaliști buni acolo, de pildă, Ratesh ; de pildă, pentru emisiunile literare, în locul Monicăi Lovinescu și al lui Virgil Ierunca, am putea să-i folosim pe Virgil Nemoianu – om serios : universitar ; Matei Călinescu : și el, universitar...). Fiindcă Franța – și, în general, Europa – nu mai fac legea, Parisul nu mai face moda – de multă vreme – „nu înțeleg de ce directorii care m-au precedat s-au încăpățînat să nu vadă mutațiile care s-au produs în lume..."

Ei, uite, noi nu văzusem mutațiile ; nu voiam să acceptăm că „moda" s-a mutat de la Paris ; că Franța (în special ; în general, Europa) nu mai este buricul lumii – care s-a mutat taman în Pacific...

Situația era cu atît mai gravă, cu cît Monica Lovinescu și Virgil Ierunca nu puteau să pledeze cauza-noastră, fără să fie bănuiți că pledează... cauza-lor, personală, de titulari ai emisiunilor amenințate. Încercau, politicos, să-i explice lui Vlad Georgescu măcar atîta : va fi fiind jurnalismul american mai obiectiv, mai credibil – dar, pînă una-alta, jurnalele americane... nu se ocupă de România (mai bine : ar fi scris cine știe ce tîmpenii – altfel, obiective... – asta este remarca mea, Monica nu a zis niciodată nimic despre americani în prezența lui Georgescu). Pînă una-alta, europenii occidentali scriu despre România (îi va fi făcut și un desen, ca să priceapă eforturile depuse de noi, pînă să ajungem aici...) – de ce să nu se transmită, la *Europa liberă*, ceea ce apare în Occidentul Europei (întîmplător, mai cu seamă, în Franța), despre România ?

Vlad Georgescu era însă o ființă redutabilă : nu se lăsa. El știa una și bună și nimeni nu putea să-l facă să-și schimbe acea una-și-buna... Vlad Georgescu nu era ca Noël Bernard – acela avea părerile

lui, unele... de-a dreptul fixe, însă cu Bernard te puteai... certa, veneai tu cu argumentele tale, venea el cu ale lui, uneori ieșea pe-a lui, dar alteori recunoștea că celălalt avea dreptate și proceda în consecință. Cu Vlad Georgescu nu te puteai certa. Nici măcar dialoga. Politicos (bine-crescut), te lăsa să vorbești ; nu te întrerupea, nu te contrazicea. La urmă, te anunța că ideile tale nu sunt bune ; că ideile lui sunt bune – așa că el pune în aplicare bunele-idei. Dacă evocai-invocai „mersul *Europei libere*" sub direcția lui Bernard, Vlad Georgescu nu se supăra, te lăsa să termini – apoi încheia : Bernard era jurnalist și conducea *Europa liberă* ca un jurnalist ; el este istoric, o conduce ca un istoric : obiectiv ; pe bază de informații de trei ori verificate – americănește, nu franțuzește...

Nu-l cunoșteam din țară, însă, cu prilejul unei călătorii în Germania, am dat și pe la München. În virtutea... pușcăriei pe care o făcusem – nu împreună, ci simultan – și a... „disidenței" comune (singura dată cînd am acceptat această etichetă), am încercat să-i explic (mărturisesc : credeam că știa, însă... executa un ordin al americanilor) de ce este necesar să preia *și* informațiile din presa franceză ; de ce este important, pentru români – doar lor le erau destinate emisiunile, nu ? – să știe ce se petrece, din punct de vedere cultural, literar *și* în Franța... Am început – dar nu am continuat : Vlad Georgescu mă asculta, era atent la ce spuneam, ba chiar dădea din cap, a aprobare – dar simțeam că mă înfrunt cu un zid de cauciuc. A zis :

– Da, dragă, asta este părerea ta ; și a Monicăi Lovinescu. Părerea mea este alta – aplic părerea mea, nu crezi că așa e normal ? Să fac cum cred eu că e bine ? Nu cum cred alții ? Deocamdată, eu sunt director al *Europei libere*, așa că aplic punctul meu de vedere.

Mi-am regăsit răsuflarea. Am pornit *din nou* la escaladarea Everestului. Am zis că eu, unul, nu văd de ce „Revista presei" ar trebui rezemată numai pe știri din presa americană – care știri ? Americanii nu publică informații despre România...

– Dacă nu publică – nu publică, doar n-o să inventăm noi, la *Europa liberă*, ce nu au scris americanii. Nu sunt articole, nu sunt...

– Dar sunt articole ! În presa franceză !

– Fii serios, dragă, cu presa ta, franceză – e total neserioasă, o știe lumea-ntreagă – ce, tu crezi că pe mine m-a scos din pușcărie și din România presa franceză ?

– Nu doar ea, însă cînd erai tu la ananghie, în România, au scris despre „Cazul Georgescu" și *Le Monde* și *Le Matin* și *Libération*...

– Or fi scris, dar fără rezultate – în schimb, ziare serioase, americane, ca *New York Times*, ca *Washington Post* – astea, da, ziare, ele m-au scos din pușcărie...

– Ce-i tot dai cu „scosul din pușcărie" ? nu m-am putut eu stăpîni. Din pușcărie și din România te-au scos nu jurnalele americane – oricît ar fi ele de... obiective – te-a scos James Barnes junior...

– Într-un fel, da, el m-a scos – însă fără batajul presei americane... n-ar fi reușit...

–Ei, uite, pe mine m-a scos, de pe unde eram băgat, batajul presei franceze !

– Poate. Dar, pînă una-alta, nu tu ești director al *Europei libere...*, mi-a atras atenția, cu un zîmbet amical, Vlad Georgescu. Atunci cînd ai să fii tu director, ai să faci ce ai acum de gînd...

Asta așa era ! Cum de uitasem ?

Asta așa era – și uitasem ! Deși mi-o mai spusese cineva...

Da, domnule... Mi-o spusese directorul *României literare*, Nicolae Breban. Eu, deși interzis, din martie 1970, nu fusesem dat afară și de la revistă, directorul însuși mă asigurase, bătîndu-mă pe umăr :

„Cît timp sunt eu șef, aici, nimeni n-o să te dea afară – poți să lucrezi, în continuare, ca redactor la proză... Ordin de sus !"

„Dar ca... autor ? Măcar de notițe ?", întrebasem.

„A ! Asta e cu totul altceva – asta o rezolvi cu tovarășii..." – și a arătat și cu ochii și cu un deget, tavanul.

„Dar dumneavoastră, tovarășe Breban", am spus eu, „sunteți unul dintre tovarășii..." – și am arătat cu degetul și cu ochii.

În primele două secunde băgarea-de-seamă a mea i-a provocat o imensă plăcere, după uleiul care i-a luminat obrazul. Dar în a treia, prudența șarpelui i-a deschis ventilul, iar balonul la care dădusem și eu cîteva pompe sănătoase (zicînd că și dînsul... – și mai ales arătînd în sus, unde, dincolo de tavan, cică s-ar afla Comitetul Central a Partidului Comunist Român) : a coborît – cam în dreptul meu – oricum, între dușumeaua și tavanul redacției – a zis :

„Nu !" – s-a ajutat și de degetul arătător, iar eu am crezut că are să spună, modest nevoie-mare, că el nu este unul dintre tovarășii de acolo, de sus...

„Nu !", a repetat el. „Tovarășii care te-au... în fine, au luat hotărîrea asta..."

„Adică tovarășii care au hotărît să-mi interzică să mai public ; care au hotărît să interzică celorlalți să scrie despre mine..."

Ce-mi închipuiam eu : că mă pot pune cu Breban – într-o dispută-dialectică ? De mirare fiind că abia adineauri fusese cooptat în C.C., însă omul era ceceist, hai să nu zicem de cînd se născuse – dar de pe la zece-unsprezece ani tot era. Ca tot Ardeleanul : temeinic ; și fidel.

„Am spus așa" – și iar a dat din degetul arătător (nu știu de ce mă tot degețea, eram numai noi doi, într-un cot de coridor – acolo-l

prinsesem... credeam eu...) : „Tovarășii care au luat hotărîrea asta au luat-o în deplină cunoștință de cauză, după o matură chibzuință..."

„Bine, vă mulțumesc", am înțeles eu ceea ce trebuia să fi știut înainte de a deschide gura.

„Dar te rog...", a făcut el, de astă dată cu mîna întreagă, un gest rotund, reverențial – adică să mai poftesc...

N-am poftit, în schimb îmi făceam, nu-i așa, „datoria" de redactor la secția proză. La fiecare ședință și cu directorul, eu re-aduceam vorba despre autorii ale căror manuscrise – nu doar publicabile, dar foarte bune ! – zăceau în sertarele mele...

Firește, nu-l puteam... delaționa pe Sami Damian lui Nicolae Breban – deși mirosea de la o poștă : Sami executa cu mare plăcere o dispoziție a lui Breban – deci a Partidului nostru drag : să nu publice în principalul săptămînal literar texte care... i-ar putea supăra pe tovarăși – cînd tovarășii nu s-ar supăra dacă ne-am ocupa de artă, de valoare, nu de fleacuri – la urma urmei, cu toții suntem împotriva odiosului realism-socialist, nu ? Deci, fără... realisme, fără aluzii – care ne-ar putea periclita publicarea adevăratei literaturi, cea de înaltă valoare estetică ! Ce era să spun – în prezența lui Breban : că Sami „iubește" numai „proza fără probleme (de tipul Țepeneag) ?" – dar chiar așa, fără-probleme, proza lui Țepeneag nu-mi displăcea ; să-l torn pe Sami lui Breban, că publică numai Radu F. Alexandru, Simu, Andru, Schwartz – persoane și texte onorabile, dar numai atît... ? Nu știam, însă bănuiam : Breban, ca director, încuraja – ba chiar direcționa – „opțiunile" mălăiețe, căldicele, limonadice ale lui Sami : *proza tare* fiindu-i rezervată ! Bine, nu în revistă, dar în volum, artilerie grea !

Zăceau în sertare proze de foarte bună calitate – Să zacă ! făcea Sami, roșind și scuzîndu-se de asemenea de ne-zis cuvinte. Iar dacă insistam – și insistam ! – Sami scăpa prin legendaru-i răspuns :

„Nu-i momentul !" – de unde și porecla : *Sami-Nuimomentul*.

Printre „slăbiciunile" mele se afla și o oarecare Gabriela Adameșteanu, redactor la Editura Enciclopedică. Eu nu aveam o treabă anume acolo, dar vizitînd-o pe Nora Iuga, aceasta m-a prezentat unei colege de redacție, șoptindu-mi că și ea „comite"... Din politețe, am cerut să citesc „comiterile" – am fost fulgerat de la prima frază ! „Hîrtiile" comitătoarei erau, în fapt, ciorne, note, bruioane – mi-am dat și eu cu părerea : dacă are de gînd să le prezinte spre publicare, să încerce măcar să le transcrie citeț (de dorit : dactilografiate)... Numai că, iată : comițătoarea nu avea de gînd să...

Nora a împins-o, eu am tras-o, și iată cîteva texte (dactilografiate !) care, după un bun și statornic obicei, au început să circule prin redacție : cu toții (cu excepția celuilalt redactor al secției de proză :

dragul de Sorin Titel) au găsit că Gabriela Adameșteanu trebuie publicată în viitorul număr !

Și Sami. Vreau să spun : și Sami a fost de acord că Gabriela Adameșteanu trebuie să debuteze la noi, la *România literară* – bine : în următorul număr – dar *deocamdată nu-i momentul*...

Aproape un an de zile m-am străduit să provoc debutul Gabrielei. N-am reușit : Sami recunoștea că fata este „o bună scriitoare", dar... „prea scrie ca tine...", îmi strecura Sami, între patru ochi – și roșind. În cele din urmă, am făcut ce nu se face : am urcat la „concurență" – la *Luceafărul*, i-am încredințat textul Sânzianei Pop – *Luceafărul* a debutat-o pe Gabriela Adameșteanu cu tam-tam !

Dar nu despre asta era vorba – eu am adus-o și n-am făcut rău, nu ? Bine : nu – dar cum e cu jurnalul meu, fac ce vreau în el...

Deci, vorbeam de Vlad Georgescu ; cel care, atunci cînd am încercat să-l conving de utilitatea (dacă nu de-a dreptul de eficacitatea) presei *și* franceze – în „Revista presei" – el mi-a răspuns... Exact ce-mi răspunsese Nicolae Breban, cu peste un deceniu în urmă, cînd, într-o ședință de redacție, eu propusesem (pentru a cîta oară ?) să o publicăm pe Gabriela Adameșteanu...

(Și iarăși nu pot rezista la încă o paranteză.

A treia sau a cincea oară (începusem să-i plictisesc pe colegi cu „Adameșteanca mea"), Breban, agasat, a zis :

„Cum ai zis că o cheamă ? Ce, ăsta-i nume de prozator ? Și cine-i, mă rog, cucoana asta ? N-am auzit de ea !"

– „O să auziți după ce are să debuteze", am zis eu.

„La mineee ?", s-a lărgit de mirare Breban. „La mine, la *România literară* ? Un necunoscut ? Eu nu debutez, la mine, la *România literară*, necunoscuți !")

Am închis paranteza asta, trec la următoarea :

Așadar, la una din... insistențele mele, Breban, vizibil sictirit că unul ca mine – în plus : interzis ! – îndrăznea să-i explice cum ar fi bine să fie „politica debuturilor în proză", s-a stăpînit și a zis (desigur, privind în jur, ca să vadă cum se vede stăpînirea de sine a lui) :

– Poate. Dar, pînă una-alta, nu dumneata ești director al *României literare*. Cînd ai să fii dumneata director, ai să faci ce-ți trece prin cap – deocamdată, faci ce-ți spun eu !

Firește, Vlad Georgescu : mai bine crescut decît Breban... – nici nu-i greu, ca să spun așa...

Așadar, m-am întors cu povestitul la... München, la *Europa liberă* – la Vlad Georgescu.

Mi-o zisese !

Asta așa era – cum de uitasem ?...

Am încercat o altă... pantă, alt versant – al Everestului din cauciuc. Am vorbit despre emisiunile Monicăi și ale lui Virgil...

– Da, dragă, a zis Vlad Georgescu – după ce m-a ascultat pînă la capăt. N-am nimic împotriva lor, fac emisiuni destul de bune – deși cam prea critice... Ce Dumnezeu, vor fi fiind și lucruri pozitive în România, nu doar negative... Asta e una. A doua : de ce să se intituleze emisiunea Monicăi : „Teze și antiteze la Paris ?" De ce să nu se cheme : „Teze și antiteze în America" ? Sau : „la Washington" ?

– Tu întrebi sau te întrebi ?

– A, nu, nu ! Mă întreb eu, pe mine. Și îmi dau răspunsul.

Am încercat să-i explic... – dar ce n-am încercat să-i explic, lui Vlad Georgescu ? Cu ocazia... explicațiilor mele (pe care le asculta, politicos, bine-crescut), am căpătat eu, *explicația* : Vlad Georgescu nu știa nimic despre literatura română contemporană ; nici despre literatura română ne-contemporană ; nici despre, în general, cultură – și nici nu era doritor să afle.

Întors la Paris, am dat un „raport"... edulcorat ; ba chiar am mințit : nu, nu voia, cu adevărat, să mute... „Tezele și antitezele..." la Washington – îi trecuse prin cap, o idee – dar numai o idee...

L-am trimis „în delegație" pe Mihnea (lui îi spusesem despre amenințarea care plana asupra emisiunilor literar-culturale) : să discute el cu Vlad Georgescu ; ca de la istoric la istoric ; ca de la... băiat de familie la băiat de familie – în fine, doar fuseseră colegi de facultate, erau prieteni, ce dracu' !

Mihnea s-a întors... hlizindu-se. Rîdea ca proasta, Berindei ! Rîdea – ca să nu plîngă... Nu ne-a povestit cum anume au decurs „convorbirile", dar îl cunosc destul de bine pe Mihnea, ca să știu : prost, el însă n-are să spună adevărul... Oricum, „avea speranțe"...

– Să-i dăm timp, să se obișnuiască..., a zis Berindei. Cînd o să afle, el singur, că e bine așa cum am făcut noi...

– Dar cînd o să afle-singur ? Și, pînă atunci, ce ne facem noi ?

– E băiat deștept, n-o să dureze mult... aflarea...

Nu, n-a durat prea mult : peste un an... Este adevărat : nu a suprimat emisiunile „de la Paris"...

Cu siguranță că un rol fast în alfabetizarea lui Vlad Georgescu a jucat Gelu Ionescu. El îl va fi bătut la cap, zi de zi, săptămîni, luni cu... credibilitatea – totuși ! – presei franceze. Și, în prima parte, va fi pledat pentru menținerea emisiunilor literare „de la Paris"... Dar, în a doua parte, Gelu Ionescu va fi găsit că este nedrept ca Monica și Virgil – de la Paris – să cunoască mai bine viața-și-opera scriitorilor români decît el, proaspăt venit din țară... De ce ei și nu el, Gelu,

de-o pildă, să facă astfel de emisiuni ? Așa că... pentru început, a început să... prezinte emisiunile Monicăi (care nu aveau nevoie de prezentări, veneau gata-făcute, de la Paris, nu cereau decît să fie difuzate) ; să le rezume, carevasăzică ; să le comenteze, ba chiar să se declare în dezacord (parțial, total) cu „interpretarea" Monicăi Lovinescu...

Am încercat, printr-o scrisoare, să-i sugerez lui Vlad Georgescu : să-i facă, domnule, lui Geluțu o emisiune personală, o jucărie numai pentru Bombonel ; din ea n-are decît să nu-fie-de-acord (cu cine-o fi). Dar n-am trimis această scrisoare – cum adică : mă apuc acum să-l delaționez pînă și pe Gelu ? Ionescu ? Și la cine-l turnam eu pe Domnul Goe Ionescu – la Tatițu' Vlad Georgescu ? Dar ce are să înțeleagă directorul postului de radio *Europa liberă* din ceea ce pîram eu ? A, că ar fi putut înțelege că sunt invidios pe Gelu, că el are casă-masă-concedii (la plural), iar eu, ba ? Bine, era adevărat – dar nu despre asta era vorba – ci despre faptul că Vlad Georgescu îi îngăduia (de ce nu : îl îndemna) pe Bombonel să verse dulceața în pantofii Monicăi Lovinescu ! Că tolera, ca director, un fapt de nefăptuit : ca un redactor să anunțe, la microfon, că el nu împărtășește... opiniile din cronica sau articolul care urmează ! Și nu în ultimul rînd, că el, Vlad Georgescu, îngăduia ca un căcîcea precum Gelu Ionescu să-i „amendeze" pe Monica Lovinescu și pe Virgil Ierunca – în legătură cu cine ? O spun pentru a treia oară, am s-o mai spun : pentru o jigodie ca Valentin Lipatti !

A fost o vreme cînd Monicii se temeau (și aveau toate motivele) că vor fi înlocuiți cu Geluțu ; sau cu Nemoianu – cu Matei Călinescu nu prea, deși, din punctul de vedere al lui Vlad Georgescu și Matei era foarte-bun – de ce era foarte bun Matei ? A, nu fiindcă ar fi el bun scriitor, bun eseist, bun profesor, bun prieten – nu, domnule ! Ci pentru că era și el *universitar* ! (Eu aș zice : în ciuda faptului că este universitar, Matei Călinescu este foarte-bun.)

Că nu s-a întîmplat o asemenea catastrofă – asta s-a datorat, cred eu, în bună parte lui Mihnea Berindei – care nu-l va fi convins de adevărul tezei lui (că Monicii trebuie să rămînă la *Europa* ; că presa franceză merită să fie citată de *Europa*...), ci de extrema-urgență a... așteptării.

Și, tot așteptînd, Vlad Georgescu „aflase" (vorba lui Mihnea) cam cum stau lucrurile cu Monica Lovinescu și cu Virgil Ierunca, *în România* – fiindcă bietul Vlad, istoric de profesie și universitar prin vocație, nu știa : de unde să știe, dacă „nu i se ceruse" ?

În acel răstimp a mai aflat Vlad Georgescu și acest lucru nemaipomenit : ceea ce scrie presa franceză este (ca să vezi ! cine-ar fi crezut, dragă !...) luat în seamă – *la București* (mai ales de cei-răi)...

Așa că a renunțat la mutarea buricului-pămîntului la Washington.

Dacă va fi aflat ceva-ceva și despre literatura română – nu știu. Și nici nu cred.

VIII

(Joi, 6 iulie 1989)

1. *Complot ? A spus careva, ceva, cumva de complot ?*

Căldură-mare – ce n-a văzut Parisu'... Norocul meu : nu ies din casă, n-o simt și pe cea a Bicentenarului. Lang mi-a trimis invitație (pentru două locuri !) la o chestie despre care tot Parisul vorbește, întrebîndu-se ce-o mai fi și aia : o „operă-balet", pe Champs-Elysées, a unuia Jean-Paul (sau Pierre ?) Goude. Firește, n-o să mă duc : mi-e frică de mulțime. Apoi n-am această curiozitate. Ba chiar am această greață. Propaganda comunistă n-a inventat nimic în materie de „manifestații de masă" ; iar occidentalii nu pot fi acuzați că s-ar inspira din defilările din Piața Roșie. În fiecare din noi (corectez : în fiecare din ei) zace un dornic de cadru organizat, de structură, de, în fine, gloată-bine-temperată. A înțeles asta pînă și Filip : în primul moment, văzînd invitația (arătoasă !), însoțită de cîteva cuvinte scrise de Lang (cu stiloul !), ar vrea, ca orice copil, să meargă la bîlci ; s-ar duce și Ana – pentru Filip. Oricum, au timp să se răs-, răs-gîndească. Se pare că, la urmă, „are să se dea" și focuri de artificii...

Căldură-mare.

Ieri, Alain ar fi trebuit să se vadă cu Țepeneag. Nu mi-a telefonat, să-mi spună rezultatul – probabil s-a întors tîrziu și cum eu mă culc devreme...

În schimb, Monica – din ce în ce mai istovită (o săptămînă s-a scurs de la explozia mămăligii-scriitorilor), mi-a telefonat, aseară, tîrziu. A ajuns cu investigațiile pînă la...

– Ai auzit de unul, Ilie Brie ? m-a întrebat.

– N-am auzit de unul, Ilie Brie, am zis (iar în sinea mea : „Dacă Monica a ajuns pînă la... cum îi zice ? Ilie-Pălărie ? Sau Ilie-Gălăgie, înseamnă, pe de o parte, că e rău – pentru Monica ; pe de altă parte, bine, pentru Țepeneag – de ce ? Nu știu").

– Si-gur ?

– Si-gur, am memoria numelor, deși...

– Deși ?

– Nimic, simplă... asonanță... Dar nu consonanță, credeam că e Ilie Chilie al meu, de la Madrid, băiatul cu Samsonită, de la Agerpres...

– Cu ce ? De unde ? E și la Agerpres ?

– Nu. Adică da, acum e corespondent la Moscova – însă acela-i al meu ; Ilie Chilie ; Ilie Brie e al lui Țepeneag – deci, nu-l cunosc pe numitul Ilie Brie. Ce-i cu el ?

Însă Monica vrea să știe ce-i cu „al meu". Îi spun că e tipul pe care-l... pusesem bine, într-o carte, în *Chassé-croisé*[1]. Liniștită (că îl pusesem bine într-o carte), Monica a trecut la „al lui Țepe".

Nici ea nu auzise pînă de curînd de Ilie Brie, dar se pare că este cunoscut în anume cercuri, mai cu seamă universitare. Cică ar fi o persoană muncitoare, ardeleană ; fost elev (student ?) al Doinei Cornea, la Universitatea din Cluj ; nu știe (Monica) anume cînd a venit în Franța – în exil, zice el, ca Breban, dar e ca și Breban : cu pașaport românesc – frecventează Ambasada R.S.R. ; evident, face naveta în România (nu e singurul). Și, după exemplul celuilalt mare-român și mare-ardelean, Pordea, și-a dat odrasla la Conservator, la Cluj – că-i mai ieftin ; și se face carte mai bună, la noi, la Cluj...

De ce-mi vorbește despre „necunoscutul" Ilie Brie ?

– Fiindcă necunoscutul e un cunoscut manipulator, zice Monica.

– Nu cred, zic, din obișnuință.

– Nici eu nu cred, zice Monica. Nu vreau să cred că e prieten bun cu Țepeneag. Și nu vreau să cred că, pe Ilie Brie, Breban i l-a prezentat lui Țepeneag. Ce zici ?

– Zic : manipuleze-se între ei, pînă n-or mai putea.

– Dar există pericolul să manipuleze și pe alții.

– Existe ! Manipularea se face cu asentimentul manipulatului, ca și... obidirea rumânului – un polonez, un ungur, nu s-ar lăsa obidiți ; complicitatea victimei...

– Bine-bine, îți cunoaștem poezia-cu-teoria... Dar ce ne facem cu... Bria ?

Ce *ne* facem ? Dar de ce trebuie să-i purtăm de grijă și acestui alt intelectual ardelean, cumnat (cel puțin) cu șoferul Ambasadei ?

Monica îmi explică de ce : nu suntem singuri pe lumea asta, trebuie să ne întrajutorăm, să avem grijă unii de alții. Foarte bine, zic, de alții să aibă ea grijă, ca o cloșcă ce este, eu unul nu sunt în stare să-mi port mie...

[1] *Chassé-croisé* – traducere franceză, publicată în 1983, la Hachette. În românește, cu titlul *Soldatul cîinelui*, la Humanitas, 1991.

Nu cred ce-mi spune Monica. Nu vreau să cred – ca apoi să-i spun ei că eu nu cred, deci, bine-ar fi să nu creadă nici ea... Să fi ajuns Țepeneag în asemenea hal de... ? Să fi ajuns atît de... nesimțitor la morală – sau nu va fi știind ce hram poartă Ilie ? Dar dacă i l-a recomandat Breban – ca văr ? Mai degrabă ca soț al verișoarei, vajnica tovarășă de viață a tovarășului lui Țepeneag, neasemuită interpretă de liduri-populare în cadrul sarmalifestărilor Ambasadei țării europene România, pe al cărei trotuar (spre Avenue Bosquet) a fost găsit – sub fereastră – cadavrul unui „lucrător" : de dor de țară, bietul om (colonel de felul lui) se sinucisese... Cum ? Iată cum : deschide fereastra – spre stradă – urcă pe pervaz, își împlîntă un cuțit între omoplați, după care, strigînd : „Trăiască România și Conducătorul ei !", sare în gol – gata-sinucis (după explicațiile date de Ciceo Pop – cel care nu poate fi bănuit de „simpatii comuniste", nooo, el nu face politică, e doar general, descendentul Marilor Ardeleni...).

Vorbeam de „doamna" Brie – soața tovarășului Brie, dimpreună cu care Țepeneag și Breban și Sorin Alexandrescu (și încă alții) au de gînd să-i organizeze pe neorganizații scriitori români refugiați-politic...

2. *În care povestitorul înalță un imn de laudă Romancierului Nr. 1, Nicolae Breban*[1].

Am aflat ultimul brebenism – i-ar fi zis lui Țepeneag :

– Țepe, dacă tu scoți din nou *Les Cahiers de l'Est*, eu mă angajez curier ! În genunchi distribui revista !

Mda, da : pare autentică... promisiunea : a ieșit din gura lui Grobei... Îl și văd pe Breban : s-a chiar așezat în genunchi – după ce și-a ridicat, pe rînd, cracii pantalonilor, ca să nu pocnească stofa.

Ultima oară l-am văzut pe Breban acum vreo trei-patru-cinci ani. Pe Champs-Elysées, la nouă dimineața. Se plimba, cu o doamnă blondă. Ne-am dat mîna, am schimbat cîteva mormăituri – din care eu am înțeles că locuia prin apropiere și scria o carte – acum ieșise să ia aer. Era mohorît, buhăit – ca după o noapte de lucru – și parcă trist. În fine, o tristețe de-a lui Breban : plină de reproșuri – că îl încondeiasem în *Le Tremblement des Hommes* – pe el, care îmi fusese atît de apropiat în '77... Și eu îl trădasem – și pe el ! – ca, mai tîrziu, pe Țepeneag... Este adevărat : Breban, după arestarea mea, de la 1 aprilie (!), făcuse două gesturi, acte... de neînțeles :

Așadar, după ce eu fusesem arestat, Ana și copilul fuseseră... evacuați : o brigadă de securiști pusese într-un camion, claie peste

[1] Capitol publicat în *Soldatul cîinelui*.

grămadă, toate lucrurile noastre, pe Ana și pe Filip deasupra și căraseră încărcătura în cartierul Vitan (pe strada Turturele). Nu puteau rămîne în singura odaie (cu lut pe jos), fără încălzire, fără apă – și cu movila de mobilă, cărți, farfurii, așternuturi, ocupînd întreaga suprafață a camerei – așa că Ana primise „permisiunea" să stea, cu copilul, la socru-meu... Nici telefonul lui socru-meu nu mai funcționa, iar pe stradă, cum se apropia de o cabină telefonică, apărea securistul de serviciu, îi smulgea receptorul din mînă : „N-ai voie să transmiți știri !" După vreo săptămînă de izolare completă, au venit trei securiști și au dus-o la Procuratură (sau la tribunal ?), oricum, „undeva unde erau și avocați" – în vederea procesului, familia trebuia să-mi desemneze un avocat. Ana nu mai ține minte ce era acolo, ce a făcut o vreme – dar știe că, la un moment dat, s-a aflat, singură, într-o încăpere cu șeful baroului, avocatul Pora ; și că a cerut voie să telefoneze acasă – ca să se consulte cu tatăl ei... Evident, telefonul de acasă nu funcționa, însă Ana a telefonat la... Breban. De ce la Breban ? Era singurul număr „în funcție" (cele ale prietenilor fiind și ele „în deranjament"). Și, minune : a răspuns Breban ! Ana i-a lansat un... SOS : se afla – și a spus unde : în biroul șefului baroului – și nu știe ce să facă... Breban i-a spus să fie liniștită, că vine numaidecît ! Și a venit ! Și de acolo, a condus-o la socru-meu...

Mai tîrziu, la Paris, pe cînd scriam *Le Tremblement des Hommes*, Ana s-a opus energic la... pasajele în care Breban ieșea cam... șifonat (mai ales cel al întrevederii cu Burtică). Zicea :

– Nu pot uita cum, atunci cînd eram cu totul izolată, mutată la dracu-n Vitan, cu un copil mic, și nici la tata, unde dormeam, nu funcționa telefonul, iar bestiile de securiști bruiau, de undeva, din apropiere, *Europa liberă*, deci nu știam ce se întîmplă în lume și dacă prietenii de la Paris știau măcar că ești arestat... Ei, uite, în izolarea, în părăsirea generală, am prilejul să dau un singur telefon, telefonez la întîmplare, fiindcă știam că nu vă înțelegeți bine – și Breban vine ! Acolo, în biroul lui Pora (el era șeful baroului, el mi-a fost și avocat-angajat-de-familie) ! Cînd l-am văzut intrînd pe ușă... L-am văzut pe Arhanghelul Gabriel...

– Chiar el era – tocmai publicase *Bunavestire*, am ironizat eu.

– Nu rîde ! Sunt convinsă : dacă aș fi reușit să-i contactez pe bunii tăi prieteni – ar fi venit, cum a venit Breban ? Îl vezi tu pe Mazilescu, venind la... dracu' știe ce era acolo, în clădirea aceea, probabil tribunal ? Ar fi venit, oare, Raicu ? Sau Petrișor ? Sau Negoițescu – încă nu știam că și el e arestat, dar dacă ar fi fost liber, ar fi venit ? Sau văru-tău, Cuza ? Horia Popescu, Radu Surdulescu ?

– De unde să știu – dacă nu le-ai telefonat...

– Ei, uite, eu știu : nici unul n-ar fi venit – de frică. Și a venit antipaticul, megalomanul, primul-și-ultimul-romancier-al-plaiurilor-natale ! A venit tipul scîrbos, care-ți fusese șef imposibil la *România literară* ! A venit cel care... refuzase să se lipească de tine, la început de tot, cînd i-ai propus – fiindcă urma să-i apară *Bunavestire* ; cel care ți-a cerut... un răgaz de două săptămîni...

– Bine-bine, înțeleg simțămintele tale de... femeie singură, izolată de lume, cu un copil mic, dar eu scriu, acum, o mărturie : povestesc ce s-a întîmplat, atunci cînd s-a întîmplat...

– Foarte bine, dar să povestești și ce s-a întîmplat, în absența ta, atunci, în biroul lui Pora. Și ce s-a întîmplat după ce te-ai liberat – ții minte povestea cuferelor din pivniță...

Cum să nu țin minte ? În a treia sau în a patra zi după liberarea mea (tot la socru-meu), în casă era nevoie de ceva, de, probabil, așternuturi, însă acestea se aflau în pivniță, într-un cufăr, sub alte cufere, grele – în toată casa nu era un om valid, în stare să coboare în pivniță, să dea la o parte cuferele grele, ca să găsească ce era de găsit... Socru-meu – ca frunza, îl bătea vîntul ; eu – dacă mă puteam muta de pe un scaun pe altul – iar femeile... Ana apucase să-mi povestească de ce mare folos îi fusese Breban, atunci, la tribunal, cît de sincer-săritor fusese... Așa că îi telefonasem și-i spusesem, cinstit... marea-problemă a noastră : niște cufere, în pivniță... – n-aș fi apelat la el, pentru o treabă ca asta, dar în situația în care mă aflu, la cine Dumnezeu să... ?

Și Breban a venit numaidecît ! A coborît în pivniță, s-a mînjit de var, a luat pe umeri păianjeni, a ridicat, a mutat... Cu un aer și cu o naturalețe nebănuite, de mine – la el. Cum să uit așa ceva ?

Numai că, iată : din motive editoriale (și... auctoriale : autorul ieșind istovit din re-trăirea evenimentelor), am sfîrșit *Le Tremblement des Hommes* cu liberarea mea. Așa că nu am putut să povestesc și ceea ce a urmat – sau am aflat că s-a petrecut în absența mea. Deci, și imaginea lui Breban a ieșit... parțială. Îmi promisesem să scriu o a doua parte a mărturiei (acolo aș fi pus și întîmplările cu Breban) – dar... editorul meu, Claude Durand, a fost dat afară de la Seuil, încă de pe cînd cartea nu-mi apăruse, iar cu noul director, Chodkiewitch (nu-i voi fi scris numele corect, dar nici nu merită – el l-a dat afară, atunci, de la Seuil și pe Jean-Marie Domenach, sub a cărui pulpană publicasem cartea lui C. Dumitrescu, *Cetatea totală*, reproșîndu-i, printre altele și această carte), nici vorbă să mă înțeleg – de la prima vedere am înțeles că trebuie să-mi caut alt editor.

Breban nu mi-a reproșat niciodată, în față, „portretul" făcut în *T.d.H.* – nici nu a avut prilejul. Însă, chiar dacă nu l-aș fi întîlnit, pe Champs-Elysées, cu aerul acela, trist-întristat (care nu-i stătea bine),

eu mă simt, în continuare, vinovat de parțialitate – în prezentarea lui. Faptul că, după aceea, comportamentul lui a devenit și mai... „așa" (vezi pamfletul lui Tudoran, publicat în *Ethos*), nu mă încălzește : eu i-am rămas dator cu ceva, lui Breban. Cu... „părțile lui" – fiindcă nu are numai „părți"...

3. *Complot – să fie, dar să știm și noi !*

Nici Marie-France nu crede în „manipularea" lui Țepeneag de numitul Brie – am vorbit la telefon, adineauri. Atît de tare... nu crede ea, încît, astă-noapte, excedată de temerile Monicăi în privința unui complot, i-a scăpat o-vorbă... Știu vorba, mi-a spus-o Monica, iar eu, chiar dacă încă nu o știam, din reflex am încercat să-i micșorez portanța – dar, fără să-mi dau seama, am... micșorat-o și pe Marie-France și... cunoștințele ei de limbă-franceză... A fost vorba de vorba : paranoia. Și, cum se întîmplă între prieteni : Monica, cea atinsă, s-a supărat ; Marie-France s-a îngrozit de ce îi scăpase – dar atît de tare, încît... Monica este, acum, îngrijorată de starea sufletească a Mariei-Franca, „sărăcuța, atîta am bătut-o și pe ea la cap, cu complotul, complotul, încît i-a scăpat vorba asta și acum va fi într-un hal fără hal, crezînd că m-a jignit – bineînțeles, pe moment, m-a atins, dar numai eu sunt de vină că am isterizat-o și pe ea...", zicea Monica...

Am făcut și eu ce-am putut, ca să aplanez tragòdia : aseară i-am spus Monicăi că Marie-France va fi zis, „ca tot franțuzul, vorba-ceea" (pe care el, francezul, o folosește în toate împrejurările, fără să-și dea seama de... semnificație), iar Monica s-a supărat : cum așa, Marie-France vorbește franțuzește „ca tot franțuzul" ? Dar asta-i o insultă la adresa ei ! Eu m-am făcut mic-mic (la telefon), rușinat și în același timp grozav de satisfăcut că am creat o diversiune (Monica, acum, o apăra pe Marie-France... împotriva mea). Iar adineauri, mi-am cerut iertare – față de Marie-France – că, aseară, am... bănuit-o că folosește vorba-ceea fără să-și dea seama ce spune... Bine-nțeles, ea m-a iertat...

Ceea ce înseamnă că, chiar dacă nu e complot organizat împotriva Monicilor – deci și împotriva noastră – efectele sunt cele ale unui adevărat complot : dac-am ajuns să ne... paranoizăm înde noi...

Încep să cred cu din ce în ce mai multă convingere : oricum s-ar sfîrși povestea aceasta (cine știe : vom afla că nu fusese vreo cabală, oricum, nu ceva cu-intenții-rele), nimic nu va mai fi ca înainte...

I-am împărtășit această temere – Marie-France a respins-o cu prea mare grabă, cu prea... hotărîre, ca să nu fie și a ei, pe undeva.

N-am insistat. Am zis : să dea Dumnezeu să mă înșel – poate că e numai din cauza oboselii adunate... Am apucat... să nu rostesc cuvintele care-mi stau pe limbă, de mai multe zile, de cînd observ (și particip, e drept, dar mai degrabă din fidelitate, decît din convingere adîncă) încercările aproape disperate (de ce : aproape ?) ale Monicăi de a afla din ce direcție vine amenințarea – ca astfel să o poată evita, înfrunta – eventual, învinge.

Anei i-am spus, încă de cînd am aflat că în jurul lui Țepeneag, în afară de Nedelcovici, se află Culcer și Damian :

– Am impresia că trăim un sfîrșit de domnie...

Ana a înțeles, pe dată. A oftat :

– Din nefericire...

Impresia mi s-a întărit în urma vorbirii, la telefon, cu Rodica Iulian ; în urma discuției, la noi, cu Lucian Raicu. Dacă aceștia, prieteni ai mei – și prieteni ai Monicăi și ai lui Virgil – erau, în fond, dornici de organizare (și de organizație), după criteriile (aproximativ aceleași) ale Uniunii Scriitorilor de la București, cum să nu fie dornici de înnoire, neutrii ; și mai ales... inamicii ?

Am observat cu plăcere că Sonia Larian gîndește altfel decît bărbatu-său. Ea spune (numai dacă o întrebi, dacă insiști) că... nu vede de ce ne-am „da", în exil, o Uniune – și pune întrebarea esențială, după părerea mea :

– În ce scop ?

Lucian țîțîie (că n-a înțeles ea ce explicase el, înainte) – dar tot nu răspunde la întrebarea : *în ce scop* facem noi această Uniune ? Și este foarte sigur că noi – „adică cei de bine" – într-o eventuală confruntare (să zicem : în reuniunea de constituire), vom... cîștiga – „fiindcă noi avem dreptate, fiindcă de partea noastră este valoarea și bunul-simț"...

Ridic din umeri : ce au a face dreptatea, valoarea – și mai ales bunul-simț, atunci cînd *se* creează o organizație, supusă unui statut, unui regulament de funcționare (oricît de liber ar fi, pentru niște scriitori) – și mai ales *votului* ?

– Dar ce rol poate să joace... votul ? se miră, rîzînd, Lucian. La vot, or să piardă alde... Culcer și Damian, chiar Țepeneag, fiindcă s-a legat la cap cu Breban !

– Așa crezi tu ? întreabă încetișor, răsucind capul spre în sus, înspre Lucian, Sonia.

– Cum : tu, nu crezi ? o întreabă Lucian, incredul. Nici tu ? mă întreabă pe mine.

Dau din cap – că nu. Sonia :

– Tu ai să te duci la ședința de constituire cu mîinile în buzunare ; convins că... adevărul, valoarea, bunul-simț au să triumfe de la sine...

– Ț ! Dar suntem între scriitori, dragă ! Ce, Țepeneag nu e scriitor ? Breban – o fi el, ca om, cum o fi, dar e scriitor ! Chiar Culcer, chiar Necula – au scris și ei cărți, sunt și ei scriitori !

– Da, dar scriitorii Țepeneag și Breban – poate și Culcer, de ce nu ? – au o calitate pe care nici tu, nici eu, nici prietenii noștri nu o avem... – zic eu.

– Frustrarea ? Că, din diferite motive, n-au fost și ei vorbiți de bine la *Europa liberă* ? face Lucian.

– Și frustrarea, zice Sonia. Nu mai ții minte cum vorbea Breban, în țară, despre *Europa liberă* ? Despre Monica și Virgil ? „Îi dis-trug !"

– Frustrarea, pe de o parte, pe de alta... spiritul organizatoric, zic. Pe Țepeneag îl cunosc bine ; el nu poate trăi dacă nu joacă șah – cu oamenii ; dacă nu plasează pionii, după o „schemă bine pusă la punct". Asociat cu Breban – al cărui gust de putere...

– Dar ce putere, aici, în exil ? întreabă Raicu. Președinte al Uniunii Scriitorilor din exil ?

– De pildă, zice Ana. Ce, e de colea – să fii președinte de ceva ?

– Tot de pildă, n-or să reușească ! Or să cadă, la vot – ce, tu i-ai da votul ?

– Bineînțeles că nu, zice Sonia – dar... frustrații ? Dar „oropsiții" *Europei libere* ?

– Ce are a face *Europa liberă* în asta ?

– Are, zic. Fiindcă *Europa liberă* a împărțit lumea scriitoricească în „buni", „neutri" și „răi". Iar numeric – mai ales de cînd ne-am făcut atîția, în exil – neutrii și răii sunt mai numeroși...

– Ț ! Nu cred...

– Ai să vezi, la ședința de constituire, zice Sonia. Noi o să ne prezentăm cu... adevărul-valoarea și bunul-simț, dar cînd or să se numere voturile... Pentru ei or să voteze... Geta Horodincă, Tertulian, Vera Lungu, Ana Novak, Mioara Cremene...

– Dar noi vorbim de scriitori, nu de..., face Lucian Raicu, orifiat de aceste nume.

– Sunt scriitori – n-au fost membri-plini ai Uniunii Scriitorilor din România ? zice Sonia. Și stai, că n-am terminat ; din America or să-ți vină cu voturile Ninei Cassian, ale lui... acel Mihăilescu, Călin, sau așa ceva, care a „polemizat" cu Tudoran, în *Agora*... Și cu al lui Brezianu ; și cu al Sandei Târziu, și cu al lui Dan Cristea...

– Dan Cristea o să meargă cu noi, e prieten cu Tudoran ! zice Ana, rîzînd, privindu-l pe Raicu.

– Bine – atunci voturile lui Astaloș, Marian Popa, Dumitru Popa...

– Dar ce tot... ? Ce-i asta ? – Raicu e speriat de-a binelea.

– Ce să fie, zic. O parte din voturile pe care au să le primească Breban și Țepeneag...

– Bine, dar noi suntem, totuși, mai mulți...

– Așa crezi tu ? fac. Uite, chiar cu băieți buni, adevărați scriitori, ca Matei Călinescu, Virgil Nemoianu, Toma Pavel... pe cine vor vota ei : pe, de-o pildă, tine ? – sau pe Breban și Țepeneag – cu care sunt prieteni de multă vreme... ?

– Dar eu nu sunt candidat la nimic, de ce să... ?

– Așa, ca exemplu. Sonia are dreptate : noi o să fim cu mîinile goale în fața mașinii de război a lui Țepeneag și a lui Breban.

– Chiar așa ? Raicu întreabă în jur, așteaptă să fie contrazis (că nu e chiar așa). În acest caz... Dar nu, nu cred ! Nu e posibil !

– Nu are să fie posibil, dacă n-o să aibă loc ședința de constituire. Știu că ce spun, acum, este o chestie... reacționară, conservatoare... stagnantă, cum se spune, acum, în Rusia...

– Totuși, o uniune a scriitorilor..., visează Raicu. O uniune pe baze sănătoase, pe baze adevărate...

– Lasă, pisi, mă mîngîie Ana pe creștet, tu faci uniune cu mine – una pe baze sănătoase, adevărate – de bun-simț...

Cu coada ochiului o văd pe Sonia întinzînd mîna să-l mîngîie pe pisi al ei – dar pisi al Soniei este un motan serios, domnule, un adevărat scriitor, nu se lasă scărpinat între urechi, ca mine (și unde : în public !) : țîfîie și ia un aer de reproș – se poate, una ca asta ?

IX

(Vineri, 7 iulie 1989)

1. În care povestitorul povestește tot felul de paralele, cimitire, turnurimontparnasse, patrii – și alte povești.

Căldură, căldură. Aș zice că mă doare capul – dacă nu m-ar durea ; aș zice că nu mă doare – dacă.

Început o nouă zi – în zori : să profit de ziua-lungă ; nu atît de ziua lungă (de altfel, de la solstițiu, a început să se micșoreze), cît de faptul că știu eu bine că, pe vremea asta a anului, am vreme ; mai am încă – și nu ca în preajma celuilalt solstițiu cînd, cu fiecare zi, mi se scurtează vremea. Știu pe proprie piele că timpul este... foarte relativ (cam relativ, ar zice Ardeleanul) : că se lăbărțează, se zbîrcește – după facultăți, ar zice Moromete. Asta devine după... paralela pe care te-ai născut – am citit eu, în cărți.

„Am văzut lumina zilei" pe 47 – ca să zic așa. Am copilărit, am junit între 45 și 46, am trăit între 44 și 45 la București. Or, Parisul e pe, exact, 49, și de aceea. De asta. Bine-ar fi să cîștig la loterie și să mă mut pe 43, la Ustaritz ; chiar la Colliures, pe 42. Am cunoscut, în viața mea chiar și 33. Eram la Los Angeles și prietenii voiau să-mi facă o plăcere – unde să mă ducă : la Disneyland ? Pe hula pe care scrie *Hollywood* ? Prin Beverly Hills – ca să vedem vila cu păr la puță ? – în fine, nu întreaga vilă, numai statuile – și numai cele de sex tare (celelalte avînd diamante) ? Eu însă am vrut ceva mai 'telectual, așa că am zis :

– Voiu să văz paralela 33, apoi să mor' !

Am fost, am văzut(-o), m-am pișat pe ea (de ce ? – n-aș putea explica, era mai tare decît mine), m-am întors. Viu și nevătămat.

Da, domnule. Aș putea spune, acum, în amurgul vieții, că n-am trăit degeaba : am văzut, de-a lungul timpului, o mulțime de paralele. Care de care mai. Însă cu toatele avînd un numitor comun : eu.

Asta vine de la căldură. Cine n-are căldură, vorba Sfîntului Apostol Pavel, în Epistola către Corinteni (prima, capul 13), făcutu-s-a aramă călătoare și chimval adormitor ; și nimica nu este ; și la nimica nu-i folosește. Și, la vară, cald.

Căldură mare. Nici n-ai zice că suntem la 49, ai zice că suntem, așa, între 44 și 45, cam pe la Domnești – ba nu : pe-acolo adie Ciorogîrla (ori Sabarul, tot nu mai contează) ; atunci pe undeva, pe Calea Victoriei, nu contează unde, anume, contează că acolo ne dăm întîlnire, cîndva, după prînz. Chiar mai pă siară : să scază vipia.

De la geamul meu se vede Turnul Montparnasse. Bine de tot se vede Turnul Montparnasse, de la geamul meu. De vreo doi ani nu-l văd decît atunci cînd mă uit special la el : ca să mă asigur că într-acolo-i Nordul. Aproximativ, dar destul de exact, vorba francezului (ba nu, el spune : *destul de extraordinar* – ceea ce e destul de excepțional, însă ceea ce găsesc și mai destul de extraordinar : ei spun : mediu, mijlociu – *moyen* – la de-a dreptul prost, cum ar fi s'tuația șomajului, ori vinul algerian). Așadar, Turnul Montparnasse – voiam să spun că el, Turnul – în fine, o să spun cînd o să-mi aduc aminte.

A-ha ! Mi-am amintit : Turnul Montparnasse : de doi-trei ani, nu-l mai văd decît dacă mă uit special la el, altfel nu, și dacă România *se* eliberează mîine, eu nu mă-ntorc acasă – ce să văd ? O știu, e acolo, nu s-a mutat chiar cu totul, România este eternă, domnule, nu se schimbă ea cu una-cu două, chiar dacă a distrus-o din temelii ăsta, fie-i-ar țărîna grea și îngerii sexuați, la ce să mă duc eu în țara mea, unde niciodată n-am avut o acasă personală, începînd din martie '44, recunosc peisajul dintr-o mie, chiar la televizor, unde se dau filme oarecari, murături franco-belgo-italo-luxemburgheze, vorbite în limba dublajului, dar turnate la noi, în România, tot felul de chestii cu Jules Verne, în fine, aventuri, trecînd prin dreptul televizorului la care se chiorăște Filip, îi spun : e turnat în România, recunosc nu locurile, ci locul, în general, a început și Filip să recunoască locurile-locul, zice : uite, e turnat la noi, în România, așa că-mi ajunge peisajul, despre el vorbeam, are el ceva, un aer unic, chiar dacă televiziunea n-a ajuns pînă acolo încît să-mi trimiță și odoarea de oaie a dealului-văii, Doamne, îmi zic, să mă fac eu, acuma, pe-un vîrf de munte de-al nostru, de-acasă, din popor, chiar dacă niciodată nu mi-au plăcut munții, decît văzuți de departe, să zicem din capătul Bulevardului, de la Sibiu, de unde se vedeau „mai înalți decît de la Zürich", așa se zice că ar fi zis Blaga, știa el ce știa, fusese chiar și la Zürich, eu n-am, de altfel n-am pus piciorul în Elveția și nu înțeleg de ce, doar aș putea, așa cum am putut-o pe paralela 33, la urma urmei, orice se poate pe lumea asta, numai să ai voință, așa zicea tata, Dumnezeu să-l ierte în mormîntul lui care demult se va fi făcut una cu pămîntul din care a fost făcut, la Vad, exact, satul cu „Poiana Narciselor", nu prea era el la-locul-lui, unde-i găsisem loc de mormînt, prea în gura cimitirului, de-atunci pe poartă vor fi intrat o

mulțime de morți și nu l-au putut ocoli, se afla prea în cale mormîntul refugiatului, vreo doi ani plătisem o femeie să aibă grijă de el, a avut cît s-a putut, mai mult n-a putut nici ea, prea în gura porții se pusese străinul, ultima oară cînd am dat pe la Vad, nu mai era deloc, trecea pe-acolo aleea-centrală, însă crucea ființă, o rezemase femeia de alta, una adevărată, din marmură, cioplită la Făgăraș, cu fotografie faină pe ea și cu scris fain dedesubt, nu doar din lemn, nu doar cu numele Tatălui, cu anul nașterii și al morții, cruce provizorie fusese, provizorie devenise, cine știe pe unde-o mai fi, dac-o mai fi, deși era din stejar bun, atît că nu prea avea mormînt, crucea, tata trecuse sub prundișul aleii și de-acolo ținea socoteală : cine intră, cine iese, mă gîndeam, pe cînd mă mai puteam gîndi la asta, că ar trebui să-i adun la un loc, alături, s-o iau pe mama de la Străulești și s-o duc lîngă tata, la Vad, ori să-l recuperez pe tata de la Poiana Narciselor și să-l așez lîngă mama, în Bărăgan, dar a venit Cutremurul din '77 și Străuleștiul a fost invadat, n-am mai găsit-o, cu toate că am căutat-o, știam precis că era într-o margine și aproape de colț, acolo se afla o fîntînă ca toate fîntînele de sat, cu manivelă și cu acoperiș frumos din tablă, cînd am îngropat-o pe mama, cimitirul era nou, vreo zece-douăzeci de morminte, destul de proaspete, judecînd după piatra și marmura noi și care, ca într-un cimitir catolic, nu îngăduiau ierburilor să crească pe-acolo, prin „zona centrală", pe mama am dus-o la-săraci, în fine, la cei îngropați pe cheltuiala statului, cu toate că plătisem, luasem un împrumut de la Fondul Literar și-l dădusem tot și tot nu-mi ajunsese, pe gropari și pe ceilalți gropari îi plătise, pe loc, socru-meu, îl plătise și pe portar și pe un îngrijitor, să aibă grijă de mama, însă după Cutremur n-o mai găsisem, portarul era același, dar nu-și aducea aminte de nimic, era și de crezut : cu atîția morți, zicea că nu mai găsește catastifele și mă întreba : Dom'le, asta să-mi spui : mama matale era la Străulești I ori la Străulești II ? Și eu nu puteam să-i spun, cînd o înmormîntasem nu se vorbea de I, de II, mă țineam după portar și-l întrebam de o fîntînă, unde era fîntîna : la II ori la I ? Dar omul nu-și mai aducea aminte, ridica din umeri și zicea : Lasă-mă, dom'le cu fîntîna matale, nu vezi că s'tem ocupați – că și românii ăștia : moare și moare și moare, nu se mai hodine și ei – am umblat singur, căutînd fîntîna, n-am dat de ea, deci nici de mama și, cu toate că era tot în iulie, ca atunci cînd murise, n-am mai întîlnit fir de ciulin, de spin de pășune, din aceia grași, țepoși, violeți, nici de gard n-am mai dat, înainte țineam minte un gard de scîndură, acum și cel de sîrmă ghimpată fusese smuls, în vederea mutării, a lărgirii cimitirului, așa că, uite : nu știu ce s-a făcut mama, o fi și ea pe undeva, pe-acolo, pe lîngă fîntîna dispărută și ea, pe lîngă gardul mutat, că și românii ăștia se

ține de blestemății, moare și moare și moare, așa că mă uit, cînd mă uit, special, la Turnul lui Montparnasse, ca să fiu sigur că pe-acolo, pe undeva, e Nordul și-mi zic în sinea mea că n-am la ce să mă duc în România, Tudoran, la supărare, zicea că ce bine, ce bine că maică-sa nu vînduse și casa de la țară, din Ștefănești-Argeș, acolo se duce el, mama lor de români și de exilați și de învîrtiți, că el se-ntoar-ce-n țară, se retrage la țară, trăgînd rare focuri de pușcă, precum Geo Dumitrescu, m-aș trage și eu la țară, re-trăgînd și eu focuri, îndeobște de armă și rare, dar am eu o la-țară ? Măcar o-țară ? N-am, și n-am nici măcar un mormînt-părintesc la care să mă gîndesc, din cînd în cînd, că ar cam fi timpul să mă duc, să văd ce-i cu crucea, iar dacă nu ai morminte, pe-aici, n-ai ce căuta – pe-aici – du-te, domnule, pe pămîntul tău, altul decît al nostru, plin de mormintele alor noștri – că și românii ăștia – așa că la cine să mă duc eu, dacă România noastră scumpă și dragă și eternă *se* eliberează ? M-aș fi dus, pînă anul trecut, la ovreiul de socru-meu, dar ovreiul de socru-meu a murit și el, exact în 21 noiembrie 1988, exact la 11 ani de la plecarea noastră, se vede că nu l-a mai ținut așteptarea, deși cifra 11 este a mea, nu a lui, în fine, și românii ăștia, de-alte-naționalități, moare și moare și moare, să zicem că mă duc în România, în vizită, la prieteni, care prieteni ? Că Mazilescu-i mort și Sorin Titel, mort, și Dana Dumitriu și Dimov și Robescu și văru-meu, Marcel Mihalaș, și, și, și, că și românii ăștia, cînd se pornește ei pe murite, greu de oprit(e), ca țăranii lui Coșbuc din jucat, asta-i cu prietenii : jumătate morți, jumătate plecați și ei, veniți și ei, acum zbătîndu-se, pe-aici, să facă ei o uniune a scriitorilor, la ei dorul-de-țară fiind mult mai puternic decît la mine, de aceea, pentru ei, exilul este doar un alt-domiciliu, unul provizoriu, cum provizorie le este des-țărarea și, în acest provizorat, ei se străduiesc să-și amenajeze un mic colț de patrie, să re-facă, în mic, ce-au lăsat în România, ba o sărmăluță, ba un sprițuleț, ba o iconiță de la mama, ei și-au schimbat doar adresa nu și altceva, de aceea, aici, își re-creează, provizoriu, structuri și reguli și legi-nescrise, ca acolo, ei nu s-au mutat, definitiv, sunt doar detașați, pentru un an, pentru zece, pentru o viață, pentru cît o fi să fie, dar tot acasă or să se întoarcă, fiindcă, vorba ceea : fie pîinea cît de rea – că și românii ăștia, pe-ăștia-i avem, cu ăștia defilăm, în rînduri strînse și disciplinate, nu e vorba de o disciplină nemțească, rigidă, constrîngătoare, vorba-i de o disciplină-liber-consimțită, oricum, te simți mai puțin des-țărat cînd îți creezi, aici, cadrul de-acasă, de-un paregzamplu, o uniune a scriitorilor, domnule, cu statut statutar, frate, și regulament și președinte și vicepreședinte și un primvicepreședinte (cu soția sa : doamna primă-vice-șiașamaideparte) și casier și încă un scriitor de să adune cotizațiile, soro, și cu

vot-universal-direct-și-liber-și-nesecret – ca să fie nouă cald (și la vară, bine), să știm noi că simțim cu umărul umerii celorlalți co-breslași, cu nările blana colegilor de inginerie din trib, clan, turmă, haită, uniune, asociație, domnule – la anul și la mulți ani !

2. *Despre o re-convorbire cu Alain.*

Mi-a telefonat Alain : a fost pe la Țepeneag. Bineînțeles că a fost pe la Țepeneag, încă de miercuri (azi e vineri). Nu i-am telefonat ieri (ca să aflu ce s-a petrecut, cu adevărat, alaltăieri), fiindcă, așa. Nici azi nu i-am reproșat că m-a lăsat să fierb atîta timp, cînd știa bine : așteptam vederea între ei ca să știm o dată dacă ceea ce spune Monica e doar o temere (de complot), sau chiar amenințare (de complot).

De la primele cuvinte ale lui Alain am înțeles că n-are să-mi spună chiar totul ; că probabil din această pricină a întîrziat cu telefonul – deși el zice că Monicăi i-a telelonat chiar în seara aceea – „fiindcă ea nu se culcă o dată cu găinile, ca tine".

Nimic interesant, nimic nou, zice Alain, cu glas prea indiferent ca să fi fost chiar așa.

Vasăzică s-a dus la Țepeneag și vreo oră și ceva au lucrat împreună ; pe un text... Au lucrat pe text, nu au discutat despre cestiunea-arzătoare. El, Alain, nu l-a întrebat nimic ; Țepeneag nu i-a spus nimic. Și după aceea a venit Shafir ; cu soția. Alain a discutat cu soția lui Shafir ; Țepeneag a discutat cu Shafir. La un moment dat, Țepeneag i-a arătat lui Shafir o foaie de hîrtie. Shafir părea să cunoască problema de pe hîrtie. Alain a discutat, mai departe, cu soția lui Shafir – Shafir a discutat cu Țepeneag. Despre ceva nu neapărat secret, dar care nu-l privea pe Alain. Ridicîndu-se să plece, s-a apropiat de masa pe care se afla hîrtia. A întrebat dacă e ceva secret, dacă poate să vadă ce e cu acea hîrtie. Țepeneag i-a făcut semn că nu e secret, că poate s-o citească – și a continuat discuția cu Shafir.

Alain povestește, la telefon ; exact și amuzat. Nu văd ce a fost atît de amuzant – ba văd, de aceea tac și ascult, nu-l întrerup, nu-i pun întrebări.

– Textul este cu totul și cu totul rezonabil, zice Alain. Începe cu „Stimate Coleg" și continuă în același ton. Fiindcă Uniunea Scriitorilor din România nu-și mai îndeplinește funcția – nici nu s-a întrunit, din 1981, fiindcă nu-i apără pe scriitori... în fine, din această cauză – nu mai țin minte cum sună, dar te asigur : textul este cu totul și totul rezonabil... Și Țepeneag era liniștit, nu dădea vreun semn de iritare, de nemulțumire... Țin minte : textul propunea scriitorilor din exil să

se întrunească, să discute – dar nu era fixată vreo dată, rămînea la latitudinea oamenilor. Cred că-i ruga pe cei care îl primeau să dea sugestii : fie de organizare a reuniunii de constituire, fie de organizare a Uniunii... Nu ! Nu-i mai zicea Uniune, ci Asociație – probabil au ajuns pînă la urechile lor obiecțiile Monicăi. Era semnat : „Comitetul de inițiativă"...

– Așa ! am zis – era prima mea zicere.

– Așa, a zis Alain. Vrei să știi din cine-i compus Comitetul ?

– Aș cam vrea, zic. Deși, acum, că mă întrebi, mă întreb dacă mai cam vreau...

– Dacă nu vrei, nu ți-l spun, îl păstrez pentru mine ! rîde Alain. Dar te asigur : textul este cu totul și cu totul...

– Bine, îți fac un hatîr : spune-mi-l.

– Bine – îi țin minte pe toți...

– Țepeneag, bineînțeles...

– Bineînțeles, Țepeneag. Negoițescu. Sorin Alexandrescu. Bujor Nedelcovici. Damian Necula. Dan Culcer. Dorin Tudoran...

– Cooom ? Ce caută Tudoran în... ? Dar Tudoran știe că a fost băgat cot la cot cu Necula ? Și mai ales cu... bunul său prieten, Culcer ?

– Nu știu dacă știe, ți-am spus că n-am discutat cu Țepeneag despre asta. Și avea dreptate, Țepe : pe mine nu mă interesează treburile-interne ale scriitorilor români...

Deci, asta era... Și pentru că Alain a început, eu nu am nici un motiv, dar nici unul – să tac. Și zic :

– Ei, da : pe Shafir îl interesează treburile-interne ale scriitorilor români ! Și pe nepotul-abuziv, pe Søren van Amsterdamescu ! Și pe...

– Îți atrag atenția, zice Alain, că Shafir nu face parte din Comitetul de inițiativă.

– Mă mir, zic. O fi el istoric – dar e prieten cu Țepeneag !

– E prieten și cu tine, Shafir – cu o zi-două înainte fusese și pe la tine.

– Eu n-am discutat cu Shafir treburi scriitoricești pe care ție ți le-am ascuns !

– Dar Țepe nu mi-a ascuns nimic ; cînd l-am întrebat dacă pot să citesc hîrtia aceea, mi-a făcut semn că pot...

– Dar nu ți-a spus nimic cu augusta-i gură...

– N-avea ce să-mi spună – epuizasem ce avusesem să ne spunem, înainte de venirea Shafirilor...

– Ei, ce să zic ! Ei, da ! Alain e bun traducător, să facă traducerile, nu să se amestece în tre-buri scri-i-to-ri-cești !

– Îți atrag atenția, pentru a nu știu cîta oară, că Țepe este prietenul meu și...

– Bine-bine, nu mai scot un cuvințel despre bunul tău prieten Țepe. Dar despre celălalt bun prieten al lui Țepeneag : Culcer – pot să vorbesc ? Dar despre Necula ? De pe unde dracu' i-a cules, doar prietenul tău Țepe nu se-ncurcă cu toți...

– Numai cu unii dintre ei, rîde Alain. Te anunț că, la Țepe, n-am întîlnit picior de Culcer, de Necula, nici de Nedelcovici... Ți-am spus : am lucrat în doi, apoi a venit Shafir cu soția...

– Auzi : Țepeneag și Culcer ! Țepeneag și Damian Necula ! De Nego nu mă mir că face parte din Comitet, din moment ce Țepeneag i-a acordat iertarea, dar Tudoran ? Înseamnă că nu știe alături de cine... siejează !

După ce-mi fac numărul, îl întreb pe Alain :

– Alène...

– ...te mai miști, completează Alain bancul-de-liceu.

– Alène-te-mai-miști, pot să-ți pun o întrebare ?

– Dacă e aceea, atunci nu.

– Așa-mi ziceam și eu, dar am vrut să fiu sigur. Cînd ai chef de o parolă, știi unde mă găsești. Salut !

– Știu unde te găsesc – salut.

Așa, carevasăzică. Țepeneag este completamente... Cum să zic : nebun ? E prea slab cuvîntul, apoi nebunia îl scuză pe nebun de... porcărie. Nu : Țepeneag e un nesimțit – să-l văd pe scriitorul-francez Țepeneag găsind echivalența exactă a românescului : nesimțire. Vasăzică se înconjoară de-alde Culcer, Necula (las' că nici cu Bujor nu mi-e rușine !), iar pe Alain – la urma urmelor, singurul lui prieten, singurul care i-a suportat toate bîzdîcurile, toate apucăturile lui de sergent inconștient și somnolent, de nesimțit, isteric, singurul dintre vechii lui prieteni rămas lîngă el, cu o fidelitate și cu o dăruire totale – pe Alain îl tratează, în această treabă-scriitoricească, mai rău ca pe o slugă ! Vasăzică Alain e bun, cît timp îi francizează scrisul-direct-în-franțuzește – dar numai atît ! Firește, Alain nu a suflat o vorbă despre colaborarea lui la cărțile semnate numai de Țepeneag – și, la urma urmelor... nici chiar Cioran, pe care îl „urmează" Țepeneag, nu a scris, dintr-o dată, franțuzește – și singur. Dar aici e nesimțirea. Țepeneag își închipuie că Alain este... proprietatea lui – hai : un libert, un fel de secretar-francizator – atît.

Nu mai continui : mă doare capul – și nu doar din pricina căldurii-mari.

X

(Marți, 11 iulie 1989)

1. Prolog pentru un epilog.

Căldură-mare. Și tare, vorba celuia.

Tare-tare, dar nu prè caldă, vorba Ardeleanului.

Adică : de tot ne-caldă – ca în Ardeal.

Suntem în Franția și e frig al dracului, bate vîntul rece-rece (ar fi putut s-o dea pe dungă, dar el... – și el : ce vînt, domnule, de-ai zice că nu l-am poftit la organizaționarea scriitornicilor, de-asta-i supărat el – Dunăre...).

Căldură-mare – pe-un frigul dracului ca ăsta – eu însă fac, ziceam așa : literatură, nu meteurologie.

Și cu asta, basta – și Uf ! Uf ! Uf ! Mîine pleacă Monica în concediu – îl merită din plin (dar noi ? care n-am mai cunoscut „asta" de șapte ani, iar Ana de opt ?). Să aibă și ea un strop de pace – noi, așijderea. Ne bucurăm cu toții de concediul Monicăi, de parcă ar fi al nostru, la cub. Nu-mi îngădui să vorbesc în numele Mariei-Franca, nici în al lui Alain, dar pe lumea cealaltă sunt convins : au să recunoască-cinstit : și ei s-au bucurat peste poate de plecarea în vacanță a Monicăi Lovinescu.

Eu nu aștept pînă atunci : scriu aici, negru pe alb, să rămînă : mă bucur ; mă simt ușurat ; despovărat – deresponsabilizat, ar zice careva căruia i-am uitat numele (altfel, băiat bun ; sau fată bună, că tot aia-i). Ca să mai zicem : de parcă mi-aș fi căpătat o libertate la care demult tînjeam. Dar, cum se-ntîmplă-n viață : după ce-am căpătat-o (fiindcă mi s-a dat, n-am cucerit-o eu – vedea-m-aș „luptînd" cu Monica Lovinescu pentru neatîrnarea de ea...), am constatat că nu știu cu ce se mănîncă și la ce slujește ea, în zilele de lucru (tot de libertate vorbesc).

A căzut bine plecarea în concediu a Monicăi : taman înainte ! De ce să plece omul cu inima îndoită ; să șadă la soarele Provenței cu sufletul cernit ; să se scalde-n unda mării celei de la Mijloc, gîndindu-se că, în acest timp, mii, chiar milioane de copii mor de foame și sute de scriitori exilați complotează împotriva...

Aici am vrut să ajung : a aflat Monica – exact înainte de plecarea în concediu, că n-a fost chiar complot ; pe scurt : n-a fost. Complot.

Ceea ce, dintr-un anume punct de vedere, este o constatare cum nu se află mai concedială ; mai vacanțică – chiar dacă noi nu ne ducem la marea cea mare și nici albastră, rămînem aici, pe baricada Parisului !

Unde mai pui că Monica se duce – unde se duce, n-am întreba-t-o, nu ne-a spus, are să ne scrie o ilustrată în ultima zi, la noi are să ajungă după zece de la întoarcerea Monicăi la Paris, noi o să telefonăm de bun-venit, ea o să ne-ntrebe de ce n-am telefonat mai devreme, că ea mai devreme a venit..., dar pînă atunci, noi o să avem pace, Virgil așijderi, poate să nu răspundă la telefon, poate să cutreiere librăriile și FNAC-urile după voie – ce spuneam : neatîrnare curată pentru toată lumea !

Uf ! Ce bună e vacanția/cînd mergem la Constanția – în fine, cu zisa, că eu nu m-aș duce la Constanța nici dacă aș mai avea o dată treizeci de ani și m-ar pofti Mirela (de șap'șpe) ! În fine, mă mai gîndesc eu...

S-a lămurit, deci : n-a fost complot !

Chiar așa m-a anunțat Monica aseară, la telefon :

„Știi că n-a fost nici un complot ?"

Ce era să zic – la telefon : că știam (că n-a fost) ? Că, ba chiar din contra : continuam să știu că e complot ? Am preferat neutrul :

„Slavă Domnului !" cu asta am împăcat și capra și pistolul.

Firește, n-am cerut lămuriri : cum-anume-n-a-fost-complot – am fi riscat amîndoi ca, tot căutînd argumente împotriva (complotului), să ne trezim cu argumente în... slujba lui – tot de complot vorbesc.

Da, domnule ! Căci așa este ea, viața : ca asta :

Și ce căldură-mare (la trecutul gramatical, fiindcă la cel ne-...).

Așa că n-a fost complot, a fost mai rău (a cui vorbă va fi ?). Dar Monica nu știe și nu trebuie să știe, las' să se ducă în concediu să se hodinească ; să ne lase și nouă un răgaz de respirație.

Știu eu ce știu. Văzute și nevăzute. Argumentate (vreau să spun : probate-cu-probe-materiale) și (încă) neprobate (dar au să vină, vin ele probele, ca trenul, însă atunci, ca în fața unui tren, ce te faci tu, mujic beat, cu gîndul numai la samovar ?).

Știu eu ce știu – și ce am vrut să spun în fraza precedentă : că e de rău pentru Monica și pentru Virgil ; și pentru noi, prieteni ai lor, colaboratori modești, dar statornici (zic eu, făcînd bilanțul) ai faptei lor.

Ai cauzei – uite, n-am pus ghilimelele deriziunii. Fiindcă, într-o măsură și eu sunt implicat în cauza... de-rîs.

Nu, nu e de-rîs – pentru ei, Monicii. Am mai scris în vreo două-trei cărți adevărate, să scriu și în asta, nu-cu-adevărat-carte : ei au venit în exil acum peste patruzeci de ani – și vreme de (peste) patruzeci de ani au slujit cauza. Știu, știu : cuvintele-s ca femeile noastre, din țara ocupată de ruși, ni le-au „maculat" (acum pun ghilimele) ocupanții. Aici, însă, cînd spun cuvintele : *slujit* și *cauza* – astea sunt definitive, nu există altele ; înlocuitoare.

Complot-necomplot... Bineînțeles că n-a fost complot ; și bineînțeles că a fost-este-și-va-fi : pînă ce Monica Lovinescu și Virgil Ierunca vor fi... dați-jos de pe baricadele slujirii cauzei (aici, mai multe fiind cuvintele, mai lesne se integrează acelea ușor uzabile). Îndrăznesc să spun : nu pentru că ei doi și-ar fi trăit traiul, și-ar fi mîncat mălaiul ; și nu pentru că „la vremuri noi, oameni noi" – ci așa : pentru că trebuie ștearsă urma lor ; pentru că este necesar să nu se mai știe nimic din fapta lor, cum se spune : nici bunicii bunicilor să nu mai știe cine au fost Monica și Virgil și ce-au făcut ei pentru *slujirea cauzei* (na, acum mi-a scăpat chiar sublinierea acelor cuvinte „de rușine"...).

După ce am venit în Occident (1977), am încercat în cîteva rînduri să le comunic o observație ; o băgare-de-seamă care îi privea direct. De fiecare dată am zis : lasă, am să le-o spun altă dată, acum nu e bine formulată în capul meu, ar putea s-o înțeleagă greșit – apoi am renunțat să le-o comunic. „Greșit" însemnînd : laudă-de-mine...

Dacă nu mi-ar fi fost teamă de ridicol, uite ce le-aș fi spus :

Că, *din România*, numai alți doi scriitori (cu mine, trei) receptau emisiunile lor, ale Monicăi și ale lui Virgil, ca pe niște... bunuri-pentru-toți. „Bunuri", întîmplător, pentru noi (Țepeneag, Tănase, eu) și bune – dar, oricare ar fi fost părerea noastră, a fiecăruia (forțamente, fiecare cu a lui...) despre ce au zis, în acea săptămînă, la *Europa liberă* Monica și Virgil (Monica *sau* Virgil), noi măcar *înregistram* (și comentam – favorabil, defavorabil, asta-i altă căciulă) ceea ce Monica și Virgil spuseseră... *și despre alții...*

Or, ceilalți (nu spun : toți-ceilalți, fiindcă n-am avut relații de *Europă liberă* cu toată scriitorimea română – dar cei din cercul-cercurile concentrice – mai degrabă : excentrice) altfel „înregistrau" ; altfel comentau.

Iată, de pildă Sorin Titel ; prieten al nostru, coleg al meu, nu doar de *Românie literară*, ci și de... redacție (proză) ; și de încăpere (birou) – și de publicare-în-Occident. Cum „comenta" Sorin Titel emisiunea de aseară a „Tezelor și antitezelor la Paris" ? Astfel :

„Ai auzit ce-a zis Monica despre mine ?" – în cazul în care, aseară, vorbise de el – sau și de el.

„Iar n-a zis Monica nimica de mine..." – Sorin Titel era vînăt de supărare.

Dacă însă îl întrebai :

„Sorine, ce crezi despre ce a spus, aseară, Monica despre... ?" și rosteai numele acelui scriitor, poate lăudat, poate „ciupit".

Sorin Titel se posomora ; te privea, scurt, pe sub sprîncene, pufăia, fosăia, mormăia, în cele din urmă zicea că el n-a ascultat ; deci, el nu știe despre ce e vorba – și nici nu-l interesează.

Ceea ce era adevărat : pe Sorin Titel nu-l interesa ce spuneau Monica și Virgil la *Europa* despre alții ; fie aceia și cei mai buni prieteni ai săi. Pe el, pe Sorin Titel, îl interesa numai ce spunea – de bine – despre el Monica ; sau Virgil...

Sau Mazilescu : Virgil Mazilescu nu prea avea el timp să asculte radioul... În cîteva rînduri, s-a nimerit să se afle la mine, în timp ce ascultam... exact emisiunile literare ale Monicăi, ale lui Virgil Ierunca. Politicos, nu vorbea în acest timp – dar îmi zicea, așa, în treacăt :

„Dacă spune ceva de mine, îmi atragi atenția – bine ?"

Bine, cum altfel ? Dacă spunea ceva bine de el, de Mazilescu, îi atrăgeam atenția, Virgil asculta și el, se bucura, își freca palmele, bea un pahar în cinstea celui care-l vorbea de bine, altul în cinstea lui, a vorbitului... Și atît.

Cu Mazilescu mă obișnuisem. Îmi ziceam :

„Bulă al nostru este un poet atît de foarte-mare, încît nu are nevoie să asculte *Europa liberă*."

Firește, făceam – fac, în continuare – deosebiri între poeți și ne-poeți. De aceea nu înțelegeam (și nu aprobam) maniera în care înregistra Sorin Titel comentariile de la *Europa liberă* – a, dacă el era mai degrabă poet, atunci...

Cu atît mai deosebiți păreau (chiar erau) prietenii mei buni : Țepeneag și Tănase. Chiar dacă se întîmpla ca unul dintre ei să nu fi ascultat („cu urechile lui") ce se spusese la *Europa* – nu neapărat despre unul din ei sau unul dintre prietenii aceluia – înregistrau ; țineau minte – *fiindcă îi interesa.*

După ce m-am exilat, am cunoscut ceastălaltă parte a întregului : emisia. Firește, nu eu emiteam – decît rar, accidental aș zice (neaccidental „emițînd" de la *Deutsche Welle*, „postul pe care nu-l ascultă nimeni" – numai de nu m-ar auzi prietenul și protectorul meu la acest post, George Carpat Focke...), însă mă aflam... Mai corect : nu mă mai aflam pe recepție.

O vreme – lungă, să zicem pînă adineauri, cînd a 'zbucnit nu atît complotul, cît... compotul – hai să-i zic pe nume : mămăliga noastră tricoloră – față cu vînzoleala „clandestinilor" la Monici, îmi spuneam că... toată lumea-i băiat bun, nu ? La cîteva întîlniri cu

scriitori veniți din România asistasem și eu (dar numai la început, vreau să spun : pînă în 1979 – de atunci, e-he, de cîte ori nu-i vizitase pe Monici : Sorescu, Blandiana, Doinaș, dar numai cu condiția-Blandianei, *avant la lettre* : „Goma să nu știe, să nu fie de față"...), și remarcasem : atît Virgil cît și Monica îi întrebau pe scriitorii-prieteni din România ce părere au despre cutare emisiune, despre cutare comentariu – chiar despre cutare „rezervă" la adresa lor, acum de față, la Paris... Răspunsul-răspunsurile lor nu mi s-a(u) părut... nelalocu-și : vorbeau în cunoștință de cauză, fiind – sau ne-... – de aceeași părere...

Ciudățenia începea atunci cînd același scriitor (văzut la Monici) mă vizita pe mine : de parcă ar fi uitat că eram de față, acum un an, acum o zi – la Monica Lovinescu – scriitorul îmi spunea mie *altceva* ; mă lua martor la nemulțumirile lui față de spusele (sau de tăcerile !) Monicăi și ale lui Virgil Ierunca.

Firește, primul și cel mai comod reflex – i-o întorceam :

„De ce nu i-ai spus Monicăi ce-mi spui mie ?"

Răspunsul fiind invariabil :

„Cum să-i spun în față – nu se face..."

„Dar se-face să spui pe din dos ?", mă înfuriam eu. „Domnule, dacă ai ceva de spus – spui în față !"

„În față ? Să spun în..." – scriitorul era orifiat de o perspectivă ca asta. „Crezi că-s nebun ? – dar nu se face..."

A-ha.

„A-ha – dar unde se face să spui (fiindcă nu ești nebun) ?", călcam eu în străchini, dădeam cu bîta-n baltă – cînd nu se face să dai cu bîta-n baltă ; numai în capul prietenului...

„Adică ce vrei tu să spui ?" – brusc, scriitorul (adeseori chiar foarte bun – scriitor) devenea un oarecare șut, deținut de drept comun, cu privirea diagonală și... „mereu ofensat".

„Eu, cînd vreau să spun ceva – chiar spun. Acum te întreb, în față : de ce nu întrebi tu ce ai de întrebat pe cel care-ți poate răspunde ? De ce nu i-ai spus Monicăi nemulțumirile tale în legătură cu *Europa liberă* ? De ce mi le spui mie – eu n-am să-i transmit «criticile» tale."

„Lasă, tot îți scapă ție ceva-ceva...", și scriitorul-în-trecere-prin-Paris mă bătea pe umăr, protector – și asigurător...

Fiindcă el era sigur : pînă la urmă tot are să-mi scape mie „ceva-ceva". Scopul lui : ca Monica (sau Virgil) să afle că el nu e mulțumit de „prestația" *Europei*... Mijloacele ? Uite-i-le : curate ! Vorba romancierei Maria-Luiza Cristescu : „Dragă, closetul meu e atît de curat, de poți bea apă din el !" – așa și mîinile scriitorului român : poți bea apă din ele, ca din citatul maisuscitat (din Maria-Luiza).

Pînă la urmă tot nu mă răbda inima și le spuneam celor mai... bine-crescuți :

„A-ha. Tu nu spui în față – că nu se face și nu ești nebun... Dar în ne-față, spui !"

„Adică ce vrei să spui ?", se zbîrlea scriitorul. „Că bîrfesc ?"

Uluitor : cu vreo cinci scriitori am avut acest – dar exact acesta ! – schimb de cuvinte, de fiecare dată mă așteptam ca ofuscatul să protesteze – ba să-mi dea și o pereche de palme, fiindcă l-am bănuit că... denunță (la cadre, la Secu)... Ei bine, nu. Cu toții (deși, nu erau frați, nu erau cu toții ardeleni, nici măcar nu erau cu toții poeți...) o trăgeau pe... acuzația că ei ar bîrfi – nespunînd în față ceea ce gîndesc...

Cu fiecare coleg, chiar prieten găzduit, înțelegeam și mai limpede teoria lui Wegener, a „alunecării continentelor". Eu, optimist fiind (în fapt, minoritar solicitant), mai păstram nădejdea că acele... continente făcuseră, cîndva, una – apoi, în urma unei catastrofe...

Nu. Nu trebuia să am nici această iluzie : niciodată nu făcusem una : el, prietenul meu bun, acum în vizită la Paris, pe cînd eram și eu la București, nu voia să mă mai amărască și el, așa că nu-mi spusese, verde în față – ceea ce îmi spunea acum (că vorba-ceea, acum mă aflu la adăpost, nu mai rabd foame, nu fac cuie de frig, nu-mi bag deștele-n ochi de întuneric) :

„Ce să mai vorbim – tu niciodată n-ai fost de-al nostru. Totdeauna ai gîndit și ai acționat ca un ne-român – iartă-mă că ți-o spun în față, dar mă cunoști : sunt sincer, ăsta-i cusurul meu..."

Bun. Asta o știam, începînd din martie 1944, cînd ne-am refugiat în Ardeal. Cînd eram... mai bun, eram : „altufel'" – însă, de obicei, nu eram „rumân de-al nost'" !

Însă mai există o... wegeneriadă, o rătăcire în urma unei rupturi (în continuare, cred că, dacă nu în viața asta, atunci cu certitudine în cea imediat anterioară, făceam-una...) : exilul – mai corect : exilarea.

Eu credeam – naivul ! – că exilat este acel român care se gîndește la România ceva mai des decît un român ne-exilat.

Eroare ! Gîndul (la țărișoară) nu e definitoriu – și nu are, la urma urmelor, vreo importanță.

Prin 1980-81, cînd l-am cunoscut pe Nicolae Manolescu – aici, la Paris, la București nu aveam aceleași frecventațiuni – mi-a spus (în fapt *ne*-a : eram cu Ana la Rodica și la Oana) :

„Voi, exilații, vedeți lucrurile *altfel*" (sublinierea îmi aparține).

Cîțiva ani mai tîrziu, Gabriela Adameșteanu – tot aici, la Paris :

„Eu nu înțeleg nimic din ce spuneți voi – și nici nu vreau să înțeleg, pe mine să mă lase-n pace, cu toții..."

Pe astea le știam, le învățasem : însă din România, orice aș fi făcut, făceam ca ne-românii – de aceea... nici nu conta ce fac ! Nu era zicere-facere românească – cum să fie dacă eu, făcătorul, nu eram „de-ai noștri" ? Dacă eram în cel mai fericit caz, *altfel*...

Mai știam – imediat după ce venisem în exil : dacă trimiteam cîte unuia o pereche de pantaloni de jeans, un cartuș-două de țigări, o carte, un medicament, acelea... nu-contau ; acelea nu intrau în discuție, fiind de la sine înțelese, acesta-i rolul meu, de prieten-de-la-Paris – fiindcă și el dacă ar fi exilat, tot-așa... : iar aici, în Franța, demersurile pentru obținerea unei burse („Dar să nu se afle la București, că sunt un om mort !"), statul la mine, o noapte, o săptămînă, o lună, asta nu avea altă „semnificație" decît aceea că am fost, cînd-va, prieteni – iar prietenul la nevoie se cunoaște, „numai să nu afle bestiile astea ale noastre că am dormit la tine, că mă-mpușcă ! – și, dacă ne-ntîlnim din întîmplare prin oraș, salut-salut, atît, dar să nu dai de înțeles că stau la tine, că altă dată nu mai pup eu pașaport !".

Este foarte adevărat : Andrei Pleșu mi-a făcut o vizită, la Paris, dar numai vizită a fost, de cîteva ceasuri (împreună cu Liiceanu, care atunci mi-a dăruit, cu dedicație, *Jurnalul de la Păltiniș*) ; însă el, într-o discuție cu Monicii (dacă nu cumva și prin vreo scrisoare – trimisă din Heidelberg, firește, nu din București), își dezvăluia concepția lui-despre-noi – corect : concepția lor, a celor de-ai pămîntului, cei care, deși trec din bursă-n bursă, tot de-ai gliei străbune rămîn – spre deosebire de unii (care ne știm noi !) : nici nu plecaseră din România, că sufletul le era, demult, înstrăinat... Pe scurt : concepția culturalilor (exprimată de șeful clasei) despre exilați, deștărați, înstrăinați : dacă tot ținem noi să facem ceva pentru țărișoară, pentru românie, atunci să ne punem toate puterile și cunoștințele în slujba celor care nu s-au deștărat : să le aranjăm lor călătorii de studii ; să le obținem burse lor (de studii) ; să le ușurăm procurarea unor cărți – desigur, în vederea studiului, într-un cuvînt, să le fim, lor, adevărați ambasadori culturali (la acest titlu de onoare ajungînd numai după ce le-am facilitat traducerea operelor lor, de gliiști) ! Discutînd într-o zi cu Negoițescu – în glumă, despre rolul desemnat nouă de premiantul lui Häulică și al lui Noica – Pleșu – el mi-a relatat ce auzise (deci, nu putea jura că „chiar așa" se rostise bursierul de profesie – acum ditamai disidentul ! la mai mare ! – dar „cam așa-ceva" si-gur !) :

„Voi, exilații", ar fi zis Pleșu, „trebuie să fiți, pentru noi, rămașii, ca gunoiul fertil : vă descompuneți, vă sacrificați, ca să favorizați... cultivarea noastră, a celor din țară"... – apoi Negoițescu m-a întrebat : „Știi cum se cheamă, științific-bulgărește, ceea ce Pleșu a numit : gunoi-fertil ?"

„Știu : mraniță – să mulțumim partidului lui Pleșiță că Pleșu nu s-a exprimat și mai agricultural, despre noi : bălegar"...

Așadar, rămăsesem cu halba ridicată deasupra capului... scriitorului român, venit în călătorie-de-studii la Paris, locuind la mine, pe șest, vizitîndu-i pe Monici în cel mai mare secret, fiind foarte-sincer cu ei (în legătură cu emisiunile de la *Europa liberă*), iar mie, la mine acasă, spunîndu-mi cu totul altceva – ce anume ?

„Ție pot să-ți spun, că tu nu lucrezi la postul ăsta... Nu e bine ce fac ei – și m-am tot întrebat : tu ce păzești pe-aici, de ce nu le atragi atenția : au făcut din Paler un supraom, un suprascriitor – ei, dă-o-n pisici ! Păi, Paler – să-ți spun eu cine-a fost..."

„Despre Paler pot să-ți spun eu mai multe și mai... substanțiale : am făcut ultima clasă de liceu la Făgăraș, între 1952 și 1953 : în fiecare seară cînd o conduceam pe prietena mea la internatul ei, vedeam cum securiștii descarcă din camioane «buștenii» doborîți în acea zi : partizanii din munți, împușcați – și cînd în ținutul Făgărașului o treime din populație era sus-la-munte, o altă treime în pușcărie... Tavi Paler din Lisa era cunoscut ca «Ăla de la Utemeu» ! – tată-său la Canal, el... din contra. Dar asta s-a petrecut demult, acum trebuie să recunoaștem : «Utemistul» vă dă lecții de demnitate scriitoricească..."

„Dă pe pizda mă-sii, cu Dimisianca lui cu tot !" izbucnește scriitorul român în vizită la Paris. „Cum poate Monica Lovinescu să-mi propună ca model un comunist ca Paler – păi tata a fost la Canal !"

„Adineauri ți-am spus : și tată-său a fost la Canal – se pare că acolo a și murit... Numai că tații de la Canal nu slujesc fiilor..."

„...să mi-l dea exemplu pe Sorescu, domnule ? Sorescu, cel care linge în dreapta, în stînga, dar nu toarnă decît la oral ? Și care nu se mai odihnește și el, de-atîtea burse, călătorii, traduceri în străinătate – bine-nțeles : e oltean de-al lui Dom' Virgil..."

„Bine-nțeles : pînă acum ai spus ce *n*-ar trebui să facă, la *Europa liberă* – să nu-i mai laude pe Paler, pe Sorescu, pe... pe mai cine ?"

„Pe Blandiana, pe... Cum, domnule : Manolescu îl laudă pe marele prozator Popescu-Dumnezeu, iar Monica Lovinescu îl laudă pe Manolescu, zicîndu-i cel mai mare critic român ? Eu ca eu : aud ce spune Monica, îmi zic : spune și ea, acolo, spuneri – din prietenie – dar ascultă și alții, care nu-s scriitori : elevi, studenți... Și ce află ei, de la *Europa liberă*, singurul post care spune adevărul ? De la Monica Lovinescu, singura persoană care spune adevărul ? Află că îl consideră pe Manolescu cel mai mare critic, fiindcă Manolescu îl consideră pe Popescu-Dumnezeu..."

„Nu *fiindcă* !"

„Ba, pardon ! *Fiindcă* ! În capul lor așa se face legătura : dacă Monica Lovinescu a zis, la *Europa*, că Manolescu e cel-mai mare critic ; dacă Manolescu a scris despre Popescu-Dumnezeu că-i bun romancier – înseamnă că Monica Lovinescu a zis că Popescu-Dumnezeu, călăul culturii, e cel mai bun...“

„Nu *înseamnă* nimic ! Faci legături false ! Abuzive !“

„Nu eu le fac. Le fac ascultătorii *Europei libere*, cei care nu cunosc nici culisele literaturii, nici ale *Tezelor* Monicăi, fii atent ce-mi aud urechile, acum cîtva timp : Sălcudeanu – un porc de cîine, o lepră cu vechi state de serviciu, e din nou considerat bun-scriitor, nu din vreun ordin al partidului, al Securității – nu ! – dacă ar fi fost așa, nimeni nu l-ar fi luat în seamă – ci... a zis Monica, la *Europa*...“

„Monica, la *Europa*, a vorbit despre o singură carte, *Biblioteca din Alexandria*“...

„Ce-ți spun eu : la *Europa*, Monica vorbește de o singură carte, dar la noi se înțelege că a vorbit de bine de toate cărțile...“

„Să fiți sănătoși dacă nu înțelegeți...“

„Nu suntem sănătoși și nu înțelegem...“

După o pauză, întreb :

„Ce-ar trebui să facă Monica și Virgil ca să vă fie vouă pe plac ?“

„Ca să-mi fie *mie* pe plac... Să vorbească numai la superlativ – și numai de mine !“, rîde scriitorul român-în-trecere-prin-Paris.

Au rîs scriitorii – mai mulți mi-au spus asta – firește, în glumă... Unul singur – Virgil Mazilescu – a zis, în finalul unei discuții ca cea de mai sus :

„Ce-ar trebui să facă Monica și Virgil... Să nu mai facă ! Să nu mai existe *Teze și antiteze* !“

„Ești într-o ureche, Virgile“, am zis, bătîndu-l pe umăr. „Și ce s-ar face scriitorul român din România fără porția săptămînală de *Europa liberă* ?“

„Ce să facă – una din două : ori moare de tot, ori se trezește de tot ! Cale de mijloc nu există !“

Nostimada : exact asta și exact așa zisesem eu, după liberarea din 1977 – era prin iulie, oricum : la *Europa liberă* emisiunile Monicăi erau „în reluare“, titulara fiind în concediu ca și acum ; ne aflam în noul apartament, cel băgat pe gît (noi nu făcusem multe nazuri...) de generalul Pleșiță – ca să nu mai zbiere reacțiunea și *Europa* că pe Goma îl persecută Securitatea : da de unde ! – exact : cel dintr-un bloc fără număr, fără literă, pe o stradelă fără nume (nici în contractul de închiriere nu era trecută adresa...), însă nu ne pierdeam – ne orientam după „blocul lui Mazilescu“ de lîngă stația de troleibuz Ialomița (firește : Drumul Taberei)... Așadar, ne aflam „la noi, pe

Ialomița“ (așa-i zicea Ana) și beam vodcă poloneză, de-aia cu paiu-n cur, dimpreună cu „vecinul“ Virgil.

Beam și trăgeam cu bleaga la *Europa*... Și tocmai pentru că emisiunea difuzată în acea seară ne era cunoscută de acum o săptămînă, eu zisesem, rîzînd ca proasta cu paiu-n vodcă :

„Și dacă se întrerup de tot ? Dacă se suspendă emisiunile Monicăi“ ?

„Doamne ferește !“ a ciocănit Virgil cu genunchiul degetului în masă. „Ce-or să se facă scriitorii români fără porția săptămînală de la *Europa liberă* ?“

La care eu, tot hilar – trăsnitoare vodca trasă-n pai (unde mai pui că era căldura-mare a Bucureștilor...) zisesem, atunci, exact ce-mi răspunsese Mazilescu, la Paris...

Am tot vrut să-l întreb dacă spunînd ce spusese o spunea ca... de la el ; ori, vrînd să-mi facă plăcere, citase din înaintași (ca vîrstă, se-nțelege...).

Rămînînd la asta – la (Doamne ferește !) suprimarea emisiunilor literare... Ziceam eu atunci ce ziceam (și chiar credeam ! – culmea), zisese Mazilescu ce zisese (te pomenești că chiar credea...), acum însă... Nu cred că scriitorul român „ar muri de tot“ lipsit fiind de apa-vie a emisiunilor literare ale *Europei* ; ar suferi, s-ar obișnui cu suferința, s-ar deda cu lipsa – e-he, prin cîte n-a trecut Românul, de-a lungul veacurilor... A supraviețuit tuturor încercărilor, tentațiilor, și mai ales „înrăutățirii regimului“ (am folosit o expresie de pușcărie – vorba fiind de regimul penitenciar...). Cum își zice Românul, cînd îi cade-n cap o nenorocire ? „Mai rău de-atîta nu poate fi !“ – și este, însă Românul nu se lasă doborît : dacă se află demult pe burtă... Și mai zice Românul cînd vrea el să „nuanțeze“ : „Rău cu rău, dar mai rău făr' de rău“ – asta ar veni așa, că trebuie să te mulțumești și cu schimbarea asta, recentă, în rău, „înrăutățirea regimului“ – fiindcă dacă n-ar mai fi „regim“ deloc, deloc ? Cu o asemenea înțelepciune drept în peșteră, înapoi, nimerim.

Dar nu (mai) cred nici că, dacă s-ar suprima emisiunile literare, scriitorul român s-ar trezi „de tot“... Vorba celuia : ce,-i prost (să se trezească – și încă de tot) ?

Scriitorul român din acest secol, al XX-lea, cu extrem de rare excepții (eu nu pot numi acum decît trei : Istrati, Stere, Lovinescu), n-a avut puterea să-și asume... condiția, n-a vrut să accepte că a fi scriitor poate fi, la urma urmei, o ocupație, dar nu o profesie (și în nici un caz, meserie). Ar mai putea fi avansată o ipoteză (sociologică aceasta) : „desprinderea de glie“ a provocat nu doar o anume tendință (nu doar culturală), nu numai un curent : sămănătorismul în multele lui înfățișări, dar, în general, la scriitorul din acest secol, a

dat și „nostalgia", „neadaptarea la oraș – tîrg al tuturor prăbușirilor" – și (la unii, simultan) : rușinea de a avea origine rurală. Chiar la cei care o proclamau, o „scriau", o comentau, gîndind-asupra (și mă gîndesc la Marin Preda), exista, în adînc, sub formă de complex de inferioritate – prefăcut, prin efectul balanțierului, în de-superioritate – rușinea, jena, teama de a-și asuma condiția de cetățean, în general, pentru ca apoi să fie în stare să-și asume condiția de scriitor – să nu rămînă la cea de autor-de-cărți ; probabil *obiectul* focalizează, justifică, impulsionează – or, un scriitor, dacă este om-de-carte (cărturar), foarte bine, însă nu destul ; scriitorul trăiește prin și pentru *cuvînt* (desigur, scris), ceea ce presupune o altă... tonalitate.

Ai noștri scriitori, cu excepțiile amintite (și încă doi-trei), de parcă ar fi atinși de o tară genetică, sunt incapabili să facă pasul de la carte la cuvînt și atunci se blindează cu explicații, cu „teorii" potrivit cărora scopul unic al lor este *cultura* (ca și cum cultură n-ar putea face oamenii-de-cultură, cei ce nu sunt neapărat – sau deloc – scriitori) ; prin, desigur : literatură – cînd scriu-rostesc acest cuvînt, literatorii te roagă din priviri să crezi și ceea ce nu spun ei, din bună-creștere, din prudență, din...

O „dumerire" (să nu se supere cel vizat pentru termenul realist-socialist) spectaculoasă, reconfortantă : Ion Negoițescu. Acest rafinat estet avusese o erupție de rujeolă etică atunci cînd îi adresase lui Eugen Lovinescu faimoasa scrisoare de la Sibiu, din 13 mai 1943, însă îi trecuse și, cu toate că, în încercările grele prin care a... înotat în următoarele decenii, Nego nu a făcut el însuși nici o „concesie", totuși : nu a luat în seamă că... nu-se-face-să-faci (concesii). El pretindea că și în '77 era... un ambiguu (termenul îi aparține, l-am luat din dialogul cu E. Hurezeanu pentru *Europa*, publicat de Solacolu în *Dialog*, anul trecut).

Hai s-o mai spun și pe asta : eu cred că, în aprilie 1977, Nego s-a lăsat „ajutat" de colegii-cei-buni (Doinaș, Manolescu, Breban), nu din orbire, nu din teamă (să te ferească Dumnezeu de curajul fricosului !), ci din... delicatețe : el, arestatul, el umilitul, el, „demascatul" – nu doar politic... – a sărit în ajutorul bieților colegi, scriitori români : să-i lase singuri-singurei să facă doar cultură-nu-natură ? Să nu le de o mînă de ajutor întru estetic ?...

Cum mai știm noi să inversăm rolurile, cînd... viața ne-o cere... Am încercat totdeauna un simțămînt de oroare și de admirație (de departe – mai degrabă : uluire) față de cei care, fiind *de cealaltă parte*, întind mîinile, te apucă de umeri, te rotesc, te așează cu de-a sila în locul lor, ei plantîndu-se în al tău – acela de *victimă*. Am mai scris despre un anchetator al meu, locotenent Țârlea (din Arad), de la Interne, din iarna 1956-57 : el nu bătea ca Enoiu – dar nu se dădea

în lături... Numai că Țârlea, dacă lovea cu bîta, cu pulanul, cu bastonul-de-circulație, după a zecea oară, nimerea într-o margine de masă, într-un spătar de scaun – și-atunci îi scăpa din mînă mijlocul-de-producție, scutura, sufla în degete, de parcă s-ar fi ars – și mă înjura, tot pe mine ; dacă lovea cu mîinile goale (palme, ghionți, pumni), sau cu picioarele, se întîmpla – după a zecea, a douăzecea lovitură, să se izbească de altceva ori să-și zdrelească pielea pumnului în dinții mei – și-atunci mă înjura și zicea astfel :

„Futu-ți Dumnezeii mă-tii ! Uite ce *mi*-ai făcut !"

Bineînțeles, n-am să-l compar pe Doinaș cu... conjudețeanul său, locotenentul Țârlea, dar am să spun că el folosise, față de Nego (dimpreună cu ceilalți „colegi", prieteni : Manolescu, Breban, Crohmălniceanu, Ileana Vrancea, Fănuș Neagu), exact aceeași metodă : inversarea rolurilor – și a poziției...

Am avut parte și eu de o astfel de amicală, aproape lacrimogenă „solidaritate" din partea Calului de Șah :

Prin 1974 lucram în echipa condusă de sculptorul Ion Condiescu la „realizarea" statuii (ecvestre) a lui Decebal, urmînd a fi plantată la Deva – autor : Ion Jalea. Eu fusesem luat în echipă mai degrabă din... hai să zic : prietenie, ca să cîștig și eu un ban. Făceam tot ce se chema : hamalîc – căram materiale, „țineam", șipcuiam, legam cu sîrmă, lutuiam (eu spun așa, cu un termen ne-artistic ; întindeam grosul lutului...).

Într-o zi descărcam lutul – adus de niște țărani, într-o căruță – și-l căram în pivnița atelierului – cînd trece pe-acolo Calul de Șah, cum îi spuneam eu (în gînd) poetului Radu Boureanu.

Eu, cu aerul cel mai firesc, îl salut și îmi văd de treabă – adică duc înăuntru, pe umăr, un boț mărișor de lut umed. Cînd mă întorc la căruță – pe strada Pangrati – Calul de Șah tot acolo.

De astă dată se apropie de mine și, după ce privește în jur (de partea cealaltă : Televiziunea...), îmi șoptește, plîngăreț :

„Ce faci, doooomnule ? Chiar aici, în dreptul Televiziunii ?"

„Car lut", răspund eu, ca prostul, închipuindu-mi că poetul nu văzuse sau nu pricepuse ce tot făceam eu, chiar acolo, în nasul Televiziunii.

„Dar de ce, domnule ?" a întrebat mai departe Calul de Șah.

„Aici" – și am arătat atelierul – „se lucrează statuia lui Decebal/ de jos și de pe cal – e nevoie de lut", am zis.

„Dar de ce ?" – s-a pornit Boureanu, însă numaidecît a tras-o alături : „Dar cum se face, domnule, că dumneata... ?" – și a început să mă măsoare de sus pînă jos. „Se poate, domnule Goma, să faci dumneata una ca asta ?"

Am pus la loc în căruță lutul pe care-l țineam pe umăr – era, totuși, greulean – fiindcă nu înțelegeam ce întreabă Calul de Șah ; și ce vrea să-mi transmită – prin întrebare : compasiune (că uite ce-am ajuns : să fac ce fac) ? Reproș – avusesem impresia, ori chiar zisese : „să-*mi* faci..." ?

Am încercat să rezum rapid :

„Am nevoie de bani, nașul băiatului meu e șef de echipă, m-a luat și pe mine cu el..." – și am arătat peste umăr, spre atelier.

„Lasă, domnule, astea !" a făcut Boureanu. „Că ai nevoie de bani – cine n-are ? – dar să faci dumneata... Una ca asta... Așa cum arăți... Și aici, sub geamurile Televiziunii... Să fi venit la noi, să stăm de vorbă... De ce n-ai venit la mine, să-mi spui ce nevoi ai ?"

„La dumneavoastră, tovarășe Boureanu ?", am întrebat – iar Calul de Șah a făcut o mișcare – îndărăt – de ne-cal de șah. „Ca ce ?"

„Ca... Nu suntem noi colegi ? Nu suntem cu toții scriitori ? Să fi venit la noi, la mine, să-mi fi spus : uite, domnule, sau tovarășe, am niște greutăți trecătoare, cu banii – dați-mi un ajutor, ceva..."

„Greutățile mele cu banii nu sunt... trecătoare, iar ultima oară cînd am cerut împrumut de la Fondul literar erați și dumneavoastră de față : mi s-a refuzat..."

„Dar de ce n-ai venit la mine, să-mi spui : uite, domnule, sau tovarășe..."

„Tovarășe ! Așadar, tovarășe Boureanu : ce anume vă displace, la mine ? Mergeați încolo..." – și am arătat – „...drum bun ! Nu v-am cerut nimic, nu v-am reproșat nimic..."

„Dar n-ai spus ce necazuri ai ! Și-acum te afișezi aici, în fața Televiziunii, murdar de noroi, cărînd la pămînt – că adică uite cum îi tratăm noi pe colegii noștri ! Acum eu ce mă fac ?" – o dăduse din nou pe tînguire. „Ce spun eu, dacă sunt întrebat – fiindcă am să fiu întrebat ! M-au văzut că te-am văzut, că am stat de vorbă..."

„Dar nu mai stați de vorbă – la revedere !"

„Dumitale ți-e ușor, dar eu ? La mine nu te gîndești ? Ce mă fac eu, acum, din cauza dumitale ? Au să mă tragă la răspundere..."

„Tovarășe !" am ridicat eu glasul. „Ce-ai vrea, acum : să te compătimesc ? Să-ți plîng eu de milă – te anunț : eu nu accept... schimbul de locuri, nu mă las culpabilizat de culpabili !"

Am luat iar gogoloiul de lut și am intrat cu el în pivnița atelierului...

Acest Radu Boureanu : „un om cumsecade". Cumsecade erau și Țoiu și Nichita și Horea și Dimisianu și Fănuș și Cireșarul, zi-i pe nume... – cînd mă încolțeau, mă acuzau, încercau să... schimbe locurile. Fiindcă și el, Boureanu, în „întîlnirile-de-partid" îmi cerea carnetul – și nu se supăra foarte tare că nu-l dădeam. El fiind doar un pion – chiar dacă profilul arăta un cal...

În continuare, eu nu cred că Negoițescu, cel care i-a scris lui Lovinescu, ar fi fost „pus bine" vreme de patru decenii și că abia în exil s-ar fi... dumerit. De altfel, i-am scris, după ce am citit dialogul cu Hurezeanu și pe cel cu Solacolu, în *Dialog*, zicîndu-i că din proprie experiență știu că... modestia prea apăsată e mai de-păcat decît o trufie „cinstită"...

Și bine a făcut Monica, ducîndu-se în concediu ; și mai bine ar face dacă, la întoarcere, n-ar constata că *Europa liberă* nu mai are chef să difuzeze și emisiuni literare – să bat în lemn !

Ce-ți mai doresc (eu, ție, dulce Românie) : să nu mai ai nevoie de *Europa liberă* ; să ai tu, la București, *Teze și antiteze la București* și *Povestea vorbei* ; îți doresc să ai tot de ce-ai dus lipsă în această ultimă jumătate de veac, de cînd bestiile asiate în strînsă colaborare cu ciobanul autohton (cel care și-a întors cojocul, de să i se vază lui epoleții albaștri) ne-au scos din Europa și, de parcă n-ar fi fost destul că ne înconjuraseră cu sîrmă ghimpată, au început să ne și îngroape – întîi la propriu : ciobanul nostru (acela, eternul) știe să mînuiască nu doar bîta ; nu numai pușca, ci și hîrlețul și lopata... Și nu e foarte exact : ciobanul-etern-securist n-a săpat întreaga groapă – nu-i nimic : atunci cînd baciul are să se supere pe el, ciobanul are să și-o sape – pe a lui – așa cum noi, victimele, ne-am săpat singuri groapa ; singuri ne-am dat cu ciomagul mioritic în cap (ca să economisim gloanțele : să fim înarmați cînd i-om beli pe unguri !) ; singuri am tras pămînt peste noi, ca pe un țol.

Mama noastră de români !

Mama voastră de autori-de-cărți români !

2. *În continuarea epilogului, dezvoltarea prologului (și un kil de mastică – întru reperație).*

M-am tot gîndit de atunci : bine, Virgil Mazilescu ar fi avut un motiv-obiectiv să nu mai țină minte : alcoolul. Există, totuși, cîțiva scriitori români (am spus : cîțiva) ne-băutori ; sau ne-foarte-băutori – sau de-a dreptul anti-alcoolici (eu nu cunosc vreunul, n-am auzit – dar nu se poate să nu fie măcar unul, de leac) – însă, ca și Mazilescu, nu-mai-țin-minte.

S-ar putea să fie altceva : scriitorul român nu uită (ceea ce, la un moment dat, a știut), ci pur și simplu nu înregistrează – ceea ce nu-l interesează ! În care caz, nu mai poate fi vorba de amnezie, ci de

lipsă de organ. Scriitorul român nu posedă (dacă nu i-a repartizat partidul, prin Fondul literar...) acel instrument de înregistrare a... Sau, mai bine : Partidul l-a dotat pe inginerul-sufletului-omenesc de pe plaiurile carpatine cu un aparat care, nu numai că șterge o înregistrare – dar nu o îngăduie ! N-o permite (mă-nțelegi...) – totul fiind spre liniștea noastră, a tutulor...

Ce : n-are scriitorul : nevastă, cuscră, copii, apartament, rate, soacră, chiar cumnat ? Să mai aibă și memorie ? Ca ce chestie, memorie ? Ce să facă cu ea ? Să țină minte scriitorul – ce ? Cum l-a turnat pe el – colegul – apoi cum l-a delaționat el pe porcul și pe turnătorul de coleg ? – cum l-a luxat pe el, prietenul de-o viață, de n-a mai primit premiul Uniunii – apoi cum l-a aranjat el pe „prieten", de n-a mai plecat în China ?

Și-apoi : chiar de n-ar fi aceste... cerințe ale conviețuirii pașnice (în cadrul societății noastre nu-i conzult să-ți aduci aminte de porcăriile făcute ție – fiindcă – nu-i așa ? – și ceilalți uită măgăriile făcute de tine – nu spune înțelepciunea poporului : „O uitare spală pe alta..." ?) – în ce alte scopuri-pașnice ar fi de folos memoria ? Poeții nu s-au slujit niciodată de ea, ba, cu cît un poet e mai amnezic, cu atît mai... poetic ; criticii, nici ei – la ce le-ar folosi să știe ei (sau să li se aducă aminte) că alaltăieri scriau taman invers ? („numai imbecilii nu-și schimbă părerile", îi plăcea lui Ivasiuc să spună în toate ocaziile privind roată – adică : ia te uită cît de neimbecil sunt eu !) ; un critic ne-revizuit ? : carevasăzică nu există... Memoria le era – oarecum – de folos romancierilor ; pe vremuri, cînd „roman" însemna... „poveste", însă acum am evoluat, suntem în rîndul lumii – la distanță în timp de treizeci de ani, „sincronici-cu-ecou", așa se mai spune, științific, la „ușorul" decalaj între Europa și Carpatia – și, ca să revenim : la ce-ți slujește memoria-mecanică, atunci cînd tu produci *texte*, domnule, nu... povești cu o „istorioară" – nu, domnule, noi facem artă, nu politică !

Adevărat : textiliștii nu fac „politică" – uite, am citit de curînd o chestie soră :

Sabinele n-ar fi fost răpite de Răpitori (cum se răpește și cum ne arată pictorimea-istorică) – nu : după ce i-au întîlnit pe Sabini, cuceritorii au adunat pe toată lumea înfrîntă în „piață".

În centru : fetele și femeile – într-un cuvînt : Sabinele ; de jur împrejur, în picioare, bărbații (cum ar veni : Sabinii) supraviețuitori.

Șeful învingătorilor – să-i zicem : secretarul-general al lor – s-a adresat bărbaților învinși, zicînd :

„Vă dezlegăm mîinile și picioarele ; n-o să-i luăm în sclavie pe aceia dintre voi ce vor avea tăria, înțelepciunea, rezistența de a nu

crîcni, de a nu protesta, de a nu face vreun gest de nesupunere – în timp ce noi, biruitorii, ne vom desfăta..."

Biruitorii au prins a se desfătare ; cu fetele și cu femeile Sabine – sub ochii Sabinilor.

Dintre bărbați – doar cinci – din o mie cinci sute – n-au putut îndura în tăcere, n-au putut „rezista" (înțeleptește) violului soției, fiicei, surorii, mamei : au urlat, s-au zbătut, au încercat să le scoată pe femei din labele Ocupantului : celor mai „neascultători" li s-a tăiat capul ; ceilalți au fost re-înlănțuiți și duși în sclavie.

Membrii disciplinați (una mie patru sute nouăzeci și cinci de tari, de vajnici, de rezistenți, de înțelepți) au rămas, eroic, neclintiți – pe baricada-rezistenței ; vedeau ce vedeau, auzeau ce auzeau, înțelegeau totul – dar nu s-au lăsat prinși în... capcana-protestului-care-la-nimica-nu-slujește. Ce bărbați, Sabinii, domnule !

La un moment dat, o Sabină – soția unuia, sora altuia, mama unui-altuia – (după al treilea, i se dăduse un răgaz – înainte de următorii) a strigat :

„Nenorociților ! Bărbați cu numele – ați ales tăcerea ca preț al cedării – dar ce-o să faceți, înțelepților, cu «libertatea» căpătată ? Liberi, în viață – dar fără femei : cu cine o să vă iubiți, cum o să faceți copii ?"

„Așșșșșa... A-șșșșaaa... Așa-așa-așa...", au arătat Sabinii, trudind de zor la înlocuitorul cultural, mai numit și textualism solitar – lucru de mînă, lucru manual.

Se uită de sus textualiștii singuratici la realist-socialiști, i-au uitat cu program pe onirici – așa suntem noi, românii : noi nu ne tragem... decît din Traian-și-Decebal, noi ne zămislim de unul singur (precum Sabinii : cu dreapta, și cu pleoapele lăsate), nu datorăm nimănui nimic (fiindcă nu ținem minte ce datorăm), nu suntem „urmașii" nimăruia, măcar în timp. Care timp : cel pe care nu-l percepem (am impresia – devine certitudine : „mioritismul" este mai puțin *resemnare*, cît uitare – nu, nu e bine, asta ar presupune că Ciobanul știuse cîndva – nu, bade : nu știuseși niciodată, nu înregistraseși – cu ce, dacă n-ai *organ*) ? Românul, ca Românul (biet-săracul !) – dar scriitorul ? Cel care, în principiu, este *păstrătorul memoriei* comunității ?

Textiliștii... Curent, școală, academie... Ei n-au beneficiat de o... instituție – ca Fabrica de Scriitori : băgai, prin fund, boul și, prin față, îți apărea Scriitorul realist-socialist (în principiu, fiindcă în realitate n-a ieșit nici unul din cei planificați...) ; în schimb, „Școala liberă", favorizată de Paul Georgescu, cultivată de Sami Damian, teoretizată de Crohmălniceanu, a produs scriitori onorabili – pe de o parte însă nenorocindu-i pe ei, pe scriitori, fiindcă au fost schilodiți (unii, pe

viață) ; pe de altă parte fiindcă aceștia („scriitori care n-au făcut nici un compromis, la gazete"), jucau, simultan, rolul de țap ispășitor și de alibi – al puterii. Cînd îi convenea puterii să organizeze „campanii" – organiza (ca cea condusă la atac de Ivașcu prin *Contemporanul* împotriva onirismului – și la care a „contribuit" și Adrian Marino) ; iar cînd încetau campaniile, continuau... „sfaturile-în-șoaptă" dinspre cenzura sătulă de... naturalismele unor realiști... E-he, de cîte ori m-au... consiliat Gafița, Cornel Popescu, Corneliu Leu, Dodu-Bălan, Măciucă – chiar nemuritorul Vasile (altfel, Nicolescu) : „Scrie și dumneata chestii fără probleme – ca onirici, doar ești de-al lor !" Numai că, așa cum se întîmplă în viață : cine acceptă un singur... făcut-cu-ochiul dinspre Diavol, dacă nu are structură de profitor de pe urma pactului cu acela – poate că mîine, nu, dar sigur : poimîine are să primească un picior în cur – de la același Diavol – de are să se audă pînă-n Mecet ! Pentru că, la urma urmei, „politica" făcută de Țepeneag, cît timp era în țară, a fost : „Fără politică în literatură !" – refuz-ukaz și mai net pe buzele lui Dimov.

În fond, Țepeneag se înțelegea perfect cu Sami Damian, nu doar pentru că amîndoi jucau șah – ci pentru că amîndoi credeau (și se străduiau să-i convingă pe alții) că „realismul în literatură, cel care zice de-a dreptul ceea ce se spune pe ocolite, prin aluzii, cu ajutorul parabolelor, a visului..." este... în cel mai fericit caz, ne-literatură – „adevărata fiind cea aluzivă" – și-mai-adevărată : cea somnirică...

De ce nu-l vor fi recuperînd băieții de la București pe Țepeneag ? Cu ce i-a „deranjat" el – în scris ? – cu nimic ; n-a pus pe hîrtie nici un cuvînt din care să se înțeleagă, limpede, Securitatea ; Rușii ; Canalul ; Cenzura – el tot pe după piersic, ba cu Maica Domnului, ba cu scroafa înjunghiată în curte – la urma urmei, infinit mai „politic" fiind bolnavul-de-frică Sorin Titel : *Lunga călătorie a prizonierului* fiind o carte, nu doar bună – ci și *adevărată*.

Așa, așa : de ce nu-l revalorifică și pe el Revalorică Râpeanu ? S-ar afla într-o companie strălucită : Eliade, Cioran, George Brătianu... Adevărat, Eugène Ionesco nu ar figura printre „întorșii acasă", dar asta n-are să-l împiedice pe Țepeneag să doarmă... S-ar repara și o cruntă nedreptate de istorie literară : actualii textiliști ar afla că au „înaintași", strămoșul lor fiind, hotărît – Țepeneag – n-au decît să consulte *textele* : și ei, ca și Țepeneag, stăpînesc de minune arta de a nu spune nimic, pe puține pagini – asta zic și eu concizie !

3. *Aici sfîrșește prologul și începe – mai încolo – epilogul.*

Căldură-căldură.
Una din aia rece, dar orișicîtuși : caldă.

Pe căldura asta se duce Monica în concediu ; și ne lasă pe noi de izbeliște – să mai respirăm oleacă ; nițel, püțèn ; cum rostea Filip puținul auzit de la Maria-Franca sub formă de picatür'.

Era cît pe ce să-mi scape oftatul de ușurare – la telefon. Monica va fi simțit ceva, că a întrebat :

– Te bucuri că plec ?

– Nooo ! m-am repezit eu, în prima parte ; în a doua : Cum să nu mă bucur – că plecați în concediu, la mare, la sare...

– Știu eu : vă bucurați cu toții că scăpați de mine...

– Dar se poate, doamna Lovinescu ? am luat-o eu cu protestele, de jos. Dar nu se poate, doamna Lovinescu – cum să se poată așa ceva, doamnă Lovinescu ? Dar nu fiți așa de suspicioase – păi vedeți cum eeeești ?

Am uitat care era motivul protestului – noroc că Monica mă oprește :

– Bine, bine...

Așa să fie : bine – și la vară mai puțin cald (dac-o mai apucăm).

Am scăpat ieftin : de astă dată n-am ofensat-o (așa cred). Numai că... am pierdut din vedere...

Și dacă atunci cînd Monica are să se întoarcă din concediu, are să constate că s-a schimbat calimera la (cu) *Europa liberă* ?

Fie că altcinva are să facă emisiunile literare : Gelu Ionescu ; ori Țepeneag cu Breban ; sau Necula și Sorin Alexandrescu – ba chiar Nina Cassian/cu Popa Marian (ca să rimeze – orice „rimează" la noi : Nina cu persecuțiile anticomuniste, Marian Popa cu Nina – tocmai pentru că a justificat, ba teoretizat plagiatul – dar numai la Eugen Barbu).

Fie că n-or să se mai facă emisiuni literare la *Europa liberă*.

Fie că n-o mai existe deloc *Europa liberă* – se to-ot desfiin'...

Ultima nu e plauzibilă : din inerție (nu sunt americanii ruși cu mai multe stele ?) ; prima (cea cu altcinevatorii) ; mda-da ; asta a provocat tulburarea – Monica simțind că „Uniunea" aceea e trambulina de pe care marele somnambulnic vrea să se lanseze drept în Englischer Garten – unde are să se întîlnească cu Gelu, cu Marino, cu Breban...

Cald-cald – și cam rece, vorba Ardeleanului. Nu știu cum are să arate viitorul, dar sunt convins că, pentru Monica și pentru Virgil (și pentru emisiunile lor la *Europa*), nimic n-are să mai fie ca înainte – ca înainte de aflarea „convocării la Nedelcovici".

Cald, al dracului de frig.
Pe-o vreme ca asta să to-ot.

Ba din contra : să nu tot.

Aşa. Am obosit. M-am săturat de oboseli din astea pricinuite, nu de bestiile duşmănoase – în principal, securiste – ci de dragii colegi şi prieteni, în principal prozatori. În secundar : scriitori-pensionari.

Bine că s-a lămurit şi-atîta : că n-a fost complot-complot.

Foarte bine : n-a fost complot – a fost mai rău : a fost Sorin !

Da, domnule ! Unde dai şi unde crapă adîncul cunoscător, atît al literaturii contemporane, cît şi al literatorilor : dacă a fost prieten din copilărie cu Ţepeneag...

Ieri a trecut pe la mine şi n-a făcut deosebite eforturi ca să mă scoată din fire (colegul din copilărie şi partenerul de facere a unei organizaţii a scriitorilor ştie că unchiu-său, Eliade, a fost scriitor – atîta îi ajunge, că, vorba ceea, el e structuralist, nu istoric al literaturii ; şi încă române – ce să mai vorbim de contemporaneitate...). Am strîns din dinţi şi din buci ca să nu sar de pe scaun, să nu-i bag, lui, furculiţa în urechea stîngă, mie : cuţitul neascuţit în buric ; cred că am împins tavanul cu doi metri mai spre Dumnezeu de cît m-am holbat la el, trăgînd zgomotos aer printre dinţi, strîngînd pumnii sub masă – ca să nu-l fac chisăliţă pe Inocentul de la Amsterdam. Ana – care a venit acasă spre sfîrşitul vizitei lui Salex, după plecarea „colegului" m-a felicitat : cică niciodată în viaţă-mi nu dovedisem o asemenea – perfectă ! – pretinde ea, ca să mă încurajeze pe această cale (strîmtă, în schimb, priporoasă !) – stăpînire de mine. Şi nu l-am trimis – l-am invitat să se ducă, chiar atunci, mai avea timp ! – la *Europa liberă* : fiind zi de înregistrare, o găsea pe Monica : să-i spună ei, să-i explice ei ceea ce mie mi se părea inexplicabil (adevărat : şi inadmisibil !).

În cele din urmă Sorin Alexandrescu a plecat de la mine – şi s-a chiar dus la *Europa liberă* ; şi i-a explicat Monicăi – că n-a fost complot – de unde pînă unde complot... ? Monica, şi ea (mai mult decît noi, ceştialalţii) epuizată, lehămitită, va fi zis : „Bine-bine – n-a fost..." – şi cu asta, basta, a şi pornit spre concediu.

Şi cu asta, basta ! – cu toate că aseară, tîrziu, Alain (care asistase, la studio, la „explicaţiile" lui Salex Inocentul Amsterdamatic) mi-a telefonat şi mi-a zis :

„Monica a avut dreptate."

Am înţeles, dar am făcut pe prostul – uneori aşa îţi alungi sau doar amîni căderea în capu-ţi a unei veşti rele despre un, totuşi, prieten :

„În legătură cu ce ?"

Mai nădăjduiam că mă înşel – ei bine, nu :

„Cu Breban lîngă Ţepe."

Am încasat lovitura în plex, ştiind că înainte Alain o luase în plin bot. La urma urmei, aceşti unsprezece ani din urmă, de absenţă a lui Ţepeneag, pentru noi, pentru Alain n-au fost decît prezenţă. Şi, de cîte ori venea vorba de Ţepe, cu toate că ştia bine că eu nu-i reproşez nimic, ba îl compătimesc (avînd grijă să-l rog pe Alain să nu-i transmită asemenea ofensatoare sentimente), el o trăgea pe circumstanţe atenuante : că pe Ţepe îl doare capul...

N-am mai zis nimic – la telefon. După o pauză, Alain :

„De la început s-au aflat în tandem. Nego nu-ţi va fi scris – sigur nu le-a scris Monicilor – dar la el, la München, Ţepeneag l-a vizitat însoţit de Breban..."

Nu mai spun că Sorin Alexandrescu, ieri după-amiază, la mine, nega cu îndîrjire – şi cu inocenţă – că Breban ar avea o cît de neînsemnată... prezenţă în „organizare". Doar am zis – după Monica : nu-i complot ! – nuicomplot să fie !

Alain zice că numai mie mi-a spus asta şi că el crede că n-ar fi bine ca „asta" să ajungă la urechile Monicăi – să plece liniştită, în concediu...

Încuviinţez, moale, cu îhîm...

Acum Alain îmi vorbeşte, amuzat, de Ilie Constantin : au fost colegi de facultate, la Bucureşti, „camarazi" de convocare, în armată, aşa că au tot felul de amintiri comune – şi hazlii... Dar nu despre amintiri-din-armată vorbiseră de curînd, ci despre vînzolelile scriitoriceşti... Ilie – care nu era la curent cu „complotul" – i-a spus lui Alain că el ştia de... uniune, încă de acum vreo lună de zile : îi telefonase Breban, invitîndu-l să meargă-împreună la constituirea unei uniuni a scriitorilor din exil. Ilie i-ar fi răspuns, glumeţ, neagresiv, după obicei :

„Întîi fă-te şi tu exilat, după aceea mai vorbim."

Breban i-a răspuns pe dată că nici Ovidiu, la Tomis, nu avea „certificat de exilat" – şi nici Dante ! Ilie i-a zis că nu e vorba de certificat, ci de om : el, Breban, publică, în continuare, în România, călătoreşte frecvent în România, capătă premii literare – în România – a fost sărbătorit la Uniunea Scriitorilor din România, cu ocazia împlinirii a atîtor ani...

Breban i-a zis că exilul este o treabă personală, că el a hotărît că este exilat – deci este ! – şi ca exilat i se adresează altui exilat (Ilie), propunîndu-i să participe la unirea scriitorilor din exil – promiţîndu-i :

„Îţi dau şi ţie un post în conducere."

Ilie mai asistase, după un Cenaclu-Mămăligă, la o discuţie de cafenea între Breban şi Tănase, prin 1981, când amîndoi (Breban şi Tănase) erau convinşi că Ceauşescu are să cadă şi are să vină... Ion

Iliescu ; numai că, în acest caz, Breban – care-l cunoștea bine pe Iliescu – avea să fie prim-ministru...

„Și-ți dau ție Comitetul pentru Cultură", zisese Breban, adresîndu-i-se lui Tănase.

„Ce vor-bești ! Comitetul-pentru-Cultură ? Ministerul Culturii !", făcuse Tănase.

„Însă dacă Iliescu numește pe altcineva prim-ministru, atunci Cultura o iau eu – ție, Virgile, îți dau Municipalul – Naționalul îl păstrez pentru Lucian..."

„Ce vor-bești ! Îmi dai Mu-ni-ci-pa-lul ? Păi, eu iau Cultura, dacă vine Iliescu – și-ți dau ție... Uite, ți-o dau toată : Casa Scînteii..."

Discuția durase multișor, Ilie o luase în foarte-glumă – tot în glumă a luat și ceastălaltă propunere, „postul, în conducere"...

„Bine, domnule, mai vorbim noi la telefon", spusese Ilie Constantin și-și văzuse de ale lui.

Alain mă întreabă :

– Ei, ce zici ?

– Ce să zic..., zic.

Și gata.

Căldură mare. Și eu nu mai pot urmări „evenimentele". Ori că eu sunt foarte-foarte obosit, neînstare să mă țin de curul lor, ori că ele, evenimentele, sunt ca ibovnica Moldoveanului : răpidi di șăli ; ș' nu le nimeresc, de să le pălesc. Acum cîtva timp am văzut, transmis la televizor, un *match* de box – între un francez și un nefrancez. Francezul a mîncat o bătaie cumplită – „pe picioare". Întrebat de un jurnalist cum de a fost învins de un necunoscut, francezul a răspuns, plîngînd ca un copil :

„Dar n-ai văzut cum mișca – tot timpul, tot timpul ?!"

Așa și eu : am mîncat bătaie de la 'venimente – păi nu s-a văzut cum mișcau tot-mereu-întruna-tot-timpul ? Și nu stăteau, dracului, un pic, de să le otînjesc și eu (oleacă)...

Căldură. Nu e cald-cald, dar mie mi-e răcoare. Chiar frig.

Și mi-e rău ; așa, nițel, nu foarte-foarte.

O fi venind de la 'venimente. Care, pentru mine, în cald-răul de-acum, iau formă de cauză, nu de efect. Cum ar veni : un jucător de șah. Care le-a cîntărit, le-a socotit, le-a făcut și mersul și pe hîrtie (ca talentul faulknerian în viziunea lui Sorin Alexandrescu)... Și ce reiese din calcule ? Că Țepeneag (cu, în spate, Breban), oricît ne-ar trage ghionți în coaste și ne-ar cotonogi la... cotoaie (merge și vițăvercea : oricît ne-ar cotoi la cotonoage), noi nu-i vom putea răspunde cu aceeași monedă, nici măcar cu un : „Sictir !" diagonal, șoptit (ca între vechi amici) ; așa, fiindcă noi nu putem... să-i facem una-ca-

asta. Una-ca-asta ar fi – din partea noastră – un atac ! O agresiune caracterizată ! Și nu un răspuns, o replică...

De ce așa ? Mă doare capul, mă doare sufletul – dar uite de ce :

Fiindcă noi, românii, așa ne-am făcut noi pe noi : suntem solidari – dar nu cu victima, ci numai cu agresorul care în mod excepțional a luat-o peste bot – pentru că nu mai e dreptate pe lumea asta : cum adică, eu te mușc de cur și tu... nu muști, la rîndul tău, pe altul – ci te-ntorci la mine și mă lovești ? Mă jignești ? Păi dacă vede nevastă-mea ce *mi*-ai făcut ?

Fiindcă la noi, românii – fie aceia și pecenegi – regula este asta : ne mai facem cîte o mică porcărioară înde noi (că oameni suntem !), dar nu în perechi, nu prin relații bilaterale : propostă-ripostă – ci în cerc ! Ca la Perinița, măi frate al meu ! Ai văzut tu ca ăl de-a fost ales, tras din cerc în mijloc și pupat cu foc, atunci cînd îi vine lui rîndul, să... aleagă pe cel (cea) care-l băgase în cerc, adineauri ? Bun-înțeles, nu ! Că oameni suntem, nu animale ! Asta vine așa : dacă eu îți fac o chestie, tu nu mi-o întorci, nu dai-înapoi – că unde-ajungem ?! Păi toată românimea știe cum e regula de bună conviețuire (națională – *Ethosă* ! ar zice-scrie omul de condei Ion Rațiu din Londra) : dacă eu te torn pe tine, tu nu mă torni pe mine, boule, că nu suntem la box, înde noi doi ! Tu torni mai departe – comuniștii aveau lozinca : „Citește și dă mai departe !", fiindcă ei erau analfabeți, în fine, abia silabiseau, manifestele alea erau abecedarul lor, dar noi ? Păi noi știm carte, știm chiar să scriem (că de-aia suntem anticomuniști), așa că scriem cu mîna noastră, proprie și personală, hîrtia-de-punere-bine a celuilalt – iar celălalt, chiar știind că turnătoria dinspre mine vine, n-o să poată spune, în public, că eu l-am turnat – *fiindcă asta nu se face*, noi, românii, suntem o populație foarte civilizată, noi ne facem că plouă și turnăm mai departe – și așa se realizează Hora României, Turul Patriei Socialiste !

Mi-e rău – pe la inimă, însă de astă dată basarabeanul de mine a gîndit-zis-scris românește : mă doare inima, nu lingurica...

Și mi-e jele (pe la ele).

Mi-e ciudă pe nesimțitoria mea.

Uite, chestia cu Țepeneag : se cîcîie, se screme, se dă de ceasul morții, atîta vreme, cheltuind atîta energie (și hîrtie – ca să rimeze), să ne-o facă el nouă – „mișcarea Țepeneag" este următoarea : Țepeneag atacă, mai ales sub centură (firește, el cu albele joacă !), însă noi, negrii în cerul gurii (auzi, negreață : să-l scoatem noi pe Puiu Țepeneag din istorie – dar unde s-a mai pomenit una ca asta ?!), ziceam, așadar : Albul-Țepeneag atacă, ne calcă în picioare... dar noi, negrii de noi, *nu trebuie* să răspundem atacului ; *nu se face* să răspunzi cu

măcar un dos de labă la piedica pe care ți-a pus-o – așa, că *regula nescrisă a Românului este* : să nu răspunzi la insultă ; să nu dai înapoi lovitura primită ; cel mai bine și mai bine : nici să nu deschizi gura să povestești în jur ce ți s-a-ntîmplat, ori să zbieri de durere – nu : Românul are șapte vieți – el dă mai departe...

Ei uite : mi se fîlfîie de tactica-i-stratèghia încoțopenească. Da, dom'le, -s un ne-sim-țit ! N-am simțit „intenția" amicului.

Știu de ce : sunt bolnav, mi s-au tocit sănătățile – de-aia.

Și încă mi-e ciudă pentru nesimțitoria mea în chestia Breban.

Ei, da : potrivit spuselor lui Ilie Constantin, Breban era pus pe treabă încă de acum o lună și ceva. Pus pe treabă – dar cu măsură (mai cu modestia : cum striga grecul caragialic). Măsură care-i vine, pe de o parte, dinspre șahistul Țepeneag – deci e bun un șahist la casa brebanului ; pe de altă parte, de la el însuși : Ardeleanul gîndit – adeseori pînă... la trecerea trenului – nu se aruncă el cu capu-n gard ; în al treilea : toate cele două avînd pe deasupra : informația... Breban care, prin 1980, la Mămăligă, împărțea deja ministerele cu Tănase – sub președinția lui... Iliescu ! – era, atunci un... informat, oricît mi se păruse mie, naivul, fraierul, că ar fi de neconceput (chiar așa : de neconceput !) ca Securitatea poporului să încerce să-l răstoarne pe Fiul (cel mai iubit) al aceluiași Popor (muncitor, se-nțelege)... Și iarăși, în 1982, cînd am „jucat" piesa scrisă de boii de la DST dimpreună cu „Virjil" (Tănase) și cu „Moțu" (Haiducu, zis Vișan zis Hirsch zis Forrestier), nu-l credeam (dar puteam ?) pe securistul-cu-moț (sau : Hirschul cu... coarne) cînd îmi tot dădea cu... Pleșiță, Pleșiță, Pleșiță ; că adică bestia de fost ministru al Securității, printre altele responsabil direct de lichidarea noastră, a celor cu drepturile omului, dar și de „rezolvarea" (după metodele Securității poporului) a minerilor din Valea Jiului, din august '77 – că acest Pleșiță – prieten al lui Breban ! – ar fi putut, măcar cu gîndul, complota împotriva lui Ceaușescu. Nici acum nu cred (nu pot, nu-mi dau voie să cred : pentru mine, *Securitatea și Ceaușescu fac una*, asta nimeni – nici chiar Securitatea ! – n-are să mi-o scoată din cap). Dar cred altceva : periodic (să zicem, ca și răzvrătirile scriitorilor : într-un ritm cincinal), Securitatea lansează zvonul că ea – cum ar veni : Securitatea, da – comunistă, ba ! – și mai ales : anticeaușistă... – că ea, ziceam, ar fi încercat (iar !) să-l răstoarne pe tiran („Să-l răsturnăm pe nebun !", ca să-l citez pe Moțul Hirsch-Forrestier – altfel Vișan, judecînd după coloare). Că eu nu cred în realitatea unui conflict Securitate-Ceaușescu – asta nu are importanță pentru un politolog (acel istoric-profet care prevede, în cele mai mici amănunte, trecutul...), așa o fi ; dar că mișculațiile de dezinformare ale Securității trec în mod obligatoriu

și prin gura-de-aur a lui Breban, asta nici măcar „disidentul" Brucan (la el mă gîndeam cînd vorbeam de politologi) nu mi-o poate scoate din cap.

Bineînțeles că nu-l bag în aceeași oală pe Țepeneag (deși el singur se vîră), dar deduc următoarele :

Ajunge la urechea lui Breban (cum altfel ?) că... „se pregătește ceva – o schimbare" ; poate că chiar... schimbul-de-mîine al lui Ceaușescu (și mîrțoaga lui Breban și a lui Tănase) : activistul Iliescu. Că nu mă înșel foarte tare : ieșirea... în arenă a unui omolog al lui Breban : Hăulică ! Au și început să spună cei care-l cunosc (cu excepția, evidentă – și decisă ! – a Monicăi : să nu i te atingi de Hăulică !) : „Dacă iese la iveală Hăulică, înseamnă că se scufundă corabia !"

Mai departe : Breban, aflat la mama lui, la München, îl încunoștiințează de iminenta schimbare pe bunul său prieten de la Paris – a, nu mai e Tănase – e Țepeneag...

Numai că și Țepeneag și Tutorele (cum s-au schimbat rolurile, măi frate ! – să nu-l mai recunoști pe Dîrzul Țepeneag/de jos și de pe cheag !) au fost... ajunși din urmă de... 'venimente : acolo, în țară, Deșliu și Dinescu și Dan Petrescu și Cangeopol și Mariana Marin – se zice că pînă și Luca Pițu – se agită, dau declarații, interviuri, trimit încoace texte, vești – noi, de-aici, suflăm în foc : Monica la *Europa*, Mihnea cu presa, eu cu PEN Clubul... Și iată că pe cei doi i-a surprins pînă și un eveniment pe care, oricum, Breban ar fi trebuit să-l „stăpînească" – dacă era băgat în el și Hăulică... : declarația de solidarizare a scriitorilor din România (!) cu Dinescu ! Firește, Breban, dacă s-ar fi aflat în acel moment în România, tot n-ar fi semnat – chiar dacă ar fi fost sigur-sigur că... nu pățește nimic (s-a ars o dată, în vara lui '71, a pățit-o, a pierdut atîtea și-atîtea avantaje – și pentru ce ? pentru un prin-ci-piu ? dar ce, principiile îți asigură... puterea ?), tot n-ar fi semnat. Apoi dacă nu avea dezlegare...

Cînd noi, exilații, am adunat semnături pe Protest – Țepeneag a refuzat să semneze (și a „justificat" cum a justificat...). De Breban : nici nu putea fi vorba : el numai la Casa Scriitorilor povestește cum „a venit, alaltăieri, din exil, de la Paris..." – iar băieții și fetele care n-au „ieșit" nici pînă în Bulgaria, cum să nu creadă această variantă ?

Iată însă că... ajunge la Breban o „sugestie" potrivit căreia ar fi de dorit ca el, Breban, să facă un gest, să facă ceva, însă care să nu-l implice prea-prea, dar să-l poziționeze în vederea... schimbărilor care se anunță (marele complot-mare pus la cale de Securitate ! Prin care Ceaușescu are să fie înlocuit cu Iliescu ! – drept care Breban are să ajungă ministru pe la cultură – dacă nu chiar ministru prim !).

Ei, aici cred eu că se află „cumpăna" în timp : Țepeneag, pe de o parte, a început să fie „criticat" de cei apropiați, atît pentru refuz, cît mai ales pentru argumentarea refuzului – dar ce să facă ? Era prea tîrziu – trecuseră trei-patru săptămîni, lista cu cei ce protestam se difuzase, repetat... Dar te pui cu Țepeneag, șahistul ? A găsit mijlocul de a împăca varza : a semnat Protestul în varianta lui „străină" – aici Țepeneag este în acord cu afirmația lui, că nu mai e român, că e scriitor francez... – dar capra n-a putut-o împăca (fiindcă nimeni nu l-a luat de guler) : cum vrei tu să organizezi scriitorimea din exil, română, tu, care ai declarat că nu mai ești scriitor român – și că tu ai făcut destul pentru români – gata !?

Acum mi-a venit *asta* : cu ne-inocența lui Țepeneag (de-a lui Breban, mi se-ndoaie). Niciodată Țepeneag nu a „atacat" gardurile cu coarnele ; totdeauna a cîntărit îndelung, ca un șahist ce este, cîștigurile și pierderile. Țepeneag n-a făcut vreodată ceva „negîndit" politicește (retragerea pașaportului românesc, în 1975, într-adevăr, l-a surprins, nu se aștepta la așa ceva – nici noi, de altfel – dar, mai departe, a luat iar frîiele în mînă și nu le-a mai scăpat : iar cînd a ajuns la *încercarea-cea-mare* : azilul politic, a frînat, a evitat, a ocolit – și a izbutit : a obținut cetățenia franceză direct, fără să pățeze dosarele familiilor Țepeneag și Ionescu reunite sub același slogan : „Țepe al nostru nu este dușman – pentru că el n-a cerut azil-politic !").

Da, acum mi-a venit ideea asta – poate numai din pricina căldurii-mari.

Și ce-ar fi dac-aș fi, ca pîn-acuma : nesimțitoriu la Marile Manevre țepeneago-brebane ? Ca ieri, de pildă – cînd Ana m-a lăudat, m-a mîngîiat pe cap – dacă nu mai văzuse așa ceva : unul ca Sorin Alexandrescu să scape din ghearele mele, teafăr ! – azi însă încep să mă neliniștesc : de ce nu mă... neliniștesc „evenimentele" din juru-mi ?

De ce ! Pe de o parte, fiindcă sunt sătul ; pe de alta, fiindcă sunt, pesemne, bolnav – nu mai am mînii, nu mai am reflexe : cine nu se-nfurie nu mai e viu – ci, ca să spunem așa, cam mort.

Eu fiind cam-ul acela, ca ardelean prin adopție ce sunt.

Dacă însă îmi dau silința, parcă-parcă mișc... parcă-parcă n-aș fi cu totul decedat, ar mai fi, pe undeva, un firicel de viață în mine – ia să văz : pre unde ?

Nu e chiar totul pierdut : uite, acum (azi, 11 iulie 1989, la orele nouă și cinci minute dimineața), dacă îmi rememorez vizita, ieri, a lui Sorin Alexandrescu... simt așa, ca un freamăt... Ca un foșnet de nemulțumire ; iar dacă insist, s-ar putea să trec în supărare ; mai știi : chiar în mînie ! Și-atunci sunt din nou viu și mișcătoriu (deși adînc vătămat) !

4. *Un portret-leit-structuralît al lui Sorin Alexandrescu.*

Topografia (structuralismul presupune și multă, multă cartografie) :

Un *inocent* (Sorin Alexandrescu), care și-a petrecut cei 20 de ani de ședere în Occident pe o penișă din Amsterdam, păstrîndu-și binebine pașaportul lui românesc ; neamestecîndu-se în „acțiunile dușmănoase ale exilaților – împotriva Patriei Române", iar de un an sau doi, căpătînd cetățenie olandeză, a căpătat și mare curaj – dar ce folos de curaj, dacă nu știe nimic despre exil, nici despre exilați...;

un *somnambul, absent din 1978* (Țepeneag) ;

un *impostor al exilului*, agent de influență cu condicuță, curluntristul navetist (Breban),

se unesc înde ei și... hai să-i ardă o, asta, zi-i pe nume, o uniune a scriitorilor – din exil ! Ei, ne-exilații ! În cazul lui Țepeneag, chiar un potrivnic al formulei de *azil-politic* – el cică... nu vrea să le dea celor de la București satisfacția că... el, Țepeneag, a cerut azil-politic ! – ca și cum raportul de forțe, simplificat : călău-victimă, pe el nu l-ar privi ; ca și cum în România ar exista o pătură... intermediară : nici-nici (cum ar veni : apoliticii) ; de parcă ar mai avea loc asemenea „nuanțe" – uite, nici nu aș vrea să aflu cum a decurs „simultanul" pe care l-a susținut popa Ionescu, socrul lui Țepeneag – cu... ai săi colegi din Comitetul Central (al Partidului Comunist Român) și cu ginerele de la Paris, aflat fără-cetățenie ; nu mă interesează, pentru că rezultatul este lizibil pentru orice analfabet : nu poate fi *exilat* (în accepția noastră, în vigoare de aproape cincizeci de ani – șaptezeci la ruși) acela care „sare" direct în cetățenia țării în care a găsit adăpost ; nu poate fi considerat *exilat*... rezidentul în Occident ai cărui soție, copii, surori, mamă, socri, cumnați vin din România, în vizite repetate. Țepeneag susține că el... n-a făcut pe placul „ălora de la București" (ca și cum „ai de la București" ar fi dorit grozav ca Țepeneag să ceară azil politic... Ei bine, Țepeneag n-a cerut ! uite-așa !). Numai că iordanele astea să i le povestească el lui Breban, cînd se mint ei reciproc – stau numai ei doi și-și fac cu ochiul : a văzut celălalt cum (cestălalt) i-a tras în piept pe boii de exilați ? Dar pe viței de neexilați, cei de la Madam Candrea, care-s numai guri-căscate și urechi... ?

Sigur că au dreptate Monica și Marie-France cînd îmi reproșează că, la un moment dat, la telefon, mi-a scăpat povestea cu Popa Ionescu și cu Țepeneag, soțul soției care se duce în fiecare vacanță în România – spre deosebire de mine, care... Au dreptate : nu trebuia să mă ating de familie... Nu m-am atins cît timp Țepeneag a tăcut

din gură, cu privire la... natura statutului meu – cum așa : de ce l-am trădat, cerînd azil-politic ?... Ce trebuia să fac : să fac ca el, să nu carecumva să cer azil politic – pentru ca socru-meu să nu fie (să nu fi fost, a murit în noiembrie, anul trecut) tratat mai rău ca familia lui Pacepa ? În primul rînd, nu se poate ca Țepeneag să nu știe : socru-meu, Năvodaru-Fischer, comunist de prin 1933, în 1970, cînd Manea Mănescu l-a somat : ori îl convinge pe ginere-său să se lase de prostii, ori îl dă afară, pe el, cu scandal – socru-meu i-a răspuns că fiică-sa era majoră cînd s-a măritat, că ea, nu el, s-a măritat cu Goma... iar rezultatul a fost că explozia de la Centrul de Calcul a fost pusă în cîrca lui Năvodaru (colonelul Grenadă-Vasile l-a anchetat și pe el) ; cînd, după 1972, Cioară și Cazacu (de la Municipiu ?) i-au pus în vedere să nu mai întrețină un parazit ca Goma, el a răspuns că o ajută pe fiică-sa – parazita de Ana ; rezultatul : a fost dat afară și de la revista *Probleme economice* și pensionat înainte de termen ; cînd, în iarna-primăvara lui '77, Năvodaru a fost convocat la diferiți Burtici, Popi, Stănești, Comani și somat s-o... someze pe fiică-sa să divorțeze de Goma (ultima oară în timp ce eu eram arestat), Năvodaru a răspuns că el nu poate soma pe nimeni să divorțeze, cu atît mai puțin pe fiică-sa, doar nu se opusese la căsătoria ei... ; în 6 mai '77, cînd m-au liberat, Vasile Gheorghe, comandantul Rahovei, Pleșiță, generalul, șef al Securității, și Coman, ministru de Interne, au încercat, multă vreme, să-l facă pe Năvodaru să rostească măcar un cuvînt de... dezaprobare a acțiunilor mele – n-au izbutit ; iar după plecarea noastră, timp de un an și jumătate, îl convocau ba la C.C., ba la Interne, ba la Consiliul de Miniștri : îi propuneau să-i dea, în sfîrșit, pașaport, ca să meargă la Paris, să-și vadă fata, nepotul și ginerele – cu o condiție : să-l convingă pe „nebunul de Goma" să nu mai calomnieze-realizările... Năvodaru ar fi putut foarte bine să zică : „Bine, dați-mi pașaport, mă duc, îi spun..." – iar la întoarcere să ridice din umeri : „Eu i-am spus, urmează ca el să asculte ce i-am spus..." – nu. A răspuns de fiecare dată : preferă să nu-i mai vadă pe ai lui decît să călătorească – o dată, pe banii lui ; a doua oară : să intre în casa fiică-sii și să-i transmită un ordin al Securității... La un moment dat, un șmecher de pe la vreun minister de externe (foarte... civil și intern) i-a făcut cu ochiul : „Tovarășu' Năvodaru, păi noi să te-nvățăm cum să faci ? Iei pașaportul, te duci, îți faci datoria de membru de partid, te întorci... Te mai duci și altă dată, dacă nebunul nu se potolește..." Năvodaru a refuzat. Moale, politicos, dar a refuzat.

A murit anul trecut, în noiembrie, exact la 11 ani de la plecarea noastră. Dacă nu și-a mai văzut fata și nepotul, numai eu sunt de vină : fiindcă am cerut azil politic ; și pentru că am mai făcut cîte

ceva – altfel de ce și mie – după Monica – mi-ar fi trimis „pedepsitori" și bombe ? Chiar așa : de ce lui Țepeneag nu i-au trimis un Haiduc, măcar unul mic ? Ei, de ce : el n-a făcut „politică" ! El n-a avut niciodată azil-*politic*, a jucat exact cum i-a cîntat taica popa Ionescu, socrul... Asta-i s'tuația : fiecare cu socrul lui...

Căldură-mare. Și eu, de frig, nu vreau să mă mai gîndesc la vizita de ieri a lui Sorin Alexandrescu.

Eu vreau să mă gîndesc – uite-așa, la Breban :

Umblă băiatul ăsta, de-ai zice că-i de la chéféré ; ori șofer de cursă lungă. Face și tot face Turul Europei occidentale. Umblă în triunghiul București-Paris-München și minte peste tot ; pe toți :

La București, la Madam Candrea, povestește bieților juni cu chelie și cu stagiu-n etilie cum el aplică o formulă deloc originală (și nu i-e rușine să recunoască – altul a inventat-o : Țepeneag) : s-a stabilit la Paris, „unde tocmai scrie un roman și două volume de poeme" ;

la München Dumnezeu să știe ce-i va fi povestind mamei sale și fratelui – rămîne de aflat cum se va fi înțelegînd cu Gelu ;

la Paris povestește românilor aleși pe sprînceană că el s-a e-xilat, că nu mai putea îndura jugul comunist, dar dacă, în glumă, i se cere să arate o hîrtie din care să reiasă „exilul" acela de care nimeni nu-l întrebase, Breban răspunde pe dată că și-a uitat actele-acas', la München... Ca să vezi, soro, cum umblă unii făr-de-hîrtii, prin Europa, ca vodă prin lobodă... A, nu riscă nimic : la un caz de ceva control de poliție, Breban se legitimează, cuminte, disciplinat, ca un ardelean ce este, cu... *pașaportul de serviciu românesc* – ei, da, cel cu mai multe vize de intrare-ieșire – cum are și Pintilie, cum are și Hăulică (de Marino nu sunt sigur – deși, mai știi ?...).

Francezilor însă Breban le vinde altă marfă...

Madame Elisabeth Gilles mi-a devenit editor aici, la Julliard. Eu vin de la Albin Michel, ea de la Flammarion – acolo i-a fost redactor-de-carte lui Breban. Multă vreme mă privea cu neîncredere (un eufemism) ; îi... răspundeam cu aceeași monedă. Într-o zi :

„Te-am ascultat pe *France Culture*, în legătură cu cartea despre Basarabia (era vorba de *Din Calidor*). Cum poți susține că nu ai voie să călătorești în România ? Uite, am stat de vorbă îndelung cu Breban : el poate publica unde vrea – dacă vreo editură îl acceptă, firește ; poate veni încoace cînd vrea – cu condiția să aibă bani, nu ? – se poate întoarce în România cînd are poftă – așa fac toți scriitorii români, nimeni nu-i împiedică să călătorească, să publice... Dumneata de ce pretinzi contrariul ?"

Cucoana zîmbea, întrebîndu-mă. Ceea ce dovedea că măcar pe jumătate credea (din ce-i spusese Breban). Am început și eu să zîm-

besc, apoi să rîd. Am luat-o de mînă şi am condus-o la colegul ei de editură, Yvan Nabokov (nepotul lui Vladimir).

„Doamna Elisabeth Gilles mi-a spus adineauri o foarte-foarte reuşită glumă. Dar fie că sunt eu obosit, fie că Doamna Gilles n-a spus-o bine – n-am înţeles-o. Te rog pe dumneata, Yvan, să mi-o... traduci în ruseşte."

(Elisabeth – *la quarantaine bien sonnée* – s-a născut la Paris, însă părinţii ei la Kiev.)

Yvan, amuzat, a pus-o pe Elisabeth să repete „gluma". De la primele propoziţiuni, a izbucnit în hohote de rîs ; a ţinut-o aşa, crescendo, pînă la urmă, aproape plîngea de rîs.

Elisabeth Gilles era descumpănită : de ce Yvan rîdea de se prăpădea, iar eu : neclintit ? A pus această întrebare. Yvan a explicat :

„Dacă acest Breban ar fi fost rus şi mi s-ar fi relatat spusele lui – aş fi rămas ca Paul : întunecat ; nefericit ; fără umor. Dar eu sunt rus, *ma chère, daragaia* Lizaveta Adolfovna ! Breban e român de-al lui Paul, iar mie, rus, îmi arde de rîs, cînd aud asemenea prăpăstii !"

Chiar dacă imediat după aceea Elisabeth Gilles a încercat să „încălzească" relaţiile dintre ea, redactor şi mine, autor, n-a mers.

În ciuda repetatelor ei declaraţii că... se înşelase, atunci cînd se lăsase înşelată – ca orice înşelat, păstrează în sine credinţa că nu se înşelase cu totul ; că ceva-ceva adevăr cuprindeau spusele „colegului" Breban ; că minţeam, pretizînd că în România domneşte teroarea şi că eu, fiindcă m-am opus, am fost alungat...

Iar eu, în ciuda politeţii afişate, a declaraţiilor că... n-a fost decît un *malentendu*... – păstrez credinţa că ea, Madame Gilles, este o persoană lipsită de inteligenţă şi, în ciuda profesiei, total incultă. Regretabil, cînd te gîndeşti că este nu numai „din Rusia", ci şi evreică.

Da, domnule : aceşti *ne-* şi aceşti *anti-* organizează *exilul* !

Păi nu asta-i căldura-mare, soro ? Cu atît mai fierbinte, cu cît „inocentul" lor demers cade în urechile noastre, înfierbîntate de *În Aşteptarea lui Complot* – ca să zic aşa. Aşa-căci-iată-pentru-că-de-ce : si dă-i, si dă-i – luptele secularele !

Doamne, ce aiureală ! Ce românie, ce ţigănie !

Azi, cum sunt uşurat de povară, eliberat de complot, nici nu vreau să-mi aduc aminte de „întrevederea" de ieri, cu Sorin Alexandrescu. Cumplită. Distrugătoare – tocmai pentru că nu a fost înfruntare. Ci, la urma urmei, alfabetizare... Însă nu una cinstită, în care o parte vine la cealaltă parte şi zice, de la început : „Iată, eu nu ştiu mare lucru – iniţiază-mă !" A, nu ! Sorin Alexandrescu este un ignorant care se ignoră, el nu ştie că nu ştie nimic şi, chiar de ar şti (că nu ştie), tot nu s-ar sinchisi. Că, vorba ceea, de ce s-ar (sinchisi) ?

Nu-i un păcat de moarte să nu cunoşti chiar toate detaliile din viaţa unui scriitor contemporan – mai ales că el abia ieri aflase de existenţa acestuia – bineînţeles, de Nedelcovici vorbeşte...

Telefonase că vine ; venise – ca şi cum m-ar fi vizitat o dată pe an, cel puţin : numai cînd vine el la Paris, fiindcă atunci cînd mergem noi la Amsterdam, Sorin e de ne-găsit ; de fapt : de ne-căutat, are poveşti-în-familie, dacă i-aş fi sunat la uşa penişei, s-ar fi văzut silit (de ochii lumii) să mă invite la Haga, la Ambasada RSR – fireşte, să mă invite, nu să mă şi ducă – doar nu-i nebun : să pun vreo bombă sub curul ciobănimii cu epoleţi şi al consoartelor în civil, specializate în serate cu următorul program cultural, propus-impus de MAI : 1. *Mioritza* ; 2. *Blaga* ; 3. *Transilvania*...

Ei, da, fuseserăm colegi de facultate, ne ştiam de la cursurile comune : la marxism – cu Radu Florian, la R III – şi la „militărie", lunea, la Facultatea de Drept. Cînd am ieşit din subterană, în 1965 (intrasem în 1956), Sorin Alexandrescu ar fi trebuit să fie cel puţin conferenţiar la catedra de universală „a lui Vianu" – dar, uite, eu nu-mi aduceam aminte să-l fi văzut măcar pe coridorul acela ; sau poate nu era „la Vianu" ? Posibil – dar, zău : nu mă foarte interesa. Cartea lui despre Faulkner fusese un eveniment în România – era nu doar groasă, ci şi cu scheme ! Or, cum eu ador „hărţile" într-o carte de literatură – fie ea şi *despre*... Nu, nici o ironie : cartea lui Sorin m-a *uluit* – acesta fiind cuvîntul care numeşte adevărul. Uluit – prin cunoştinţele lui Sorin despre, în general, literatură ; uluit, prin ştiinţa lui Sorin de a trece în scheme „chestii" care, pentru mine, ignorantul, ţineau de mai degrabă religie decît ştiinţă ; în fine, Sorin m-a uluit prin cartea lui despre Faulkner fiindcă în momentul apariţiei ei, la Bucureşti, tot la Bucureşti becisnicul de mine, dimpreună cu prietenul de puşcărie şi deò Horia Florian Popescu, încercam o traducere românească a... intraductibilului titlu : *As I Lay Dying* (în cele din urmă am recurs la varianta lui Radu Lupan, ca singura posibilă în româneşte : *Pe patul de moarte*...), iar dacă pînă atunci cunoşteam ceva Faulkner din traducerile altora, de acea dată îl cunoşteam (cel puţin aşa îmi imaginam) pe dinlăuntru, scriindu-l în româneşte... – iar acolo nu găsisem nici urmă de „săgeţile", „schemele" – în fine : hărţile prin care Sorin Alexandrescu încerca să cartografieze continentul Faulkner, mai cu seamă Comitatul Yoknapatahwa – iar acum nădăjduiesc să nu fi fost patetic...

Ţin minte : cu Horia – adevărat, întru destindere – făceam „recreaţii de rîs" – cu cartea lui Sorin în mînă. Ne trecuse uluiala dintîi, apoi stupoarea – ajunsesem la... hilaritate. Adevărat, uneori ne înduioşam de soarta „bietului Sorin" (şi Horia fusese coleg de R III şi

de Cilibia cu el) : „Bagă soarele în casă cu donița", zicea Horia, găsind echivalența folclorică a structuralismului sorinalexian.

Prin 1970 ne pierdusem din vedere – fără să fi fost, cu adevărat, vizibili – iar după 1977, cînd eu m-am exilat, ne vedeam mai degrabă pe la cîte un colocviu sau conferință sau susținere a vreunei teze de doctorat a cuiva (știu precis : la doctoratul lui Culianu – care pe atunci era profesor tot în Olanda, la Gröningen – ba Culianu fiind, de la început, un exilat și scriind ca un exilat) – pe aici, pe la Sorbona. Altfel, ba. Ba... să nu mint : într-o zi (să fi fost prin 1979), ducîndu-mă cu Ana la Eliade, la doi pași de locuința lui ne-am întîlnit cu Sorin : „A, ce coincidență – tocmai plec la Amsterdam !", a zis el și s-a grăbit. N-am înțeles niciodată la ce „coincidență" se gîndea structuralistul penișard amsterdamatic...

Sorin Alexandrescu are o fire – era să zic : o structură... – ce nu te îndeamnă (ba te descurajează !) la... harță, la discuție aprinsă. Măcar așa mi s-a arătat mie : un perfect universitar, cel puțin văr cu Vlad Georgescu. Amîndoi structurați (hait ! – mi-a scăpat...) din cauciuc, cu ei nu te poți certa, cu ei nu poți dialoga cu adevărat, ci ca în interviurile „aranjate" în redacție, date dintr-un bloc și cărora „întrebătorul" le pune, ici-colo, cîte o... întrebare. Fiindcă un adevărat universitar oficiază ; interpretează un rol bine-știut, bine-învățat (și bine-repetat). Bineînțeles că „din sală" pot fi puse unele întrebări – dar acelea nu pot influența discursul, doar întrerupe-în-timp (cît să-și tragă răsuflarea universitarul). Eventualele răspunsuri date acelor întrebări nu intră în corpul textului, vor cădea de la sine – nici nu merită altă soartă...

Așadar, Sorin Alexandrescu venise la mine dintr-un fel de datorie-superioară ; universitară : dacă un „coleg" nu este întru totul de acord cu tine, tu îi faci o vizită – de curtoazie. Nu neapărat în scopul de a vă armoniza opiniile, ci pentru că așa se face ; așa este bine-crescut ; convenient...

Mi-au trebuit cîteva zeci de minute ca să înțeleg că lui Sorin Alexandrescu – venit în vizită de „explicații" (sigur : trimis de Țepeneag cu misia de a domoli, eventual devia efectele gafelor lui țepenege) – lui Sorin puțin îi păsa : de uniune, de scriitori, de mine. Țepeneag (prietenul din copilărie) îl rugase să facă asta, el asta făcea – dar să nu i se ceară să pună și inimă – care inimă la un structuralist, care l-a „prins" pe Faulkner în grafice ? În scheme ? Care a arătat cititorilor, alb-pe-negru, că „taina geniului" este, în realitate, secretul lui Sorinichinelle : nimica toată – chestie de structură... a săgeților, a graficelor ?

Căzuse – Sorin – și pe un mine obosit, sătul de căcaturi scriitoricești românești, amărît (mai corect : otrăvit) de... otrava cu care

Țepeneag se „răzbuna" pe noi, cei care-l scosesem din istorie și din literatură – într-un cuvînt (cuvîntul fiind din Rodica Iulian) : împuțit de împuțiciunea căcatului întins pe toate clanțele – de întinzătorul-de-căcat Țepeneag.

Vreau să spun : nu eram (dar deloc) un bun partener de discuție.

Numai că Sorin Alexandrescu, universitar și structuralist, nu fusese niciodată (partener).

Și dacă asta urmărise Țepeneag ? Să ne toace, macine, „prepare" astfel, ca apoi să ne dea lovitura de grație ?

Și dacă mie mi se fîlfîie de „loviturile" de grație țepenege ? Am „răspuns" la solicitări, numai că Monica era neliniștită (de complot !), altfel puțin mi-ar fi păsat mie de Uniunea lui Țepeneag cu Breban (a nu se uita structuniversitaristul Sorin !).

Dar facă-și echipe, alcătuiască-și uniuni, certe-se pe posturi, cearà-și unul altuia cotizația, toarne-se înde ei pînă n-or mai putea – nici o grijă : au să-și găsească un „spoveditor" ca locotenentul Hobana, chiar și un majur precum nemuritorul bănățean, văr drept cu Drăgan, autorul de librete de operetă Traian Iancu – pe mine să mă lase-n pace, că-s ostenit, uzat (am avut chiar și gripă !), în plus fugărit de portărei – sper să nu-mi ia și ochelarii, că nu mai aud...

Și, zău, nu am chef să povestesc ce și cum cu Sorin, ieri. Uite : a dat peste mine un val de vînt de cumsecădenie (să nu mă mai recunosc, frate – parol !) : la urma urmelor, de ce să-l vorbesc de rău pe un băiat-bun ca Sorin ? El nu mi-a fost niciodată potrivnic pe față, iar pe dos n-ai cum dovedi c-a făcut, c-a dres, că te-a aranjat, la urma urmei ce-a făcut : a lăsat să scape, față de traducătorii în neerlandeză ai lui Zaharia Stancu, Fănuș Neagu, Marin Sorescu și ai inevitabilei Blandiana că, dacă vreunul dintre ei se lasă convins de Weverbergh să traducă și Goma, oricît de cu pseudonim ar semna, tot are să se afle la București – și adio vacanțe la Mamaia și adio vize încoace pentru mama, pentru fratele (poate și pentru cumnatul...)... Și dacă minte Weverbergh ? Posibil, în general, mai puțin în special : ca editor, avea nevoie de traducător din română – și slavă Domnului, „înainte" avusese de unde alege : dintre universitarii români din Olanda ! Unii chiar exilați, nu ca Sorin – dar și ei, deh, ca Românul lui Bernea : plini de neamuri, în general, în special de cumnați...

Și zău dacă vreau să-mi aduc aminte de discuția de ieri cu Sorin, de „relațiile" cu el, din ultimii doisprezece ani... La urma urmei, n-a publicat el un dialog între noi doi în revista – universitară – pe care o face ? Ba da ! Totdeauna cînd ne-am întîlnit a fost de o perfectă civilitate, ba chiar mi-a și zîmbit de trei ori ! Ce naiba voi fi

avînd eu cu el – dacă tot pretind că nu vreau să-mi aduc aminte de vizita lui, de ieri... ?

Nu, nu ; nici vorbă să-mi aduc aminte cum ieri, la început de tot, am pus întrebări neobișnuite mie : de bun-simț ; neagresive, necerătoare de socoteală – uite, de-o pildă, nu vreau să-mi amintesc întrebarea următoare :

De ce se bagă el, băiat la locul lui, universitar, nepot al lui Eliade – într-o poveste care nu-i de el ? – nu că n-ar fi de nasul lui, ci invers : el nu-i de nasul ei, cam așa ceva. Adică de ce se bagă într-o chestie ca asta, a scriitorilor, dacă nu știe mare lucru despre scriitori, nici în general, nici cîte unul, și nici despre modul în care ei conviețuiesc, se iubesc, se urăsc, se întrajutorează, se sapă unul pe altul... ?

La această întrebare – repet : din cale-afară de politicoasă, de-ai fi zis că întrebătorul acela nu sunt eu – nu vreau să-mi aduc aminte că Inocentul structuralnic îmi răspunde cu... inocență, nu candoare :

„De ce să nu mă bag ? – vreau să fac ceva bun..."

Ei, ce mai zici la asta ? Mai ales cînd el continuă :

„Nu-nțeleg de ce se supără unii..."

Chiar așa : de ce s-or fi supărînd acei unii ? Cînd el n-a vrut altceva decît binele acelora – să-i spun eu, care-l cunosc de... stai să numărăm, uite, de treizeci și cinci de ani – să-i spun : de ce m-am supărat eu pe el, pe Sorin ? Ce rău îmi făcuse el mie, cînd el n-a vrut decît, cum a mai spus : să-mi facă bine – că ce poate fi mai bine, bun, pentru un scriitor, decît o uniune ? E ceva rău în unirea scriitorilor ? E ceva reprobabil în armonia dintre oameni în general, scriitori în particular ?

Ce să-mi mai aduc aminte ! – vorba cuiva...

A, persoanele !? Cele care au luat inițiativa alcătuirii uniunii ? Care persoane, el nu cunoaște decît una : pe Țepeneag – prieten din copilărie – e-he, ce-au copilărit ei doi, cînd erau copii... Da' de unde ! Nu-i cunoaște pe ceilalți – pe nici unul din cei pe care noi ne-am supărat – chiar așa : de ce suntem supărați ?

Nedelcovici ? – l-a cunoscut acum două sau trei săptămîni, la Țepeneag, cînd începuse să se înfiripeze uniunea – venise cu prietena lui, o persoană blondă și cu păreri deloc de aruncat, mai ales în probleme organizatorice, i-a dat lui Țepeneag cîteva sugestii utile. Pe Nedelcovici îl cunoștea după nume, dinainte. Nu, nu citise nimic de el – știm noi : în Olanda nu prea găsești cărți românești... A, a publicat și în franțuzește ? Ce ? Nu, n-a citit, parcă-parcă auzise ceva – în schimb amica lui, persoana blondă, i-a făcut o impresie dintre cele mai favorabile. Da, o persoană distinsă.

Damian Necula ? Dan Culcer ? Îi pare rău, dar de ei nici nu auzise – așa cum auzise de Nedelcovici, de pildă. De unde să audă,

dacă el nu-urmărește. Vrea să spună că nu prea cunoaște lumea scriitoricească din țară. Și mai mărturisește : nici pe cea din exil – în afară de Țepeneag, cu el a copilărit. Pe Necula și pe Culcer i-a cunoscut în zilele astea, la Țepeneag – da, veniseră cu chestiunile organizatorice. I-au făcut o impresie foarte bună – nu, nu știe care ce a scris, care ce a făcut în România, dacă s-au manifestat împotriva lui Ceaușescu ori ba, însă dacă fuseseră membri ai Uniunii din București, totul e în regulă, nu ? Ba da, cum altfel ? Nu, el nu crede că e necesar ca oamenii să prezinte carnetele de membru al Uniunii Scriitorilor de la București, ca să fie automat primiți aici, în exil – unii nu-l vor fi luat cu ei, alții îl vor fi pierdut...

Cine, el ? Am să rîd, dar așa e : n-a fost membru – nici de partid, nici al Uniunii... Așa, că n-a fost ! A plecat din România chiar cînd ar fi putut să intre...

Bineînțeles că a fost de față cînd s-a hotărît să fie cooptați, aici, numai cei care fuseseră membri în România. Cum, de ce ? Uitase, după aceea i-a spus lui Țepeneag, Țepeneag a dat o altă circulară, în fine, a corectat prima directivă...

Mă uitam la el cu ochii lărgiți : poate fi cineva atît de inocent ? Teodor Mazilu ar fi răspuns în deplină cunoștință de cauză : poate ! Deși Sorin Alexandrescu e doar inocent, nu și nevinovat.

Bine-bine, îi ziceam eu, nu-i cunoștea pe cei cu care voia să organizeze scriitorimea ; nici pe cei pe care avea de gînd să-i... structuralizeze – dar hîrtia asta ce vrea să fie ?

A-ha, îi ziceam, Proiectul de Scrisoare ? Cum așa ? Așa ? Dar nu așa arăta la început – serios ! Așa arăta textul încă de acum cîteva săptămîni ? Cîte ? Două... Ciudat, foarte ciudat : Alain a văzut aceeași scrisoare, chiar la... sursă, la redactorul ei, Țepeneag, dar nu arăta deloc așa, aceea avea și numele celor din Comitetul de inițiativă, or în asta pe care mi-o tot bagi tu în suflet... uite, stă scris : „Comitetul de inițiativă", dar nici un nume – unde-s numele ?...

A-ha, îi ziceam. Așadar, n-a văzut Alain bine – asta de unde vine : de la Țepeneag ? Că Alain nu vede bine... Nu cumva tot Țepeneag a spus să spui că Alain nu știe nici românește ? Ei, de ce ! Ca să nu recunoască adevărul : el își schimbă adevărurile mai des decît cămășile... A-ha, Țepeneag nu umblă în cămăși, ci în bluze – de-aia...

A-ha, îi ziceam. Și acum pe cine să cred : pe Monica Lovinescu, pe Rodica Iulian, pe Oana Orlea, pe Alain – sau pe tine ? Sper că observi dezechilibrul... Bine, o lăsăm – dar spune, te rog ; rogu-te, spune : cine a avut mai întîi ideea acestei... uniuni ?

A-ha, îi ziceam. Ei, nu ! Deci inițiativa uniunii îi aparține lui Sorin Alexandrescu ! Și lui Țepeneag – nu te mai întreb *unde* erai cînd consimțeai la uniune, știu : la Amsterdam – dar spune, te rog,

Sorin Alexandrescu : unde era Breban ? – pe cînd tu îți dădeai asentimentul...?

A-ha, îi ziceam. Care Breban ! – n-o să spui că nu-l cunoști pe Breban ! Știam eu că-l cunoști – cine nu-l...? Întreb, fiindcă știu, știe toată omenirea scriitoricească exilată la Paris că Țepeneag a lucrat întîi cu Breban, la München, să-i ardă ei doi o Uniune agreată întîi la București, abia apoi aici – altfel de ce nu vrea Țepeneag să-i spună : „din Exil" ?

A-ha, îi ziceam ; deci pe Breban nu l-ai văzut de ani și ani, pe Nedelcovici l-ai cunoscut adineauri, la Țepeneag – în fine, acum cîtva timp... Dar spune, rogu-te : ești... Ce ești tu, de ești prezent la toate „timpurile" lui Țepeneag ? Bine, te privește numai pe tine, dar așa, puțin, mă privește și pe mine – numai în măsura în care admiți că și eu sunt scriitor român exilat, nu structuralist olandez de origine română care, din cetățean réséré pînă mai deunăzi, a sărit direct în cetățenia olandeză.

Bine : nu deunăzi, acum un an. Doi ? Bine, și trei, dar tot se adună vreo cincisprezece anișori de curluntrism, nu crezi ? Bine : atunci curpenișism – și cum ziceai că-i spune în olandeză penișei ?

Bine, nu te mai întreb de navigația olandeză... Și, dacă tot rămîi, spune, te rog : ce program are Uniunea ? Mă rog : Asociația, gentil din partea voastră, a inițiatorilor, că ați inițiat schimbarea numelui... A-ha, tu ai avut ideea cu „Asociația"... Deci, în ce scop, Asociația ?

A-ha, îi ziceam. „Să apere interesele scriitorilor exilați" – mulțumesc, asta o pot citi și singur de pe hîrtia de azi – chiar așa : de ce nu pune Țepeneag data emiterii documentelor ? Ei, nu știi ! Cum nu știi, cînd lucrați împreună, ca vechi prieteni – prieteni din copilărie...? Eu știu de ce, dar voiam să văd dacă tu ai curajul să spui ce știi...

A-ha, îi ziceam. Nu știi – dar faci ; fă, soro, ceea ce nu știi !

Nu, n-a fost banc. Da, am spus-o serios : tu faci ceea ce nu știi să faci – dacă dorești, pot să repet...

Cam pe aici s-a întors Ana de la slujbă și auzindu-mă cum discut cu *proepinentul* (așa zicem noi, citîndu-l pe Săraru), m-a lăudat – efectul pedagogic al laudei n-a întîrziat : am devenit și mai politicos și mai împăciuitorist (mai știi : ca să-l înlocuiesc pe Bujorul de serviciu).

Bine-bine, ziceam ; sigur că „să apare interesele scriitorilor exilați" – dar cum anume ?

A-ha, ziceam ; scrie aici : „Să dea asistență materială și morală" – foarte frumos din partea Asociației, dar are ea mijloacele ? Să dea ceea ce promite ? Cum, frate, poți să-mi explici cum ar putea Asociația da asistență materială – lui Marin Tarangul, de pildă ? Sau lui

Raicu, nou-venit ? A-ha, nu știi... Nu știe nici Țepeneag, ați scris și voi, acolo...

Bine-bine, dar cum anume „să intervină în relațiile scriitorilor cu editorii occidentali" ? – oricît mi-aș respecta soția și aș fi sensibil la cuvintele ei de laudă la adresa cumințeniei mele – zău, Sorine, că asta-i o dobitocenie ! Tu ai pus-o ? Cum : Țepeneag ? „Să-i ajute pe scriitorii români să publice în Occident" ? – dar Țepeneag știe foarte bine cum se petrec lucrurile, ce i s-a-ntîmplat : nu le mai știe ? Le-a uitat ? Sau puțin îi pasă ce scrie, el, într-un program – și eu, care credeam că programele alcătuiesc grosul operei lui...

A-ha, ideea lui Breban – cel care nici nu există... Nu idee : propunere – cum va fi propus propunerea, dacă era absent ? Cum de nu m-am gîndit : prin telefon ! Știu cum : se duce Țepeneag la München, se întîlnește cu Breban în casă la Nego, unul se așează pe un scaun, altul, fatalmente, pe alt scaun – și-și telefonează...

Bineînțeles că am umor – asta mai lipsea : să n-am !

Bine, atunci să o luăm băbește : ziceam că tu, Sorin Alexandrescu, avîndu-l la dreapta pe Culcer, la stînga pe Necula, pornești „în delegație"... hai să nu zicem la Gallimard, să spunem la Dimitrievici, la L'Âge d'Homme... Tu înarmat cu o hîrtie avînd antetul : „Asociația Scriitorilor Români în Exil"...

A-ha : fără „Exil" – de cînd, fără ? Cum, de totdeauna, ce înseamnă la voi, la Amsterdam : *totdeauna* ? Și de ce, mă rog, Asociația voastră nu recunoaște a fi ceea ce este : o organizație *în exil* ?

A-ha : ca să nu se sperie cei din țară... Începînd cu cine, „cei din țară" ? – bineînțeles cu Breban – Breban nu vrea să se atingă, pe față, de exil (dacă exilul nu-l vrea pe exilatul-cu-sfert-de-normă...). Continuînd cu Țepeneag – marele strateg al echilibrismului oniric, cel care, vorba unui prieten comun, Dieter Schlesak : șade-crăcănat-pe-graniță...

Sigur că am, doar se vede : am un umoooor... Să ne întoarcem la delegație : cum crezi tu, conducător al delegației Asociației Scriitorilor Români – dar nu exilați, Doamne ferește ! (asta ar trebui inclusă în denumire) – cum crezi că au să vă privească editorii francezi ?

Uite cum : firește, zîmbind ; politicos – francezul nu e, totuși, român (deși am mai întîlnit printre ei și țigani de-ai noștri...). Așadar, zîmbind și recomandîndu-vă călduros să vă adresați în altă parte...

Cum : *de ce* ? De-aia, na !

Bine-nțeles că „ăsta"-i răspuns : dacă ai fi fost un scriitor român venit adineauri din țară, ți-aș fi explicat în lung și-n lat de-ce-ul – dar tu ? Ditamai universitarul ? Aflat de douăzeci de ani în Occident ? Bine : numai nouăsprezece... Și pentru că tu ai pus o întrebare ca

de-ce-ul de adineauri, să-ţi pun şi eu una : ai recomandat tu, Sorin Alexandrescu, vreo carte a unui scriitor român unei edituri – să zicem olandeze ? Să zicem : oferindu-te să traduci tu ?

Am spus : o carte a unui scriitor – nu o carte a unui... universitar...

Da, domnule : eu împart lumea după chipul şi asemănarea mea : basarabeni – şi ne-basarabeni ; scriitori – şi ne-scriitori, aici intrînd şi universitarii.

Exact : ca tine.

– Dar, domnule ! sar la un moment dat de pe scaun. Scopul unei Uniuni, Asociaţii, Societăţi a scriitorilor în exil trebuie să fie, înainte de toate, editarea, publicarea, scoaterea unui... organ ! A unei reviste – fie ea şi anuală – eh, ce bună ar fi fost, dacă ar fi fost *Ethos*...

– Nu în primul rînd, zice Sorin Alexandrescu. Vine şi revista, dar numai după ce Asociaţia se bine structurează...

– Eu, dac-aş fi rege, cu asta aş începe : cu o revistă ! În jurul organului se adună, în mod firesc, structural, ca să-ţi fac ţie plăcere, oamenii ; cînd sunt bine-bine... adunaţi, binecuvîntezi adunarea şi-i zici cum vrei : asociaţie, organizaţie, amicală, societate... E-he, dac-aş cîştiga la loterie ! Dac-aş cîştiga la loterie, n-aş avea nevoie de... structură organizatorică, aş scoate o revistă... să-i zicem, fără fantezie : *Exil*...

– Nu e bună... Nu e bun titlul...

– Cum să fie bun-bună, dacă-ţi pune în frunte eticheta de exilat !

– Ei şi ? face Sorin. Nu mi-e frică de eticheta asta...

– Nu-ţi *mai* e frică – de cînd : de doi ani ? – bine, să te lăsăm pe tine... Domnule ! o revistă... Chiar o editură – una mică-mică, aşa, ca pentru mine, să-mi pot publica, în sfîrşit, cărţile în româneşte...

Sorin rîde ! A fost foarte glumeaţă gluma : ce nevoie mai am eu, care am publicat atîtea cărţi în ne-româneşte, să public în... ? Ca ce chestie ? Ce ambiţie-i asta – sau mă răsfăţ ?

Nu-i răspund. Deschid gura, să-i explic ce ambiţie-i asta : să fiu publicat în româneşte, dar îmi aduc aminte că Sorin Alexandrescu nu e un oarecare francez ; nici chiar un olandez – şi nici un român venit de curînd din România... Bine-bine, n-am fost noi prieteni din copilărie, nici din studenţie, dar ne cunoaştem ! Ştim unul despre celălalt cel puţin strictul necesar.

Sau ar trebui să ştim.

Dar, vorba mea (însă nimeni nu mă aude citîndu-mă) : cu cît eşti mai neştiutoriu, cu atît mai adînc te bagi să faci – ceea ce nu ştii.

Sorin simte ceva-ceva. Mă întreabă, ca pe un bolnav – chiar întinde mîna peste masă :

– Cum aşa ? Vrei să spui că tot în româneşte scrii ? Cum aşa – n-ai trecut la franţuzeşte – adică direct ? Ca Ţepeneag ?

Îi răspund că nu, n-am trecut la franţuzeşte – direct, ca Ţepeneag.

Sorin Alexandrescu mă asigură : nici o problemă, cu revistele...

– Nici o problemă ? zic. Deci e adevărat că Ţepeneag vrea să scoată iar *Les Cahiers de l'Est* !

– Adevărat, zice Sorin. Dar nu pentru... Asociaţie. *Les Cahiers de l'Est*, după cum numele indică, rămîne o revistă a întregului Est – de data asta, Ţepeneag vrea să includă şi Rusia – nu doar a României...

– Atunci de ce nu faceţi voi o Uniune a Scriitorilor din Est ? zic. Dacă Ţepeneag se gîndeşte numai la *Les Cahiers* – revistă în franceză, consacrată întregului Est al Europei...

– Eu nu vorbesc de revista lui Ţepeneag, vorbesc de revista Uniu... în fine, a Asociaţiei, că i-am schimbat numele.

– Revista Asociaţiei ? Care ?

– Păi, *Agora*, nu ?

– Păi, *Agora* – ce ? De unde-ai scos asta ?

– Păi, ce, n-ar fi bună ? – e o revistă bună, *Agora*...

– E bună *Agora* : dacă o face Tudoran...

– Păi, să ne-o dea ! – ar rămîne tot el şef...

– Păi, o fi Tudoran şef, dar mai există şi ne-şefi – care nu fac muncă redacţională, dar la caz de... pericol de intruziune duşmană, ameninţă cu veto-ul...

– Păi, de ce să opui tu veto ? E o revistă numai bună pentru Asociaţia noastră. Eşti împotriva unei reviste – tu, care...?

– Asociaţia voastră să-şi facă ea o revistă, nou-nouţă, un adevărat organ ! Şi ce : strică o revistă în plus ? Şi-aşa sunt prea puţine reviste în exil... Dar ia stai... ai vorbit cu Tudoran despre asta ?

– Nu, dar Nego a promis că îi scrie...

– A, da ? Tot Nego a promis că îi scrie şi că l-a băgat în „Comitetul de iniţiativă", alături de Culcer şi de Necula ?

– Nu ştiu... Nu ştiu despre ce vorbeşti...

– Ştii foarte bine ! În varianta de acum cîteva zile a Scrisorii figurau, cu numele, componenţii „Comitetului de iniţiativă" – printre ei şi Tudoran – măcar l-aţi anunţat ?

– Nu ştiu, Nego se ocupă cu asta...

– Cam de prea multe se ocupă Nego – şi le încurcă, de nu le mai descurcă nici dracu' !

– Avem şi revista lui Nego...

– Revista lui Nego ? Nu ştiam că Nego scoate o revistă – care ?

– *Dialog* – a zis că o pune la dispoziţia Asociaţiei noastre...

– A zis că.. ? Ce face Nego ? Pune la dispoziția...? Ți-a spus ție Nego că pune la dispoziția...?

– Nu mie, lui Țepeneag. Așa a spus Țepeneag : Nego pune la dispoziția Asociației revista lui, *Dialog*...

– A-ha ! Spune : tu ai văzut vreodată revista-lui-Nego, *Dialog* ?

– Cred că da... Parcă...

– A-ha... Deci nici n-ai auzit de *Dialog* – dar de Ion Solacolu ?

– Parcă...

– Ei, află : *Dialog* e a lui Solacolu – el face toată revista, citește contoarele de gaz și de...

– Ce citește ?

– ...și bate la mașină revista...

– A-ha, adică articolele care urmează să... Să fie publicate în...

– Nu. Bate la mașină revista – ai văzut cum arată ? Parcă ? Sau ba ? Îi aduc un număr din *Dialog*. Și un exemplar din... *Din Calidor*.

– O, ce interesant ! face Sorin Alexandrescu. Știi că e la modă, acum, asta.. ? Adică tipărirea cu caractere de mașină de scris...

– Mda. O fi la-modă, dar Solacolu nu din dorința de a fi la-modă bate la mașină... Ce zici : „organul" Asociației Scriitorilor Români – cu tine ca cel puțin secretar-adjunct – să apară în condițiile astea...? Mizerabile, sărace, inacceptabile...?

– Nu știam că... N-am văzut încă – dar mai avem revista mea. Vreau să spun : suplimentul – dacă avem bani, putem publica pînă la 150 de pagini convenționale – bineînțeles, cu caractere de tipografie, nu ca asta... Ce-i scris aici : „în dactilografierea autorului" ? Vai, ce interesant ! Și original – deci, ai bătut tu la mașină ? A intrat toată – vreau să spun : cartea ? În doar cincizeci de pagini ? Foarte, foarte interesant – ai o mașină cu caractere atît de mici ? Sau a micșorat el, la fotocopiere ? Interesant...

Mda. Da : interesant, original, vai-ce-drăguț, ar mai fi lipsit.

Acum sunt ușurat. Am scăpat de o povară cumplită. Îmi pot vedea de sufletul meu.

5. Pe dinafară e prologul, / Pe dinlăuntru : epilogul...

Ce căldură mare, domnule – a fost... Sper să fi fost, să fi trecut, să se fi dus, ca visul rău.

Ce am eu de împărțit (la-bine-și-la-rău) cu un Sorin Alexandrescu ? Nimic. Dar cu Necula, Culcer – chiar cu Nedelcovici ? Nimic. Cu Țepeneag, fostul meu prieten ? Nimic. Facă-și Uniune, Asociație, Societate, Amicală, ce-o fi, dar să mă lase pe mine în pace... Ei, săracii, mă lăsaseră – în pace – dar mă băgasem eu în treburile lor. Adevărat, alertat de Monica, temătoare de niscai comploturi ; comploate.

Se apropie 14 iulie și Parisul va deveni invivabil, pentru parizieni. Pentru parizienii de baștină.

Eu nu sunt de-baștină. Deși sunt, firesc, natural, parizian. Ce contează că n-am ieșit, de luni de zile, de ani, de decenii – pe-străzile-Parisului ? De la geamul meu se vedea bine de tot Turnul Montparnasse. Se vede foarte bine, cînd mă uit – dar la ce să mă uit, cînd îl știu, acolo, ca un stîlp negru, arătîndu-mi, mie, Nordul ?

Sunt fericit – că am scăpat de... De asta, cu complotul, cu uniunea... Aș fi și mai fericit – aș zice : complet fericit – dacă Ana, citind capitolul din 7 iulie – cel cu paralelele – nu l-ar fi găsit de-a dreptul prost.

– Nu se poate, trebuie să-l rescrii, e prost ! a zis Ana. Deși, dacă ar fi după mine, l-aș elimina, pur și simplu. E prost, prost, prost !

– Dar de ce ? o întreb eu, suferind cumplit – fiindcă știu că Ana are dreptate – chiar atunci cînd n-are.

– De ce ! Fiindcă-i prost, prost ! Ce e aiureala cu... paralelele ? E tîmpită ! Proastă ! Și ce e... cu jelania ? Iar te jeluiești ?

– Dar nu mă jeluiesc deloc, de unde-ai scos asta ?

– Din ce-am citit ! Iar începi cu jelania – pe cine interesează jeluirile tale ? Și e indecent ! Ce trebuie să știe și alții cît de oropsit ai fost tu, cum ți-a dat ție istoria la cap, numai la cap, și cum te per-se-cu-tă ceilalți ?

– Dar nu mă perse... Și nu mă je...

– Cum nu te jeluiești ? Ar mai fi lipsit să pui la jurnal și că azi-mîine vin iar nenorociții ăia, să ne ia lucrurile din casă ! Dar de le-ar lua pe toate, că și-așa sunt niște gioarse ! Fotoliile, canapeaua – se mai putea sta în ele ? Covoarele – să ia trențele alea, cu tot cu praful adunat în ele ! Televizorul – să-l ia, să-l ducă, să nu-l mai văd ! Și măsuța – aia masă de oameni ? Și...

Și. De nu mi-ar lua mașina de scris – n-or să mi-o ia, e „mijloc de producție" ; nici cărțile – și ele, tot „mijloc de producție". Deși nu se știe niciodată – cu ăștia.

Așa că opresc „jurnalul" aici. Chiar dacă l-am scris pentru sufletul meu, și pentru cei doi-trei-patru prieteni, nu se face, e indecent, chiar față de prieteni să te, vorba Anei, jeluiești.

Azi-mîine e 14 iulie. Fie. Și după aceea are să fie, în continuare, tot iulie ; apoi august ; apoi septembrie – la 21 septembrie, echinocțiul de toamnă, după care ziua va fi din ce în ce mai scurtă – față de noapte. O să agonizez pînă la 21 decembrie – apoi o să încep să cresc și eu, ca omul ; ca ziua.

Căldură-mare. Noapte-bună.

20 iulie 1989

Post scriptum

Cînd m-am hotărît să adun într-un volum o sumă de pagini de jurnal, aveam de gînd să includ și „evenimentele de după 10 iulie 1989" (atunci „criza", dacă nu se rezolvase, măcar se dezumflase), întîmplări care au fost și firească-urmare și urmare-firească – a crizei. Iată-le, în ordine cronologică :

Atacul (atacator) pe la inimă – de pe urma căruia a trebuit să suprim tutunul și cafeaua (asta tragedie !).

Întîlnirea dintre Monica Lovinescu și Dumitru Țepeneag (la cererea insistentă a acestuia din urmă), în timpul căreia Țepeneag, convins fiind că totul se negociază, totul se obține prin aranjamente, a propus de la bun început : „Vreți uniune fără Breban ? Foarte bine, fără Breban să fie – vi-l dau, cum vi l-am dat și pe Nedelcovici !".

Sosirea (sau : parvenirea) la Monica Lovinescu și la mine a unui eseu ; politic ; și filozofic ; și literar, semnat de un scriitor român emigrat în Israel. Textul ne-a mirat, ne-a uluit, ne-a îndurerat, ne-a revoltat : pe atunci (vara lui '89 – în plină preistorie !) nu știam că un bun romancier poate deveni confuz, prost, veninos ; pe atunci nu aveam cunoștință de efectul complexului de inferioritate la carpatini : un imens (dacă se poate spune așa) complex de superioritate... Atunci – în ultima vară a preistoriei românești – nu înțelesesem „fenomenul" ; nici în '90, nici în '91, nici în '92 – abia la începutul acestui an, 1993, mi-am adus aminte că scrisesem despre „fenomenul Pitești" un roman ; și că avansasem ipoteza extinderii la scară națională a *reeducării*, sub Ceaușescu, începînd din decembrie 1968 (cînd studenții din București umpluseră lumea românească de... colinde – iar un oarecare Păunescu i-a propus lui Ceaușescu : „Dacă aveți probleme cu tineretul, nu-l dați pe mîna Securității, dați-l pe mîna mea, îl reeduc eu !" – astfel apărînd Țurcanu II și a sa (Re)cîntare a României...).

Însă cum inima mea nu prezintă interes decît pentru mine și pentru ai mei ; cum la „întîlnirea de pe Elba", unde Țepeneag a oferit, senin, capul lui Moțoc – nu am asistat (nici nu știam că are

loc) ; cum, în fine, de la compasiune colegială („Bietul cutare : ce-i va fi făcut Securitatea de a ajuns să scrie ce a scris ?") am trecut la ridicare-din-umeri : scriitorul român, „colegul", s-a dovedit a fi numai pe jumătate victimă a comunismului, cealaltă jumătate datorîndu-se *consimțămîntului* la propria-i batjocorire – ah, scriitorul român, acel înainte-mergător-ariergardist ; acel spirit atît de liber, încît cerea voie partidului și Securității de fiecare dată cînd simțea că trebuie să facă pipi... – așadar, am rămas cu jurnalul la 10 iulie ('89).

Singurele modificări aduse : în două locuri frîngerea cronologiei și peste tot încercarea de fluidizare a discursului. N-am să insist să fiu crezut că spiritul însemnărilor și comentariilor de pînă la 10 iulie a rămas neatins ; nemodificat, nerevizuit : nu am obiceiul să-mi scriu „jurnalul" cînd îmi îngăduie poliția, nici „mărturia" abia după ce sunt asigurat că nu există pericol de... martiriu.

Asta-i cu jurnalul.

Acum cu ne-jurnalul :

Neavînd o revistă, nefăcînd parte din „colectivul" vreuneia (corespondent la Paris al *României literare*, dar stîlp... swiftian al *Dilemei*, ca Iorgulescu de la München), nefiind colaborator permanent al unui măcar lunar (deși un săptămînal ar fi mai potrivit...), iată-mă lipsit de o tribună. Firește, nu învinovățesc pe nici unul dintre colegi de această situație (asta le-ar mai lipsi, după o viață întreagă de tremurat în șanțul de apărare a culturii românești) : o constat și încerc să mă exprim cum și cînd și prin ce pot : în *dialoguri* publicate în reviste literare din Ardeal (*Familia, Steaua, Transilvania, Vatra* – acestea m-au solicitat) și prin *apendice* ale volumelor publicate. La un asemenea ritm, desigur, nu poate fi vorba de promptitudine, eventuala mea ripostă ajungînd la cititori (dacă ajunge) după cel mai devreme șase luni de la „propostă" și multe au fost replicile pe care nu le-am putut da : nu se poate răspunde într-un periodic la o întrebare pusă acum un an – sau trei...

Într-un periodic : ba ; într-un volum de sine stătător : da.

Asta este situațiunea și nu alta ; mă descurc cu ce am la îndemînă, în absența unei tribune. Am mai făcut eu una nefăcută : neizbutind să-mi tipăresc în românește măcar o carte din cele vreo douăzeci scrise, din ele vreo zece traduse și publicate în alte limbi, m-am... autoeditat ; m-am samizdatit (sau : -datat ?) – pe atunci nu știam că N. Manolescu n-are nevoie (personală) de samizdat : am bătut la mașină, pe curat, după bucăți : *Din Calidor* și *Patimile după Pitești*, le-am încredințat prietenului și complicelui întru păgubosenie Ion Solacolu de la Dietzenbach, iar el a tras (a fotocopiat) cîte o sută de exemplare din fiecare titlu, în cadrul *Dialog*-ului său.

Unor înfometați li s-a recomandat călduros să mănînce cozonac, dacă tot n-au pîine. Mie nu mi-a recomandat nimeni nimic – am descoperit singur ouăle (ierte-mi-se pluralul majestății) lui Columb : multiplicarea „în dactilografiere proprie" ; și cronologia ; și reperele-critice (într-un cuvînt – dublu : bio-bibliografia) și, iată : apendicele. Dacă public două volume pe an, mi-e aproape suficient. Este adevărat, noii-răi : Manolescu, Pleșu, Buzura și alți setoși de restaurație culturală, au la dispoziție (le-au cîștigat pe merit) tribune săptămînale, chiar zilnice. Mă consolez și eu cum pot : *România laterală*, *Literatorul de curte*, *Contemporanul-Ideea Brebană*, *Curierul Cotrocenilor*, *Dilema lui Iliescu*, acestea sunt, totuși, periodice : le citești și, chiar de le păstrezi, sunt greu consultabile – pe cînd un volum... Șade în raft, e carte – ori o *carte* are alt statut decît o revistă – fie ea și înveselitoarea *Urzicuță* dilemică...

Așa că profit cu jubilație de publicarea volumului de față, ca să mai strecor o răutate-două ; să-mi beștelesc breasla, cum atît de frumos glăsuiesc cobreslașii de la *România literară* ; să mai proferez o insultă-trei insulte, cum numește scriitorul român adevărul spus în față ; să mai trag o înjurătură (și să mai și extrag mîndrie din asta, vorba unui prieten-bun și înțelegător)...

*

Una din marile surprize în rău de după dispariția lui Ceaușescu : Augustin Buzura. Gurile rele îmi spuseseră că îmi fac iluzii, Buzura fiind tipul scriitorului curajos cu voie de la Secu – dovadă : critica la adresa instituției se oprea, nesmintit, la pîrleazul Miliției. La acestea eu răspundeam că bine-bine, romanele, nu zic, Buzura, ca romancier român contemporan, se așează la masa lui de brad și scrie numai după ce i s-au dat asigurări că are 80 % șanse să i se publice ceea ce încă n-a scris – cu celelalte 20 % „în discuție" să se ocupe Dimisianca, cea care tot n-are altă treabă decît să-l gramatizeze (!) pe Buzura – dar însemnările ? Gurile rele ziceau că nici acelea nu contează, contează numai romanele ! Eu, inocent în materie de Operă-la-romancierul-român, îndrăzneam să spun că scriitorul este, totuși, om, nu inginer, așa că trebuie să i se judece viața-și-opera, cum scrie și la manual, nu ? La care gurile-mi ziceau că mai bine tăceam și nu aduceam vorba de viață, adică și de publicistica psihiatrului maramureșean : el face rar temenele (la picioarele tronului ceaușesc), dar atunci se prefac în mătănii...

Nu mă laud cu faptul că, la prima mea ieșire în Occident (1972), l-am propus și pe Buzura la Gallimard ; că, după ieșirea-definitivă din 1977, l-am recomandat la Seuil, la Hachette – și pe mine mă recomandaseră Țepeneag și Dieter Schlesak, nu făceam, la rîndu-mi, decît ceea ce era firesc să fac. În treacăt : nici Monica Lovinescu, deși l-a pompat pe unde-scurte și l-a dat drept exemplu de urmat – nu se laudă, azi, că, pînă în decembrie '89, l-a lăudat...

Cînd dădeam cu ochii de cîte o închinăciune temeinică buzuriană, după ce sufeream (de parcă mi-ar fi fost cel puțin șogor), mă așterneam – eu ! – pe căutat... motivele (pe atunci nu știam că rolul și rostul nostru, al scriitorilor deștărați, era nu doar de a provoca invitații-burse pentru dragii noștri colegi din țară ; nu numai de a-i înconjura în cumplita lor luptă pentru păstrarea... – în fine, păstrarea și așa mai departe ! – ci aveam sfînta datorie de a căuta și a găsi – noi, de-aici – motivele, constrîngerile, șantajele la care fuseseră supuși colegii din țară, de ajunseseră să scrie porcării la gazetă...). „Săracul Buzura", îl căinam din ficați, „cine știe ce bătaie-la-tălpi i-a administrat D.R. Popescu (taman ca în august 1972, cînd a umplut prima pagină a *Tribunei* cu un elogiu al lui Ceaușescu, cel care înjunghiase cultura cu un an în urmă, prin Teze), de a scris iarăși cu căcat..."

Așa eram pe atunci : suferitor, solidar în nefericire – ce băiat bun eram ! Îmi ziceam că asta este : cine îndrăznește mult, plătește... corespunzător – ca Marin Preda, nu ? Și ca bietul Sorin Titel – n-a scris el, cu trei-patru luni înainte de a se prăpădi (știind bine că are să moară în curînd), un articol în care făcea elogiul... Canalului ? Ce spaimă mai cumplită decît aceea a morții, care-i de la Dumnezeu, îl poate înspăiminta pe scriitorul român, încît să ajungă să se batjocorească pe sine ? Și să spurce cuvîntul – tot de acolo ? Atunci nu știam, acum bănuiesc : libertatea de exprimare – aceasta i-a speriat pe români în general, mai cu seamă pe scriitor – cum adică : să spună el, cu gura lui, ce gîndește ? – dar prost îl mai cred unii ; să scrie, negru pe alb, ceea ce crede, cu credința lui personală, că este realitatea aceea ? – în primul rînd, el nu vrea să intre în pușcărie, nu are vocația suferinței, pe el nimeni nu-l poate obliga să facă pe martirul neamului ; în al doilea rînd... – na, c-a uitat, ceva cu gînditul cu adevărat, crezutul tot așa – copilărisme, răsfățuri ne-românești, știut fiind faptul că un român adevărat rezistă românește, adică îndură, rabdă, fără să se împotrivească ; rabdă, fără să se răzvrătească, necum să plătească înzecit celor care l-au chinuit, l-au umilit...

Și iată, vin (mai exact : le cad în cap românilor) evenimentele din decembrie '89. Buzura nu s-a numărat printre scriitorii revoluționari cu voie de la Brucan. În prima lui prestație televizată internațională (emisiunea făcută de acel inocent zglobiu, Frédéric Mitterrand, pentru canalul francez de televiziune TF 1), s-a mulțumit să fosăie, să gîfîie, să geamă, să mormăie (ai fi zis : Lăncrănjan-tînăr !), contrastînd cu entuziasmul săltăreț, delirant, de o automulțumire dem-

nă de o altă... capră, al celorlalți : Sorescu, Manolescu, Doinaș, Vulpescu, Blandiana, Hăulică (cu o singură excepție : Al. Călinescu – această persoană parcă n-ar fi română...) ; deși a făcut și el parte din încărcătura celor cîtorva avioane de 'telectuali români aduși la Paris, ca să ne povestească nouă, fugarilor, trădătorilor, cum anume au luat ei, scriitorii, cu asalt Bastilia ceaușească – he-he ! – încă din fragedă pruncie (precum Sorescu, Sorin Mărculescu, Pippidi), Buzura nu și-a dat poalele peste cap, de să i se vază nația, vorba unei poete – altfel optzeciste.

În fapt, o făcuse el, însă nu băgasem de seamă (chiar și noi, cei care nu ne hrănisem cu salam de soia de la Casa Scriitorilor, eram prinși de valul-valurile entuziasmului revoluționar...) : în *România literară* nr. 3, din 18 ianuarie 1990, Buzura semnase editorialul revistei, intitulat : „Fără violență !".

M-am exprimat pe larg, într-un dialog cu I.I. Diaconu, despre acest slogan tipic securist (un revoluționar adevărat nu „iese" la revoluție, ca să *nu* fie violent – de violența revoluției temîndu-se exact cei care ne violentaseră vreme de patru decenii : activiștii și securiștii), aici amintesc doar atît : scriitorul Buzura cerea „maselor" să... nu fie violente, după ce asistase – sau i se povestise – ce se petrecuse în Piața Victoriei în ziua de 12 ianuarie – exact : atunci cînd partidul comunist fusese – sub presiunea (violentă !) a oamenilor – interzis. Stupoare ! Buzura îi condamna pe „violenții" care înduraseră pînă atunci violența partidului și-i apăra pe „bieții violentați" : comuniștii...

Dacă acum, în 1993 ('96, cînd are să apară volumul de față), mai există cineva care este dispus să creadă că Buzura a fost, atunci, un ardelean cinstit care, din prea multă înțelegere creștinească, a scris ce a scris, îl invit să citească acel text. Va constata nu numai perfecta rea-credință a semnatarului articolului, ci și pregătirea lui în liniște, de pe atunci, pentru un post-cheie.

Din momentul în care romancierul îl va însoți pe Iliescu în prima lui călătorie în America (iar noi, telespectatori negri în cerul gurii, vom pretinde că ceea ce am văzut : *scriitorul Buzura îi ține tovarășului scaunul* – este și adevărat, anume că Buzura este pentru Iliescu ce fusese C. Țoiu pentru D.R. Popescu : ștergătoare de picioare), nu mai avem ce adăuga la *căderea* unui scriitor. Ne promitem să revenim în curînd – la răspîntia cu Pleșu – însă, pîna la intersectare, cîteva isprăvi :

Buzura este „artizanul" întoarcerii pe dos (dar dacă : pe față ?) a fostului Mihai Botez. De altfel, pe Botez, Buzura l-a pus în colegiul proaspetei *Dileme* a celuilalt fost : Pleșu.

Buzura, președinte al Fundației Culturale Române, a organizat în vara anului 1992 – la Neptun ! – „Forumul Românilor și al originarilor din România" (sună bine românește, nu ?). Sub genericul : „Diaspora și destinul culturii române", au fost adunați (tot la Neptun) următorii diasporiți extrem de culturali – îi iau după revista *Panorama* (9-10/92), editată de grupul de presă pentru străinătate : Radu Florescu, folclorizator onetistic al lui Dracula, de pe timpul lui Ceaușescu ; iluștri agenți de dezinformare trimiși special în Occident, în urmă cu decenii, ca Șerban Andronescu și Viorel Roman ; foști anticomuniști, dar speriați de mizeria din exil, intrați fuga-fuga în slujba Securității – ca Paul Dimitriu –, emigranți colaboraționiști de cînd se știu, ca plagiatorul Ion Miloș, ori ca fostul țucălar al lui Eugen Barbu, trecut în slujba lui Țepeneag ; apoi în a lui Breban ; apoi în a lui Iliescu (a fost, o vreme, corespondent la Paris al ziarului *Azi*), cronicarul literar (la *Le Monde* !) care nu citește cărțile recenzate, cere să i le povestești la telefon – inenarabilul Edgar Reichmann ; în fine, plevușca : aburiți care n-au știut niciodată pe ce lume trăiesc – mă gîndesc cu strîngere de inimă la Ioana Brătianu... ;

Buzura, prin Editura Fundației Române, a publicat, dintre contemporani, numai pe cei care au atacat „exilul cultural parizian" ; au fost și au rămas colaboratori ai comunismului – de voie, de nevoie – ori „firi slabe" – iată lista lor luată din Buletinul (aprilie-iunie '93) al Centrului Cultural Român de la Paris : N. Breban, D. Țepeneag, V. Tănase, Petru Dumitriu, Paul Dimitriu, Petru Popescu, Edgar Reichmann, M. Vișnec, B. Nedelcovici, A. Ciurunga, A. Papilian, V. Duda...

*

După cum tot românul știe, Pleșu a fost ministru al Culturii, „un foarte bun ministru", se spune acum, prin comparație cu Golu. Bineînțeles, a făcut multe lucruri „pozitive", însă așa e omul nostru : îi judecă pe miniștri după ce *nu* au făcut ; sau : după ce au făcut (cu totul) insuficient.

Voi lăsa biografilor lui Pleșu grija de a întocmi lista faptelor bune. Eu, nefiind hagiograf, voi aminti trei – dar rele !

Prima : atitudinea lui Andrei Pleșu în timpul și după prima mineriadă : nu numai că *nu a demisionat* dintr-un guvern criminal (al lui Petre Roman – cu care Pleșu a fost și a rămas, prin forța lucrurilor, solidar, prin urmare Pleșu este solidar cu guvernul ce a încheiat „tratatul" cu URSS, prin care, pentru întîia oară de la 23 august 1939 – Pactul Stalin-Hitler –, un guvern pretins liber, independent, a consimțit la definitiva abandonare a unor teritorii și populații românești din Basarabia, din Bucovina de Nord și din Ținutul Herța ; Iliescu-

Roman au făcut ce nu făcuseră nici Dej-Groza ; nici Ceaușescu-Dăscălescu – iar Pleșu al nostru s-a dovedit de-al *lor*, solidar cu vînzătorii Basarabiei) – am închis paranteza, reiau : Pleșu nu numai că nu a demisionat din guvern după întîia mineriadă, ca să-l lase așa, *nelegitimat* pe Iliescu (va fi constatat că îl legitimează un alt „director de conștiință-murdară" : N. Manolescu, prin interviul pomenit), ba, după „evenimente", a făcut în presă declarații nu doar de foarte prost gust (în legătură cu, de pildă, „frica de mineri la Liiceanu"), dar și profund ticăloase.

A doua : atitudinea sa „consecventă" (după imparțialitatea la român...) în chestiunea Regelui Mihai I : ca un pictor beat (mai potrivit : un sculptor), Pleșu a zigzagat, cu șarmul lui devastator, între șanțul din stînga, al antimonarhismului cel mai republicano-iliesc, și cel din dreapta, al proregalismului fracțiunii disidente (!) securiste – „discurs" ritmat de promisiuni, de jurăminte, de amenințări de... demisie din guvern, dacă... Bineînțeles, nu se mai distingea dacă-da de dacă-ba într-o asemenea... consecvență-versatilă a gîndirii pleșice.

A treia : atitudinea ministrului Culturii, A. Pleșu, față de mijloacele destinate (ba chiar datorate) culturii : în vara anului 1991, Cultura a primit din buget 0,33 % – ca să nu fie dubii : *o treime de procent*. Atunci, pe loc l-am poreclit : „Pleșu Andrei,/Zero-virgulă-treizeci-și-trei" – recunosc : gluma e subțirică, ba de-a dreptul proastă, însă de astă dată nu calitatea umorului meu se află în cauză, ci faptul că *nici unul dintre culturalii și culturalizatorii români – cum ar veni : luminătorii poporului – nu a perceput semnificația acestei „repartiții bugetare"*.

Firește, necunoscînd totalul, nu poți afirma că 0,33 % din el este prea puțin... Să ne imaginăm că bugetul (total) al României este, nu cît al Americii, dar cam ca al Turciei – ce, ar fi „prea puțin" 0,33 % ? N-ar fi, dar noi nu ne comparăm cu americanii ; nici cu turcii – pe noi ne obsedează Europa, vrem musai să intrăm în ea – dar ce facem pentru a deveni europeni ? Cum își imaginează luminatul Pleșu că va putea România să-și repună pe picioare *o cultură* (cel puțin tot atît de sinistrată ca și agri-cultura) *cu doar o treime de procent din buget* ? Dar intelectualul Pleșu ar fi trebuit să fie primul din acea adunătură de activeți inginericoli, „tehnocrații guvernului Roman", care să știe : dacă în celelalte domenii – neculturale – cît investești atâta ai (în principiu, se înțelege), în cultură contează și... aparența. Nu vom visa la situația Suediei – cu toate că Iliescu îi dă înainte cu „exemplul suedez" ; nici la a Finlandei, dar pentru Dumnezeu : cum să pui cuvîntul *cultură* lîngă o cifră care începe cu *zero* ? Dacă Pleșu cel cultural ar fi fost un culturalizat, n-ar fi lăsat să fie batjocorită cultura și astfel ; s-ar fi bătut (că tot era obișnuit să se zbată, ca apoi să

pretindă că se bate – cu cenzura...) și ar fi smuls măcar 1 %. Un procent întreg, rotund, *fără zero în cap* ! N-ar fi fost normal ca Andrei Pleșu să fi avut față de cultură o atitudine *culturală* ?

Ba da, ar-fi-fost-normal – dar... n-a fost să fie. De neînțeles, de neacceptat : Pleșu n-a pledat, n-a insistat, n-a protestat – n-a demisionat cînd a constatat că Roman atîta prețuiește cultura : de... 0,33 %. *De ce* ?

Faptul că eu unul nu am avut prilejul să-l întreb nu înseamnă că apropiații lui l-ar fi întrebat. Sunt convins : nici unul dintre ei nu i-a pus întrebarea aceasta, din... delicatețe (citește : frică), din nepăsare (pe cine dintre conștiințele nației îl chiar doare starea nației ?) ; din ignoranță – românii-de-bine nu vor să știe cifre, procente și alte fleacuri, nu se interesează cît are să fie partea din buget destinată culturii, învățămîntului, în cel mai fericit caz, își spun că tot nu contează cifrele : sunt măsluite.

Dacă Pleșu, într-un eventual răspuns la „interpelare", va pretinde că nu putea cere mai mult, pentru că sectoare mai urgente : învățămînt, sănătate, ocrotiri sociale etc., au primit și ele „proporțional corespunzător", îi voi atrage atenția : în momentul repartițiilor bugetare, un ministru (mai ales al culturii) nu cere, nu cerșește, nu roagă să i se dea – el solicită, la nevoie impune partea absolut necesară redresării spiritului nației – iar dacă i se refuză o dată, de două ori, a treia oară anunță că *va demisiona cu scandal* (cu condiția să se țină de cuvînt : să chiar demisioneze-cu-scandal) ; în al doilea rînd, îi voi atrage atenția lui Pleșu că el, ca ministru al Culturii, nu s-a uitat unde trebuie : nu la „sectoarele" ce aveau urgentă nevoie ; trebuia să se uite (și să arate cu degetul !) înspre cele nu doar secrete, ci de-a dreptul oculte : MAE, MAI, SRI.

Atunci, în vara lui 1991, cînd am aflat cît-la-sută cîntărește cultura română în ochii lui Pleșu (care, orișicîtuși, nu e un troglodit activistic precum marele tovarăș Croitoru, căruia i se adresase el într-un memoriu rămas de pomină ; nici o țoapă senilă ca Gâdea), mi-am zis că marile nenorociri vin din mici întîmplări : Monica Lovinescu îmi explicase că atunci (taman atunci – să se mai spună că poporul român nu este blestemat, persecutat de istorie !) Pleșu avea o criză de ficat, astfel justificîndu-se atitudinea lui inertă, flască, mortăcioasă... A fost printre primele explicații neconvingătoare ale D-nei Lovinescu în legătură cu foștii-buni – de atunci au urmat prea multe altele... Oricum, în acel moment am spus că, bine-bine, cu o criză de ficat/nu e de jucat – dar criza aceea nu este eternă, mai face și ea cîte o pauză : de ce nu profită Pleșu de răgaz, ca să se întoarcă pe terenul... bugetului, să-i smulgă prietenului său (mitomanul și amoralul

pe care numai Voican îl mai concurează) – Petre Roman, măcar un procent întreg pentru cultură ? La această băgare de seamă, D-na Lovinescu mi-a răspuns că de-acum e nițel cam tîrziu – cum ar zice Ardeleanul : cam (prea-tîrziu) de tot – Pleșu are mîndria lui și cum nu a suportat ultragiul (?), el demisionează ! – dacă n-o fi demisionat în acel moment...

Cu tot respectul datorat, n-am fost de acord cu D-na Lovinescu și i-am spus de ce cred astfel : un om care n-a demisionat după 13-15 iunie '90 ; nici după întîiele refuzuri guvernamentale de a acorda viză de intrare în România celui care nu are nevoie de viza lui Iliescu pentru a fi, în continuare, legitim : Regele Mihai – un astfel de om, chiar dacă era un eseist strălucit, nu strălucea prin hotărîri riscate. Monica Lovinescu m-a avertizat :

„Ai să vezi : mîine dimineață, cînd ai să te trezești, Pleșu are să fie gata-demisionat !"

Am ridicat din umeri. Nu vedeam ce legături necesare există între demisia (?) lui Pleșu Andrei și... dimineața unui faun (bătrîn).

Într-un cuvînt : nu am crezut în profeția D-nei Lovinescu – și bine am făcut : Pleșu a to-ot demisionat ; mai bine de un an a to-ot amenințat cu demisiunea-i ; încă douăsprezece luni a trăit din meseria (sau : ocupația) de demisionar ministerial. Originala-i carieră a fost nemilos întreruptă de a *n*-a mineriadă – care nu l-a mai băgat în boale pe Liiceanu (aflat cu treburi în Occident), însă l-a alungat din capul guvernului pe Roman, cu tot cu Pleșu-al lui. Altfel spus (cum atît de altfel-spune Dimisianu) : Pleșu a demisionat la-timp și demn – prin dare-afară[1]...

---

[1] În bună tradiție românească, scontînd pe amnezia-la-români, fără nici o jenă, A. Pleșu perorează *despre... demisie* – așa, nu altfel se intitulează textul de trei pagini și jumătate difuzat prin *Europa liberă* la 1 sept. 1993 : „DEMISIA" ! – va fi fost publicat, după obicei, în *Dilema* – cine să se mire ?...

Nesimțirea lui Pleșu (analizînd, nu-i așa, „mecanismul demisiei", precum și înalta lui valoare morală) nu-și are pereche decît în neobrăzarea lui M. Iorgulescu, în editorialul (tot la *Europa liberă* – devenită, între timp, *Munca bis*) din 20 oct. a.c. Al doilea (primul : N. Manolescu) ucenic ascultător al lui Ivașcu, analizînd (și el !) demisia lui Sălcudeanu, se lansează cu mult avînt și multă nerușinare în teoria... demisiei la români ! Nici mai mult, dar nici mai puțin. După un foarte prost obicei al său pe care nici schimbarea domiciliului, nici vîrsta nu i l-au măcar temperat, M. Iorgulescu minte – în scris și în... sonor, la radio – cum respiră. Iată cum – citez :

„... să ne reamintim că în lumea românească de după decembrie 1989 demisiile, atîtea cîte au fost, au aparținut unor intelectuali. Cea dintîi demisie răsunătoare din prima instanță a noii puteri, CFSN, a fost aceea a Doinei Cornea. I-au urmat Ana Blandiana, Mircea Dinescu, Ion Caramitru..." – pînă aici nimic inexact. Mai departe însă iată ce spune Mircea Iorgulescu de la *Dilema* la microfonul *Europei libere* :

„Andrei Pleșu, cel dintîi ministru al culturii, a amenințat și el cu demisia în cîteva rînduri, pentru ca, pînă la urmă, exasperat, să și-o și dea."

Ca să vezi ! Și noi dormeam, soro, habar n-aveam că Pleșu tocmai demisiona !

Și dacă indolența, nepăsarea, trîndăvia, puturoșenia lui în chestiunea bugetului pentru cultură au fost... jucate ? Nesincere ? Prefăcute ? Pentru ca noi să dăm vina pe păcate omenești, nu pe

---

Pînă una-alta, două observații :

1. Imediat după mineriada primă (13-15 iunie '90) își dăduse demisia Dan Petrescu, adjunct al lui Pleșu. Ca să înțeleagă Iorgulescu ce spun : după mineriadă *demisionează Dan Petrescu – nu Andrei Pleșu.*

2. Ce accepție va fi dînd omul de-litere – chiar și de-cuvinte... – M. Iorgulescu acestor cuvinte (alcătuite din litere) : „... pentru ca pînă la urmă, exasperat, să și-o și dea" ? ; cît să fi durat „pînă la urmă" ? ; poate fi vorba, în cazul lui Pleșu de, măcar de leac, „pînă la urmă" ?

Firește, nu. Dar, firește, Iorgulescu, lefegiu al *Europei libere*, este corespondent-permanent al *României literare*, ba și colaborator-de-nădejde al foii diversioniste *Dilema*. Firește, la modul românesc, totul se aranjează : Iorgulescu îl difuzează, pe unde, la *Europa*, pe Pleșu, Pleșu îl publică pe Iorgulescu și iată cum *Europa liberă*, post american și... independent, are un nou buletin : *Dilema*, avînd sediul pe Aleea Alexandru, nu în altă parte, îndărătul căreia se vede, chiar pe ceață, silueta protectoare a lui Măgureanu.

Acum iată o „concluzie" – atenție, nu vorbește-scrie Guță Popândău, tatăl Bulii, ci Mircea Iorgulescu – citez din același editorial :

„În România doar intelectualii au puterea să demisioneze."

Sună frumos, simpatic – ba chiar profund, cu două condiții :

a. să fie adevărat(ă) în sine ;

b. să decurgă din premisele anunțate.

Or, nu se poate vorbi de „demisia la români" pornind de la „demisia lui Pleșu" – sublimă, dar inexistentă.

Dacă am vrea s-o dăm pe glumă (ne arde, nu ne arde...), l-am întreba pe editorialistul de la *România literară* a anilor '80, cel care, „în țară", scria cea mai mare parte a articolelor de fond – dar nu le semna (ce : era prost ?), iar de la o vreme, „în exil" – ca urmare a persecuțiilor suferite din pricina comuniștilor – răspînditor de cogitațiuni răsuflate și minciuni sfruntate, prin *Europa liberă* : dacă doar intelectualii au puterea să demisioneze, iar Pleșu nu a avut această... slăbiciune, tăria l-a ținut în picioare, pînă a primit și el un picior în spate de la Cozma – ce este el, Pleșu ?

Lui Iorgulescu nu i-e de-ajuns cu cîte neadevăruri a scris-spus : le repetă (ce bună școală : primara la *Munca*, liceul la Ivașcu, facultatea la Andrei Pleșu-Dilemă) – zice : „Demisia este un gest politic..."

Naivii de noi : credeam că Pleșu, demisionînd, va face un gest... moral ; dar cum Demisionarul nu a demisionat, rezultă că nici măcar un gest „politic" n-a îndrăznit. Nu se lasă, nu se lasă deloc Iorgulescu – cine să-l oprească : Stroescu-Stânișoară ? – iată ce mai cogitaționează :

„În România doar intelectualii ajunși în funcții publice demisionează."

Afirmație fără acoperire – și fără necesitate.

Toate aceste *neadevăruri* în slujba lui Pleșu : musai să facă din Pleșu un demisionar – prin urmare (după teoria iorgulească) un intelectual. De unde atîtea gogomănii pe doar trei pagini (și într-o singură zi) ?

Să nu știe Iorgulescu Mircea că „intelectualul român" – deliberat am pus ghilimelele – tocmai de aceea *nu* e intelectual : pentru că nu demisionează cînd trebuie, chiar riscînd ? Pentru că nu spune tare ce gîndește – oare de ce : fiindcă nici nu (mai) gîndește ?

Să-și aducă aminte M. Iorgulescu „intelectualitatea" de care au dat dovadă scriitorii români în aprilie 1977 : el însuși și-a făcut un titlu de glorie din faptul că, deși Ivașcu i-a cerut să scrie că sunt un trădător de țară și nul ca scriitor, a... promis că are să se gîndească – și n-a scris. Or, cu așa ceva te poți mîndri numai în România ; oriunde pe alte meridiane, în alte comunități, s-ar lăuda cei care s-ar fi solidarizat cu cel desemnat ca „dușman al poporului" – aceea solidaritate de breaslă ! (n.a. din nov. 1993).

gînduri-rele ? Și dacă absența lui (hai să-i spunem pe nume : *trădarea*) de la conducerea Culturii fusese înscrisă, figura într-un anume program al ministrului Culturii de la un moment dat – frînarea cu orice chip și nu, Doamne-ferește, tragerea-împingerea întru scoaterea din șanț a culturii distruse în patruzeci de ani de „lumină" – ba de la Răsărit, ba de la Scornicești ? Și dacă Pleșu nu a fost, cum speram noi, naivii, de-al nostru – ci de-al *lor* ? (am mai spus-o – ei și ? – o repet) – un component al grupului preparat pentru *acea* eventualitate, echipă din care a făcut parte și Voican, spontanul-bine-programat, oarecarele cetățean care, trecînd și el cu-fără treabă pe-acolo, s-a trezit asasinîndu-i pe Ceaușești, de asemeni Petre Roman, *play-boy*-ul bolșevic și el purtat de valurile revoluției... anticomuniste ? În fine : dacă Pleșu, acceptînd fără să crîcnească batjocura „bugetului pentru cultură", a executat în fapt un ordin, ficatul invocat de Monica Lovinescu neîmpiedicîndu-l în nici un fel de a se bate ca un leu (paraleu) întru apărarea și promovarea culturii române cotidiene, altfel-spus : salamul de soia cu care s-au nutrit intelectualitatea carpatină ?

Iată-ne, după un ocol, tot la Buzura :

La 14 ianuarie 1993 apare „săptămînalul de tranziție" *Dilema*. Director : Andrei Pleșu, editor : Fundația Culturală Română. Adresa – și pe asta am spus-o, o re-spun : Aleea Alexandru... În comitetul director, firește : Buzura ; și, vai, Mihai Botez[1] ; și, re-vai, inevitabilul, indispensabilul, inconturnabilul, omniprezentul (nunți, înmormântări, cacademii, directorate, senate – orice, titluri și bani s-aducă) poet Doinaș (cînd spunea cine spunea : Românul născându-se poet, avem foarte-mulți și foarte-buni poeți – numai oameni de caracter nu) ; legitimistul Ornea, precum și aghiotantul generalului Hăulică, plutonierul Oroveanu, fotograf cazon.

Ne oprim la un singur text din *Dilema*, publicație cinstit-diversionistă, ca orice ramură a copacului Cândea : legionaro-securistă, cel în care Buzura, războindu-se în cel mai pur stil bădiic (lăncrănjan) cu exilații ce refuză să colaboreze cu Fundația Culturală Iliască, răspunde astfel la o întrebare răuvoitoare („De unde are Fundația România fonduri ?") :

„Din donații externe, din partea unor români inimoși."

Ca „român extern" știu mai bine decît prea-internul Buzura : inimoșii nu au bani, iar cei ce au (de-o pildă Drăgan), tot din tezaurul României i-au sustras (românește : furat) : fie după Rebeliunea legionară din ianuarie '41, fie după Revoluția anticomunistă din decembrie '89, oricum, tot în slujba Securității, a lui Ceaușescu, iar acum a lui Iliescu se află.

În realitate, *„fondurile" Fundației Culturale Române sunt fondurile culturii românești deturnate* : Pleșu, ca ministru, în perfectă complicitate cu Buzura, ținut în rezervă, *a furat* banii, și așa puțini, destinați culturii agonizînde, ca să-i pompeze în propagandă „peste hotare" ; să-i irosească întru cumpărarea unor indivizi care se curvăsăresc pe gratis, de amorul artei, inși de ținuta morală a unui Ion Miloș ori a lui Edgar Reichmann ; a unor „profesori universitari" de la universități inexistente sau discret trecute sub tăcere – ca Viorel Roman, Șerban Andronescu, Paul Dimitriu.

Dacă editurile românești au fost sugrumate, aduse în pragul falimentului ; dacă revistele literare, culturale, dispar una după alta – bineînțeles, această crimă împotriva spiritului este imputabilă lui Iliescu și gărzii sale de securiști și golani (adevărați) – dar Iliescu, orice, oricît ar mormăi și ar asuda greu, cu său, Buzura, rămîne ce a fost : un activist de partid din tagma lui Croitoru – însă ce ne facem cu Pleșu ? Cu Buzura ? Școliți, oameni cu cărți, nu doar cu carte, ei știau ce fac – și totuși, au făcut.

Scriitorul Buzura, convins fiind că nimeni nu l-a văzut, ținînd tira, întîi ; apoi înfruptîndu-se pînă la vomă din ceea ce furaseră „ceilalți" (Pleșu cu Iliescu și cu Măgureanu) ; apoi „dăruind" celor, desigur, merituoși (nu-l înjură pe președinte, în față) din Fondul Fundației România (care, se știe : a moștenit comoara regelui Draculescu – a scris-o și istoricul Florescu, etern consumator al sarmalelor ambasadice), are, acum (în iunie 1993), nerușinarea să-și alăture semnătura pe un protest adresat Ministerului Culturii, „vinovat" că... nu mai finanțează revistele culturale ! În acest caz, ori Buzura este un prostălău – fiindcă nu mai știe ce-a făcut (furat) – ori... atît de deștept, cît să știe că iluștrii săi concetățeni sunt niște tolomaci : chiar de l-au văzut pe Buzura furînd, au uitat ce-au văzut ; ori și-au zis că scriitorul pupincurist „fură" cum au făcut, timp de decenii, colectiviștii : de la ei înșiși fură... Buzura, fidel ucenic al lui Gogu Rădulescu (parcă mai exista și o ucenită-mironosiță la masa buldogului), a învățat de la „maestru" puține lucruri – dar... rele. Printre acestea și „metoda" de a striga : „Hoții ! Hoții !" cînd vrei să creezi o diversiune, ca să se creadă că hoțul e altul, nu tu.

Ba da. Ba el e, Buzura. A participat și el la jaful imaginat de măgurenii indispensabili – iată de ce Pleșu era oportun bolnav de ficat atunci cînd trebuia să apere partea din buget destinată culturii : ca să dea impresia că aceea are destul cît are – și nici nu merită mai mult, ba să zică mersi că „a căpătat" și atîta ! Ei bine, cine ar fi

[1] În acel moment încă nu era ambasador al lui Iliescu.

crezut : Ministerul Culturii, după trecerea lui Pleșu pe-acolo, a rămas cu 0,33 % din buget – pe hîrtie, fiindcă nici măcar atîta nu a primit cu adevărat – ce probe, altele, cînd editurile și revistele agonizează și pier ?

Eu, naiv, nepricepător într-ale ministeriatului (culturii), îmi ziceam că, din „bugetul ne-secret" (ce-oi fi vrînd : să aflu că Președinția a luat – nu căpătat ! – 33 % din total ? SRI încă 33 % – așadar, 0,33 %, cît i se azvîrlise, ca la cîini, culturii, reprezenta, în realitate, 0,33 % din... 34 % rămase), îmi ziceam deci, că nefericita (și brava) cultură românească merită măcar 1 % (din, repet : 34 %). Nenorocirea nu ne-a venit – direct – de la Eugen Barbu ; nici de la Păunescu, nici măcar de la tovarășul nostru Iliescu personal – ci de la „conștiințe ale nației", de la „directori de conștiință" (și alți adunători de cotizații din cadrul conștiinței cu pricina), ca Pleșu ; ca Buzura...

Ce a urmărit Securitatea lui Iliescu prin *retragerea* fondurilor destinate culturii acestui neam analfabetizat și de iubitul tovarăș Iliescu – și *dăruirea* lor (bașca ceva pe deasupra, din „fondul prezidențial" – exact : cel moștenit de Iliescu de la tată-său) Fundației Gospodăriei de Partid ? Limpede :

Pe de-o parte, închiderea gurii „animalelor" care se exprimă în jurnale și în cărți – și nu se exprimă așa cum ne sfătuiește fostul meu prieten Virgil Tănase : „cu iubire". Mie, plăcîndu-mi numai și numai femeile, i-l las, întru iubire, pe Iliescu lui Tănase (deși, mai corect, ar fi invers).

Pe de altă parte – și ușor decalat în timp – după ce a sugrumat, prin retragerea fondurilor și prin scumpirea deliberată a hîrtiei revistele și editurile, cu exact aceleași fonduri și cu aceeași hîrtie (nescumpită), măgurenii cotroceni îi îmbie pe purtătorii de condei... să vină la Fundația lui Cândea. Astfel s-a reinstituit milostenia-de-stat-și-de-partid : cetățeanul, fie el și scriitor, nu este liber (decît ca să moară de foame !) ; dacă vrea să supraviețuiască, să trăiască decent – ba chiar să mănînce în fiecare zi sălamă, ca Buzura (e-he, unde-i Gogu *d'antan* ?), dacă ține să-și publice cărțile în condiții decente (chiar luxoase, în comparație cu „concurența"), să se prezinte la pupat curul Cotroceniului ! Numai cățelușul care va face sluj înspre spătarul fotoliului prezidențial (tot ca Buzura) – va căpăta bucățica de zahăr ; numai dulăul devenit „gentil" (din Animal) capătă os-de-ros, hîrtie bună, tipar îngrijit, lansări spectaculoase – și eficace – ca să nu mai vorbim de prezentare la televiziune și difuzare : cele două brațe ale... Securității culturalicești din România anilor '90...

Scriitorul român din România, din ce în ce mai lipsit de edituri și de periodice, nu se mai întreabă de unde are Buzura fonduri (nici înainte nu-i întreba pe Popescu-Dumnezeu, pe Suzana Gâdea : de

unde au fonduri) – ci vrea să publice și el „la Buzura". Ori că știe, ori doar bănuiește că „fondurile lui Buzura" sunt, în realitate, fondurile (și așa neîndestulătoare) destinate culturii românești, nu Fundației pentru propagandă în străinătate a „culturii" cu voie de la Iliescu, scriitorul se întoarce, mental, în starea de dinainte de decembrie 1989 (acum și mai fără-speranță), zicîndu-și că, la urma urmei, cel mai important lucru pe lume este cartea sa ; și numai ea ; apară unde va apărea, cu „fonduri" furate de la gura celorlalți scriitori – dar să apară ! Pe aceștia, chiar dacă nu-i aprobăm (în „alegerea editorului"), nici nu-i condamnăm (fiindcă nici nu am așteptat vreodată altceva – de la un Groșan, de-o pildă ; nici de la Sin, după ce a acceptat să intre în „concernul Celac-Buzura"), dar dacă ne gîndim că pînă și o Ileana Mălăncioiu ar fi dorit să publice „la Fundații", atît că „Domnul Buzura n-a avut timp să citească"...

Cît despre scriitorii exilați, nici o explicație nu explică ; nici o „justificare" nu justifică – chiar așa : n-ar fi găsit Țepeneag o altă editură decît a lui Iliescu ? Nedelcovici, la fel ? Dar Papilian ? Dar Duda ?

Se vede treaba că pentru român „adevărata" cultură este cea comandată de (la) Palat ; că literatura se face, în continuare, cu voie de la stăpînire – și nu altfel.

*

Că nu există generație spontanee în universul comunist o dovedește chiar titlul noului „săptămînal de tranziție", *Dilema.*

Acest deceniu a început cu o *revoluție* (așa crezuseră cei ce ieșiseră cu piepturile goale în fața puștilor, așa crezuseră cei răniți, cei ce aveau să moară – deci a fost *o revoluție a lor*) și numaidecît a alunecat în secrete, în minciuni, în batjocorire a eroilor ; în această fază de decompresiune, de dezumflare, cînd este legitim și este necesar nu doar pentru adevărul-în-sine, ci pentru viitorul comunității românești, cînd este *normal* să fie puse întrebări :

– Cine a tras în noi ?

– Cine ne-a martirizat, ne-a schilodit trupurile și sufletele vreme de patruzeci de ani ?

– Cine i-a lichidat pe Ceaușești, „lichidînd" astfel și *vina* lor – dar și a altora, mulți, care se aflau în aparatul de stat, în Securitate ? etc. etc. ; cînd toată țara (în *toată*, nu intră securiștii și activiștii : ei nu fac parte din vreo țară) arată cu degetul spre *vinovat* : *comunismul* și *securismul...* – mulți, prea mulți dintre scriitorii buni (ce să mai vorbim de talentul lor : imens !) : Buzura, Pleșu, Sorescu, Eugen Simion, Valeriu Cristea, contestă „direcția" în care se uită lumea, arătînd... *alte* vini, *alți* vinovați ; *alte adevăruri* (Securitatea le-a explicat, a făcut

și repetiții cu ei, i-a pus să învețe pe de rost „adevărul" potrivit căruia există... mai multe adevăruri – adevăruri-adevărate, de-clasă, adevăruri-juste – și adevăruri burgheze, capitaliste, străiniste, deci adevăruri-nejuste, ba de-a dreptul neadevărate !).

Am mai dat acest exemplu de *inspirație securistă*, nu strică să-l repet :

Scriitorul (rezistent-prin-cultură) Augustin Buzura a anunțat ce hram poartă încă din 18 ianuarie 1990, prin articolul (de fond !) intitulat : „Fără violență !" publicat în *România literară*. Cei care își mai făceau iluzii în privința „curăției" romancierul maramureșan, deși era mereu văzut cu Gogu Rădulescu, la Casa Scriitorilor, la Gogu acasă ; care mai sperau că vorbele i-o luaseră pe dinainte, prin 1988, cînd făcuse o „vizită de lucru" la *Europa liberă*, explicînd neobosit : „Problema noastră, a românilor, acum, nu e Ceaușescu și ce face ori nu face el – problema noastră, acum, e Ardealul ! Și ungurii care abia așteaptă să ni-l răpească !" (cum ar veni : „ problema noastră, a românilor" – nu e distrugerea furioasă, generalizată a satelor, bisericilor, spitalelor, a caselor ; „problema noastră, a românilor", nu este... *Basarabia-Bucovina aflate de cincizeci de ani sub cizmă străină* – nu : „problema lui Buzura" : „Ardealul – pe care ungurii abia așteaptă să-l răpească" !) – cei care își făcuseră iluzii cu Buzura (dar cu care alt scriitor să-și facă : cu Titus Popovici ? Cu Dumitru Mircea, cu Breban – ca să rămînem „aicia, printre ardeleni", vorba lui Beniuc), aceia au primit lovitura de grație cu „Fără violență !" din 1990.

Adevărul-de-clasă (mai adevărat : adevărul-de-unitate-MAI) indicat de tovarășul nostru Buzura, băiat de casă al lui Gogu Rădulescu (mai era și o fată-de-casă – și ea foarte talentată !), este riguros cel pe care i-l povestește, săptămînal, în *Dilema* dumisale tovarășul *vostru* Andrei Pleșu cînd, „cu stil", ne bate pe umăr și ne mulge de nasturi – cam așa :

„Hai să fim serioși – cum ceri *procesul comunismului* ? Dar nu-ți dai seama ce prostie spui ? Vrei să faci procesul... tuturor românilor, fiindcă toți au... Toți am... – mai mult sau mai puțin, cum atît de bine a spus Breban, colaborat. Deci, toți suntem vinovați – prin urmare, nimeni nu e vinovat... Da, da : toți am colaborat, toți suntem vinovați : și securistul care a torturat-o pe maică-ta, la Mediaș, în '49, și eu sunt vinovat – am fost membru de partid (ca, de altfel, și tu), cum de nu înțelegem că *nu e momentul* să ne încăierăm, să ne acuzăm, să ne sfîșiem, să fim re-sen-ti-men-tari, să ne răzbunăm – pe cine : pe cei care-și făceau datoria, executînd un ordin ? Și, dacă începi a-i pedepsi pe cei care au executat un ordin, nu mai rămîi cu nimeni... Vreau să spun că nimeni nu mai este total nevinovat, n-a mai rămas nimeni victimă integrală... Ce, nu ești mulțumit că Ceaușeștii au fost

judecați-și-pedepsiți ? Gata, o dată cu Ceaușeștii, am lichidat, am înlăturat *răul* – acum, în loc să ne unim, să punem cu toții umărul ca să construim *binele*, tu continui să ceri să fie trași la răspundere cei mici, plevușca, niște nenorociți de foști țărani deveniți gardieni ori anchetatori ? – nu e bine, nu e frumos, nu e sănătos pentru o nație să se sfîșie, să caute vi-no-vați (care vinovați ?) ; bine este ca oamenii să se înțeleagă între ei, să se suporte, să se ierte – fiindcă, din nou : toți am colaborat cu vechiul regim – unii mai mult, alții mai puțin, cum a recunoscut pînă și Breban, la Slobozia ; cum au declarat și alte mari-valori-spirituale-ale-românimii-rezistente ca Dinu Cernescu, ca Virgil Tănase, ca Lucian Pintilie (nu *ca*, din pricina acestui *ca alții* s-a supărat de moarte Pintilie pe Goma, fiindcă el, Marele Pintilie, a colaborat cu Securitatea ca Marele Pintilie, – nu «ca alții», cum l-a înjurat înjurătorul...), așa că, acum, în loc să ne acuzăm, să ne facem reproșuri unul altuia, mai bine să discutăm, să dialogăm, să conversăm, să colaborăm – între noi, se-nțelege !"...

Cum să nu se înțeleagă creștineasca propunere (în fapt : impunere) a Securității de a dialoga – dar numai despre bîrfă, nu despre crimă ; de a pune sub semnul... dilemei doar prostia, nu și ticăloșia, bestialitatea cu care animalele de activiști și fiarele de securiști ne-au tratat atîtea decenii ? Nu-i mai rămîne decît să continue discursul dilemic : „...pupat piața Endependenții... Concordia română... Căci toți suntem români..." – căci cu toții îl iubim pe Caragiale, din care mulg cu toții, în frunte cu „corespondentul la Paris al *României literare*", Iorgulescu, egal împărțit între München și Cotroceni.

„Dar cum e posibil, domnilor ?", se întreabă, năuc, nefericit Românul ne-scriitor, ne-artist-plastic, ne-filozof-la-români, cel care totdeauna a fost înșelat, umilit, călcat în picioare ; „Cum e posibil, domnule, ca intelectuali de mare valoare... ?" și aici începe pomelnicul contemporan : „Marin Sorescu, Ion Alexandru, Eugen Simion, Augustin Buzura, Andrei Pleșu, Mihai Botez, Dan Hăulică, Aurel Dragoș Munteanu..." – de aici începe confuzia, telescopajul, fiindcă bietul întrebător năuc tot așa se întreba („Cum e posibil, domnilor... ?") și pe timpul lui Sadoveanu, Arghezi, Călinescu, Ralea, Vianu, Rosetti ; și mai apoi, pe vremea lui Marin Preda, Eugen Barbu, Șerban Cioculescu, Edgar Papu ; adevărat : de Păunescu nu întreba dacă e posibil... i-ar fi răspuns Mazilu : „E posibil !".

Se înșeală cei care își închipuie că diversiunea abjectă practicată de *Dilema* (de mirare la condeie atît de subtile – nu chiar cu toatele avînd ucenicia în redacția *Urzicii* lui Baranga) ar fi suspectată (pe drept, nu ?), ba chiar evitată cu indignare de acei intelectuali mînuitori de condei care mai cred în adevărul cuvîntului. Mărturisesc : printre acești creduli am fost și eu – pînă deunăzi. M-am lăsat înșe-

lat, pentru că O. Paler, după ce a semnat un text în primul număr, nu a mai recidivat ; pentru că M. Iorgulescu s-a jurat pe statuia lui Candiano Protopopescu de la Valea Călugărească cum că el a fost „înșelat de Ștefoi" – însă e ultima oară cînd îl mai înșeală Ștefoi ! – jurat ! Iorgulescu a devenit și el profesionist al... cum să-i zic : divorțului de Ștefoi ? – așa cum fusese Pleșu de meserie demisionar (tot acolo : ne amenința cu divorțul de Roman *și de* Iliescu – fostul disident avînd, încă din fragedă pruncie, aplecări înspre poligamie).

Și iar nu mă laud : în cartea de mărturii despre 1977, *Culoarea curcubeului* (varianta franceză apăruse în 1979), într-un sfîrșit de paragraf, aminteam și de Iorgulescu – cel pe care Breban, după lovitura-de-stat-și-de-partid din 1970 (împotriva lui Geo Dumitrescu) îl adusese cu el, de la *Munca* (în carte greșisem, afirmînd că de la *Muncitorul sanitar*). Mai băgam de seamă că Iorgulescu, atîta vreme cît „Stăpînul" fusese... prezent, scrisese despre el și despre cărțile sale cam cum avea să cînte, mai tîrziu, România, Păunescu : scoțînd flăcări pe... (și nu doar : înflăcărat) ; însă cum Breban, în urma declarațiilor date, la Paris, împotriva Tezelor ceaușiste (vara lui 1971), a fost dat jos de la șefia *României literare*, cum, sub pana lui Iorgulescu, „absentul" și-a pierdut, fulgerător, și talentul – nu doar geniul... În toamna lui 1989 a cerut și el azil politic în Franța. Mi-a reproșat că scrisesem lucruri inexacte despre el. Sincer să fiu, începusem să regret că scrisesem ceea ce scrisesem (cîți alții nu mîncaseră cu polonicul ceea ce Iorgulescu legumise din linguriță – „de argint", ca să nu rămînă poetul Nichita Stănescu ne-citat – însă erau, în continuare, primiți cu brațele deschise de Monica și de Virgil), mai ales că ultimele două eseuri ale sale, despre Istrati și despre Caragiale, erau for-mi-da-bi-le ! Adevărat, făcuse și el o mică-concesie – ca să păstreze ceva mai de preț, nu ? Iar eu, veninos și mișelnic denunțător, îl delaționasem pe hîrtie ! – iar acum am citat-o pe Geta Dimisianu. Am început să mă simt vinovat, chiar am îngăimat ceva în sensul că eu consemnasem, în carte, un adevăr de la un moment dat (bineînțeles, mă gîndeam la versatilitatea cronicilor lui despre Breban), cînd el îmi zice că n-a lucrat niciodată la *Muncitorul sanitar*, că el venise la *România literară* de la *Munca*, nu de la *Mun-ci-to-rul sa-ni-tar*, cum am scris eu, ca să-mi bat joc de el...

Închei paragraful cu Iorgulescu grăbindu-mă să trag concluzii (firește : pripite – dar cum sunt ale mele...). Și zic :

Acum nu mai regret că, în *Culoarea...*, am scris de-rău despre atîția colegi. Începusem să regret că îl înțepasem pe Breban, de aceea, ca o compensație, introdusesem în *Soldatul cîinelui* un fragment din jurnalul de față – în ochii mei ar fi trebuit să echilibreze... unilateralitatea portretului. Fragmentul a apărut, poate nu cînd trebuia (?), dar acum nu mă mai încearcă vreun regret că, în 1978 – cînd am scris *Culoarea...* – l-am încondeiat pe Breban. Ca să mă exprim așa : bine am făcut !

Acum – în 1993 – îmi zic : de ce aș regreta că îl încondeiasem pe Iorgulescu ? Timpul (și faptele omului) au dovedit că bine făcusem !

În vara aceasta (1993) am discutat îndelung cu Virgil Ierunca despre cei-buni-căzuți – însă nu pe cîmpul de onoare, ci pe cel din contra. Și pentru că existaseră între noi și destule nepotriviri de apreciere – a rezistenților-prin-cultură – eu, de pildă, nu eram deloc convins de onestitatea, deci de dreptul de a fi constant apărați, lăudați la *Europa liberă* – a lui Sorescu, Hăulică, Blandiana, Paler ; după cum nu fusesem de acord cu unele rețineri față de alți scriitori (nu totdeauna legate de valoarea scriitorului – cazul Gabrielei Adameșteanu : „recunoașterea" ei ca foarte bun romancier a întîrziat mult și din cauză că autoarea nu crezuse necesar să trimită în Occident, prin vreun călător, un exemplar al *Dimineții...*). Așadar, i-am făcut lui Virgil Ierunca o mărturisire cu totul lipsită de modestie – anume că toți – dar *toți* scriitorii pe care îi încondeiasem în cărți, în articole (în discuțiile cu ei, Monica și Virgil), „în cele din urmă" se dovediseră a fi – vai ! – așa cum îi simțisem eu, cu peste douăzeci de ani în urmă. Desigur, adăugam cu grăbire : nu am nici o satisfacție că îi „mirosisem" pe acești rău-mirositori...

În continuarea mișcării, îi spusesem lui Virgil Ierunca : *Antologia rușinii* de el alcătuită și publicată în *Ethos*, în *Limite*, în *Contrapunct* (scoasă de George Carpat Focke, la Köln), nu s-a înșelat nici cînd a consemnat aparente-accidente – plecăciunile „cu totul ocazionale" ale unui N. Balotă ori Al. Papilian, fiindcă se dovedise : nu concesia fusese un accident, ci... perioadele mai lungi, mai scurte (depinzînd și de... solicitări) în care Balotă, Papilian... *nu* făcuseră (temenele). Iar în cazul lui Iorgulescu, cele două bune eseuri constituie accidente : autorul care a început *cum* a început (în 1971, o dată cu stăpînul, schimbîndu-și și opiniile – literare !) ; cel care a continuat cum a continuat, lăudîndu-l, de-o pildă, pe Săraru (care ce bun prozator este el – spre deosebire de Breban-detronatul !) ; cel care a fost... a doua mînă dreaptă a lui Ivașcu ; cel care a scris (fără să semneze) zeci și zeci de editoriale la *România literară* ; cel al cărui nemărginit curaj a constat din „conspectarea" unor texte ale altora transmise la *Europa liberă* (o bună parte fiind ale mele – dar nu poți dovedi „inspirațiunea", fiindcă la radio vorba zboară), trimițîndu-le în Occident, la Monica Lovinescu (care nu cunoștea textele mele, difuzate în emisiunea lui N.C. Munteanu), rugînd-o să-l „semneze

curajos, cu pseudonim : Negrescu" – tot scrisese el despre Caragiale, chiar și despre „anonimatul" lui Farfuridi... Și ca să sfîrșesc cu Iorgulescu : de la *Munca* (nu *Muncitorul sanitar* !) la *Dilema*, cu un popas la Istrati – dar care nu i-a fost de nici un folos, existînd o puternică nepotrivire de caractere – după cum dovedește ultima prestație de „istorie literară" a Anonimului negresc, cea din *România literară* (24/93), în care corespondentul de la Paris pune și el umărul (profesionist) întru *restaurație* : nu carecumva să se uite marile, colosalele merite culturale ale tovarășului Ion Traian Ștefănescu, nici incontestabilele (și constantele) merite ale nu mai puțin tovarășului Ov. S. Crohmălniceanu. Iată de ce n-are ursul coadă, iată de ce, „ca urmare", Iorgulescu Mircea, zis Negrescu (putea el să semneze cu numele adevărat niște ciupeli ? – nu putea), dilemizează săptămînal în dulcele stil ivașc'[1].

[1] *Post scriptum* la *Jurnalul de căldură mare* a fost publicat, integral, cale de mai multe numere, de *Vatra* de la Tîrgu-Mureș. Acolo va fi citit M. Iorgulescu cele scrise de mine. Drept care – curajos, nevoie mare, în dulcele stil farfuridesc – în textul difuzat la *Europa liberă* în 20 mai 1994 intitulat : „Polemică și delicatese" (despre polemica Mihai Sin – Alex. Ștefănescu), anonimul scriitor de articole de fond pentru *România literară* ivașcă găsește ocazia de a-mi „răspunde". Cum ? Citez :

„Răspunsul dat de scriitor criticului său respectă cu fidelitate registrul de funcționare a polemismului românesc post-decembrist ce a descoperit și practică, pare-se cu încîntare, plăcerea atît de naturală a *canibalismului verbal* (subl. mea). Ceea ce înainte, în neagra perioadă comunistă, nu li se permitea decît unor matadori mercenari ai regimului, de felul lui Eugen Barbu, Ion Lăncrănjan, Corneliu Vadim Tudor, Ilie Purcaru, Artur Silvestri, își permite acum oricine. Sfîntă libertate ! Mihai Sin nu face excepție de la această orientare cvasi-generală, fiindcă puțini sunt astăzi autorii ce-și reprimă pornirea *de a izbi, scriind cu pumnul și cu bîta* (subl. mea). Indiferent de orientările politice afișate și de principiile morale înscrise pe blazon, există o devălmășie în violență ce ține, probabil, de un clocotitor fond comun de impulsuri «minerești», pentru a ne referi la simbolismul unei realități istorice post-decembriste. *Ambiția de a deveni «înjurător național» făcută publică de unul dintre acești mineri literari însuflețește de fapt, pe mulți, pe foarte mulți. Este o ambiție contagioasă, de factura rinoceritei*" (re-sublinierea mea).

Limpede : M. Iorgulescu îl arată (peste umăr, să nu se observe) pe Goma. După bunul obicei, nu dă nume, dar... „toată lumea știe cine e" și „se știe el..."

Dacă îi găsesc legitimă supărarea (pentru că scrisesem atît de... pe față despre el), chiar dacă nu mă numește, găsesc inacceptabilă „minerizarea mea". Măcar pentru că, din cîte știu, nu am „minerizat" pe nimeni, niciodată – Iorgulescu, da : pe Breban, „binefăcătorul" său.

În al doilea rînd, Iorgulescu – crescut la școala lui Ivașcu, unde a fost coleg cu N. Manolescu – vehiculează un fals : „Ambiția de a deveni «înjurător național»" a scris-o pentru întîia oară Ion Vianu, într-un text întristător de confuz, în revista 22. I-am răspuns – tot în 22 – cu toată prietenia care ne leagă din 1977, atrăgîndu-i atenția că citise greșit (ori nu citise, i se povestise) într-un text (publicat, de asemeni, în 22), unde afirmasem următoarele :

„Dacă a spune adevărul este considerat de scriitorul român rezistent-prin-cultură injurie, atunci, da, sunt un «înjurător»."

Iorgulescu știa bine povestea cu „înjurătorul", dar, necinstit fiind, a plasat-o aici, în varianta ei mincinoasă (n.a. din iunie 1994).

*

Nici în cele mai furioase momente (împotriva nemișcării, a inacțiunii, a sabotajului-istoriei, a atitudinii-mioritice) nu credeam că efectele înțelepciunii istorice a poporului român au să fie cele care sunt ; trei ani (ba chiar patru !) de la ridicarea capacului de pe oala României eterne au fost suficienți pentru a încerca un bilanț. Este adevărat : în cîteva texte difuzate la *Europa liberă* și la *Deutsche Welle* atrăgeam atenția ascultătorilor (pe atunci chiar credeam în rolul pedagogic al nostru... – ce eroare !) că dacă vor accepta toate brimadele, toate umilirile, toate „pedepsele" din partea regimului comunist, riscă să se... obișnuiască și să nu mai distingă binele de rău, adevărul de minciună – însă asta era o obișnuință învățătorească moștenită de la părinții mei și avea rolul... de a speria, ca să-l trezească, să-l „deștepte" (din somnul cel de moarte) pe mîndrul urmaș al lui Bădica Traian și al Babei Dochia... Nici un risc să fie treziți din letargie simpatrioții – dar noi, trezitorii, nu știam ; cam ca la Radio Erevan : cei pe care ne străduiam noi să-i trezim nu trebuiau treziți, ei altceva trebuiau-să-fie... (ca să nu existe dubii : „trezitori-șefi" existaseră, cu decenii înaintea mea, și au rămas mult după ce eu nu mai aveam... microfon ; eu nu fusesem decît un auxiliar, acționînd sporadic – și haotic ; s-a înțeles : am vorbit de Monica Lovinescu și de Virgil Ierunca).

Dar chiar de aș fi și crezut în adevărul „amenințărilor" (mai precis : al riscului ca „procesul de reeducare", abandonat, în 1953, la Pitești, să fie/să fi fost reluat, la scara țării, începînd nu din 1971, de la „Teze", ci din decembrie 1968, după colindele studenților – am mai vorbit despre Păunescu), mai exact : n-aș fi exclus posibilitatea ca, în anume cazuri... etc. etc., cetățeni simpli și care nu cunoscuseră nici un fel de pușcărie, nici un fel de persecuții „în libertate" – ba nici nu erau născuți atunci cînd „fenomenul Pitești" se încheia – să aibă, în anii '70-'80, un comportament, o „gîndire" de... reeducați-ca-la-Pitești (mă gîndeam la acele execuții publice ale scriitorilor Paler și Mănăstire). Repet : cetățeni-simpli, nu scriitori. Ca să scurtez : nu mi-am imaginat vreodată că și scriitorul, în comunism, a devenit (dacă era mai înainte-născut ; s-a născut – dacă a văzut lumina zilei după 23 august '44) – un cetățean oarecare, un lucrător și el pe cîmpul (întîmplător) al literelor – adevărat : unul cu pregătire, unul avînd la bază, căci bine zisese Genialul că scriitorul trebuie să fie inginer...

După decembrie '89, din surpriză în surpriză (nu chiar cu toatele dezagreabile), din șoc în șoc, am fost obligat să accept că mă înșelasem ; că păcătuisem prin exces de optimism ; că, tot făcînd

propagandă, alături de Monica Lovinescu și de Virgil Ierunca (ei pot crede ce vor despre munca lor de patru decenii – eu, ocazionalul, sezonierul, spun că am făcut propagandă), pentru cultura română și mai cu seamă : propagandă pentru literatura română, acea cauză – literatura – era și adevărată. Acum înțeleg ce se întîmplă cu noi : fiind niște militanți (iată : am evitat cuvîntul : activiști...), fatal, militam ; luptam ; combăteam ; în fine : activam... Or, cînd te afli „în prima linie", nu te împiedici în nuanțe ; „pentru binele cauzei", împarți lumea în (aproximativ) buni și aproximativ-răi. Exemple : răii (neaproximativi) erau, în ordine descrescătoare : comunismul, securismul, ceaușismul, popescismul (dumnezeic, apoi déréic), barbismul, păunismul, săptămînismul, luceferismul ; aproximativ-bunii – firește, cei atacați de răi : Manolescu, Paler, Blandiana (nu l-am inclus pe Dorin Tudoran din motive evidente : el n-a fost aproximativ). Apărîndu-i pe aceștia (acum vorbesc de Monica și de Virgil), nu puteau să-i *și* atace pe aproximaționiști pentru aproximațiunile lor, extrem de rezistente : pe dată ar fi profitat răii-neaproximativi, s-ar fi folosit de citate din „viperele lubrice de la *Europa liberă*", ca să-i și compromită în ochii cititorilor („uite, *și* Manolescu a scris laudativ despre Popescu-Dumnezeu" ; *și* Blandiana a glorificat patria-socialistă, marile-realizări..., cum a recunoscut chiar și Monica Lovinescu...).

Așa se vedeau lucrurile atunci, înainte de decembrie '89. Din acum, din 1993, știu că se vedeau strîmb, aproximator – dar mai știu : altfel nu puteau fi văzute de noi, exilații activi.

*

Necazul cu scriitorul român : tot făcînd el rezistență (prin – și pentru – literatură), a refuzat să privească unde trebuia ; apoi a uitat ; în cele din urmă nu-știa (de unde să știe ?), în cel mai firesc mod cu putință, că literatura se face în libertate – ori nu se face deloc. Firește, este vorba de libertatea mea, pe care o păstrez (fiindcă m-am născut astfel : liber), și nu de biletul de voie pe care scriitorul român s-a obișnuit a-l cere, a-l aștepta, iar dacă nu-l căpăta, se întorcea, resemnat, mioritic, persecutat de istorie – în bordeiul lui de rob din tată-n fiu. De aici pornesc toate neînțelegerile, chiar și nefericirile : de la refuzul de a vedea și de a accepta evidența, anume : scriitorul nu este un intelectual și el, acolo, comparabil cu inginerul (care și el : „are la bază"), sau chiar cu universitarul – care, și el, mînuiește cuvîntul de la catedră și este autor de cărți și el ; scriitorul nu este de comparat cu un „artist" – chiar dacă și literatura produce „emoție estetică". Scriitorul este comparabil numai cu preotul : ca și el știe,

crede că „materialul" *cuvînt* este de la Dumnezeu, iar cel care-l mînuiește, îl răspîndește, nu-l poate folosi la orice ; nici oricînd ; nici oricum.

Scriitorul român contemporan, în ciuda eforturilor – și a unor rezultate notabile, de care firesc ar fi fost să se țină seamă – ale unor slujitori ai cuvîntului ca Eminescu, Maiorescu, Stere, Istrati, Lovinescu, a crezut că talentul e îndestulător : or, în cultura acelui popor în care tot poporeanul se naște poet, care ar fi meritul ? Care performanța ? Și chiar la propriu : în momentul de față există (vreau să spun : în viață, în activitate) cel puțin o sută de foarte-foarte buni poeți români, cu toții răs-plini de talent, dar oare este suficientă înzestrarea naturală, cea care nu-ți cere nici un efort ? Cu talent se scriu poezii – bune, foarte bune, cu talent – de ce nu : cu geniu – se scriu cărți, însă un autor de cărți (bune – iată : Marin Preda, N. Breban, Petru Dumitriu, Al. Ivasiuc, D.R. Popescu, C. Țoiu, G. Bălăiță, M.-H. Simionescu, I. Groșan, Nichita Stănescu, Nedelciu – și, vai, lista riscă să se lungească nepermis pentru un popor de doar 25 de milioane – fără basarabeni și fără bucovineni) nu este totdeauna și scriitor, fiindcă cei pomeniți adineauri – și încă alții – negreșit, au scris cărți bune, dar le-au scris cu o mînă din cele două cu care au obiceiul să scrie – „dreapta pentru suflet, stînga pentru trup...", cum explică cinic-curajoșii, încercînd să dea impresia că există... două fețe ale cuvîntului ; că există două... limbi – fie : una, dar bifurcată : cea pentru scris opere nemuritoare, și „cealaltă" – geamănă – pentru scris-lins dinapoiurile, vai, muritoare, ale foarte-muritorilor nemuritori-de-la-un-moment-dat.

Scriitorul român face totul ca neoamenii – și ca nescriitorii.

Un scriitor nu poate sluji, simultan, cuvîntul și tirania – măcar pentru că primul e de la Dumnezeu, a doua de la diavol, nu ? În asta nu e nimic de discutat : un scriitor român care și-a pus condeiul în slujba rușilor ocupanți ; a comuniștilor băștinași, unelte ale ocupantului ; în slujba lui Stalin, a lui Gheorghiu-Dej, a lui Ceaușescu, a lui Iliescu, în slujba Securității eterne și a faptelor ei : Canalul, „vînătorile de lupi" (să nu se uite *Moartea în pădure* a lui Țoiu, din 1965 !), colectivizarea – acela nu este un om liber, ci un sclav-știutor-de-carte ; un cronicar-de-curte ; nu este scriitor, ci autor-de- (ca să știe tiranul cui să dea drepturi-de-autor) ; și propagandist-de-partid : astfel, nu altfel au „scris" Sadoveanu și Păunescu, Arghezi și Breban, Petru Dumitriu și Țoiu, Călinescu și Buzura, Sorescu și Cioculescu, Ion Alexandru și... zi-i pe nume : Ciurunga.

Un scriitor nu poate fi robul unui sistem (politic, administrativ, profesional – admitem că există această profesie) ; dacă a intrat

într-un moment de slăbiciune, este dator să iasă din sistemul material și, consecință, din cel mental. Începînd cu „înțeleptisme" de genul mioritismului, a thracismului, a protocronismului, a ortodoxismului și a altor trogloditisme – acestea fiind alibiuri ieftine, de prost-gust, înșăilate în grabă, pentru a justifica (ba chiar teoretiza !) demisia, dezertarea, trădarea scriitorului ; duplicitatea, necinstea, lipsa de caracter a omului – sfîrșind cu constrîngerile alimentare : „N-aveam încotro, muream de foame"..., fiindcă un răspuns ar putea fi acesta : „Nu numai tu, scriitor, mureai de foame, în România ; ca să nu mori de foame, să-ți fi cîștigat pîinea descărcînd vagoane, făcînd zugrăveli sau traduceri sau dînd lecții-particulare – nu-ți pute pîinea pe care ai cîștigat-o, pupînd cururi ? Dar neveste-tii și copiilor : nu le-a puțit pîinea cîștigată de tine cu... sudoarea limbii... ?"

Un scriitor nu poate uita – ce s-a întîmplat cu țara lui, cu concetățenii lui ; nu are dreptul să uite (sub pretextul iertării creștinești) ceea ce li s-a întîmplat alor lui, prietenilor, cunoscuților, în acești patruzeci de ani ; nu i se îngăduie să uite realitatea, pretextînd că el este făcător de ficțiune... Numai memorie cu memorie dă o comunitate ; un popor alcătuit din indivizi fără memorie este un nonsens ; un scriitor amnezic, în cel mai fericit caz, e scriitor-de-vagoane, nu conștiință a nației.

Un scriitor nu poate rămîne suspendat, rătăcit în spațiu – și mai ales în timp. Dar, iată : împotriva firii, a bunului-simț, împotriva literaturii, literatorul român a răspuns, prin Mazilu, că poate ; și a putut trăi, decenii, într-un perpetuu prezent – într-un nicicînd permanent ; cu dorința mereu spre afară, el întreg numai antene, tentacule, trompe, dar necaptînd, din deschidere, decît ceea ce a fost învățat, s-a învățat singur : că oricînd tovarășul-de-sus-de-tot (sau mai de pe la mijloc) îi poate închide nu doar fereastra, ci și ușa dînd în curtea de plimbare ; de aici psihologia încercuitului, fiziologia mereu-agresatului (fără vină).

A fi liber înseamnă a fi exact ce nu a fost scriitorul român contemporan. Nu va scăpa de această, în fond, mulțumire în nemulțumire, de „libertatea" de țarc-de-plimbare, în devălmășia restaurantului Casei Scriitorilor – decît atunci (și nici atunci ! – cum scrie la Scriptură) cînd va avea normalitatea („nebunia", se citește pe malul Dîmboviței) unui Dan Deșliu : *singurul* dintre românii autori de cărți, inginer al sufletului, propagandist de partid (în versuri multe) care a spus cu glas tare – că s-a înșelat, că i-a înșelat pe ceilalți (cînd a scris ceea ce scrisese). Le convine, acum, românilor reeducați să pretindă că recunoașterea, „în fața lumii", a erorilor ar fi un rău-

obicei comunist : autocritica, iar asta vine de mai departe, mai de la fundul sufletului rusesc... Dacă ar fi atît de creștini pe cît pretind – măcar alfabetizați : să știe întreg *Tatăl Nostru* – ar fi aflat (!) că spovedania nu este altceva. Scriitorul român contemporan se știe atît de slab, atît de fragil(izat) – desigur, în sinea lui știința aceasta – încît orice „autocritică" l-ar nu doar umili, răni, ci ucide ; nega. Credință fermă (fără cercetare) și în relațiile dintre autori de cărți și comentatori. În mod normal (la români : ideal) autorul nu ar trebui să vadă în recenziile, în cronicile defavorabile cărții sale neapărat intenția de a-l nega pe el, autor ; de a-l dis-tru-ge ; de a-l înmormînta..., ci o opinie a altcuiva decît cel care a scris cartea... Opinie care poate fi eronată – dar dacă e adevărată ? Desigur, ție, autor, nu-ți fac plăcere „rezervele" cronicarului sau, de-a dreptul, judecățile definitive (defavorabile) – dar este dreptul celuilalt de a primi potrivit structurii sale ceea ce tu, autor, ai scos în piața-mare, propunîndu-te, deci supunîndu-te „judecății". Supărările dintr-o parte, din cealaltă (există și critici care se supără de moarte pe autorul – criticat – că nu se supără..., cînd el, criticul, scrisese cu intenția de a-l dis-tru-ge ! pe autor), dovedesc starea de nelibertate în care se află, în România, făcătorii de literatură.

A fi liber, pentru scriitor, înseamnă a spune și a scrie adevărul (atunci cînd scrie și vorbește despre realitatea-așa-cum-este-ea) ; și a accepta adevărul spus, scris de altul, chiar dacă nu-i este cu totul favorabil acel adevăr. A fi scriitor înseamnă a nu minți (deși rapiditatea românului în a găsi alibiuri îl face să dea drept adevăr o minciună, pretinzînd că aceea este, nu-i așa, ficțiune, nu infanterie...) – nici chiar pentru două bucăți de pîine (cealaltă fiind pentru cumnat).

A fi scriitor înseamă a fi cel mai liber membru al unei comunități – deci liber de a nu face temenele stăpînului ; nici închinări stăpînirii ; nici „măcar" pentru șefia *Literatorului* ; ori pentru președenția *Fundației Cândești* ; un scriitor nu poate măcar schița o închinăciune în direcția tiranului – pentru ce : pentru un post „în diplomație", la Tel-Aviv ? Pentru un fotoliu „în Academie" – Doinaș alături de Eugen Barbu ?

E ușor să fii scriitor : zici NU ! la tot ce e comestibil pe lumea asta !

*

Ca să ilustrez afirmațiile de mai sus, am să dau exemple de scriitori români dintr-un spațiu caracteristic : *România literară*.

În chiar perioada de tranziție (evenimentele din '89 – martie-aprilie 1990, cînd a fost ales director N. Manolescu), au existat semne rău-prevestitoare, însă, ca cititor, nu le-am luat în seamă :

Despre editorialul lui A. Buzura, „Fără violență !", am vorbit și n-am nici un chef să reîmput aerul lui Dumnezeu cu duhoare de obială securistă.

În numărul anterior (din 11 ianuarie '90) au fost publicate opiniile a doi dintre scriitorii cei mai avizați : O. Paler și N. Manolescu despre „Cum ar trebui să arate *România literară* acum ?" – acesta fiind supratitlul dezbaterii. Din titlul răspunsului său aflăm *cum* : Manolescu : „*Intrare în normalitate*" (s.m.p.g).

Citez : „...normalitate înseamnă revenire la obiectivele literare (și în general culturale) ale revistei – oglindă a aparițiilor editoriale, a publicațiilor, a vieții literare (și din alte țări) și regăsirea structurilor ei «tehnice» gazetărești (destinația paginilor, rubrici etc.). Ultimele numere au fost bulversate", explică Manolescu, setos de normalitate la abia trei săptămîni după violența deplorată (fiindcă temută) de superiorii lui Buzura. „Explicabil, acest lucru nu poate dura la nesfîrșit. După părerea mea, cititorul nu trebuie șocat în permanență." Mai departe : „Noi ne ocupăm cu literatura, cu arta și cultura." Și încă : „Formele de protest ale artei diferă de simplele strigăte de protest." Și : „A crede că putem face la infinit dintr-o revistă literară o tribună a angajamentului politic cotidian înseamnă a ne condamna la *un nou oportunism*, mai bun decît acela dinainte doar în măsura în care reflectă o descătușare reală, dar *comportînd riscuri deopotrivă de mari* (subl. mele)." Și în fine : „Noi trebuie să ne ocupăm de cărți și de idei, nu de realitatea imediată, oricît ar fi ea de vie în aceste săptămîni (...). Iar dacă vrem să eliminăm pe cei compromiși sau pe noii oportuniști n-o putem face doar cu vorbe, exclamații și arătări cu degetul, ci cu opere valide artistic. Să fim maturi, calmi, lucizi..."

Cînd am citit, mi-am zis că acest animal-care-nu-există va fi apărut după ce plecasem eu din România. La vreo lună, cînd autorul a venit la Paris și am stat de vorbă o după-amiază întreagă la mine acasă, am început să... accept inacceptabilul : vorbind despre notorii-recent-ticăloșiți, N. Manolescu îi apăra cu argumente ce nu erau argumente : de pildă, eu ziceam de Țoiu că e o tîrîtură, un ins fără coloană vertebrală, slugă supusă a oricui i-ar da ordine – apoi cum să uit că fusese trimis la Stockholm, împreună cu Bălăiță, să-l convingă pe editorul Coeckelberghs să nu-mi publice *Gherla* în suedeză... ? La acestea, Manolescu, fără a nega ce afirmasem, zicea : „Săracul Costi... Dac-ai ști ce bolnav și ce bătrîn s-a făcut..." ; despre D.R. Popescu de asemeni, eu ziceam tot răul de care eram în stare, deși, vorba scriitorului român : „mie personal" DRP nu-mi făcuse nici un rău – iar Manolescu : „Oricum, e bun scriitor..." – deși eu nu atinsesem nici un fir de pe capul scriitorului (care și mie îmi plăcea),

însă eu vorbisem despre omul-public DRP... La un moment dat, am spus că persoana în cestiune, fostul președinte al Uniunii Scriitorilor, făcuse rău și Uniunii și scriitorilor în parte – la care Manolescu : „Nu-i adevărat : a făcut foarte mult bine, în parte, multora – nu știi tu..." Ba da, știam că unora – în parte – le făcuse bine. Am zis : „Și mie mi-a făcut un bine Eugen Barbu : m-a debutat, atunci cînd Eugen Simion refuza să-și ia răspunderea – însă dacă nu ascund că Eugen Barbu m-a publicat, primul, că mi-a dat și o mențiune, nici nu pretind că Barbu e bun, pentru limpedele motiv că mi-a făcut mie un bine..." „Îl compari pe Déré cu Barbu ?!" s-a mirat, suferitor, Manolescu. „Ai să vezi", a continuat, „că n-a fost așa de rău cum spui – știi cîte milioane a lăsat Uniunii ?" Am ridicat din umeri : nu știam cîte milioane lăsase (de unde : din punga lui ?) și nu despre „gospodarul" DRP vorbisem, ci despre scriitorul (bun) și președintele odios. La acestea Manolescu mi-a repetat chestia cu milioanele, cu făcutul-binelui, adăugînd-repetînd că exemplul dat de mine (Barbu) e răuvoitor...

„Atunci alt exemplu", am zis. „Cu Lăncrănjan eram vecin de cartier. La un moment dat am avut nevoie de două sute de lei – de unde ? Socrii n-aveau, Mazilescu n-avea, Raicu nici atîta, am încercat cu Hari Brauner și cu Lena Constante (și ei vecini) : și ei lefteri... În disperare de cauză, l-am căutat, în blocul lui Brauner, dar la altă scară, pe Lăncrănjan (îl văzusem de două ori intrînd). I-am găsit numele, am urcat, am sunat, omul a apărut în ușă, m-a poftit să intru... I-am spus ce mă aducea la el – nu avea, în casă, atîția bani, dar mi-a promis că mîine mi-i dă. Cum tot intrasem, am adus vorba despre... Pitești – de parcă el mi-ar fi cerut mie bani cu împrumut, pe loc i-am trîntit-o : „varianta" pe care o prezentase în ultima lui carte (despre Pitești) era nu doar falsă, ci „poartă marca Securității". Lăncrănjan m-a întrebat dacă știu eu „una mai bună". I-am răspuns afirmativ – și n-am mai plecat de acolo decît seara, tîrziu. A doua zi, cînd mi-a dat cele două sute de lei, mi-a mărturisit că nu dormise noaptea : îl tulburasem cu „poveștile" mele. În fine, n-o mai lungesc cu Bădia, cel care, după 1977, m-a atacat și pe mine în presa de Secu și de partid – acum interesează (i-am spus lui Manolescu, în februarie 1990) că Lăncrănjan îmi făcuse „mie, personal" un mare bine – ar fi putut foarte bine să nu mi-l facă acest bine, nu ? Nu ascund binele pe care mi l-a făcut (mie-personal), ceea ce nu mă împiedică să spun fără ezitare că Lăncrănjan a jucat rolul majurului în literatura română (plutonierul de jandarmi fiind Barbu), că cele două sute de lei, oricît de mult reprezentaseră pentru mine atunci cînd aveam nevoie (chit că i le restituisem), nu mă cumpăraseră, nu mă obligaseră în

nici un fel să trec cu buretele peste porcăriile făcute – mai cu seamă textul „Cățeaua", din 1979, în care o astfel „portretiza" pe Monica Lovinescu...

M-am întins cu acest exemplu, fiindcă este exemplar : în România pînă și „vîrfurile" intelectuale au ajuns să gîndească asemeni... rădăcinilor. Dacă ar spune : „Adevărat, X este un ticălos – *însă* mie mi-a făcut un bine", lucrurile ar fi limpezi (și gramaticale), fiind vorba de fenomenul curent numit : clientelism ; însă cînd scriitori buni și oameni drepți și prieteni de decenii raționează în acești termeni de o obiectivitate cu totul... personală, te întrebi dacă tu mai ești sensibil la logică, ori ei deraiază – și încă rău, aceasta fiind o curată gîndire-de-clasă : bun și adevărat (și frumos) fiind ce și cine îți provoacă *ție* plăceri – în virtutea căreia D.R. Popescu, Păunescu, Barbu, Ceaușescu, Dej, Groza, chiar Stalin erau „oameni buni" fiindcă unora, celor devotați lor, *clienților*, le făcuseră bine... „Gîndire" funcționînd și vițăvercea – citez tot din N. Manolescu (adevărat, nu din scrisul, ci din zisul său, mie) : „Tu mă ataci *ca* (subl. mea) Barbu, Vadim, Păunescu..." – ceea ce vrea să spună, negreșit : toți cei care-l atacă pe Manolescu nu au dreptate – *ca* Barbu, Vadim, Păunescu...

Revenind : în timpul întîlnirii din februarie 1990, nu am discutat opiniile lui, exprimate, despre viitorul revistei – fiindcă atunci viitorul acela ne stătea în față ; apoi Manolescu fusese totdeauna (mai ales după întîmplarea cu antologia) un speriat de avioane, un legitimist în fapte, iar dacă criticase ceva, apoi o făcuse din bancă și din interiorul cercului cu creta, cel trasat de tovarăși – așadar, declarațiile sale din *R.l.* se aflau pe linia... a ceea ce toată lumea știa : Manolescu vrea „normalitate" (Paler îi răspunsese pe loc și ar fi fost de-ajuns doar acest răspuns-întrebare : „Care normalitate ?") ; voia cultură, nu politică – simplu !

A venit perioada frămîntată a „alegerilor"... de la *România literară*. Oricît aș fi fost de legat de revista și a mea, de o sumă de oameni care îmi fuseseră (pe atunci : îmi erau !) prieteni, interesul meu nu s-a concentrat asupră-i. Am aflat că „lupta" se dusese între Manolescu și Paler – înfruntare cinstită, „pe bază de programe" (chiar cele expuse în numărul din 11 ianuarie) și că „în final, învinsese Manolescu". Cum era firesc, noul șef își făcuse echipa – pe măsură...

Aici, prima surpriză : cum așa, Manolescu face „cultură, nu politică", se ocupă „de idei și de cărți" – *cu* cine ? Cu Băran ? Cu Silvestru – Castor al Polluxului Brucan ? Cu Pardău (inventatorul psihologiei abisale la marele-stab – teoreticianul rămînînd, pe veci, cel mai bun prieten al Manolescului – Ivasiuc) ? În fine, cu ștergătoarea de picioare numită Țoiu ?

A doua surpriză : plecarea din noua formație a unor stîlpi ai *României literare*, redactori și la *Gazeta*...: Valeriu Cristea și Gabriel Dimisianu.

A treia surpriză : Dimisianu, prieten de-o viață al lui Valeriu Cristea, neapreciind deloc (dar deloc !) „echipa lui Manolescu", nici pe șeful de echipă, după o hotărîre-definitivă ce a durat o zi și un sfert... se întoarce – ca mereu, mereu : adjunct...

A patra surpriză : am aflat că Manolescu, departe de a fi încercat (ori : avut de gînd să încerce...) a se descotorosi de cei patru cavaleri ai comunismului militant – tocmai pe ei și numai pe ei se rezemase, în lupta electorală ! Le promisese, în caz de victorie (cu ajutorul neprecupețit al lor, tovarășii de nădejde – patru voturi în beton) aplicarea programului expus la 11 ianuarie : cultură, cultură și iar cultură, dragi tovarăși – numai cultură, nu politică ! Celula de partid, soldată disciplinată, a votat ca un singur activist – pentru nemembrul de partid, pentru fiul unor deținuți politici, marele anticomunist Manolescu – votînd, în consecință, împotriva vechiului comunist, a membrului C.C., deputat în MAN, director al Televiziunii (comuniste), Paler ! Iată forța convingerii pledoariei lui Manolescu pentru cultură, numai cultură și împotriva politicii !

A cincea surpriză – pe care n-am mai încercat-o eu, de departe ci, de-acolo, din Casa Scînteii, chiar mașina de vot care-l făcuse pe Manolescu șef : Șeful însuși a început a face – în chiar *România literară* ! – po-li-ti-că (să trecem cu greață, cu oroare peste „politica" pe care a făcut-o Manolescu, intervievîndu-l pe Iliescu imediat după întîia mineriadă – la români, ridicolul nu ucide ; nici ticăloșia caracterizată).

Dar, românul fiind amnezic (el zice : deștept), Manolescu nu se crede obligat să explice cititorilor revistei că, acum, ca director, aplică nu doar alt program – ci unul vițăvercic (față de cel enunțat o viață întreagă, ultima oară cu trei luni în urmă, negru pe alb) ; și nu se crede obligat să explice „mașinii de vot" (Băran-Silvestru-Țoiu-Pardău) că... din motive-independente-de-voința-lui etc. etc..., el face acum exact invers decît promisese ieri. Probabil însă le dăduse asigurări : „Ce contează programul revistei, din moment ce voi rămîneți în redacție...", – asta, în timp ce atîția scriitori „tiheri" (ca în România : binișor trecuți de 30 de ani) nu aveau unde să se exprime și ce să mănînce...

Deși am mai atins cu alte prilejuri „rectitudinea morală" a lui N. Manolescu, reamintesc :

– după ce l-a legitimat pe Iliescu (imediat după întîia mineriadă), s-a grăbit să-i ofere lui Voican 5 (cinci) pagini de revistă, în două numere, ca să-și publice compunerea : „Scrisoare deschisă lui Paul Goma", țesătură de minciuni esoterice și metafizică clito-securistă (lălăială prezentată de redacție ca dosar-de-Securitate-al-unui-cetățean... – curat cetățean !) ;

– deși el cu mîna lui s-a ocupat (după evenimente) de cărți ale unor autori de statura moral-literară a lui V. Em. Galan, a lui Petru Dumitriu (în două volete) ori a lui J. Popper (pe acest hoț de documente de la *Europa liberă*, hîrtii confidențiale, pe care apoi le „dăruia" Securității prin cunoscutul mareșalist de la München, Emilian – pe Popper, zic, secătură arhicunoscută, Manolescu îl prezintă mai mult decît cu simpatie – de ce ? – pentru că... Popper „polemizase" cu Barbu ! – ce criterii !), pentru cartea Monicăi Lovinescu, *Unde scurte*, fiul spiritual al autoarei nu a găsit nici timp, nici „afinitate", așa că l-a însărcinat pe nevertebratul Pruteanu să o recenzeze, în *România literară* : marele tovarăș Pruteanu, la comanda domnului Manolescu, o lua de foarte sus pe mica Monica – mai mult : își îngăduia niște „spirite" dintre cele mai bahluioase, iar „gluma" la adresa mamei autoarei și a văduvei lui Lovinescu (moartă în închisoare și azvîrlită la groapa comună – după cum tot românul știa, darmite Manolescu !) : de-a dreptul abjectă. Nostim : nimeni dintre literații români din România n-a amendat, în presă (literară, dragi literatori !) infamia ; numai noi, cei din exil, ne-am manifestat indignarea. Contactat telefonic de Rodica Iulian, Manolescu a spus că dacă Monica Lovinescu a fost, cum pretinde ea, Rodica, rănită de cronica lui Pruteanu, *e o caraghioasă* ! Adică Monica Lovinescu era „caraghioasă" (de ce nu Ecaterina Bălăcioiu, soția lui Eugen Lovinescu – și-așa murise ea la închisoare, și așa era ea fără-mormînt) ! În cele din urmă, N. Manolescu și-a dat seama de porcăria făcută – gurile rele spun că n-a înțeles nici în ziua de azi ce „rău" a făcut, însă urma să vină la Paris și să dea ochii cu Monica Lovinescu... A scris fuga-fuga o dublă recenzie, pe care mai întîi a publicat-o, abia apoi a venit cu ea, arătîndu-ne-o, triumfător : „Ați văzut ? Am scris despre Monica !" Fulgerător, inteligentul Manolescu devenise un oarecare Băran (atît că milițianul Vasile e viclean). O scrisese – recenzia aceea, dar cum suna titlul ? Iată-l : „Un cronicar foarte ascultat", iar ca să nu existe dubii asupra termenului „ascultat", Manolescu preciza de la bun început că vorbește de Monica Lovinescu, cea pe care multă lume *o asculta* – la *Europa liberă*. Chiar în grabă scrisă recenzia, Manolescu ținuse să „marcheze terenul" : n-a spus despre Monica Lovinescu „un critic literar" – fiindcă, nu-i așa, unul este criticul literar la Români : el ; cît

despre „ascultat", a explicat unde și cum – și de ce e ascultat (cronicarul Monica Lovinescu) : *la radio* ! Nu altunde – nu altfel...

– (nu pot trece, doar pentru că este vorba de mine... – peste „replica" pe care mi-a dat-o, după 15 noiembrie 1990, într-un editorial din *R.l.* : publicasem un text în *România liberă* în care spuneam că revoltații din Brașov, din 1987, *fuseseră singuri* ; Manolescu m-a amendat : nu este adevărat că brașovenii ar fi fost singuri – în 1987 ! – de ce ? Iată de-ce-ul lui Manolescu : „Fiindcă evenimentele din decembrie 1989 au fost consecință firească a evenimentelor din noiembrie 1987 !" – limpede ca lumina zilei !) ;

– recenzia la volumul de publicistică al lui Ion Negoițescu, scos la Dacia, *În cunoștință de cauză*... Scriind *pe lîngă* (ce-oi fi vrînd ?), Manolescu o ia de-a dreptul peste arătură cînd explică senin că, dacă în România n-a existat samizdat, nici n-a fost nevoie, fiindcă în România operele cu adevărat valoroase, critice la adresa regimului, au fost publicate !

Ca să vezi – și noi dormeam, soro...

*

Dacă tot trebuie să-i găsim contemporanului-nostru-Manolescu un merit – iată-l : a simțit (și fulgerător a tras concluziile ce se impuneau) că orice s-ar întîmpla, oricîte „întoarceri", „reveniri", „restaurații" – literatura nu va mai fi cîntărită cu cîntarul dinainte de decembrie '89 ; munca lui de o viață : ierarhizarea literatorilor și a literaturii lor devenise (peste noapte ! – cum se spune) nu doar inutilă, inutilizabilă (manualele școlare sunt pline și de Manolescu, nu doar de Eugen Simion), ci de-a dreptul stupidă (am folosit cuvîntul învățat de Manolescu de la Brucan). Astfel „apoliticul", exclusiv-culturalul (ne luăm după afirmațiile sale, scrise negru pe alb, în 11 ianuarie '90) Manolescu a luat din mers tramvaiul, la curbă și s-a dus... nu la revoluție, acolo au mers doar „stupizii", „caraghioșii" – nu, domnule, el s-a dus întîi la *România literară*-politizată, apoi, de pe pod, a sărit în camionul Convenției – ca șef, se înțelege...

Politica făcută de Manolescu, din iunie 1990 (mai precis : după mineriadă), stînd de vorbă cu Iliescu, minerul-șef, și numindu-l pe criminalul din fața lui : *Om* – cu *O* mare... – atunci își va fi zis : „Uite : dacă ești om-politic poți fi ticălos, tembel, incult, laș, cu sînge pe mîini – ce contează ! Poporul uită, poporul e stupid, cum zicea nașul, iar conștiințele-nației, intelectualii patriei, după cîteva momente de ezitare, se năpustesc la Palat : să ceară o favoare, să-și propună serviciile, să-l toarne pe cel dinainte, să-l aranjeze pe cel care va veni mai tîrziu... Iată-mă pe mine, ditamai Manolescu, cel

mai important critic literar român, director al celui mai prestigios săptămînal : l-am solicitat, l-am rugat (am vîslit din răsputeri, ca să ajung – noroc cu Zigu ! – el totdeauna sare în ajutor), iar acum stau în fața lui, de parcă eu i-aș fi elev – sunt politicos cu acest activist din tată-n fiu, chiar umil cu acest crimial... Eh, asta-i viața, asta-i politica – deci om-politic mă fac !"...

Politica așa cum o crede, cum o înțelege, o scrie, o face Manolescu nu mă interesează nici cît negru pe unghie – fiindcă el, ca orice proaspăt alfabetizat, este convins că a face politică înseamnă, în mod necesar, a fi duplicitar, cinic, mincinos, a nu-ți recunoaște erorile (acesta fiind semn de slăbiciune !), cu un cuvînt : a fi imoral ; a face politică, pentru Manolescu – cel care, la bătrînețe a descoperit că, în țara orbilor, pînă și el poate fi... șef de partid și, de ce nu : președinte de republică ! – înseamnă a face alianțe împotriva naturii (cum a făcut la *România literară*) ; a te face „frate" cu orice drac (frăția fiindu-ți înalt profitabilă) ; a tăcea, înțelept, în Senat, ca să nu-i superi pe păuneștii care ar putea să te mănînce (ei, da : adevărul spus fiind profund riscant) ! Dacă Manolescu a fost în stare să se „alieze" cu orduri ca Băran, Silvestru, Țoiu, împotriva unor scriitori, oameni verticali (și prieteni ai lui !) ca Paler, Valeriu Cristea (atenție : băietucela a înnebunit *după* „victoria în alegeri" a BPD-ului manolesc !), Dimisianu (încă o dată : el s-a întors, după ce plecase, trîntind ușa) – de ce nu s-ar alia cu oricine : cu Petre Roman, cu Păunescu, cu Măgureanu... Ce nu face Manolescu, pentru a mai încăleca un tramvai : îl „dă" (în maniera în care-l „dăduse" Țepeneag pe Breban) pînă și pe fidelul Mihnea Berindei – adevărat : făcîndu-i cu ochiul...

Avusesem de gînd să mai spun două cuvinte (două răutăți, două „înjurături", cum altfel ?) despre *România literară*, cea făcută prin corespondență de Manolescu, iar în fapt de Dimisianu.

Am înțeles că nu merită : nici Dimisianu, nici Bittel, nici Ștefănescu – tot n-ar fi înțeles ce le reproșez.

Aș fi zăbovit și la „Cronicar"-ul care alcătuiește „Revista revistelor". Și alte publicații folosesc pseudonim redacțional – adevărat, dar nu în mod necesar și bine. Rubrica aceea, semnată de autorii notelor (măcar cu inițiale), ar fi constituit o îmbinare a plăcutului cu utilul : scriitorii români ar fi împletit plăcerea de a înțepa (nu ca în cronici literare) cu exercițiul de a învăța – în sfîrșit ! – să fie liberi.

Am auzit eu undeva – și-am auzit bine : primul pas spre libertate are loc în momentul în care îți rostești (scrii) numele. Asta se cheamă : responsabilizare. Deja literatura română contemporană este inadmisibil de aluzivă, de codată, de „secretă" – să fie pe urmele ei, și publicistica ?

Am mai spus : am renunțat – ce să-i mai spun fostului coleg de facultate (prima !) și de *România literară*, Gabriel Dimisianu : că nu e frumos să *nu* semnezi propriile tale texte, doar nu sunt puneri-bine la sindicat și la Secu, și nici „scrisori de la cititori indignați și vigilenți" (dar, cum ar spune ardeleanul, „cam anonimi") ? Să-i mai spun lui Dimisianu că nu-i civilizat să te ascunzi, tu, ditamai criticul, îndărătul unui „Cronicar" ? Că nu se face – dar deloc nu se face – să-i reproșezi, sub semnătura „Cronicar", lui X că a scris un text „necolegial" la adresa lui Y, dar tu să nu scrii *adevărul* : că acel Y (să-i zicem, Breban), timp de 16 luni, săptămână de săptămână (ia te uită : cică să nu crezi în cuvinte !), scria măgării despre Monica Lovinescu, despre Virgil Ierunca ; porcării despre Ion Negoițescu – ca supliment, și despre Goma – iar tu, vajnicul „coleg", care-ai tăcut ca un pește – în numele „obiectivității" legendare a *României literare* – te trezești din moțăială cît să scrii o minciună (că textul lui Breban din iulie '91 ar fi fost „replică" la atac, și nu ceea ce era : o mormăitură uimită că cel atacat săptămînal, din aprilie '90, avusese nemaipomenita îndrăzneală, după 18 luni, să-i răspundă) și o insanitate – povestea „colegialității"...

Ce să-i mai spun lui Dimisianu : că Eugen Simion, acesta, de după decembrie 1989, poți să-l „mustri" pentru o mie de păcate – dar nu pentru că este *consecvent cu declarațiile sale* (că e marxist, că e apolitic etc...) ? Și în numele *cui* ? În al „consecventului" Manolescu ? Și *unde* : în *România literară*, în care, într-un interval de trei luni, șeful a declarat negru-pe-alb, întîi că el este structural apolitic (și că de-acum încolo va trebui să facem – ca înainte : cultură...), apoi că el face „politică"... ?

Să-i mai atrag atenția lui G. Dimisianu că îl critică amar pe Valeriu Cristea, reproșîndu-i faptul că recenzase favorabil o „cartedenunț" (asta o spune Dimisianu), dar nu pomenește nici din greșeală de „coabitarea" îndelungă cu autorul acelei cărți-denunț ? Căci în timp ce-i era aceluiași Dimisianu coleg de redacție, numitul Băran Vasile publica în *Iubirea* lui Păunescu ticăloșii nu doar la adresa Monicăi Lovinescu și a mea – dar și la cea a lui Iorgulescu, orișicîtuși, „corespondent la München și Paris". „Colegul Dimi" n-a scos măcar un chițcăit de protest.

Ce să-i mai explic lui Dimisianu : că a nu semna texte (nu este vorba de zecile de articole de fond, cele în care proslăvea politica *și* anticulturală a partidului) dovedește, fără tăgadă : lipsă de curaj, lipsă de personalitate, a-normalitate ? Că a nu semna o notiță mușcătoare sau de-a dreptul rea dovedește : frică de asumare a propri-

lor acte, ne-libertate, ne-responsabilitate – cu un cuvînt : nescriitor(itate) ?

Să-i spun „colegului" Dimisianu că libertatea nu se capătă – ca salamul de soia, ori ca o brichetă, ca o strîngere de mînă – ci se învață, ca tabla înmulțirii (și tot te poticnești la „șapte-ori-opt") ? Că există un timp pentru învățat ? Că, atunci cînd o viață întreagă ai (din greu) înotat în mlaștină – altfel, călduță – nu poți învăța peste noapte să zbori „fără profesor" ?

Ce să-i mai spun Bătrînului Dimi : că eu nu făcusem decît ceea ce era normal să fac, după ce mi-am dat seama că greșisem (în cazul Monicăi Lovinescu, într-un dialog din *Vatra* : mă explicasem și cerusem scuze ; în al lui Lucian Pintilie – în 22), prin urmare nu văd – fiindcă nu se vede – ce anume îmi reproșează : că greșisem ? Adevărat, numai eu dintre toți românii am greșit ; că îmi cerusem, public, iertare ? Recunosc : n-am mai citit în presa literară românească de după decembrie '89 ca un scriitor să-și recunoască o greșeală și să-și ceară iertare. Fiindcă Românul adevărat nu greșește nicicînd !

Nu-i mai spun nimic lui Dimisianu : tot n-ar înțelege. Și s-ar supăra – de astă dată, Dunăre...

Or eu, se știe, nu vreau să-mi supăr colegii – chiar dacă ei sunt de cînd îi știu oameni drepți, curajoși, iubitori de adevăr – niște adevărați colegi, nu, colega Dimisianu ?

Apoi am obosit să-i tot „înjur" – adică să le spun, în față, adevărul.

Paris, 7 august 1993

